

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

BAYRAMİÇ FOLKLORU

Yüksek Lisans Tezi

CEM MERİÇ

Tez Danışmanı

Doç. Dr. MEHMET ALİ YOLCU

Çanakkale – 2019

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI ANABİLİM DALI

BAYRAMİÇ FOLKLORU

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan
Cem MERİÇ

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Mehmet Ali YOLCU

Çanakkale-2019

TAAHHÜTNAME

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum "Bayramiç Folkloru" adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını, özgünlüğünü ve bir başka mecraya sunulmadığını, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu ve yararlandığım kaynak ve verilerde hiçbir çarpıtma yapmadığımı belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

17/05/2019

Cem MERİÇ

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Cem MERİÇ'e ait "Bayramiç Folkloru" adlı çalışma, jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak oybirliği/oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Üyeler	**İmza**
Doç. Dr. Mehmet Ali YOLCU (Danışman)	
Dr. Öğretim Üyesi Mustafa AÇA	
Dr. Öğretim Üyesi Handan KASIMOĞLU	

Tez No : 10259126
Tez Savunma Tarihi : 18.06.2019

ONAY

Prof. Dr. Şerif KORKMAZ
Enstitü Müdürü

26/06/2019

ÖZET

BAYRAMİÇ FOLKLORU

Folklor, bir toplumun temelinde var olan dünya görüşü, gelenek-görenek, örf-âdet, inanış ve uygulamalar gibi değerler bütününü inceleyen bir bilim dalıdır. Folklor ürünleri yüzyıllar boyunca sözlü ve yazılı kaynakların aracılığıyla bir sonraki nesle aktarılsa da teknoloji alanındaki gelişmeler, değişen sosyo-kültürel ve ekonomik şartlar hayatın hemen her aşamasında olduğu gibi folkloru da etkilemektedir. Ülkemizde bölgesel nitelikte halk kültürü derlemelerinin geçmişi Cumhuriyet'in ilk yıllarına kadar dayanır. Bu süreç çeşitli kurumların girişimleriyle başlamış ve sonrasında akademik alanda yapılan monografik çalışmalar ile günümüze kadar gelmiştir. Yöresel ölçekte yapılan bu incelemeler, ilgili sahaya ait folklor ögelerinin kayıt altına alınarak toplu bir kültür arşivi oluşturulması bakımından büyük önem arz etmektedir.

Çanakkale ilinin güneyinde yer alan Bayramiç ilçesi gerek sahip olduğu coğrafî konum itibariyle gerekse de sosyolojik ve kültürel yapısı bakımından Ege ve Marmara bölgeleri arasında bir geçiş noktasında bulunmaktadır. Bu çalışmada Bayramiç ilçe merkezi ve örneklem olarak seçilen belde ve köylerine mensup kaynak kişilerden yapılan derlemeler yarı yapılandırılmış mülakat ve katılımlı gözlem formları kullanılarak kayıt altına alınmış, akabinde folklor disiplininin öngördüğü tekniklerle tasnif ve analiz edilmiştir. Kaynak kişilerin belirlenmesinde yerleşim yerinin coğrafi konumu (Dağ köyü, ova köyü vb.), kaynak kişilerin kültürel alt kimliklerinin (Manav, Tahtacı, Yörük vb.) çeşitliliği, geleneği yaşatma ve aktarma kabiliyeti gibi ölçütler dikkate alınmıştır. Ayrıca bilgisine başvurulan kaynak kişilerin yaşı, cinsiyeti, mesleği, eğitim durumu vb. özelliklerin heterojen bir dağılıma sahip olmasına özen gösterilmiştir. Bu tez ile yöreye ait kültürel birikimi kayıt altına alarak, sonraki süreçte daha farklı ve geniş çaplı araştırmalara kaynaklık etmek amaçlanmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Çanakkale, Bayramiç, Folklor, Halk Edebiyatı, Geçiş Dönemleri, Ritüeller.

ABSTRACT

BAYRAMİC FOLKLORE

Folklore is a discipline that examines the whole of values such as world-view, traditions, customs, beliefs and practices which are at the basis of a society. Although folklore products have been transferred to the next generation through oral and written sources for centuries, developments in the field of technology, as well as changing socio-cultural and economic conditions, affect folklore as well as in almost every stage of life. In our country, the history of regional cultural compilations of folk culture dates back to the first years of the Republic. This process started with the initiatives of various institutions and it has come up to the present day with monographic studies conducted in the academic field. These studies on a regional scale are of great importance in terms of creating a collective culture archive by recording the folklore elements of the related field.

The county of Bayramic, which is located in the south of Çanakkale, is at a crossing point between the Aegean and Marmara regions due to its geographical location and its sociological and cultural structure. In this study, the compilations made from Bayramiç county center and sample people from the villages selected as samples were recorded using semi-structured interviews and participatory observation forms, then, it was classified and analyzed by the techniques which are determined by the discipline of folklore. Criteria such as the geographic location of the settlement (mountain village, lowland village, etc.), the diversity of the cultural sub-identities of the source people (Manav, Tahtacı, Yörük etc.), the ability to live and transfer the tradition of source people were taken into account. In addition, the age, gender, occupation, educational status, etc. of the source persons who are referred for knowledge. Attention was given to the heterogeneous distribution of features. With this thesis, it is aimed to record the cultural heritage belonging to the region and to source different and wide-ranging researches in the next process.

Key Words: Çanakkale, Bayramic, Folklore, Folk Literature, Transition Periods, Rituals.

ÖNSÖZ

Sahaya dayalı monografi çalışmaları, Cumhuriyet'in ilk yıllarından günümüze kadarki süreçte folklor disiplini açısından önemini hep koruya gelmiştir. Yöresel bazda yapılan bu çalışmalar, özgün folklorik veriler sunabildiği gibi, ileride yapılabilecek karşılaştırmalı çalışmalara da malzeme sağlamaktadır. Tezin adından da anlaşılabileceği üzere, Çanakkale iline bağlı Bayramiç ilçesi, ilçe merkezi ve köyleriyle birlikte çalışmamızın evren grubunu oluşturmuştur. Bu çalışma, nitel araştırma tekniklerine dayalı ve folklorda sıkça başvurulan derleme yoluyla elde edilen sınırlandırılmış bir yöreye ait halk kültürüne ait verilerin incelenmesine dayanmaktadır.

Çalışma, tezin amaç, yöntem ve sahaya ait bilgileri içeren giriş bölümünün yanında "halk edebiyatı" ve "halk bilgisi" olmak üzere iki ana bölüme ayrılmıştır. Halk edebiyatı türlerinin sunulduğu birinci bölümde belirli bir tasnife dayalı olarak yöreden derlenen malzemeler ele alınmıştır. İkinci bölümde ise yöreye özgü geçiş dönemleriyle ilintili inanç ve uygulamalar, halk inançları, halk hekimliği ve baytarlığı, seyirlik oyunlar vb. başlıklarda halk bilgisi incelenmiştir. Sonuç bölümünde çalışmada elde edilen bulgular değerlendirilmiştir. Ekler bölümünde ise kaynak kişi listesi, ilçe haritası ve fotoğraflar yer almaktadır.

Çalışmanın saha araştırması ve yazım sürecinde görüş ve önerileriyle bana yol gösteren saygıdeğer danışman hocam Doç. Dr. Mehmet Ali YOLCU'ya; yine bilgisine ve deneyimlerine sıkça başvurduğum Dr. Öğr. Üyesi Mustafa DİNÇ'e; eğitim hayatımda bana maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen anne ve babama hürmetle teşekkürlerimi sunarım. Bayramiç'te tezim için zaman ayırarak benimle görüşmeler yapan tüm kaynak kişilere teşekkürlerimi borç bilirim.

Cem MERİÇ

Çanakkale-2019

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **i**
ABSTRACT ..... **ii**
ÖNSÖZ ..... **iii**
İÇİNDEKİLER ..... **iv**
KISALTMALAR ..... **vi**
GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM

BAYRAMİÇ YÖRESİ HALK EDEBİYATI

1.1. Efsaneler 6
1.2. Memoratlar 9
1.3. Masallar 13
1.4. Fıkralar 28
1.5. Sözlü Tarih Anlatıları 33
1.6. Bilmeceler 35
1.7. Tekerlemeler 38
1.8. Atasözleri ve Deyimler 42
1.9. Alkışlar ve Kargışlar 46
1.10. Türküler 49
1.11. Ninniler 54
1.12. Maniler 56
1.13. Ağıtlar 76

İKİNCİ BÖLÜM

BAYRAMİÇ YÖRESİ HALK BİLGİSİ

2.1. Hayatın Geçiş Dönemleri 79
2.1.1. Doğum 79
2.1.2. Sünnet 86
2.1.3. Askerlik 88
2.1.4. Evlenme 89
2.1.5. Ölüm 100
2.2. Köy Seyirlik Oyunları 106
2.3. Geleneksel Çocuk Oyunları 108
2.4. Halk Hekimliği 111
2.5. Halk Baytarlığı 114
2.6. Halk İnanışları 116

2.7. Halk Takvimi ve Meteorolojisi....120
2.8. Halk Mutfağı....121
2.9. Halk Botaniği....124
2.10. Halk Mimarisi....126
2.11. Ziyaret Yerleri....128
2.12. Şölenler, Kutlamalar, Bayramlar, Dini Günler....130
SONUÇ....140
KAYNAKÇA....143
EKLER....145
Ek 1. Sözlü Kaynaklar....145
Ek 2. Bayramiç Haritası....149
Ek 3. Fotoğraflar....150
ÖZGEÇMİŞ....154

KISALTMALAR

Bk.	Bakınız
BİGHTM	Bayramiç İlçe Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü
BİMEM	Bayramiç İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü
BK	Bayramiç Kaymakamlığı
Çev.	Çeviren
Ed.	Editör
KK.	Kaynak Kişi
Rep.	Repertuar
TDK	Türk Dil Kurumu

GİRİŞ

Çalışma ile İlgili Genel Bilgiler

Tezin temel araştırma konusu, Çanakkale iline bağlı Bayramiç ilçesinde folklorik değerlerin tespit edilmesi ve buna bağlı olarak Bayramiç folklorunun incelenmesidir. Çalışma, Bayramiç ilçesinde ve ilçeye bağlı köylerde folklorik değerler nasıl oluşturulmaktadır, hangi koşullara göre çeşitlilik kazanmaktadır, hangi ortamlarda oluşmaktadır, sorularına yanıt aramıştır. Bu bağlamda, yörede folklorik ögelerin günümüzdeki yansımalarını ve zamana bağlı olarak değişimlerini tespit etmek ve alt-grup kimliği farklılıkları taşıyan topluluklar arasında karşılaştırma yapmak amaçlanmıştır. Böylelikle yöredeki folklor envanterinin kısmi olarak da olsa çıkarılması ve arşivlenmesi önem arz etmektedir.

Türkiye'de folklor alanında çeşitli monografi çalışmaları yapılmış ve yapılmaya devam etmektedir. Bir monografi niteliği taşıyan bu çalışmada halkın geçmişten günümüze kadar sahip olduğu folklorik birikimin ortaya çıkarılması hedeflenmiştir. Günümüzde gerek köyden kente yapılan göçler gerekse de teknolojik ürünlerin folklorik değerleri dönüştürmesinden dolayı bunların önemli bir kısmı yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır. Bu bağlamda araştırma sahasına giren kültür varlıklarının derlenmesi, kayda geçirilerek gelecek nesillere aktarılması da önem arz etmektedir. Çalışmamızda halk kültüründe yer alan folklor unsurları, 36 köy ve Bayramiç ilçe merkezinde olmak üzere toplam 129 farklı kaynak kişiden derleme tekniğiyle toplanmış ve etnografik araştırma ve inceleme yöntemiyle de ele alınmıştır.

Çalışma Alanı ile İlgili Genel Bilgiler

Bayramiç ilçesi, Çanakkale il merkezinin güneyinde bulunan ve il merkezine 73 km uzaklıkta olan bir ilçedir. Biga yarımadasının ortasında yer alan Bayramiç, doğuda Çanakkale'ye bağlı Çan ve Yenice, batıda Ezine ve güneyde Ayvacık ilçeleri ve Balıkesir iline komşudur. İlçenin güney doğusunda ve kuzeyinde Eski Menderes çayı ve vadisi yer alır. İlçe merkezi, doğu-batı yönünde genişleyen Menderes vadisinin tabanında ve çayın 500 metre kadar güneyindeki küçük tepe eteğine kurulmuştur. Bayramiç ilçesinin iklimi coğrafi bakımından Marmara iklim bölgesine girer. Yazları sıcak ve kurak, kışları ise yağışlı ve Akdeniz iklimine göre daha soğuk geçer. İlçenin ormanlık alanlarında kızılçam, karaçam, meşe, yabani erik, ahlat, kestane, kayın, çınar, ıhlamur gibi yayvan ve iğne yapraklı ağaçlar bulunmaktadır.

Bayramiç ilçesinin tarihi M.Ö. 2000 yıllarına kadar dayanır. İlkçağlarda Truva Krallığı'nın güney-doğu sınırları içerisinde bulunan ilçe Ortaçağ boyunca Bizans İmparatorluğu'na bağlı bir yerleşim yeri olarak kalmıştır. İlçedeki ilk yerleşimler Menderes Çayı (Skamandros) ve vadisi ile Skepsis (Kurşunlu), Kebrene (Çaldağ), Palaeskepsis (Tongurlu-İkizce Tepesi), Gergis (Karıncalık) antik şehirlerinde görülür. 1075 yılında batıda Marmara Denizi'ne kadar yayılan Selçuklu Sultanı Süleyman Şah, İznik'i (Nicaia) Bizans'ın elinden alarak başkent yapar. Bu dönemde Bayramiç ve çevresi de Selçukluların egemenliği altına girer. Ancak İzmir ve güney adalarını elinde tutan İzmir Beyi Çavrıldır Çaka Bey, hızla Edremit üzerinden kuzeye, Çanakkale'ye doğru yönelir; ardından da Bayramiç ve çevresini 1091'de egemenliği altına alır. 1318 yılında Anadolu Selçuklu Devleti yıkıldıktan sonra bölge Karesioğullarının egemenliği altına girer. 1354'ten itibaren Karesioğulları egemenliği altında bulunan Türkmen Beylikleri, Osmanlı Beyliği tarafından ele geçirilmeye başlar. 1356'da Ahi Hızır Emir Bey Bayramiç ve çevresini Türklerin yerleştiği bir bölge hâline getirerek 1357'de Çanakkale Boğazı'nın Anadolu yakası ile Edremit'ten Troia'ya kadar olan bütün bölgeyi Osmanlı topraklarına katar (Başaran, 2002: 20-21).

Ahi Hızır Emir Bey'in Bayramiç'e yerleşmesinin ardından yöreye ilk olarak hayvancılıkla uğraşan göçebe Türk boyları gelmeye başlar. Ahi Hızır Emir Bey, Bizans döneminden kalma Kır Kilisesi'nin olduğu yere günümüzde hâlâ ibadete açık olan Tepe Camisi'ni yaptırdıktan sonra o dönemde göçebe olarak yaşayan yöre halkının dini bayramlarda bu camide toplanmasını ister. Yöre halkının, bayram yeri anlamına gelen "bayram içi" ya da "bayram için" söylemleri zamanla "Bayramiç" şeklini alarak kasabanın ismi hâline gelmiştir.

1691 yılında Konya'nın Hadim Kasabası'ndan göç edip Bayramiç'e gelen Ahmet ve Mustafa Bey'ler yöredeki hayvancılık faaliyetlerinden dolayı günümüzdeki Tabaklar Deresi kıyısında debbağlık yaparak kısa süre içerisinde zenginleşmiş ve Bayramiç çevresinde söz sahibi olmuşlardır. Bayramiç yöresinde "Hadımoğulları" adıyla derebeylik sistemi kuran kardeşler, dönemin Osmanlı Padişahı II. Ahmed'den (1691-1695) bölgenin sancaktarlığını alarak Bayramiç merkezine yaptırdıkları konak ile yöredeki hâkimiyetlerini güçlendirmişlerdir (Başaran, 2002: 21).

Bayramiç, 1805 tarihinde bucak olduktan sonra 1882 yılında belediye teşkilatı kurularak 1902 yılında ilçe merkezi hâline gelmiştir. Bayramiç ilçesi İstiklâl Savaşı sırasında önce Anzavur, daha sonra Yunanlılar tarafından işgal edilmiştir. İzmir'in Yunanlılar tarafından işgaline ilk tepki Seydişehir ile Bayramiç halkı tarafından gösterilmiş

ve 22 Eylül 1922 tarihinde Millî Kuvvetlerin ilçeye gelmesi üzerine işgalci Yunan askerleri ilçeyi terk etmişlerdir[1].

Bayramiç ilçesinde en geniş alanı orman arazileri oluşturmaktadır. Dağ ve tepelerle kaplı olan ilçenin en yüksek dağı olan Kazdağı güneydoğu yönünde yer alıp, doğuda Kazdağı'nın uzantısı olan Katran Dağları, batıda Dede Dağı ve Çaldağ ile kuzeyde Aladağ serisinden Kayalı Dağ bulunmaktadır. Bayramiç-Ezine ovası geniş ve kalın birikinti tabakası (alüvyon) ile örtülü olup, her türlü tarıma elverişli bir yapıya sahiptir.

1356 yılında Karesi Beyliği komutanlarından olan Ahi Hızır Emir Bey önderliğinde Türkleşmeye başlayan Bayramiç ve çevresi, 1691'lerde Hadımoğulları'nın sancaktarlığı idaresine girmiştir. Önceleri Biga Sancağı'na bağlı Ezine ilçesinin bir köyü durumundaki Bayramiç, 1805'te Bucak merkezi olmuştur. 1882 yılında Belediye teşkilatı kurulan Bayramiç, 1902 yılında da Çanakkale iline bağlı ilçe merkezi haline gelmiştir (Başaran, 2002). İlçe merkezi Camicedit, Camikebir, Menderes ve Tepecik Mahalleleri olmak üzere 4 mahalleden oluşmaktadır. Ayrıca 75 köy ve 8'i sonradan diğer köylere bağlı duruma gelen köyler ile toplam 83 yerleşim yeri bulunmaktadır.

TÜİK, 2018 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerine göre toplamda 29.716 olan nüfusun 15.338'i ilçe merkezinde, 14.378'i belde ve köylerde bulunmaktadır. Nüfusun cinsiyet yapısına baktığımızda ilçe merkez ve belde/köylerinde kadın-erkek sayısının birbirine denk olduğu anlaşılmaktadır[2]. Bayramiç ilçesine bağlı 75 köyün ismi ve etnik kimliği aşağıdaki gibidir:

Yörede "Manav" olarak tanımlanan grupların yaşadığı köyler şunlardır: Ağaçköy Ahmetçeli, Aşağışevik, Bıyıklı, Cazgirler, Çatalçam, Çavuşköy, Çırpılar, Çiftlik, Dağahmetçe, Doğancı, Güzeltepe, Hacıköy, Işıkeli, Karaibrahimler, Köylü, Kutluoba, Külcüler, Örenli, Pınarbaşı, Pıtıreli, Saçaklı, Sarıdüz, Tülüler, Türkmenli, Üzümlü, Yahşieli, Yeniceköy, Yeniköy, Yiğitler, Zeytinli.

Yörede "Yörük" olarak tanımlanan grupların yaşadığı köyler şunlardır: Akçakıl, Akpınar, Alakeçi, Alikabaklar, Aşağışapçı, Bekirler, Beşik, Bezirganlar, Çaldağ, Çavuşlu, Dağoba, Daloba, Gedik, Gökçeiçi, Hacıbekirler, Hacıdervişler, Karaköy, Kaykılar, Korucak, Köseler, Kurşunlu, Kuşçayır, Mollahasanlar, Nebiler, Palamutoba, Saraycık, Sarıot, Serhat, Söğütgediği, Toluklar, Tongurlu, Üçyol, Yassıbağ, Yanıklar, Yaylacık, Yeşilköy, Yukarışapçı, Yukarışevik, Zerdalilik.

Yörede "Yörük-Manav" karışık olan köyler, Evciler ve Muratlar; "Tahtacı-Türkmen"

1 Bayramiç Kaymakamlığı, http://www.bayramic.gov.tr/tarihi-ve-cografi-yapisi (Erişim Tarihi: 01.05.2019).
2 TÜİK, www.tuik.gov.tr, (Erişim Tarihi: 01.05.2019).

olarak tanımlanan grupların yaşadığı köyler Karıncalık ve Koşuburnu'dur. Bayramiç'teki tek muhacir köyü ise Osmaniye'dir.

Bayramiç'te, İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nün 2018 verilerine göre, 1 müstakil anaokulu, 9 ilkokul, 1'i birleştirilmiş olmak üzere 8 ortaokul, 4 lise ve 1 halk eğitimi merkezi olmak üzere 23 eğitim-öğretim kurumu bünyesinde toplam 3.496 öğrenci eğitim öğretim görmektedir. Taşımalı eğitim-öğretim kapsamında köylerinde okul vb. kurum bulunmayan öğrenciler, bakanlık tarafından taşımalı okullara ulaşımı sağlanarak eğitim öğretim hizmetlerinden yararlanmaktadır. İlçede taşımalı eğitim sisteminden 707 öğrenci faydalanmaktadır. İlçede, ayrıca Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'ne bağlı Bayramiç Meslek Yüksekokulu da vardır ve buradaki öğrenci sayısı 672'dir[3].

İlçe nüfusunun yaklaşık %90'ı geçimini tarımın çeşitli kollarında çalışarak sağlamaktadır. Bu bağlamda ilçede tarım ile uğraşan aile nüfusu 24.000 kişidir. İlçede tarıma elverişli işlenebilir arazilerin toplamı 315.530 dekar olup bu arazilerin yaklaşık olarak %60'ında kuru tarım, %40'ında ise sulu tarım yapılmaktadır. İlçedeki tarıma uygun arazilerin verimli olmasından dolayı tarımsal üretim çeşitlilik göstermektedir. Kuru tarım içinde hububat, bakliyat, yem ve endüstri bitkilerinin yanında bağcılık, meyvecilik, sebzecilik, zeytincilik gibi tarımsal faaliyetler de yapılmaktadır. Tarla tarımının önem kazandığı kırsal yerleşmelerde hayvancılık da önemli bir faaliyet kolu olarak karşımıza çıkmaktadır. İlçe ekonomisinin en önemli unsurlarından birisi de hayvancılıktır. Genellikle küçükbaş hayvan üretimi yapılan ilçede koyun, keçi, sığır ve kümes hayvanları yetiştirilmektedir. Hayvancılık faaliyetlerinin farklı bir kolunu oluşturan arıcılık, fennî ve yerli kovanlarda yapılmaktadır. Ayrıca ilçe genelinde toplam dört adet alabalık yetiştirme tesisi bulunmaktadır[4]. İlçenin ticari faaliyetlerin başında ise tarım ve hayvancılığa bağlı ürünler gelmektedir.

İlçe sınırları içinde bulunan Kebrene (Çaldağ Tepesi) ve Skepsis (Kurşunlu Tepesi) kalıntıları milattan önce 3000 yıllarına dayanan yerleşim yerleridir. Osmanlılar döneminde ise ilçe merkezinde Hadımoğlu Konağı, Taşköprü, Ahihızır Türbesi, Hacıbali ve Karşıyaka camileri ile Dede Çeşmesi yapıları kalmıştır. 18. yüzyıl Osmanlı dönemi tarihi eseri olan Hadımoğlu Konağı yapılan yazışmalar sonucu Kültür Bakanlığı tahsisi kaldırılarak ilçe kaymakamlığına tahsis edilmiş, kaymakamlık tarafından Hadımoğlu Konağı'nın örnek bir Türk Evi Etnografya Müzesi yönündeki çalışmalar bitirilerek

[3] İlgili veriler, Bayramiç İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü 2018 Brifing Dosyası'ndan alınmıştır.
[4] Tarım ve hayvancılıkla ilgili bilgiler İlçe Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü 2018 yılı Brifing Dosyası'ndan alınmıştır.

20.11.1996 tarihinde özel müze olarak hizmete sunulmuştur[5].

Yörede diğer turistik lokasyonlarla ilgili bilgileri şunlardır: Külcüler Ilıcası çeşitli hastalıklara şifa amacıyla ilçeden ve ilçe dışından gelen ziyaretçiler tarafından ziyaret edilmektedir. Kazdağı'nın çeşitli yerlerinde bulunan Ayazma, Üççat, Dalaksuyu, Beypınarı, Uzunoluk ve Sarıkız Tepesi ile Çandır ilçenin turizm merkezleri arasında sayılabilir. Özellikle Ayazma, mesire yeri olarak gerekli düzenlemesi yapılmış olup, her yıl Ağustos ayında Truva Festivali kapsamında bir gün burada şenlikler de yapılmaktadır. İlçedeki, panayırlar ve sergiler her sene 17 Mayıs ve 27 Ağustos tarihlerinde başlayıp dört gün sürmekte ve yılda iki kez yapılmaktadır. Bayramiç Belediyesi tarafından Mehmet Akif Ersoy'un Bayramiç ilçesinde yaşadığı ve çocukluğunun geçtiği ev, Mehmet Akif Ersoy'un ölümünün 82. yıl dönümünde müzeye dönüştürülerek hizmete açılmış ve ilçedeki turizm faaliyetine katkı sağlamıştır[6].

[5] Bayramiç Kaymakamlığı, http://www.bayramic.gov.tr/turizm (Erişim Tarihi: 01.05.2019).
[6] Bayramiç Kaymakamlığı, http://www.bayramic.gov.tr/turizm (Erişim Tarihi: 01.05.2019).

BİRİNCİ BÖLÜM

BAYRAMİÇ YÖRESİ HALK EDEBİYATI

Bayramiç yöresinden derlenen halk edebiyatı ürünlerinde çeşitlilikler dikkat çekmekle birlikte son yıllarda teknolojik gelişim ve göçün bu edebiyat verimlerinin yer yer azalmasına veya ortadan kalkmasına yol açmıştır. Tespit ettiğimiz halk edebiyatı ürünleri aşağıda tür başlıkları altında verilmiştir.

1.1. Efsaneler

Efsaneler kısaca, insanoğlunun ilk zamanlarından beridir, anlamlandıramadığı coğrafi oluşumlar, mekânlar veya olağanüstü/olağandışı kişi, varlık ya da durumlarla ilgili anlatmalar olarak tanımlanmıştır. Sakaoğlu'na göre (1980: 6) şahıslar, yerler ve olaylar hakkında anlatılan efsanelerde anlatılanların inandırıcılık vasfı vardır ve genellikle şahıs ve durumlarda tabiatüstü olma özelliği görülmektedir. Ayrıca efsanelerin belirli bir şekli yoktur, kısa ve konuşma diline yer veren anlatmalardır.

Efsane; anlatı türleri içinde, masal, destan ve halk hikâyesine göre daha kısa, içinde abartma ve olağanüstülük bulunan nesir anlatıdır. Konuları doğadaki oluşumlar ve insan (özellikle dini ve tarihi şahsiyetler) olan, somut kanıtlar ortaya koydukları için anlatılanların gerçek olduğuna inanılan bu anlatmalarda olağanüstülüklerle yapılan açıklamalar önemli bir yer tutar. Nedeni belli olmayan varlık, olay veya oluşumlara açıklık getirme, toplumsal ideal ve kurumları geçerli kılma gibi işlevleri vardır (Aça, Ekici ve Yılmaz, 2014: 145).

Bayramiç yöresinde de yukarıda dile getirilenlerle paralel olarak bazı ziyaret yerleri ve coğrafi oluşumlar üzerinde tespit ettiğimiz üç efsane bulunmaktadır. Bunlardan ilki ziyaret yerlerinde de üzerinde durularak yörenin önemli bir manevi ziyaret yeri olan Ünzüle Ebe yatırının efsanesi iken, bir diğer efsane de bunun farklı bir şahıs etrafında meydana getirilen bir varyantı mahiyetindedir. Bu iki efsane anlatısının yanı sıra bir de sodalı suyu nedeniyle "Acı Pınar/Kötü Pınar" adıyla anılan bir su kaynağının oluşumu ile ilgidir.

Efsane 1: Ünzüle Ebe, Bayramiç'in Ağaçköy Köyü Balcılar sülalesine mensup genç bir kızdır. Evlenme yaşı geldiğinde Yiğitler Köyü'ndeki Pirler sülalesine gelin gider. Evliliğinin üzerinden biraz zaman geçtikten sonra Ünzüle Ebe'nin kocası bir sabah, eşinin ayakkabısının içerisinde ince deniz kumu olduğunu görür. Kocası kumun nereden geldiğini merak edip Ünzüle Ebe'ye birkaç kez sorar. Ünzüle Ebe ise eşine, bunun sebebini kendine sormamasını, sorduğu takdirde pişman olacağını, bir daha kendisini asla

göremeyeceğini söyler. Bir akşam Ünzüle Ebe teknede hamur yoğururken kocası yine ayakkabıdaki kumları fark edip eşine deniz kumunun nereden geldiğini ısrarla yeniden sorar. Kocasının ısrarına daha fazla dayanamayan Ünzüle Ebe en sonunda, akşam kocası uyuduktan sonra denizden boğazın karşı yakasına geçerek Çanakkale Savaşı'na gittiğini ve oradaki askerlere yardım edip sabah gün doğmadan evvel eve geri geldiğini söyler. Ardından Ünzüle Ebe, iki çocuğunu arkasında bırakarak kırklara karışır ve gözden kaybolur. Ünzüle Ebe'den geriye sadece başörtüsü kalır ve başörtüsünün düştüğü yere türbesi yapılır (KK.3). Yiğitler Köyü'nün aşağı kısmında Ünzüle Ebe ve ailesinin yaşadığına inanılan bir ev bulunmaktadır. Bu evin bahçesindeki kuyunun üstünde ise ağır, beyaz renkli ve kenarları işlemeli bir taş bulunur. Anlatılanlara göre Ünzüle Ebe bu taşı katıldığı savaşın ardından evine dönerken koluna takarak getirmiştir (KK.3, KK.62).

Yiğitler Köyü'nde gerçekleştirilen Ünzüle Ebe hayrı, 15-20 sene öncesine kadar her yıl düzenli olarak yapılmış olsa da günümüzde 4-5 yılda bir yapılır. Ünzüle Ebe hayrı yörenin en büyük hayırları arasında yer aldığından hayra neredeyse bütün ilçe katılır. Hayırda kullanılacak olan un, Balcılar sülalesi tarafından Ünzüle Ebe'nin köyü olan Ağaçköy'den getirilir. Cuma gecesi her evden bir araya gelen kadınlar, Pirler mevkiinde Ünzüle Ebe'nin yaşadığına inanılan evde sabaha kadar hamur açıp kartala ve börek yapar. Bu esnada Ünzüle Ebe'nin evini ziyaret edeceğine inanıldığından evin kapısı da mutlaka açık bırakılır. Cumartesi sabahı ise 50 kazan keşkek yapılır (KK.41).

Ünzüle Ebe yatırına gelen insanlar çeşitli dilekleri için (çocuk sahibi olma, hastalıklarından kurtulma) bu yatıra dua eder. Yatırın başında bulunan kilitli kasaya, hayırda kullanılmak üzere sadaka bırakılır. Çocuk sahibi olmak isteyenler kucaklarındaki bebeği yatır üzerinde yuvarlar. Düğünlerde gelin ve damatlar buraya gelerek dua eder. Köyde Ünzüle Ebe hayrının geciktirildiği ya da yapılmadığı zamanlarda afetler olacağına inanılır. Özellikle iki olay buna yorulur. Bir keresinde hayır geciktirildiği için büyük bir dolu yağışı nedeniyle mahsulün zarar gördüğü, bir keresinde de büyük bir yangından köyün zor kurtulduğu anlatılmaktadır.

Efsane 2: Ünzüle Ebe efsanesinin farklı bir varyantı olarak ifade edebileceğimiz Kız Hala efsanesi şu şekildedir:

Bayramiç'te "Hala" olarak bilinen bu kadın M. Akif Ersoy'un babasının hocalık yaptığı caminin yakınında ailesi ile birlikte bahçeli bir evde yaşarmış. Bu kadın evden dışarı pek çıkmazmış. Erkek kardeşleri bazen kız kardeşlerinin ayakkabısına baktıklarında ayakkabısının ıslak ve içinde deniz kumu olduğunu fark etmiş. Erkek kardeşler bunun nedenini merak edip kız kardeşlerine sormuşlar. Hala "Bana bunu söyletmeyin. Sonu çok kötü olacak." dese de daha fazla dayanamayıp "dün akşam denizde bir tekne batmak

üzereyken biz toplandık ve tekneyi batmaktan son anda kurtardık.” dedikten sonra felç geçirip yere yığılmış. Ağabeyleri kız kardeşlerine yaptıkları bu baskıdan dolayı çok pişman olmuşlar.

Aradan zaman geçince bir gün Hala, kardeşlerinden birisine “Sen bugün yanına bir eşek alıp bizim tarlamızdan odun getir.” demiş. Ağabeyi odunları alıp eve geldikten sonra kadın “Eğer ben ölürsem beni sakın camiye götürme, namahrem bir yerimi gören olmasın. Benim cenaze namazım evimizin bahçesinde kılınsın ve bahçeye gömün.” diye vasiyet etmiş. Ağabeyi “Öyle şey olmaz. Ölen insan tabutun içinde mutlaka musalla taşının üstüne koyulur.” deyince Hala, “Benim musalla taşım bahçeye geldi.” demiş. Ağabeyi bahçeye baktığı zaman tıpkı musalla taşına benzeyen dikdörtgen şeklinde koyu renkli bir taş görmüş. Hala, kardeşine “Sacayağını kur ve kazanın içine koyacağın suyu caminin yanındaki çeşmeden doldur ve altını yak.” demiş. Adam kız kardeşinin dediklerini yaptıktan sonra eve girmiş. Hala “Dediklerimi unutma kardeşim. Vakit tamam. Kapının ağzına gidip ezan okumaya başla.” demiş. Abisi kapı ağzında ezan okurken Hala ruhunu teslim etmiş.

Ağabeyleri, akrabaları kız kardeşlerini vasiyetlerini anlatsa da herkes Hala’nın bu son isteğine karşı çıkmış. Hala’nın tabutu camiye götürülüp namazı kılındıktan sonra eve getirilerek evin bahçesine gömülmüş. Akşam olup herkes yatınca Hala bir anda erkek kardeşini omzundan tutarak “Bana yapacağını yaptın.” diyerek isyan etmiş ve ortadan kaybolmuş. Erkek kardeşler Hala’nın mezarının etrafını tahtalarla çevirmişler. Ertesi sabah bütün tahtaların toplanıp Hala’nın mezarının başucuna toplandığını görmüşler. Aradan yıllar geçtikten sonra ev başkasının eline geçmiş biraz da inançsız olan yeni ev sahibi musalla taşının bulunduğu yerden kaldıramayınca taşı yeni yapacağı evin temeline koymak istemiş. Temelinde musalla taşı bulunan evin çatısında bulunan usta ise düşerek ölmüş. Bayramiç’te Kız Hala’yı bilen herkes “Kız Hala’nın hatırı için dualarımızı kabul eyle ya Rabbi” diyerek dua eder (KK.79).

Efsane 3: Bayramiç’e bağlı Evciler Köyü’nün yakınında bulunan ve Acıpınar veya Kötüpınar olarak adlandırılan mevkideki su kaynağı için anlatılan efsanedir:

Zamanında köye yoksul ve yarı çıplak vaziyette bir dede gelir. Dede, köylülerden yiyecek ve su istese de köyden hiç kimse dedeye yardım etmez ve ağıza alınmayacak laflar edip köyden uzaklaştırırlar. Dede, köyden uzaklaştıktan sonra durup elindeki bastonunu yere hızla vurup “ya Rabbim, buradan bir pınar çıksın, bu pınar da kötü dedenin kötü pınarı olsun” der. Bu pınardan çıkan sodalı suyun hikmeti bu olaya dayandırılmaktadır (KK.39).

1.2. Memoratlar

Memorat, “tabiatüstü ferdi bir tecrübenin yaşayan veya ondan dinlemiş birisi tarafından anlatılan şahsa bağlı hikâye” (Çobanoğlu, 2003: 20) olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlamada yer alan tabiatüstü ile kastedilen öncelikle öteki dünya ve farklı bir boyutta olmanın yanı sıra insanlarla beraber aynı mekânları paylaşan, cin, peri, şeytan, alkız, karabasan veya çeşitli ruhlardan oluşan ve sosyal bir hayat yaşadığına inanılan varlıklarla görme, konuşma, dokunma, hissetme, rüya veya bunlardan başka bir yolla kurulan bir iletişimdir. Memoratlar da, bu şekilde kurulmuş bir iletişimle yaşananların yaşayan veya ondan dinleyen birisi tarafından anlatılmasıdır (Çobanoğlu, 2003: 20).

Bayramiç yöresinde de bireylerin yalnızken şahit oldukları birtakım kişisel tecrübelerinin anlatımları olarak karşımıza çıkan memoratların genellikle türbe, yatır gibi kutsal mekânlar ile oluşan temasın ürünleri olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda, yöredeki memoratlar şunlardır:

Memorat 1: Çavuşlu Köyü'ndeki tepede Uyluk Dede ve Dedealtı olarak adlandırılan mevkide ise Garipçe Dede bulunur. Köyde yaşayan birçok kişi bu dedelerin belirli zamanlarda, özellikle de dinen kutsal sayılan vakitlerde birbirlerine ışık yolladığını görmüştür. Dedelerin bu ışıklar sayesinde birbirlerini ziyaret ettiğine inanılır. Kaynak kişilerimizden Cevdet Bey’in, arabasıyla dedelerin bulunduğu mevkiinin yakınında seyir halindeyken karşısından top şeklinde bir ışık huzmesi geçmiştir (KK.17).

Çavuşlu Köyü’ndeki mezarlık kutsal kabul edildiğinden bulunan bir çınarı defalarca kesilmek istense de bir türlü kesilememiştir (KK.17).

Naciye Hanım'ın babası, bir gece Uyluk Dede türbesi etrafında bir ışık ve ışığın etrafında da tıpkı insan gölgesine benzeyen sürekli dönen bir cisim görür. Babası oraya gittiğinde hem cisim hem de ışık bir anda gözden kaybolur (KK.77). Şerife Hanım’ın annesi ise mezarlığa yakın bir yerde hayvanlarını otlatırken birisin Kuran okuduğunu duyar. Korkuya kapılıp evine döner ve duyduğu sesi eşine anlatır. Ancak eşi oraya gittiğinde herhangi bir ses işitmez (KK.114).

Memorat 2: Bayramiç merkezde bulunan Ayşe Hoca Yatırı, Nezihe Hanım’ın oturduğu evin karşısındadır. Nezihe Hanım’ın aktardığı bilgilere göre Ayşe Hoca, eskiden yatırın bulunduğu yerdeki mescidin bakımından ve kız öğrencilerin eğitiminden sorumludur. Ayşe Hoca mescitte kalır ve vaktinin büyük bir kısmını bu mescitte geçirir. Ayşe Hoca henüz sağlığında iken öleceği zaman kendisini mescidin bahçesine gömülmesini vasiyet eder. Hakkın rahmetine kavuşunca vasiyeti üzerine mescidin bahçesine gömülür. Ancak mescit zamanla yıkılır ve Ayşe Hoca’nın yatırı ortada kalır.

Yine kaynak kişimizin anlattığına göre yatırın yakınında oturan bir teyze akşam vakti evine giderken beyaz renkli elbise giyen Ayşe Hoca'nın yatırı yakınlarında gezinerek evlerin içinden geçtiğini görmüş. Yatırın civarında oturan bir başkası ise Ayşe Hoca'yı, yatırının yakınında bulunan mektep çeşmesinde abdest alırken görmüş. Nezihe Hanım'ın anlattığı bir diğer olay ise şu şekildedir: "Annem bir akşam eve doğru giderken yatırın önünden geçtiği esnada etrafında hiç kimse yokken ayağına bir taş atılmış. Annem pek önemsemeyip yeniden yürümeye başlayınca ayağına doğru ikinci bir taş atılmış. Annem yatırı fark edip bir Fatiha okuduktan sonra hızla eve varmış. Aradan kısa bir süre geçtikten sonra annem bana yaşadığı olayı anlatarak Ayşe Hoca'nın mezarını yaptırmak istediğini ancak bu şekilde huzur bulacağını söyledi. Ben bu olayı duyunca annemin, Ayşe Hoca yerinin bilinmesini istediğini düşündüğü için böyle bir karar verdiğini anladım. Annem inanç sahibi ve modern bir insandı. 1996 yılında babamın ölümünün hemen ardından annem Ayşe Hoca'nın mezarını yaptırdı." (KK.79).

Memorat 3: Yahşieli Köyü'nde bulunan yatırdaki medfun zat, Karesi Beyi'nin komutanlarından Yahşi Bey olup köyün kurucusudur. Yahşi Bey Türbesi'nin etrafında gelişen çeşitli memoratlar şunlardır:

"Yahşi Bey'in yatırının yeniden yapılacağını 14-15 yaşlarımda iken önceden rüyamda görmüştüm. Rüyamda bana 'Mezarımı çok kazmasınlar yoksa kemiklerim çıkacak.' dedi. Aradan kısa bir zaman geçtikten sonra Yahşieli Yatırı tadilata girdi. Ayak ucunda bulunan taşı kaldırdıkları zaman Yahşi Bey'in kemikleri çıktı ve hemen toprak ile kapattılar." (KK.52).

"Ablamın oturduğu ev Yahşi Bey türbesinin çok yakınındaydı. Türbenin yakınında oturan evli bir çift neredeyse her gün kavga ederdi. Bir gün ablam ve oğlu sesleri duyunca cama çıkmış. Ablamın oğlu o zamanlar çocuk yaşta olduğundan Yahşi Bey türbesine baktığı zaman elinde mum olan beyaz elbiseli bir adam görmüş. Gördüğü bu adam türbenin yakınındaki çeşmeden abdest aldıktan sonra yerdeki taşları birer birer alıp kavga eden çiftin oturduğu binaya atmaya başlamış. Ablam taş seslerini duysa da Yahşi Bey sadece çocuğa görünmüş." (KK.52).

"Bir gün yine aynı çift kavga edeceği zaman kadın kocasının korkusundan kendini eve kapatmış. Adam eve girmek üzereyken kadın bahçeye bakan demir parmaklıklı pencerenin arasından geçerek canını kurtarmış. Bana, kendisine Yahşi Bey'in yardım ettiğini söyledi. Kadın, aradan zaman geçip her şey düzeldikten sonra bir daha asla o demir parmaklıkların arasından geçemedi." (KK.52).

“Eskiden türbenin yatırında savaş zamanlarında Osmanlı askerleri kalıyormuş. Askerler plak çaldıkları zaman türbe sahibi rahatsız olup askerlerin plaklarını sürekli kırdığı anlatılırdı.” (KK.52).

Yahşi Bey Yatırı, Karaca Ahmet Yatırı olarak da bilinir. “Gelinim yedi haftalık hamileyken Yahşi Bey rüyasına girmiş ve gelinime oğlunun olacağını söyleyerek ‘ziyaretime gel ve doğacak çocuğunun ismini Ahmet koy.’ demiş. Gelinim bana rüyasını anlattı. Daha sonra gelinimin ikiz çocuğu oldu. Çocuklarından birinin ismini Ahmet koydu. Ahmet yaşadı, ikizi ise öldü.” (KK.52).

“Ezine’ye bağlı Çetmi Köyü’nden Hüseyin adlı bir adam köyümüze gelerek bütün yatırları gezer ve yatırların yakınlarında sıkça vakit geçirip uyurdu. Bir gün Yahşi Bey’e dua etmek için giden bir kadına dedenin şu anda yerinde olmadığını ve Kıbrıs’a savaşmaya gittiğini söylemiş. Aradan zaman geçmiş savaş bittikten sonra yengem rüyasında civarda bulunan dedelerin kıble yönünden ışıklar saçarak yatırlarına girdiğini görmüş.” (KK.52).

“Rüyamda Yahşi Bey’i gördüm. O zamanki muhtarın babası sağ olduğu halde rüyamda onun cenazesindeydim. Cenaze namazı sırasında insanlar iki saf tutmuştu. Ben o zamanlar içkiyi çok içtiğimden cenaze namazını kılmak istemedim. Cenaze namazını kıldıracak olan hoca sanki benim o an ne düşündüğümü anladı ve bana dönüp ‘içki içiyor olsan bile gel burada bir kişilik daha yer var’ dedi. Namazdaki herkesi hatta öldüğünü gördüğüm kişiyi bile gerçek hayatta tanıdığım halde aklımdan geçenleri okuyan hocayı ilk defa görmüştüm. Yanımdaki arkadaşlara hocanın kim olduğunu sorduğum zaman ‘Yahşi Baba’ dediler. Yahşi Baba’nın saçları seyrek, alnı açık, orta boylu aksakallıydı. O anda rüyamdan uyandım.” (KK.119).

“Ben askerliğimi Tunceli’de yaptım. Askere gideceğim günü sabahında âdet olduğu üzere Yahşi Bey türbesini ziyaret ettim. Tunceli’nin dağlık bölgesinde çatışmaya girdim. Keskin nişancı olduğumdan düşman üzerime kurşun yağdırıyor ben ise ara sıra saklandığım taşta bekliyordum. Kayadan parçalar koptuğu halde bana bir kurşun bile isabet etmedi. Çatışma esnasında benim 20-25 metre yükseğimde bulunan üsteğmen çatışmanın ardından yanıma gelerek ‘Düşman sana ateş ettiği zaman öleceğini ve oradan sağ çıkamayacağını düşündüm. Ancak tam o sırada senin bulunduğun yere bir bulut çöktü.’ dedi. Askerliğimi bitirip köye döndüğüm zaman bu durumu köydekilere anlattım. Köydeki herkes beni o çatışmada Yahşi Bey’in koruduğunu söyledi.” (KK.117).

“Köyümüzde askerlik zamanı gelen gençlerin hepsi askere gideceği günün sabahı mutlaka Yahşi Bey Türbesi’ne uğrayıp dua eder ve köylülerin duaları ile birlikte askere

uğurlanır. Askerden önce Yahşi Bey'in ziyaret edilmesinin sebebi ise Yahşi Bey'in kendini ziyaret eden gençleri askerde her türlü beladan koruyacağına inanılmasıdır. Bir gün Uzun Hâşim'in oğlu İmâd, Yahşi Bey Türbesi'ne uğramadan askere gider. Ancak aradan kısa bir süre geçtikten sonra köye İmâd'ın ölüsü ulaşır. İmâd, köyün tek şehidi olduğundan köydeki herkes bu duruma çok üzülür ve askerlik çağına gelen her erkek askere gitmeden evvel mutlaka Yahşi Bey'i ziyaret eder." (KK.74).

Memorat 4: Yahşieli Köyü'nde bulunan Çakıl Dede, ismini bulunduğu mevkiden almıştır. Yahşi Bey'in komutanlarından olan bu zat Bayraklı Dede olarak da bilinir. Eskiden yağmur duası için köylüler Çakıl Dede'ye gider ve ayrıca çocuk, ev ya da şifa isteyenler yatıra mum yakarak dilek dilerdi (KK.52). Kaynak kişilerin aktardığı bilgiler doğrultusunda her ne kadar yatırın bulunduğu yer köylüler tarafından kapatılıp türbe yapılmak istense de defalarca yıkılmış. Etrafında yapılan evler bile yıkılmış. Yatır, günümüzde etrafında yıkılmış taşlarla birlikte tarla içerisinde durmaktadır (KK.7, KK.119). Ömer Bey'in Çakıl Dede ile ilgili yaşadıkları şu şekildedir: "Bir akşam Çakıl Dedesi'nin olduğu yerde ağabeyimi gördüm. Ağabeyimin yanına gittiğim zaman bana Çakıl Dede'nin olduğu yerde bir ışık gördüğünü ve merak edip oraya gittiğini söyledi. Farklı bir zamanda ise Çakıl Dede'nin yakınlarında hayvanlarımı meraya yaydım otlatıyordum. Kendime kuytu bir yer bulup yattım. Uykuya dalmak üzereyken ne olduğunu bilmediğim bir şey beni bir anda kavrayıp farklı bir yere attı. Bu olaydan sonra hemen hayvanlarımı alıp Çakıl Dede'nin olduğu yerden ayrıldım ve başıma bir iş gelmesin diye bir daha asla hayvanlarımı otlatmak için dedenin bulunduğu meraya gitmedim." (KK.88).

Memorat 5: Koşuburnu Köyü'nde bulunan üç ziyaret yeri de dağlık bir mevkide birbirlerine yakın konumdadır. Hıdrellez zamanı üç dedenin de birbirlerine yeşil renkte ışıklar saçtığını görenler olmuştur. Eskiden hıdrellez kutlamalarının yapıldığı Orman Dede ile ilgili kaynak kişimiz Hüseyin Bey'in başından geçen olay şu şekildedir: "Bir gün traktörümle Orman Dede'nin bulunduğu yere gidip odun kestim. Odunları sırayla yeni aldığım römorkun kasasına yerleştirirken römorkun sağlam olan kapağı aniden kırıldı ve kestiğim odunların hepsi yere saçıldı. Daha sonra da eşim ciddi bir rahatsızlık geçirdi." (KK.39).

Günümüzde hıdrellez zamanı ziyaretine gidilen Düz Dede ile ilgili memorat ise şöyledir: "Köyden bir kişi Düz Dede'nin hemen yakınında bulunan ardıç ağacının bir parçasını dokuma işinde kullanmak üzere kesti. Aradan kısa bir süre geçtikten sonra bu kişi ağır bir hastalığa yakalanarak yatağa düştü. En sonunda hastalanan kişinin yakınları kesilen ardıç ağacının parçasını Düz Dede'ye götürüp yerine bıraktı ve adam iyileşti." (KK.24).

Diğer iki dedeye göre daha ıssız ve ormanlık alan içerisinde bulunan Horoz Dede, köydeki bir çobana horoz donunda gözüktüğü için bu ismi almıştır. Ayrıca kaynak kişilerimizin ifade ettiklerine göre bu ıssız yerden vakitli vakitsiz horoz sesi duyanlar da vardır. Horoz Dede ile ilgili anlatı ise şu şekildedir: "Köyümüzden birisi Horoz Dede'nin yakınına ağaç kesmeye gitmiş. Adam ağacı keserken ağaç bir anda Horoz Dede'nin üstüne düşmüş. Biraz da inançsız olan adam Horoz Dede'ye gülerek canının acıyıp acımadığını sormuş ve dalga geçmiş. Bu olay yaşandıktan kısa bir süre sonra hem adam hem de ailesinden bir birey ciddi şekilde zarara uğradı." (KK.24).

1.3. Masallar

Anonim anlatı geleneğinin en önemli türlerinden biri olan masallar Boratav tarafından (1969: 80) "nesirle söylenmiş, dinlik ve büyülük inanışlardan ve törelerden bağımsız, tamamıyla hayal ürünü, gerçekle ilgisiz ve anlattıklarına inandırmak iddiası olmayan kısa bir anlatı" olarak tanımlanmaktadır. İnsanlardan, hayvanlara ve bitkilere hatta olağanüstü varlıklara kadar geniş bir kahraman dünyasına sahip olan masallar, mekan ve zaman konusunda da reel dünyanın dışına çıkarak özellikle çocukların hayal dünyasını şekillendirmede önemli işlevlere sahip bir anlatı türüdür.

Halk edebiyatı türlerinin hemen hepsinde görüldüğü üzere, kitle iletişim olanaklarının gelişmesi, sosyal yaşamın değişmesi gibi nedenlerle bir anlatı türü olarak masalların da halkın hafızasındaki eski işlerliğini yitirmiş olduğu tespit edilmiş olan Bayramiç yöresinde kaynak kişilerin önceki kuşaklardan dinleyerek yarım yamalak da olsa aktarabildikleri masallar şunlardır:

Masal 1: Üç erkek kardeş varmış. Bunların bahçesinde bir tane nar ağacı varmış. Yedi başlı bir dev her sene bu nar ağacının meyvesini yemek için üç kardeşin bahçesine gelirmiş. Bir gün büyük olan kardeş daha fazla dayanamayıp devin geldiği bir vakitte kardeşlerine "Ben bu gece devi beklemeye gideceğim" demiş. Akşam olunca dev yine nar yemek için ağacın yanına varmış. Büyük kardeş bir bakmış ki devin bir dudağı yerde bir dudağı gökte korkudan pislemiş ve devden uzaklaşarak kaçmış. Bir sonraki sene ise bu sefer ortanca kardeş nöbet tutmaya gitmiş. Ortanca kardeş de devi görünce korkudan kaçmış.

Ertesi yıl devin nar ağacına geldiği dönemde bu kez küçümen (küçük kardeş) nöbet tutmak için nar ağacının yakınına giderek saklanmış. Yedi başlı dev yalnızca ok ile öldürülebilir ve ok ikinci kez atıldığı zaman ise yeniden canlanırmış. Bunu bilen küçük kardeş devi görünce saklandığı yerden çıkarak okuna davranmış ve devi ok ile vurarak yaralamış. Acılar içinde inleyen dev, küçük çocuğa "Ne olur bana bir kere daha ok at"

demiş. Bunun üzerine küçük çocuk deve “Anam beni dünyaya bir kere getirdi. Bu yüzden ben bir işi bir kere yaparım” diye cevap vermiş. Bunun üzerine dev yaralı hâlde yakında bulunan kuyunun içine girmiş.

Küçük kardeş eve gidip diğer kardeşlerine devi yaraladığını ve devin yaralı bir şekilde kuyuya indiğini söylemiş. Daha sonra üç kardeş yanlarına ip alarak devin indiği kuyuya varmışlar. Önce ip yardımıyla büyük olan kardeşi kuyuya salmışlar. Büyük olan kardeş kuyunun dibinden kendisine doğru gelen alevi görünce kardeşlerine bağırarak kendisini yukarıya çekmelerini istemiş. Sonra ortanca kardeş ip yardımıyla kuyunun dibine inmeye karar vermiş. Ortanca kardeş de kendisine doğru gelen alevi görünce korkup yukarı çıkmış. Durum böyle olunca küçük kardeş gönüllü olarak kuyunun dibine inmeye karar vermiş. Küçük kardeş, devi ok ile yaraladığından dolayı kuyunun içerisinden yükselen alevler onu etkilememiş ve kuyunun dibine inmeyi başarmış. Küçük kardeş aşağıya indiğinde karşısına bir kapı çıkmış. Kapıya doğru yaklaşınca kapı kendiliğinden açılmış ve karşısına bir saray çıkmış.

Küçük kardeş saraydan içeriye girince karşısına güzeller güzeli bir kız çıkmış. Bu kız devin kızlarından biriymiş. Kız çocuğu görünce “Sen de kimsin? Babam bugün eve yaralı geldi. Eğer seni görürse yer. Git buradan” demiş. Küçük kardeş ise “Baban nerede? Onu ben yaraladım” diye cevap vermiş. Kız babasının yerini ona söylemiş. Küçük kardeş, kızın dediği yere gidip kapıyı açınca karşısına yemek yapan bir kız çıkmış, ona da devin nerede olduğunu sorunca yemek yapan kız, devin olduğu yeri işaret etmiş. Küçük kardeş, yemek yapan kızın dediği yere varınca orada da kanaviçe oyası yapan bir kız görmüş. O da başka bir kapı söylemiş. Meğer küçük kardeş, gördüğü güzeller güzeli kız, yemek yapan ve kanaviçe oyası yapan kızlar ile kardeş imiş. Güzel olan kız ise içlerinde en küçük olanmış.

Küçük kardeş, kanaviçe oyası yapan kızın dediği kapıyı açtığı zaman karşısında yaralı hâlde yatmakta olan devi görmüş. Çocuğu gören dev onu tanımış ve kendisine bir kez daha ok atmasını istemiş. Küçük kardeş, ise devi dinlememiş ve dev can çekişerek oracıkta ölüvermiş. Daha sonra küçük kardeş, üç kızı da bir araya toplamış. Kızların en büyüğünü büyük abisine, ortanca olanını ortanca kardeşine ve en küçük olan dünyalar güzeli kızı ise kendisine almış.

Kuyunun çıkışına doğru giderlerken küçük kız, ona “Eğer beni abilerin görürse güzelliğimden etkilenir ve sana çıkman için ipi salmaz” demiş. Bunun üzerine küçük kardeş, kıza “Benim ağabeylerim böyle bir şey yapmaz” yanıtını vermiş. Küçük kız ise “O zaman tamam. Eğer abilerin ben yukarıya çıktıktan sonra sana ipi salmazlar ise saçımdan kopardığım bu iki teli al. Bu saç tellerini bir kez birbirine tokuşturduğun zaman karşına

kara ve beyaz koç gelecek. Bu koçlar birbiriyle güreşirken, sen beyaz olan koça bineceksin. Eğer beyaz koça binersen, beyaz koç seni yeryüzüne çıkaracak. Siyah olana binersen o zaman da yerin yedi kat dibine gireceksin. Saç tellerini iki kez birbirine tokuşturduğun zaman ise karşına Arap adlı bir cin çıkacak. Arap'tan ne dilersen dile yerine getirecek" demiş ve yukarıya çıkmış.

Küçük kardeşin ağabeyleri, yeryüzüne çıkan küçük kızı görünce güzelliğinden etkilenmişler ve kuyunun dibindeki kardeşlerine ipi salmamışlar. Kuyunun dibinde saatlerce bekleyen küçük kardeşi ipi atmayacağını anlamış ve küçük kıza hak vermiş. Kızın kendisine verdiği saç tellerini birbirine tokuşturunca bir anda siyah ve beyaz renkli iki koç belirmiş. Koçlar birbiri ile amansız bir mücadeleye başlamış. Küçümen koçların güreşini takip ederek en doğru zamanda beyaz renkli koçun üstüne atlamak için beklemeye koyulmuş. Aradan biraz zaman geçtikten sonra tam beyaz koçun üzerine atlayacak iken siyah koç, beyaz koça doğru bir hamle yapmış ve küçük kardeşin dengesi bozulmuş. Küçük kardeş ne olduğunu anlayamadan kendisini bir anda siyah koçun üzerinde buluvermiş. Böylece küçük çocuk yerin yedi kat dibine inmiş.

Küçük kardeş, yerin yedi kat dibinde karanlıkta yürürken uzaklarda bir yerde ışık görmüş. O ışığa doğru yürürken karşısına bir koca karı çıkmış. Koca karıyı görünce kendisinden su istemiş. Koca karı da suyu olmadığından kapının arkasına geçip su kabına küçük abdestini yaparak ona su diye vermiş. İçtikten sonra koca karının verdiği şeyin aslında su olmadığını anlayan küçük kardeş koca karıya neden böyle bir şey yaptığını sormuş. Yaşlı kadın ona "Oğul bizim evimizde su olmaz. Yukarıda bir çeşme var. Bu çeşmenin başında ise bir dev duruyor. Bu deve her sabah tellenip duvaklanan kızlar gelin gibi kurban olarak veriliyor. Dev bu kızları yer iken çeşmenin başından ayrılıyor ve kızları yiyip çeşmenin başına dönene kadar suyu bize salıyorlar. Ama ben yaşlı olduğumdan gidip yetişemiyorum. Bundan dolayı da suyum yoktu. Yarın sabah da kurban sırası padişahın kızında" demiş. Bunu duyan küçük kardeş yaşlı kadına çeşmenin yerini sormuş. Yaşlı kadın ona çeşmenin yerini söyledikten sonra "Oğul! Bu zamana kadar kimse bu devin hakkından gelemedi. Sen deve karşı ne yapacaksın?" demiş.

Ertesi sabah küçük kardeş sabahın ilk ışıklarında çeşmeye giderek çeşmenin yakında bir yerde saklanmış. Padişahın kızı gelinlik ile deve kurban olarak sunulacağı esnada dev suyu salmış. Küçük kardeş ise saç tellerini iki kez birbirine tokuşturmuş. Karşısına Arap çıkarak ona "Dile benden ne dilersen" demiş. Çocuk, Arap'tan okunu ve yayını istemiş. Arap hemen çocuğun okunu ve yayını getirmiş. Dev, padişahın kızını tam yiyecek iken çocuk okunu deve doğru fırlatmış ve dev kızı bırakarak acılar içerisinde inlemeye başlayıp çocuğa "Ne olur beni bir kere daha vur" demiş. Çocuk ise "Ben

anamdan bir kere doğdum. Bir işi bir kez yaparım" diye cevap vermiş. Dev can çekişerek ölünce padişahın kızı sevinçten çocuğun boynuna atlamış. Çocuk, padişahın kızına "Sen benim dünya ahiret kardeşimsin. Benim gönlüm başkasındadır" demiş. Kız ise onun söylediklerine üzüldüğü için elini devin kanına sürüp çocuğa fark ettirmeden gömleğinin arkasına sürmüş.

Çocuk, her şeyden habersiz koca karının evine gitmiş. Koca karıya devi öldürdüğünü ve artık rahatlıkla çeşmeden su alabileceğini söylemiş. Padişahın kızı ise babasına kavuşmuş. Padişah, kızına nasıl kurtulduğunu sorunca kız, padişah babasına çocuğun özelliklerinden bahsederek kendisini kurtaran kişinin gömleğinin arkasında kan lekesi olduğunu anlatmış. Bunun üzerine padişah yakınındaki askerlerine kızını kurtaran gencin derhal bulunmasını emretmiş. Çocuk, padişahın askerleri tarafından bulunup padişahın huzuruna getirilmiş. Padişah, çocuğa "Demek benim kızımı kurtaran genç sensin. Dile benden ne dilersen. Eğer istersen hemen seni kızımla evlendireyim" demiş. Bunu duyan çocuk ise "Padişahım! Kızınız benim dünya ahiret bacımdır. Benim dünya üzerinde bekleyenim var. Ayrıca yapmam gereken işler var" demiş.

Padişahın sarayından ayrılan çocuk yanına okunu ve yayını da alarak yola koyulmuş. Aradan biraz zaman geçtikten sonra yorgunluktan bitkin düşünce bir kavak ağacının gölgesine uzanarak uykuya dalmış. O, uyurken bir yılan kavak ağacının tepesinde bulunan karga yavrularını yemek için ağacın tepesine doğru çıkıyormuş. Yavru kargalar yılanı görünce korkudan ötmeye başlamış. Yavruların sesine uyanan çocuk ağacın tepesine doğru bakınca yılanı görmüş ve hemen okuna davranıp yılanı vurarak öldürmüş. Tam o sırada yavru kargaların annesi gelmiş ve ona "Her sene yavrularımı uçmayı öğretecek iken bu yılan gelip yavrularımı yedi. Sen benim düşmanımı öldürdün. Senin sayende bu sene yavrularımı uçuracağım. Sen benim yavrularımı kurtardın. Dile benden ne dilersen" demiş. Bunun üzerine çocuk kargaya "Sen bir kuşsun. Ben senden ne dileyebilirim ki" diye cevap vermiş. Karga, çocuğa yeniden "Dile benden ne dilersen" diye ısrar edince o, "Peki. Senden ağır bir iş istiyorum. Beni dünya yüzüne çıkarabilir misin?" diye sormuş. Karga da "Evet seni dünya yüzüne çıkarırım. Ama önce kırk tane kara koyun kesmen lazım. Bir kaba, kesmiş olduğun kırk koyunun her birinden kesilmiş olan et topaklarını, diğer kaba ise su doldurduktan sonra et topakları olan kabı bir kanadıma, su dolu kabı ise diğer kanadıma koymalısın. Yolda iken sana 'kark' dediğim zaman ağzıma bir topak et; 'gurk' dediğim zaman ise bana biraz su vereceksin" demiş. Karganın istediklerini yapan çocuk hazırladığı kapları karganın kanadına koymuş ve dünya yüzüne doğru yola çıkmışlar.

Yolculuk esnasında çocuk karganın dediklerini yapmış. Karga “kark” dediği zaman küçümen elini et topaklarının olduğu kaba daldırmış. Bir bakmış ki et topakları bitmiş. Bunun üzerine o, baldırından bir parça et keserek karganın ağzına koymuş. Karga bu etin kara koyun eti olmadığını anladığından yutmamış ve ağzında tutmuş. Daha sonra karga, onu ilk devi öldürdüğü kuyunun dibine getirmiş. Karga çocuğa, “Bu zamana kadar hep benim üstümde yolculuk yaptın. Hadi üzerimden in. Yürüdüğünü göreyim” demiş. Küçümen karganın üzerinden inerek yürümek istese de topallamış. Çocuğun topalladığını gören karga yanına gelerek “Benim için kendi etini kestin. Ama ben yemedim ve sakladım” deyip ağzından çıkarmış ve eti küçümenin baldırına yapıştırmış. Böylece onun yürüyüşü düzelmiş. Karga, çocuğu sırtına alarak kuyunun ağzına kadar çıkarmış ve dünya yüzüne bıraktıktan sonra yavrularının yanına geri dönmüş.

Çocuk, karganın isteği üzerine kesilen kırk kara koyundan birinin işkembesini yanına alarak kargadan ayrıldıktan sonra bu işkembeyi kafasına geçirmiş. Böylece o kafasına taktığı işkembe sayesinde kel olmuş. Aradan uzunca bir zaman geçtiği için işkembe sayesinde kel gözüken çocuğu köyde kimse tanımamış. Çocuk, gizli gizli kızı aramaya başlamış. En sonunda güzeller güzeli kızın izini bulmuş. Bir gün kızı takip ederken bir terzi durumu fark etmiş. Çocuğa “Bu kızı niye takip ediyorsun. Bu kıza kaç kişi talip oldu da kız hiçbirine varmadı. Sen bu kızı tanıyor musun? Şu an bu kız padişahın himayesinde” demiş. Meğer çocuğun ağabeyleri kızı padişaha teslim etmiş. Küçük kardeş, terziye kızın neden kimseye varmadığını sorunca terzi, “Kız kendisine talip olanlardan el ile ellenmemiş, makine ile dikilmemiş bir kat elbise, içerisinde tavşan kaçacak tazı kovalayacak büyüklükte altından bir sini ve altın bir top istiyormuş. Bana, kızın istediği elbiseyi dikmem için çok gelen oldu fakat yapamadım” demiş. Bunun üzerine çocuk kızın sevdiği kız olduğunu anlamış.

Bunlar olurken aynı zamanda padişahın ülkesinde büyük bir savaş varmış. Savaşı öğrenen çocuk, kılıcını kalkanını alarak bulduğu topal bir at ile padişahın ordusuna katılmış. Ordudaki askerler, kafasında işkembe olduğundan kel görünen çocuk ve topal atı ile dalga geçmiş. Askerler ondan uzaklaşınca çocuk, kızın verdiği saç tellerini birbirine tokuşturarak Arap’ı çağırmış. Ve ondan görkemli bir at istemiş. Daha sonra gökten dizginli ve görkemli bir at inmiş. Çocuk, topal atı ağaca bağlayıp Arap’ın getirdiği ata binerek padişahın askerlerinden önce savaş alanına varmış. Kafasındaki işkembeyi çıkararak kendi tarafındaki askerler ile birlikte düşman birliğindeki askerlerini yenerek savaşı bitirmiş. Fakat savaşırken sağ kolundan yaralanmış. Çocuk, kendi birliği gelmeden önce atına atlayarak topal atını bağladığı yere varmış. Topal ata binerek kafasına işkembesini takmış ve savaştığı meydana doğru ağır ağır yola çıkmış. Kendi birliğindeki askerler savaş

alanına vardığında savaşın bittiğini görmüş ve şaşkınlık içerisinde geriye dönmüşler. Yolda çocuğu gören askerler savaşın bittiğini söyleyerek yine onunla ile dalga geçmişler.

Çocuğu savaşırken gören askerlerden birisi padişahın huzuruna çıkarak savaşı genç bir çocuğun bitirdiğini, savaş meydanında düşman ile yiğitçe dövüşerek savaşı kazandırdığını ve sağ kolundan yaralandığını söylemiş. Bunu duyan padişah gencin bulunması için "Savaşa katılan bütün askerler huzuruma gelip önümden geçecek" diye buyurmuş. Bunu öğrenen çocuk sevdiği kıza ulaşabilmek için savaşa katılan diğer askerler ile birlikte padişahın huzurunda sıraya girmiş. Çocuk, padişahın önünden geçtiği sırada padişah onun sağ kolundaki yarayı fark edip onu kenara çektirmiş. Padişahın yanında olan asker "Padişahım bizimle yiğitçe dövüşen genç bu olamaz. Çünkü bizim yanımızda savaşan gencin saçı vardı" demiş. Bunu duyan çocuk hemen kafasındaki işkembeyi çıkarmış ve böylece saçları ortaya çıkmış. Savaşı kazandıran gencin o olduğu anlaşılınca padişah "Ey delikanlı! Ne istersen iste benden" demiş. Çocuk başta bir şey istemediğini söylese de padişahın ısrarı üzerine "Padişahım. Sende gülü kokmayan bir güzelim var. Senin himayendeymiş. Ben onu istiyorum" demiş. Padişah "Oğlum o kızın şartı çoktur. Bu şartları nasıl yerine getireceksin" dedikten sonra kızın şartlarını sıralamış. Çocuk, padişaha "Padişahım bunlardan kolay ne var. Ben kızın istediklerini yerine getiririm" demiş. Padişah, gence bu işi nasıl halledeceğini sorunca o "Benden haber bekleyin. Ben kızın isteklerini yerine getirip size haber vereceğim" diyerek padişahın huzurundan ayrılmış.

Çocuk, sakin bir yer bulduktan sonra kızın verdiği saç tellerini yeniden birbirine tokuşturarak Arap'ı çağırmış. Çocuğun huzuruna gelen Arap, "Dile benden ne dilersen" deyince çocuk "El değmemiş, makine dikmemiş bir kat elbise, içinde tavşan kaçacak tazı kovalayacak büyüklükte altından bir sini ve altından bir top istiyorum" demiş. Arap, çocuğun istediklerini yerine getirmiş. Daha sonra padişaha haber yollayarak kızın istediklerini hazırladığını bildirmiş. Haberi alan padişah doğruca kızın yanına giderek kendisine bir talip olduğunu ve istediği tüm şartları yerine getirdiğini söylemiş. Kız ise heyecanlanarak "Peki padişahım. Eğer şartların hepsini yerine getirdiyse buyursun gelsin" demiş. Meğer kızın şartlarını sadece Arap yerine getirebilirmiş. Bu sebeple kız, kendisini isteyen gencin o olduğunu anlamış. Güzeller güzeli kızın istemiş olduğu elbise ise insan derisiymiş. Bundan dolayı Arap, çocuğa elbisenin aslında derisi olduğunu anlatmış. Altından topu ve altından siniyi de yalnızca Arap yerine getirebilirmiş.

Çocuk, kızın istedikleri ile birlikte padişahın sarayına varmış. Kız ile birbirine kavuştuktan sonra 39 gün 39 gece aralıksız eğlenceler tertip edilmiş, davullar çalınmış. 40. gün gelin alınmış. Ben de atımla birlikte düğüne gidiyordum. Atımın karnı küpten,

ayakları ise mumdandı. Çocuk ile kızın düğününe giderken yola kül dökmüşler. Yoldaki kül, atımın ayakları mumdan olduğu için mumu eritti. Atımın ayakları eriyince küpten karnı yere düşerek patladı. Düğüne yürüyerek giderken önüme bir köpek çıktı. Köpeğin ağzında ise bir kemik vardı. Köpek kemikteki eti sıyırıp kemiği bıraktı. Ben de o kemiği alıp yolda yürüyen Tahsin'in arkasından attım. Kemik, Tahsin'in arkasından girdi önünde kaldı. Bu sebepten erkeklerin arkası delik, önü kemiktir. Gidin bakın Tahsin'in arkası delik, önü kemiktir (KK.95).

Masal 2: Zamanında güzeller güzeli bir kız çocuğu annesi ve babası ile mutlu mesut yaşarmış. Bu güzel kızın annesi ölünce babası başka bir kadınla evlenmiş. Babasının evlendiği kadının da bir kızı varmış. Kendi kızını çok seven kadın, evlendiği adamın kızını ise hiç sevmezmiş. Zamanı gelince kadın kocasına kendi kızından vazgeçmesi için baskı yapmaya başlamış Adam başta kabul etmese de karısının baskılarına daha fazla dayanamayıp karısının dediğini yapmak üzere kızını alıp ormana götürmeye karar vermiş.

Adam, kızıyla orman yoluna koyulmadan evvel yanına daha önceden deldiği kabak susağını da almış ve ardından kızına odun kesmeye gideceklerini söyleyerek evden ayrılmışlar. Ormana vardıklarında adam kızını bir ağacın dibine oturtmuş ve kızından kendisini odun kesene kadar beklemesini söylemiş. Kızının dibine oturduğu ağaca ise yanına aldığı kabak susağını asmış. Meğer adam bu susağı rüzgârda ses çıkarsın da kızı, babasının odun kestiğini düşünsün diye asmış. Adam biraz ormanda oyalandıktan sonra kızını ormanda yalnız başına bırakıp evine dönmüş. Hava iyice kararmaya başlayınca kız da korkmaya başlamış. Bir yandan da çıkan rüzgârın etkisiyle susak uğuldamaya başlamış. Kız, kabak susağının sesini duydukça "Tın tın kabacık beni aldatıp da giden babacık" diyormuş.

Aniden kızın karşısında yaşlı bir nine çıkmış ve kıza "Evime gelir misin?" diye sormuş. Kız ise başını sallayarak ninenin bu isteğini geri çevirmemiş ve birlikte eve varmışlar. Nine, kızdan önce başındaki bitleri temizlemesini ardından da kendisine bir bardak su getirmesini istemiş. Kız, ninenin bu isteklerini yerine getirmiş. Bunun üzerine nine kıza neden gecenin bir vakti bu ormanda yalnız başına kaldığını sormuş. Kız da başından geçenleri nineye anlatmış. Kızın bu durumuna üzülen nine "Benden sakın korkma kızım. Seni bir suyun içine koyup evine göndereceğim." diyerek kızı evin altından akan derenin suyuna daldırıp çıkarmış. Kız sudan çıkınca her yeri altınla kaplanmış. Sonra da kızı suya oturtarak doğruca evine göndermiş.

Evin horozu kızı görünce "Gıy da gıy gıy gıy gıy da gıy gıy tellenmiş pullanmış ablacığım geliyor." diyerek ötmeye başlamış. Kadın kızı altınlarla kaplanmış görünce çok

şaşırmış ve kocasından kendi kızını da aynı yere götürmesini istemiş. Adam, üvey kızını yanına alarak kendi kızını bıraktığı yere götürüp bırakmış ve ardından eve dönmüş. Akşam olunca kız korkmaya başlamış. Kız, korkusunu yenmek için ormanda gezinmeye başlamış. Biraz ötede parlak bir ışık görmüş. Işığa doğru yürüyen kız ışığa iyice yaklaşınca ışığın bir evden geldiğini fark etmiş. Evin içinde yaşlı bir nine olduğunu gören kız hemen eve dalmış.

Nine diğer kıza yaptırdığı şeyleri bu kıza da yaptırmak istemiş. Ancak kız, ninenin istediklerinin hiçbirisini yapmamış. Bunun üzerine nine "Seni evine göndereyim mi?" diye sormuş. Kız da "Evet beni evime gönder." demiş. Ardından nine bu kızı da suya daldırıp çıkarmış ve kızın her yeri zift karası olmuş. Sonra da kızı suya koyup evine yollamış. Evin horozu diğer kızın zift gibi karaya boyandığını görünce "Gıy da gıy gıy gıy gıy da gıy gıy Arap t.şaklı ablam geliyor" diye uzun uzun ötmüş. Kızını zifte bulanmış hâlde gören kadın, kocasının kızına haksızlık ettiğini anlamış ve iki kıza da aynı sevgiyi göstermiş (KK.114, KK.127).

Masal 3: Bir varmış bir yokmuş. Evvel zaman içinde Titiri Bey adında zavallı ve fakir birisi yaşarmış. Titiri Bey'in hayatta sahip olduğu tek şey üç tane tavuğu imiş. Titiri Bey günün birinde bir tilki ile ahretlik olmuş. Bunun üzerine Tilki, Titiri Bey'e tavuklarından birisini yemeyi teklif etmiş. Arkadaşının bu isteğini geri çevirmeyen Titiri Bey tavuklarından birisini kesip arkadaşı tilki ile afiyetle yemiş. Ertesi gün tilki, Titiri Bey'den yine tavuklarından birisini kesip yemeyi teklif etmiş. Titiri Bey arkadaşını kıramayarak yine tavuğunun birisini kesmiş ve birlikte yemişler. Üçüncü gün tilki son kalan tavuğu da yemeyi teklif edince Titiri Bey tilkiye "Bak ahretlik, benim bu hayatta sahip olduğum tek şey üç tavuğum idi. Ben iki tavuğumu senin için kestim ve birlikte yedik. Eğer bunu da yersek benim bu hayatta hiçbir şeyim kalmaz." demiş. Bunu duyan tilki, "Eğer bu tavuğu da kesersen senin için padişahın kızına dünür giderim." demiş. Titiri Bey padişahın kızını duyunca tilkinin bu teklifini kabul etmiş ve elinde kalan son tavuğu da kesip yemişler.

Sözünü tutmak üzere Titiri Bey'in yanından ayrılan tilki padişahın huzuruna çıkmadan evvel doğruca padişahın hanımının yanına gitmiş. Padişahın hanımının yanına varan tilki, padişahın karısından ölçek istemiş. Padişahın karısı "neden?" diye sorunca tilki "Titiri Bey'in Osmanlı altınlarını ölçeceğiz." cevabını vermiş. Bunun üzerine tilkinin doğru söyleyip söylemediğini öğrenmek isteyen padişahın hanımı ölçeğin altına altın yapışması için katran sürerek tilkiye vermiş. Tilki oldukça kurnaz olduğundan padişahın hanımının bu oyununu fark etmiş ve hemen bir Osmanlı altını bulup ölçeğin altındaki katrana yapıştırarak ölçeği ertesi gün padişahın hanımına geri vermiş. Padişahın karısı ölçeğin altındaki katrana yapışan bir Osmanlı altınını alıp bir kenara koymuş.

Ertesi gün tilki yine padişahın karısının yanına gelerek yine ölçeği istemiş. Padişahın karısı neden diye sorunca tilki “Şimdi de Titiri Bey’in gümüş mecitlerini ölçeceğiz o yüzden lazım.” demiş. Padişahın karısı ölçeğin altına yine katran sürmüş ve tilkiye vermiş. Ölçeği alan tilki gümüş bir mecit bularak ölçeğin altındaki katrana yapıştırmış ve ertesi gün ölçeği padişahın karısına teslim etmek için yola koyulmuş. Tilki ölçeği teslim ettikten sonra üçüncü gün padişahın huzuruna çıkmış. Padişaha, “Padişahım ben senin kızına dünür geldim. Allah’ın emri peygamberin kavliyle kızını Titiri Bey’e istiyorum.” demiş. Tilkinin bu sözlerini duyan padişah çok sinirlenmiş ve tilkiye “Bu nasıl olur! Ben kızımı nasıl olur da Titiri Bey denilen berduşa veririm.” diye karşı çıkmış. Padişahın bu laflarını işiten karısı, padişahı dürterek Titiri Bey’in aslında zengin olduğunu, tilkinin kendisinden ölçeğini isteyerek Titiri Bey’in altın ve gümüşlerini ölçtüğünü ve ölçeğin altına yapışan altın ve gümüşlerden bahsetmiş. Bunu duyan padişah biraz düşündükten sonra Tilki’nin teklifini kabul ederek “39 gün 39 gece davullar zurnalar çalınsın. 40. gün ise kızım gelin alınsın.” diye buyurmuş.

Böylece tilki padişahın huzurundan ayrılarak yola koyulmuş. Yolda giderken aklına Titiri Bey’in bir eve ihtiyacı olduğunu fark etmiş. O zamanlarda sarayı olan bir dev varmış. Bu dev 6 ay kuyuda 6 ay ise sarayda dururmuş. Yazın kuyu serin olduğundan havalar ısınmaya başladığında kuyuya iner, kışın havalar soğumaya başlayınca da sıcak olduğundan sarayında yaşarmış. Titiri Bey’in düğününün olacağı zaman yaza denk geldiğinden dev kuyuda serinlemekte imiş. Bunu bilen tilki 40 davulcu ve 40 zurnacıdan oluşan düğün çalgıcılarını yanına alarak devin bulunduğu kuyunun başına toplamış. Ardından çalgıcılara “Herkes kaldırabildiği taşı alıp kuyuya atsın.” diye seslenmiş. Kuyuya atılan taşlar sonucunda dev kuyuya hapsolmuş. Tilki kuyuda devin olduğunu çalgıcılara söylememiş.

Kırkıncı gün gelince padişahın sarayından çeyiz taşıyan develer Titiri Bey’in sarayına doğru yola çıkmış. Çeyiz develerinin arkasında ise padişah ve kızı bulunmaktaymış. Gelin alayının geçeceği yolu önceden tahmin eden Tilki, gelin alayı yola çıkmadan bir gün evvel yol kenarında bulunan çobana “Eğer padişah bu sürüler kimin diye sorarsa Titiri Bey’in sürüleri olduğunu söyle.” demiş. Çoban, tilkinin bu isteğini kabul etmiş. Bunun üzerine tilki yol kenarında bulunan tavuk çiftliğine giderek çiftlik sahibine, “Eğer padişah bu tavuk çiftliği kimindir diye sorarsa Titiri Bey’in çiftliğidir.” demesini istemiş. Çiftlik sahibi de tilkinin bu arzusunu kabul etmiş. Ertesi gün gelin alayı Titiri Bey’in sarayına doğru yola koyulmuş. Tilki ise en önde gidiyormuş. Titiri Bey’in kıyafetinin eski olduğunu hatırlayan tilkinin aklına hemen bir kurnazlık gelmiş. Padişahın yanına vararak Titiri Bey’in soyulduğunu ve çamura bulandığını kıyafetlerinin de zarar gördüğünü

anlatmış. Bunun üzerine padişah çeyizde yer alan damat kıyafetlerinden birinin verilmesini emretmiş. Kıyafetleri alan tilki yeniden alayın önüne geçerek doğruca sarayda beklemekte olan Titiri Bey'in yanına gitmiş. Titiri Bey'i güzelce yıkayıp süsledikten sonra yeni kıyafetlerini giydirmiş ve ardından gelin alayının yanına geri dönmüş.

Bu esnada gelin alayını izleyen halktan bir kişi padişahın yanına gelerek "Damat olarak aldığın adam serserinin tekidir. Üstünde doğru dürüst bir kıyafeti bile yok." demiş. Bunu duyan tilki adamı tersleyerek Titiri Bey'in kıyafetlerinin aslında çok güzel olduğunu fakat hırsızlar tarafından soyulduğunu ve padişahın da bu durumdan haberdar olduğunu söylemiş. Bu tehlikeyi de atlatan tilki yeniden gelin alayının önüne geçerek saraya doğru yola koyulmuş. Padişah yolda giderken yol kenarında sürüleri otlatan çobanı görmüş ve yanına giderek sürünün kime ait olduğunu sormuş. Çoban ise sürünün Titiri Bey'e ait olduğunu söylemiş. Biraz daha ilerledikten sonra padişah bu sefer de yol kenarındaki tavuk çiftliğini fark etmiş. Çiftliğin başında duran adama çiftliğin kime ait olduğunu sormuş. Adam, tavuk çiftliğinin Titiri Bey'e ait olduğunu söyleyince padişah iyice keyiflenmiş ve içinden "Damat bizden zengin." demiş. En sonunda gelin alayı Titiri Bey'in sarayına varmış. Kızını saraya teslim eden padişah da kendi sarayına geri dönmüş.

Titiri Bey ile padişahın kızını evlendirip saraya yerleştiren tilki, Titiri Bey'e "Sana bir vasiyetim var. Ben seninle arkadaş oldum. Üç tavuğunu da yedim. Senin için padişahın kızına dünür de gittim. Sana padişahın kızını da aldım. Sizi saraya da koydum. Sen de bana ölünceye kadar bakacaksın. Ben öldükten sonra da beni kefene sarıp mezarıma koyacaksın." demiş. Bunun üzerine Titiri Bey, tilkinin bu isteğini kabul etmiş. Padişahın da ihsanını gören Titiri Bey yanında işçi çalıştırmaya ve işlerini büyütmeye başlamış. Günün birinde tilki ölü numarası yapmış. İşçilerden birisi tilkinin öldüğünü görünce Titiri Bey'e seslenerek tilkinin öldüğünü söylemiş. Bunu duyan Titiri Bey işçiye "Kuyruğundan tutup at." diye emretmiş. Bunu işiten tilki hemen kendine gelerek Titiri Bey'e verdiği sözü hatırlatmış ve derhal saraydan çıkmasını söylemiş. Titiri Bey, tilkiye "Senin gerçekten ölmediğini bildiğim için ben de sana şaka yaptım." demiş. Aradan çok uzun zaman geçmiş ve tilki gerçekten ölmüş. Bu masal da böyle bitmiş (KK.95).

Masal 4: Dağ başında Dalavere adında bir kız yaşarmış. Padişahın oğlu her gün ava gittiğinden Dalavere ile arkadaş olmuşlar. Padişahın oğlu ava çıktığında Dalavere diye bağırınca kız da "Mevla'm seni bana vere" diyerek karşılık verirmiş. Bir gün padişah oğlunu zengin bir kızla nişanlamış. Davullar çalınıp eğlenceler yapılmış. Kız sağlam olmadığından düğün günü gelince içini bir korku kaplamış. Durumu yengeleri ile konuşunca yengelerden biri düğüne gelen Dalavere'yi göstererek "Şu çoban kızına biraz para verelim de senin kılığına girsin. *Sabah* olunca değiştiririz. Bu işten ancak böyle

kurtuluruz.” demiş. Dalavere teklifi hemen kabul ederek gelin kılığına girerek padişahın oğluna gelin gitmiş. Padişahın oğlu altından bir saat hediye etmiş. Dalavere ilk gece yüzünü padişahın oğluna açtırmamış. Ertesi sabah olunca Dalavere ile zengin kız kimse fark etmeden yer değiştirmiş. Dalavere de dağın başındaki kulübesine geri dönmüş.

Aradan bir hayli zaman geçince padişahın oğlu yine ava çıkmış ve Dalavere diye bağırmış ama karşılık alamamış. Meğer Dalavere padişahın oğlundan bir oğlan doğurmuş. Bu durumdan haberi olmayan padişahın oğlu Dalavere’nin vaziyetini merak edip kulübesine gitmiş. Kulübenin kapısını açınca bir bakmış ki Dalavere yanında bir oğlan çocuğu ile yatıyor. Padişahın oğlu Dalavere’ye durumu sormuş. Çocuğun başucundaki altın saati gören padişahın oğlu Dalavere’ye saati ve çocuğu sormuş. Dalavere olan biten her şeyi padişahın oğluna anlatmış. Bey kızına sinirlenen padişahın oğlu sarayına geri dönüp kıza iki tokat atıp rezil ederek sarayından kovmuş ve hanım olarak Dalavere’yi saraya getirmiş. Mutlu mesut yaşamışlar (KK.90).

Masal 5: Evvel zamanlarda birisi evli birisi bekâr iki yakın arkadaş varmış. Bekâr olan evli olan arkadaşının karısına âşık olduğundan nice zamandır evli arkadaşını öldürmeyi düşünüyormuş. İki arkadaş dere kenarında yürürken bekâr olan hançerini çıkarıp evli arkadaşını öldürmeye kalkmış. Evli olan adam “Eğer beni öldürürsen bu yapraklar senin beni öldürdüğüne şahitlik verir. Vazgeç bu işten.” demiş. Ancak bekâr olan arkadaşının bu sözüne gülerek onu hançerlemiş ve öldüğünü düşünerek gitmiş.

Yaralı halde olan adam, yoldan geçen iki kişiyi görmüş ve onlara kendini tanıttıktan sonra karısını bulmalarını ve iki çocuğunun adlarını “Hak Yerde Kalmaz” ve “Hak Yerini Bulur” şeklinde değiştirmesini söylemiş. Ardından adam ruhunu teslim etmiş. Yoldan geçen adamlar köye varıp ölen adamın karısını bularak adamın dediklerini anlatmış. Kadın, eşinin ölümüne üzülerek son isteğini yerine getirmiş ve çocuklarının ismini değiştirmiş. Aradan iki-üç ay geçtikten sonra bekâr olan adam dul kalan bu kadına sarkmaya başlamış ve en sonunda da kadını almış.

Kadın bir gün adamla birlikte çay boyuna çamaşır yıkamaya gitmiş. Kadın çamaşır yıkarken yolun kenarında kuvvetli bir rüzgâr çıkmış ve dökülen yaprakları girdap şeklinde savurmaya başlamış. Adam yaprakların rüzgârdan dolayı hareketlendiğini görünce öldürdüğü arkadaşının sözleri aklına gelmiş ve gülmeye başlamış. Kocasının güldüğünü fark eden kadın ona neden güldüğünü sorunca adam “bir şey yok” demiş. Kadın adama neye güldüğünü söylemesi için ısrar edince adam “Eğer neye güldüğümü sana söylersem aramıza soğukluk girer.” demiş. Kadın ise “Niye aramıza soğukluk girsin, benim senden başka dayanağım mı var?” deyince adam daha fazla dayanamayıp kadına her şeyi

anlatmış. Duyduklarına inanamayan kadın çamaşır kazanını devirerek doğruca köye çocuklarının yanına gitmiş.

Kadın köye vardığında çocuklarını yolun kenarında oynarken bulmuş. Tam o esnada çocuklarının olduğu yoldan çocuklara doğru bir atlı hızla gelmekteymiş. Kadın, çocuklarına "Hak Yerde Kalmaz, Hak Yerini Bulur içeri girin bir atlı geliyor." diye bağırmış. Meğer gelen atlı padişah imiş ve kadının bağırdığını duyunca çocuklarına niye böyle seslendiğini merak edip atından inmiş ve kadının yanına gitmiş. Padişah, kadına çocuklarına niye öyle seslendiğini sorunca kadın, kocasının zamanında en yakın arkadaşı tarafından hançerlenerek öldürüldüğünü, kocasının ölmeden evvel çocuklarının isimlerini Hak Yerde Kalmaz, Hak Yerini Bulur olarak değiştirmesini vasiyet ettiğini, bilmeden kocasının katili ile evlendiğini ve bugün çamaşır yıkarken yaprakların çıkan rüzgârda uçuşması üzerine kocasının gülüp eski eşini öldürdüğünü öğrendiğini anlatmış.

Padişah derhal adamın bulunup getirilmesini emretmiş. Adam, padişahın huzuruna çıkarıldıktan sonra padişah adamın el ve ayaklarından bağlanıp atın arkasında bütün köyde gezdirilmesini, işlediği suçun herkes tarafından bilinmesini ve ardından kafasının kesilerek kendisine getirilmesini buyurmuş. Böylece hak yerde kalmamış, hak yerini bulmuş ve bu masal da böyle bitmiş (KK.95).

Masal 6: Bir adamın bir kızı varmış. Kızın yaşı ilerleyince istemeye gelmişler. Adam kızını verdikten sonra aynı gün iki kere daha istemeye gelmişler. Adam onlara da kızını verdiğini söylemiş. Adam "üç kişiye de tamam dedim ama ne yapacağım diye" dua ettikten sonra evine gitmiş. Kapıyı açınca kendi kızının tıpatıp aynısı olan üç kızı karşısında görmüş. Şaşırdıktan sonra dualarının kabul olduğunu düşünen adam üç kızını da isteyenlerle evlendirmiş. Aradan zaman geçince adam gerçek kızının durumunu merak etmeye başlamış ve kızını bulmak için sırayla damatlarının yanına gitmiş. İlk damadının yanına gidip "Aranız nasıl?" diye sormuş damat "Çok şükür iyi ancak eve geldiğim zaman yüzüme karşı sürekli bağırıp duruyor." demiş. İkinci damada gidip aynı şeyi sorunca "Aramız iyi ama söyleyip dürtmeden hiçbir işin ucundan tutmuyor." demiş. Üçüncü damadına giden adam aynı soruyu ona da sorunca damat "Çok şükür her şey yolunda sözümü dinliyor ve bir dediğimi iki etmiyor." demiş. Böylece adam kendi kızını bulmuş. İnsanlar üç kavimden oluşur: Eşek, Köpek ve Âdem nesillidir (KK.95).

Masal 7: Bir padişahın bir hanımıyla iki çocuğu varmış. Padişah ava çıktığı vakit "Gençliğinde mi vereyim kocadığında mı vereyim?" diye bir ses duymuş. Avdan apar topar sarayına dönen padişah duyduklarını karısına anlatmış. Karısı da "Her şey genlikte çekilir. Ne verecek ise gençliğinde versin." demiş. Padişah ertesi gün yine oraya gitmiş. Aynı sesi tekrar duyunca padişah "Ne vereceksen gençliğimde ver. İyi de versen kötü de versen

gençliğimde çekmeye hazırım.” diye bağırmış. Sarayına doğru yola koyulan padişah bir bakmış ki sarayını alevler almış. Karısını ve çocuklarını kurtaran padişah halkı kovalamış.

Padişah karısını ve çocuklarını alıp ülkeden uzaklaşmış. Yolda bir çay görmüşler. Padişah çocuklarından birini kucaklayıp çayın karşısına geçirmiş. Diğer çocuğunu kucaklamışken bir de bakmış ki çayın öte tarafındaki oğlunu tilki kapıp götürmüş. Bir anda kucağındaki çocuğu bırakıp tilkinin peşinden koşmak isteyen padişahın düşürdüğü çocuğunu da çay alıp götürmüş. Karısıyla birlikte uzun uzun ağlayan padişah yeniden yola koyulmuş. Karı koca padişahı olmayan bir ülkeye varmışlar. Az ileride talih kuşu güvercin uçuran bir kalabalığa rastlamışlar. Ne yaptıklarını sorduklarında ise “Padişah öldüğünden ve hiç çocuğu olmadığından talih kuşu uçuruyoruz. Güvercin kimin omzuna konarsa o kişi tahta geçip padişah olacak.” demişler. Güvercin önceden padişah olan adamın omzuna konmuş ülke halkı adam yabancı olduğundan kabul etmede de güvercin üç kez daha padişah olan adamın omzuna konunca adam padişah olmuş.

Aradan uzun yıllar geçmiş. Padişahın çaya düşen oğlunu bir balıkçı, tilkinin götürdüğü oğlunu ise bir avcı besleyip büyütmüş. Çocukların yaşları ilerleyince babalarının padişah olduğu ülkeye askerlik yapmaya gitmiş. Çocuklar kardeş olduklarından habersiz sarayın yakınında muhafız olmuş. Padişahın karısı dışarıya gezmeye çıktığında bu iki çocuğun çadırda konuşmalarını işitmiş. Çocuklardan biri kendisini çayda bir balıkçının bulduğunu, diğeri de ormanda tilkiyi vuran avcının bulduğunu söyleyince padişahın karısı çadıra girerek “Siz benim çocuklarımsınız.” diyerek çocuklarına sarılıp ağlamış.

Bu sırada bir asker olan biteni dışarıdan görüp durumu padişaha haber vermek için doğruca saraya gitmiş. Duyduklarına çok sinirlenen padişah hemen saraydan ayrılıp çadıra gitmiş. Padişah tam karısını öldürmek üzereyken kadın bu gençlerin aslında kendi çocukları olduğunu padişaha söylemiş. Çocuklar da başlarından geçen olayı padişaha anlatınca padişah ikna olmuş ve hep birlikte yeni ülkelerinde yaşamışlar (KK.90).

Masal 8: İki arkadaş dağa odun toplamaya gitmişler. Odun toplarlarken büyükçe bir taşa rastlamışlar. Taşı kaldırdıktan sonra altındaki kuyuyu fark etmişler. Daha sonra kuyunun içinde bal olduğunu fark edip evden kap getirerek bal dolu kuyunun olduğu yere varmışlar. Çocuklardan birisi ip ile kuyuya inip kaplara bal doldururken diğeri de kuyunun başında arkadaşının verdiği bal dolu kâseleri alıp kuyunun kenarına koyuyormuş. Kuyudaki balın azaldığını gören kuyudaki arkadaş bal yemek için yeraltından kuyuya gelen yılanı görüp yılanın peşinden gitmiş. Yukarıda kalan çocuk balın hepsini almak için arkadaşını kuyunun dibinde bırakarak taşı kuyunun ağzına geri koymuş. Yılan çocuğu görünce kaçmış ve çocuk da kaçan yılanın peşine takılmış.

En sonunda yılanlar padişahı olan kadın başlı yılan vücutlu Şahmeran'ın ülkesine varmış. Çocuk Şahmeran'ın huzuruna çıkıp "beni yeryüzüne çıkarın" diye yalvarmış. Şahmeran ise yeryüzündeki padişahın kendisini aradığını ve öldüreceğini söylemiş. Çocuğun ısrarına daha fazla dayanamayan Şahmeran çocuğu, emrindeki yılanlardan birine bindirip yeryüzüne çıkarmasına yardım etmiş. Ancak çocuğu yeryüzündeki padişaha bir şey söylememesi konusunda tembih etmiş. Bu esnada yeryüzündeki padişah bakımcı Şahmeran'ın yaşayıp yaşamadığını sormuş. Bakımcılar ise padişaha Şahmeran'ın yaşadığını ve hatta onu yeryüzünde yaşayan birini ziyaret ettiğini söylemiş. Padişah, bu kişiyi nasıl bulabileceğini sorunca bakımcılar ziyaret eden kişinin vücudunun bir yerinde tıpkı yılan pulu gibi pul olduğunu söylemiş. Bunun üzerine padişah derhal tellallarını çağırtarak ülkesindeki herkesin hamama getirilmesini, gelmeyenlerin başının vurulacağını duyurmasını istemiş.

Olan bitenden haberi olmayan çocuk tellalları işitince doğruca hamama gitmiş. Ardından padişahın adamları tarafından yakalanmış. Çocuk dövüldükten sonra başından geçen her şeyi anlatmış. Padişah çocuğu, askerlerini ve bakımcıları alıp doğruca kuyunun bulunduğu yere gitmiş. Askerleri taşı kaldırdıktan sonra bakımcıları dua okumaya başlamış. Bir süre sonra Şahmeran kuyunun ağzına gelmiş. Şahmeran çocuğu padişahın yanında görünce şaşırarak "Ben sana yardım ettim ama sen gidip padişaha benim yerimi söyledin. Bana bu kötülüğü neden yaptın?" diye sormuş. Çocuk da "Beni dövdüler ve boynuma zincir bağlayıp beni zorla buraya getirdiler." demiş. Bunun üzerine Şahmeran çocuğun yanına yaklaşmasını istemiş ve çocuğa "Sana bir sır vereceğim. Padişah ve adamları beni öldürdükten sonra seni de öldürecek. Ben öldükten sonra beni üç parçaya ayıracaklar başımdan çıkan suyu baş tarafıma, belimden çıkan suyu orta tarafıma, kuyruğumdan çıkan suyu kuyruk tarafıma koyacaklar. Sen kimse görmeden ortadaki şişeyi kuyruktaki şişeyle değiştir. Bunu yaptıktan sonra kuyruk kısmına koyduğun ortadaki şişeyi sen iç." demiş. Padişah ve yanındakiler çocuğun ortadaki kısma koyduğu şişedeki suyu içip ölmüş. Çocuk da Şahmeranın dediği suyu içmiş. Çocuk suyu içtikten sonra bütün ağaçlar, otlar ve çiçekler dile gelip hangi derde derman olduğunu söylenip sallanırmış.

Uzun zaman sonra çocuk Lokman Hekim olmuş ve ölüme dahi çare bulmuş. Günün birinde Lokman Hekim gemiyle yeni ağaçlar ve otlar keşfetmek üzere uzak diyarlara yelken açmış. Bu sırada Azrail, Lokman Hekim'in gemisini fark edip hemen ölüm ilacını almış ve ortadan kaybolmuş. Gemiyle fırtınaya yakalanan Lokman Hekim, ülkesine geri dönmüş. Lokman Hekim önceden hazırladığı ilaçları şişelere koyup odasına dizer ve bir hasta gelip derman istediğinde hastanın derdine derman olan şişe sallanırmış. Bir gün

birisi hasta olmuş ve Lokman Hekim'in yanına şifa bulmaya gelmiş. Lokman Hekim şişelere bakınca zehir şişesi sallanmış. Lokman Hekim şaşırarak teyzeye derdini dermanı olmadığını söylemiş. Teyze üzülerek evine giderken bir turşucuya rastlamış ve turşu suyu alıp içmiş. Turşu suyundan şifa bulan teyze Lokman Hekim'e gidip "Sen bana derdine derman yok dedin; ama turşu suyu derdime derman oldu." demiş. Lokman Hekim, teyzeye turşu suyunu hangi dükkândan aldığını sorup doğruca turşucuya gitmiş. Turşucudan teyzeye verdiği turşu suyunun küpünü parasını ödeyeceğini söyleyerek yere döktürmüş. Turşular yere dökülünce bir bakmışlar ki içinde yılan ölmüş böylece Lokman Hekim zehrin de derman olacağını anlamış (KK.90).

Masal 9: Bir padişah varmış. Bu padişah geceleri şavk olan evleri cezalandırırmış. Bir gece padişahın devriye gezerken şavkı olan bir ev görmüş. Vezirler şavkı olan eve girerek ev sahibine şavkın yasak olduğu halde neden yandığını sormuş. Ev sahibi ise "Biz karımla birbirimizi çok severiz. Gece yarısına kadar karım uyur ve ben ona bakarım. Daha sonra da ben uyurum o bana bakar." demiş. Vezirler adamın karısından da aynı cevabı almış. Padişah bu durumun bir hastalık olduğunu düşünerek adama karısını bırakıp başka ülkeye gitmesi için para vermeyi teklif etmişse de adam karısını çok sevdiğinden bu teklifi kabul etmemiş. Padişah aynı teklifi kadına da yapmış. Kadın bu teklifi hemen kabul etmiş. Bunun üzerine padişah, kadınların sevgisinin yalan olduğunu düşünerek kendi karısı dahil ülkedeki bütün kadınların kılıçtan geçirilmesini emretmiş.

Bir zaman sonra kadınların sayısı iyice azalınca erkekler isyan edip durumu sözü geçen hocaya anlatmışlar. Hoca erkekleri dinledikten sonra, padişahın huzuruna çıkmış ve her kadının bir olmadığını, "bir gün atını nallatırken birinin gelip işinin acele olduğunu söyledi ve benim önüme geçti. Ben de merak edip atımı nallatınca peşine düştüm. Bir binaya girdikten sonra atına binip çaya gitti. Çayda yıkandıktan sonra erkek kılığına girip bir mezar başına giderek dua etti. Ben de yanına gidip sordum. Meğer kadının çok sevdiği biri varmış. Ama bir başkası da kadını çok seviyormuş. Kadını seven adam, kadının sevgilisini öldürmüş. Kadın da erkek kılığına girip adamın evine giderek sevdiği adamın intikamını almış ve doğruca mezara gidip dua etmiş. Yani padişahım bazı sevdalar öldükten sonra bile devam ediyor." demiş. Bunun üzerine padişah emrini kaldırmış (KK.90).

Masal 10: Eskiden Totaman isminde genç bir çocuk varmış. Totaman'ın babası ölünce babası başka bir kadınla evlenmiş. Zamanla Totaman'ı hep görmeye başlayan kadın, kocasına çocuktan vazgeçmesi için baskı yapmaya başlamış. Karısından da çocuğundan da ayrılmayı göze alamayan adam en sonunda Totaman'ı alıp ormana bırakmaya karar vermiş. Totaman'a oduna gideceklerini söyleyerek baba-oğul evden

ayrılmışlar. Ormana vardıktan sonra babası Totaman'a ormanda beklemesini ve geri dönüp kendisini alacağını söyleyerek ormandan ayrılmış.

Gece yarısı olunca Totaman saatlerce babasını beklemesine rağmen gelen giden olmamış. Yalnız başına dolaşırken bir ışık görmüş. Işığa doğru ilerledikten sonra karşısına bir dev anası çıkmış. Totaman'ı fark eden dev anası çocuk korkup kaçmasın diye ona iyi davranmış ve evine almış. Dev anasının evinde bir de dev kızı varmış. Dev anası Totaman'ın yatağını hazırladıktan sonra çocuğun parmağına ip bağlamış. İpin diğer ucunu da elinde tutarak çocuk kaçmasın diye arada bir ipi çekermiş. Durumu fark eden Totaman dev anasının kendisine bir zarar vereceğini hatta yiyeceğini düşünerek dev anasının uykuya daldığından emin olduktan sonra parmağındaki ipi çıkarıp dev anasının kızının parmağına takmış ve evden çıkarak yüksekçe bir ağacın tepesine çıkmış.

Sabah olunca dev anası Totaman sanarak kendi kızını boğmuş. Örtüyü kaldırınca kendi kızını öldürdüğünü anlamış. Dev anası bu duruma çok öfkelenmiş ve kızını öldürdüğüne çok pişman olmuş. Ne var ki iş işten geçti diye düşünüp Totaman için hazırladığı fırına yemek için kendi kızımı koymuş. Dev anası farkına varmadan kendi kızını yerken Totaman'ın eti çok lezzetliymiş deyince ağacın tepesindeki Totaman deve "benim değil kendi kızının eti" demiş. Bu duruma çok öfkelenen dev anası "senin orada ne işin var?" diyerek bağırmış. Totaman'ı ağaçtan indirmek için türlü oyunlar yapan dev anası en sonunda Totaman'ı kandırmış ve ağaçtan iner inmez yakalayıp fırına atarak yemiş (KK.95).

1.4. Fıkralar

Geleneksel anlatı türleri içinde fıkralar, halkın mizah duygusuyla yoğurulmuş ve içerdiği mesajlarla, muhataplara hisse vermeyi de amaçlayan, bir bakıma "güldürürken düşündüren" ve yöreden yöreye, ağızdan ağıza yayılan kısa hikâyeciklerdir. Elçin'in belirttiği gibi (1993: 566-567) başlangıçta bireysel karakter taşıyan ve zamanla anonimleşen fıkralar, sade, yaşayan dille, geçmiş zamanın hikâyesi, soru ve emir cümleleri ile anlatılırlar. Genellikle tek bir vakaya dayanan, teferruat, tasvir ve tahkiyeden kaçan fıkralar, başlangıç, gelişme ve sonuç bölümlerini iç içe bulunduran hikâyelerdir. Aklın kanunları içinde, hayali unsurlardan uzak olarak yaratılan bu hikâyelerde vaka veya düşünceyle ilgili bilgiler ilk basamağı teşkil eder. Tezle karşı tezin bir bakıma çarpışmasını hazırlayan konuşma (tezat) münakaşa ve muhakeme, gelişmeyi hazırlar. Bu zemin üzerinde sonucu meydana getiren hükme varılır. Fıkranın estetiği bu üç unsurun birleşmesinden doğar.

Türk kültür coğrafyası içinde doğusundan batısına çok önemli bir fıkra kahramanı olan Nasreddin Hoca'nın, yörede derlediğimiz fıkraların da başat aktörü olarak canlı bir biçimde hafızalarda bulunduğu öncelikle dile getirilebilecek bir tespittir. Bayramiç sahasında Nasreddin Hoca fıkralarının çeşitli varyantlarının yanı sıra, kadın erkek ilişkilerini konu alan nispeten cinsel içerikli-argo söylemli örnekler ve bir de çeşitli yörelerde de karşılaşılabilen bir dini hikâyenin fıkra formundaki farklı bir varyantına rastlanmıştır.

Fıkra 1: Bir gün Nasreddin Hoca ağzında çiğnediği sakızı burnuna yapıştırmış. Yoldan geçen bir adam hocayı tanıyıp "Hocam sakızı neden burnunun ucuna yapıştırdın?" diye sorunca Nasreddin Hoca adama dönüp "Artık insanlara güven kalmadı. Ağzımdaki sakızı çalmasınlar diye ben de sakızımı ağzımdan çıkarıp iki gözümün önünde dursun diye burnuma yapıştırdım" demiş (KK.86).

Fıkra 2: Bir gün Nasrettin Hoca üstü başı perişan halde düğüne gitmiş. Düğün sahipleri diğer misafirler ile ilgilendiğinden acınacak haldeki hocaya hiç kimse aç veya tok olduğunu sormamış. Bunun üzerine hoca düğünden ayrılıp evine gitmiş. Karısından kürkünü ve sarığını isteyip giyindikten sonra yeniden düğün yerine gitmiş. Bu sefer hocayı fark eden düğün sahibi "Ooo hocam düğünümüze hoş geldiniz. Buyurun oturun" demiş. Nasrettin Hoca adama "Az evvel perişan halde geldim kimse benimle ilgilenmedi. Şimdi söyle bakalım, bu saygı bana mı yoksa kürküm ile sarığıma mı?" demiş (KK.90).

Fıkra 3: Günlerden bir gün Nasrettin Hoca eşeği yaşlanınca eşeğini satmak için pazara götürmüş. Pazar yerine vardıkları zaman cambazlardan biri hocanın eşeğine talip olmuş. Hoca, yaşlı eşeği için cambazdan 10 akçe istemiş. Cambaz ise hocanın eşeğine 7 akçe teklif etmiş. Bunun üzerine Hoca " Bu eşeğin dişleri kesmediğinden çok şey yemez." deyince cambaz eşeği satın aldıktan sonra bir başkasına satacağını söylemiş ve 7 akçeye anlaşmışlar. Cambaz, Hoca'nın eşeğini satın alır almaz pazarda açık artırmaya çıkarmış. Hoca, sattığı eşeğine 10 akçeden 45 akçeye kadar teklif geldiğini görünce dayanamayıp 50 akçeye eşeği cambazdan geri alarak eşeği ile birlikte evine geri dönmüş. Hoca'nın hanımı eşeği görünce "Bey hani eşeği satacaktın. Niye eşekle geldin yoksa satamadın mı?" diye sorunca Hoca, "Hanım biz anlayamamışız. Meğer bizim eşekte çok keramet varmış. Neredeyse eşeği kaçırıyorduk. Ben 7 akçeye sattım ama sonrasında eşeğin fiyatı 45 akçeye kadar çıktı. Ben eşeği 50 akçeye zor geri aldım." demiş (KK.95).

Fıkra 4: Nasrettin Hoca bir gün yol kenarındaki çam ağacının dalına çıkmış. Hoca dala çıktıktan sonra dalı kesmeye başlamış. O sırada yoldan geçen bir adam hocaya "Hoca Hoca! Ne yapıyorsun? Şimdi dal kopacak ve düşeceksin." demiş. Hocayı uyaran adam uzaklaştıktan kısa bir süre sonra Hoca'nın kestiği dal kopmuş ve Hoca aşağıya

düşmüş. Hoca, düştüğü yerden kalkıp hemen adamın yanına gitmiş ve adama “Sen benim düşeceğimi nasıl bildin? Madem benim düşeceğimi bildin o zaman ne vakit öleceğimi de bilirsin.” demiş. Adam, Hoca’dan kurtulamayacağını anlayınca “Hocam odunları merkebe yükleyip yukarı doğru çıkar, yolda merkep bir kere tökezlerse bil ki, canının yarısı gitmiştir. İkinci kez tökezlerse bu sefer sen de ölürsün.” demiş. Hoca adamın dediklerini gibi yapmış. Merkep ilk tökezlediğinde Hoca’nın da canından can gitmiş. Merkebin ikinci tökezlenmesinde ise hoca “Sonunda öldüm.” diyerek kendini yere bırakmış. Aradan biraz zaman geçtikten sonra yoldan geçenler hocayı yerde baygın görünce ölü sanarak tabuta koyup eve götürürlerken ileride yol ikiye ayrılmış. Hoca’nın tabutunu taşıyan cemaat hangisinden gitsek acaba diye düşünürken, Hoca tabuttan başını çıkarıp “Ben sağlığımda şu yoldan giderdim, ama yine siz bilirsiniz.” demiş (KK.84).

Fıkra 5: Nasrettin Hoca bir gün bir köye gitmiş. Havada don olduğundan hava çok soğukmuş. Hoca köye vardığı vakit köpekler hocayı tanımadığından etrafını sarmış. Köpeklerin etrafını sardığını gören hoca paniğe kapılıp yerden bir taş alarak köpeklere atmak istemiş. Ancak havada don olduğu için taşların hepsi toprağa yapışmış. Taşı bir türlü alamayan hoca kendi kendine “Vay anasını, bu nasıl köydür. Taşları bağlayıp köpekleri salmışlar.” demiş (KK.90).

Fıkra 6: Bir gün Nasrettin Hoca dışarıda gezindikten sonra evine gelmiş ama karısı evde olmadığından kapıda kalmış. Hâl böyle olunca hoca kapının kilidini elindeki iğ ile kesmeye başlamış. Hocayı bu vaziyette gören birisi hocaya ne yaptığını sormuş. Hoca “Saz çalıyorum.” deyince adam “Bu nasıl saz çalmaktır? Sazın sesi hiç duyulmuyor.” diyerek hocaya gülünce hoca adama “Sazın sesi hanım eve döndüğü vakit çıkacak o zaman gel.” demiş (KK.90).

Fıkra 7: Bir mektepte üç talebe hocalarından ders görüyormuş. Çocukların acıkacağı vakit çocuklardan sorumlu olan hoca koyunun bacağını kesip kavurduktan sonra çocuklara bir güzel yedirirmiş. Çocukların hocası bir gün pazara gidecek olmuş ve talebelerine “Ben pazara gidiyorum. Sakın benim yaptıklarımı yapmayın. Bir şey olursa Nasrettin Hoca’ya sorun.” diyerek mektepten ayrılmış. Hoca gecikince çocuklar iyice acıkmaya başlamış ve koyunun bir bacağını kestikten sonra pişirerek yemişler. Hoca pazardan dönüp talebelerinin koyunu kestiğini görünce sinirlenerek “Ben size benim yaptıklarımı yapmayın demedim mi? Ben o koyunu kesmeden evvel dua okuyordum. Böylece koyunu ne kadar kesersem keseyim ertesi gün aynı koyun oluyordu. Şimdi söyleyin bakalım hanginiz yaptı bunu?” diye sorunca ilk çocuk kestiğini, ikinci çocuk derisini yüzdüğünü, üçüncü çocuk ise pişirdiğimi söylemiş. Üç çocuğun da kabahatli olduğunu anlayan hoca, talebelerini emanet ettiği Nasrettin Hoca’ya dönerek “Peki sen ne

yaptın Hoca?" deyince Nasrettin Hoca "Ben de çocukları izleyip izleyip güldüm" demiş (KK.95).

Fıkra 8: Zamanın birinde 18 yaşında oldukça zayıf bir delikanlı varmış. Bu delikanlı neredeyse zayıflıktan ölecekmiş. Bir gün ailesi genci doktora götürmüş. Doktor çocuğu muayene ettikten sonra evli olup olmadığını sormuş. Genç, bekâr olduğunu söyleyince doktor "Bu yaptığın kendine eziyettir. Derhal mastürbasyon yapmayı bırak. Bu akıttıklarının hepsi senin doğmamış çocuğun. Bunları boşu boşuna sağa sola atıyorsun. Belki de bunların içinde ileride doktor, hâkim, savcı, öğretmen olacaklar var." deyip gence kilo yapacak yiyecek ve ilaçları kapsayan bir reçete verip ailesiyle birlikte evine göndermiş. Aradan tam 28 gün geçmiş. Çocuk balkonda iken üst katta çamaşır asmakta olan kızı görmüş ve daha fazla dayanamayıp mastürbasyon yapmış. Çocuk, çamaşır ipine doğru boşalınca kendi kendine "İyi bari en azından bu çamaşır ipine atladı demek ki doktor, öğretmen, savcı değil cambaz olacaktı." demiş (KK.8).

Fıkra 9: Bir aile çalışmak için tarlaya gitmiş. Ancak gelin aybaşı hâlde imiş. Tarlaya vardıkları zaman gelin bezini değiştirmek için kaynanası ve kaynatasıdan uzaklaşmış. Gelin tam bezini değiştirecek iken altındaki tavşanı görünce korkmuş ve çıkardığı bezi tavşana atarak farkında olmadan donunu çekeceğine şalvarını yukarıya doğru çekip altı çıplak kalacak şekilde "Tavşanı gördünüz mü!" diye bağıra bağıra kaynanası ve kaynatasının yanına koşmuş. Gelinin sesini işiten kaynata "Ört kızım ört. Yeter gösterdiğin senin tavşanı" demiş (KK.111).

Fıkra 10: Adamın biri akşam camiden çıktıktan sonra evine gitmiş. Karısı, adama her akşam eve erken geldiğini ancak bu sefer neden geç geldiğini sorunca adam "Camide hocaların sohbetine katıldım. Hocalar bana, eğer kadınla erkek cuma akşamı birlikte olur ve erkek, çamaşırını değiştirip abdestini aldıktan sonra cuma namazına giderse 70.000 Yunan askeri öldürmüş kadar sevap kazanacağını söylediler." demiş. Daha sonra kadınla erkek cuma akşamı birlikte olarak 70.000 Yunan askerini öldürmüş. Kadın kendi kendine 140.000 Yunan askerinin sevabını kocasının aldığını düşünerek kocasına "Hadi bey 70.000 Yunan askeri de benim için öldürelim." demiş. Adam yorgunluktan her ne kadar öldüremem dese de yine birlikte olmuşlar. Ertesi sabah evin tek oğlu babasına "Baba dün akşam annemle hiç uyumadınız. Tangır tungur sesler geldi. Uyuyamadım çok rahatsız oldum" deyince babası "Dün gece ananın a.ına binlerce Yunan askeri karargâh kurdu. Biz de annenle sabaha kadar onları öldürmekle uğraştık." demiş (KK.95).

Fıkra 11: Karnı acıkan bir tilki günün birinde gözüne bir kümes kestirmiş. Kümesin tepesine tünemiş olan horozu fark eden tilki, "Horoz kardeş aşağıya in de iki rekât namaz kılalım" deyince horoz abdestinin olmadığını söylemiş. Tilki, horozu camide abdest

alabileceğini söyleyerek ikna etmiş ve ikisi birlikte yolda giderlerken karşılarına bir köpek çıkmış. Köpeği görünce korkup kaçmaya başlayan tilkiye horoz, “Ne oldu tilki kardeş? Hani birlikte namaz kılacaktık? Neden kaçıyordun?” diye sorunca tilki “Benim abdestim kaçtı sen benim yerime de kılarsın.” cevabını vermiş (KK.95).

Fıkra 12: Adamın biri yolda yürürken yol kenarındaki bok böceklerini fark edip “Ey Allah’ım, her canlıyı yarattın ama bunu neden yarattın?” diyerek iç geçirmiş. Aradan biraz zaman geçtikten sonra adamın bütün vücudunda sulu başlı çıbanlar çıkmış. Adam hekim hekim dolaşıp derdine derman aramak istese de adama hiç kimse yardımcı olmamış. Adam çaresizce evine dönerken yaşlı bir adama rastlamış. Derdini yaşlı adama anlatınca yaşlı adam “Senin derdinin dermanı bok böceğindedir. Bir kilo bok böceğini toplayıp güzelce kaynattıktan sonra bir iki gün suyunu iç ve kalan suyla vücudunu iyice yıka.” demiş. Yaşlı dedenin dediklerini yapan adamın yaraları kurumuş ve iyileşmiş. Bir gün adam Çanakkale’den Gökçeada’ya gitmek için gemiye binmiş. Gemiye bindikten sonra gemidekiler korkuya kapılıp dua ederken içlerinden birisi “Ey adam biz burada dua ederken sen niçin içki içersin?” deyince adam dönüp “Yıllar önce Allah’ın işine karışayım dedim dermanımı bok böceğinde buldum. Ben Allah’ın işine karışmam. Fırtınayı ister durdurur ister durdurmaz.” demiş (KK.95).

Fıkra 13: Bir adamın hasta karısı varmış. Adamın karısına baldızı bakıyormuş. Baldızın evlenme yaşı gelince istemeye gelenler olmuş. Bu vaziyetten rahatsız olan adam kendi kendine “Eğer baldız kocaya varırsa bize kim bakacak? Keşke hasta karım ölse de baldızı ben alsam.” diye düşünmüş ve yatıra gidip bu dileğini dua ederek söylemiş. Adam yatırdan dönünce evinin yakınındaki kahvehaneye uğrayıp bir çay içmiş. Adam çay içerken evinden “gitti ya” diyerek bir bağırtı kopmuş. Duasının kabul olduğunu düşünen adam koşarak evine gitmiş. Bir bakmış ki baldızı ölmüş. Hasta karısı bağırıyor. Hemen yatıra gidip “Yatır mısın katır mısın? Kırk yılın başında bir şey istedim onu da kıçından anladın.” demiş (KK.95).

Fıkra 14: Bir gün köylüler yağmur duası yapmak için bir araya gelip hoca ile tepeye çıkmış. Ahali yağmur duası ederken yakınlarında ağacın dibinde kaval çalan bir çoban görmüşler. Topluluğun içinden birisi “Biz yağmur yağsın diye dua ederken sen orada kaval çalıyorsun.” diyerek bağırmış. Çoban ise adama “Allah’ın işine karışılmaz. Zira bahçıvan bahçenin ne zaman sulanacağını bilir.” demiş (KK.95).

Fıkra 15: Birinin sütüne sıçan düşmüş. Köydekiler sütü döküp dökmeme konusunda kararsız kalınca içlerinden biri “Bu kadar sütü boş yere dökmek caiz midir? En iyisi hocaya soralım.” demiş. Köylüler hocanın yanına varıp durumu anlatmış. Hoca da sütün kirlendiğini ve içilmesinin günah olduğunu bu yüzden dökülmesinin daha uygun

olacağını söylemiş. Hocanın cevabını köylülerin hoşuna gitmeyince durumu fark eden hoca korkudan rastgele seçtiği bir kitabı açarak “Sütün içine düşmüş bir it, tut kuyruğunun ucundan sıyır git, tertemiz oldu o süt.” demiş (KK.90).

1.5. Sözlü Tarih Anlatıları

Bireylerin yahut kendilerinden önce yaşamış büyüklerinin yaşadıkları ve deprem, göç, savaş, efe-eşkıya hareketleri vb. birtakım olaylarla ilgili şahsi tecrübeleri içeren anlatılar birer anı kimliğinde olmakla birlikte çoğu kez yörelerin yakın tarihine de ışık tutan anlatmalar olarak düşünülmelidir. Bu bakımdan bu tip kişi özelindeki deneyimlerin de birer anlatı türü olarak ele alınması elzemdir. Yörede de gerek Cumhuriyet öncesinde gerekse Cumhuriyetin ilk yıllarında bazı kişilerin etrafında cereyan eden birtakım olaylar bu doğrultuda sözlü tarih anlatıları olarak şu şekilde tespit edilmişlerdir:

Kurtdereli ile Sarı Efe: Ayvacık ilçesine bağlı Kızılkeçili Köyünden olan Kurtdereli İbrahim, Bayramiç yöresine gelerek civardaki efelerin başı olur. Kurtdereli ve çevresindekiler yöre halkının malına ve canına kastederek yıllarca eşkıyalık yapar. Yöre halkı tarafından korkulan ve nefret edilen Kurtdereli İbrahim bir gün Bayramiç’e bağlı Çatalçam Köyü’ndeki düğüne davet edilir. Kurtdereli’nin düğüne geldiğini gören Sarıefe’nin adamları, Kurtdereli’yi ortadan kaldırmak için şarabına gizlice zehir koyar. Kurtdereli oldukça uyanık olduğundan kendisine ikram edilen şarabın zehirli olduğunu anlar ve hemen düğün yerini terk edip Hacıbekirler Köyü’ndeki tanıdıklarına gider. Tam kapıyı çalacağı esnada evin içindekilerin kendisine yapılan suikastı konuştuklarını işitir. Silahını çektikten sonra içeriye giren Kurtdereli, arkadaşlarına kendisine yapılan suikastı nasıl işittiklerini sorar. Arkadaşları ise Sarıefe’nin adamlarının uzun süredir kendisini öldürmeyi planladıklarını söyler. Duydukları karşısında sinirlenen Kurtdereli, geceyi burada geçirerek arkadaşlarıyla içki içip sohbet eder. Aradan zaman geçtikçe iyice yalnız kaldığını fark eden Kurtdereli İbrahim, yıllarca eşkıyalık yaparak biriktirdiği hazinesini adamlarının bilmediği farklı bir yere saklamaya karar verir (KK.95).

Hadımoğlu ile Musannif Efendi: Kutluoba Köyü’ne Musannif Efendi adında Çırpılar Köyü’nde medrese eğitimi almış ve Nakşibendî tarikatına mensup bir derviş gelir. Musannif Efendi, kısa zaman içerisinde dürüstlüğü ve örnek davranışlarıyla Bayramiç çevresinde tanınır. Dönemin ileri gelen zatlarından olan Hadımoğlu adında zengin bir bey hacca gitmeye karar verir ancak karısının yaşı henüz genç olduğu için onu yanında götürmek istemez ve adamlarına hacdan dönene kadar karısını emanet edebileceği, dürüst ve güvenilir birisini bulmalarını emreder. Hadımoğlu’nun adamları bütün Bayramiç’i gezseler de aradıkları kişiyi bulamaz. Hadımoğlu’nun adamları bir gün kahvehanede

otururken, Kutluoba'da Musannif adında dürüst ve eğitimli birisinin olduğunu işitirler. Adamlar ertesi gün Kutluoba'ya varırlar. Musannif Efendi'ye Hadımoğlu'nun hacca gideceğini ve hacdan dönene kadar karısını emanet edebileceği dürüst ve güvenilir bir kişi aradığını bu nedenle kendisini Hadımoğlu konağına götürmek istediklerini söylerler. Musannif Efendi bu teklifi başta kabul etmek istemese de daha fazla karşı koyamaz ve Hadımoğlu'nun adamları ile birlikte Kutluoba'dan ayrılarak konağa doğru yola çıkar.

Hadımoğlu, Musannif Efendi'ye bütün hazırlıkları tamamladığını ve hacdan dönene kadar karısına ve konağına sahip çıkmasını gerektiğini belirtir. Hadımoğlu, hac vazifesini yerine getirmek için konaktan ayrılır. Böylece Musannif Efendi, Hadımoğlu dönene kadar konaktan ve konakta yaşayanlardan sorumlu tek kişi olur. Hadımoğlu'nun gidişinin ardından konakta bıraktığı kâhyası ve karısı arasında konakta hiç kimsenin bilmediği gizli ve yasak bir aşk başlar. Hatta aralarındaki münasebet öylesine ilerler ki kâhya ile kadın birlikte olurlar. Aradan zaman geçtikten sonra Hadımoğlu hac vazifesini tamamlayarak konağına geri döner. Karısına kavuştuktan sonra Musannif Efendi'ye ihsanda bulunup teşekkür eden Hadımoğlu, Kutluoba'ya dönmesine izin verir. Hadımoğlu'nun karısı Kâhya ile birlikteliğinden hamile kalır. Kadın, karnındaki çocuğu defalarca düşürmeye çalışsa da bunu başaramaz ve karnı her geçen gün daha da büyümeye başlar. En sonunda bu durum konakta fark edilir ve Hadımoğlu karısına kimden gebe kaldığını sorar. Kadın, kâhyayı sevdiğinden ilk başta kimden hamile kaldığını söyleyemese de kâhya ile anlaşıp Hadımoğlu'na Musannif Efendi'den gebe kaldığını söyler. Kâhya, Hadımoğlu'nun verdiği emir üzerine Musannif Efendi'nin kellesini almak üzere Kutluoba Köyü'ne doğru yola koyulur.

Kâhya köye vardığında Musannif Efendi'yi evinde namaz kılarken görür. Kâhya'yı fark eden Musannif Efendi 2 rekât daha namaz kılmak için müsaade ister. Namaz bittikten sonra kâhya Musannif Efendi'nin kellesini alarak Hadımoğlu'na götürür. Dürüstlüğü ve güvenilirliği ile bütün Bayramiç halkı tarafından tanınan ve sevilen Musannif Efendi suçsuz yere canından olur. Bu olaydan sonra Hadımoğlu'nun başından belalar eksik olmaz ve bütün işleri ters gider. Kadının doğurduğu çocuk kâhyaya çok benzediğinden bu sefer konakta kâhya ile Hadımoğlu'nun karısı Hacer ile ilgili dedikodular çıkar. Bu dedikodular Hadımoğlu'nun kulağına kadar gelir. Kâhyayı gizlice takip eden Hadımoğlu onu, karısının doğurduğu çocuğu severken görür. Her şeyi öğrenen Hadımoğlu, karısı Hacer ile Kâhya'yı öldürtür. Musannif Efendi'nin suçsuz yere öldürttüğünü anlayan Hadımoğlu, hem başındaki türlü belalardan kurtulmak için hem de vicdanını rahatlatmak için günümüzde hâlâ ayakta duran taş köprü, hayır yeri ve cami yaptırır (KK.1, KK.74, KK.127).

Muhteremlerin Habip ile Yanni: Yunan askerleri Bayramiç'e geldiği zaman Türk karakolu tellal bağırtır. "Hiçbir Türk evinde çocuk bile olsa Rum birliğinden birisini bulundurmayacak ve derhal birliklere teslim edilecek" denir. Muhteremlerin Habip'in evinde ise Yunan bir çocuk vardır. İhbar üzerine Habip karakola alınır. Karakol amiri olayın doğru olup olmadığını Habip'e sorunca "Ben annesi-babası olmayan Yanni isminde masum bir çocuğu yardım etmek için evime aldım. Evimde Yunan birisi yoktur." demiş. Karakol amiri "Bu durumu nasıl ispat edersin?" diye sorunca "Mescit orada, müftü Hafız Esad da şahittir." deyince karakol amiri Hafız Esad'ı çağırtır. Hafız Esad karakola geldiğinde "Ben Ramazan ayında teravih namazı dışında Cuma namazı da kıldırırım. Bu çocuk Habip Bey'in iki oğlu ile birlikte Ramazan ayı boyunca otuz teravih namazı kılar. Çocuğun bakımını da Muhteremlerin Habip üstlenmiştir. Böylece Ali'nin mescit sayesinde hayatı kurtulmuştur (KK.79).

1.6. Bilmeceler

Halk edebiyatı türleri içerisinde insan, hayvan, bitki, cansız varlıklar, mekanlar, eşyalar veya soyut kavramlarla ilgili olarak sorulan, karşıdaki kişinin çeşitli akıl yürütmelerle cevabı bulmasına olanak sağlayan kalıplaşmış sözlere bilmece denilmektedir. Bilmeceler genellikle ses benzerlikleri içeren cümlecikler formunda olduğu gibi, ayrıca beyit yahut dörtlük şeklinde manzum yapıda da oluşturulabilmektedirler. Bilmeceler, Naki Tezel'e göre (2004: 6) bir zekâ ve muhakeme usulü oldukları kadar, teşbih ve tasvir sanatları bakımından eşsizdir, mensur ve manzum şekillerin canlı örneklerini de ihtiva etmektedir. İnsan organlarından, çevremizdeki eşyalardan, yiyecek ve içeceklerden, tabiat olaylarından, dini inanışlara, çeşitli maddi varlıklara ve sosyal olaylara kadar oldukça geniş bir manzara göstermektedirler.

Çocukların hızlı düşünmelerini, kavram dünyalarını zenginleştirmelerini sağlaması bakımından eğitimsel bir yönü de olan bilmecelerin Bayramiç yöresinde tespit edilen örnekleri şunlardır:

Ağaç içinde kapalı sandık (Ceviz) (KK.38).
Ak donun içinde dik durur (Mısır) (KK.101, KK.115)
Akşam yatar sabah kalkar (Kapı dayağı) (KK.40).
Avludan atladım öte yandan yumurtladım (Kabak) (KK.115)
Baktıkça resim yapar (Ayna) (KK.90).
Ben giderim o gider arkamdan tin tin eder (Gölge) (KK.80).
Ben giderim o gider içimde tık tık eder (Kalp) (KK.34).
Benim beş oğlum var döne döne avlu yapar (Çorap şişi) (KK.34, KK.90).

Benim bir dam dolusu keserim var (Diş) (KK.40).
Benim bir halım var yarısı dokunuk yarısı dokunacak (Çözgü) (KK.44).
Benim bir karaca oğlum var dalda sallanır durur (Zeytin) (KK.29).
Benim bir küpüm var iki renkli suyu var (Yumurta) (KK.40).
Benim iki kâse yoğurdum var bir yanı ak bir yanı kara (Göz) (KK.95).
Benim üç oğlum var birisi bakar ikisi birbirine bakar (Bacalık) (KK.109).
Bilmece bildirmece dil üstünde kaydırmaca (Dondurma) (KK.24).
Bilmece bildirmece el üstünde kaydırmaca (Sabun) (KK.24).
Bir elek nar beğenebildiğini al (Kömür) (KK.89).
Çevirdim çanak ortası yalak kıllıya kapak (Şapka) (KK.40).
Dağdan gelir taştan gelir bir yularsız aslan gelir (Su) (KK.40).
Dağdan gelir taştan gelir götü yemişli enişten gelir (Kestane) (KK.40).
Derindir kuyu gümbürdür suyu (Tüfek) (KK.115).
Dışı beyaz içi turuncu (Bal kabağı) (KK.38).
Dışı katık içi kütük (Zeytin) (KK.24, KK.40).
Dışı kazan karası içi peynir mayası (Kestane) (KK.24).
Diz çöktüm önüne uydurdum fildirgeç deliğine (Kapı anahtarı) (KK.95).
Etledim metledim git kapı eşiğine yat dedim (Süpürge) (KK.40).
Gece gündüz resim yapar (Ayna) (KK.89).
Gök öküz çılbırını sürer (Dikiş iğnesi) (KK.40).
Gök öküz göğe bakar götünden ayran akar (Çam akması) (KK.40, KK.89).
Gökte uçar kanadı yok şekere benzer tadı yok (Kar) (KK.80).
Hoppacık deli / kara gücük (Pire) (KK.89, KK.38).
İki imam bir külah giyer (Çam pürçeği) (KK.40).
İleri sürdüm kustu geri çektim pustu (Kahve) (KK.25).
İncedir uzundur çeltiktir başı dürttükçe akar gözyaşı (Kalem) (KK.95).
Karşıda bir tay durur biri kalkar diğeri oturur (Terazi) (KK.44).
Karşıda bir tay durur üstünde binbir türlü gavur oturur (Ardıç ağacı) (KK.90).
Karşıda bir toy durur ağzı açık oturur (Ekmek fırını) (KK.89).
Kat kat giyinir (Lahana) (KK.38).
Kıllı ağzını açtı çıplak içine kaçtı (Süme Çorap) (KK.25, KK.101, KK.115).
Kuyrukluca kumbara ekin taşır ambara (Yemek kaşığı) (KK.29).
Küçücük bir ay taşı içinde beyler aşı (Yumurta) (KK.29).
Minareden attım kırılmadı yumruğuma dayanmadı (Soğan) (KK.80).
Minareden attım yayıldı suya düştü bayıldı (Pamuk) (KK.109).
Östüye yarım ekmek koydum sabah aradım baktım yok (Ay) (KK.40).

Sarı kız sancağıylan yedi bin enceğiylen (Susam) (KK.115)
Sıra sıra develer birbirini geveler (Kiremit) (KK.34).
Siz idik biz idik otuz iki kız idik iki duvar arasına dizildik (Diş) (KK.24).
Şu dağın öte yüzü beri yüzü alaca keklik izi (Kitap) (KK.95).
Ufacık fıçıcık içi dolu turşucuk (Limon) (KK.80).
Ufacık mezar dünyayı gezer (Ayakkabı) (KK.89).
Uzun ince kıllı bir şey ağza girer (Diş fırçası) (KK.24).
Uzun ot gölgesi yok (Yol) (KK.89).
Uzun uzun uzlama ucunda bir bazlama (Deve ayağı) (KK.29, KK.80).
Uzunu var kısası var erkekten kadına geçer (Soyadı) (KK.24).
Üç ayaklı pil g.tün yerse bunu bil (Sac ayağı) (KK.89).
Yarım kaşık duvara yapışık (Kulak) (KK.29).
Yedi delikli tokmak bunu bilmeyen ahmak (Kafa) (KK.80).
Yer altında çivili guruk (Patates) (KK.89).
Yer altında dik durur (Havuç) (KK.40).
Yer altında sakallı dede (Pırasa) (KK.38).
Yer altında şeytan dağarcığı (Yer fıstığı) (KK.89).
Yer altında yağlı kayış (Yılan) (KK.40).
Yer yer doymaz (Ateş) (KK.24).
Yerden alır gökte yer (Deve) (KK.80).
Yeşil vurdum al çıktı (Kına) (KK.109).
Yığın yığın kartala yerim yerim karnım aç (Kur'an ve kitap) (KK.34).
Yusyuvarlak tostoparlak içinde bir gömleği var hepsi ak (Soğan) (KK.80).

Biz biz biz idik
Yüzbinlerce kız idik
Gece oldu dizildik
Gün doğunca silindik. (Yıldız) (KK.24).

Selamünaleyküm sallandı
Aleykümselam sulandı
Ben de onu görmeyeli
Aşağı yanı kıllandı. (Pırasa) (KK.40).

Sarı sarı içinde
Sarı zarfın içinde

Biz on iki kardeşiz
Birbirinin içinde. (Portakal-Mandalina) (KK.24).

Gökte uçar kuş değil
Boynuzları var koç değil
Altı ayağı var dördü yürür
İkisi de boş değil. (Bok böceği) (KK.80).

Evinde kuyu,
Kuyunun içinde suyu,
Suyun içinde yılan,
Yılanın ağzında mercan. (Lamba) (KK.29).

Dağda tak tak
Suda şıp şıp
Altın ayaklı
Burma bıyıklı. (Nacak, Balık, Leylek, Tavşan) (KK.89).

1.7. Tekerlemeler

Âşık şiiri, masal, ninni, oyun, halk hikâyesi, halk tiyatrosu gibi halk edebiyatı ürünleri içerisinde yer alan; vezin, kafiye, aliterasyonlardan yararlanılarak duyguların, düşüncelerin, hayallerin abartma, tuhaflık, zıtlık, benzetme, kısa tanım yahut çağrışımlar yoluyla ortaya konulduğu manzum nitelikli basmakalıp sözler (Güzel ve Torun, 2005: 430) şeklinde tanımlanabilen tekerlemeler, özellikle çocuk oyunlarında aktif biçimde icra edilmeye devam etmektedir. Çeşitli araştırmacıların pek çok farklı tasnif altında toplamaya çalıştıkları tekerlemeler, genel olarak Boratav'ın da işaret ettiği gibi (1969: 146) "Oyun/Çocuk Tekerlemeleri", "Tören Tekerlemeler"i ve "Bağımsız Söz Cambazlığı Değerinde Tekerlemeler" olarak ele alınabilmektedir.

Yörede de yukarıda anıldığı gibi çocuk icracıların canlı bir biçimde ürettikleri tekerlemeler, özellikle oyun esnasında, oyunda ebe olacak oyuncunun seçimine yönelik olarak icra edilen sayışmaca tekerlemelerine örneklik teşkil etmektedirler.

Ooo
Biren biren
İken iken
Eğri diken

Çamura çöken
Böyle mi olur
Döşü kara
Gelçik beri
Başı kara (KK.36).

Ooo
Biren biren
İken iken
Çamıra çöken
Döğüm olu
Döşü kara
Gel çık beri
Başı kara (KK.29).

Ooo
Mesel mesel
Met atar
İki sıçan göt atar (KK.24).

Ooo piti piti
Karamela sepeti
Astarı pislik
Jimnastik
Biz size geldik bitlendik
Hamama gittik temizlendik (KK.29).

Ooo
Hırsız hırmalı
Kemiklerini kırmalı
Yolun üstüne atmalı
Gelen geçen bakmalı (KK.45).

Ooo
Portakalı soydum
Başucuma koydum

Ben bir yalan uydurdum
Duma duma dum
Kırmızı mum (KK.38).

Ooo
Denizde dalga
Hoş geldin abla
Eteğini topla
Yavaş zıpla
Bir iki üç abla
Sonra dört beş geç (KK.45).

Ooo
Portakalı soydum
Başucuma koydum
Duma duma dum
Koca karı kalk
Lambayı yak
Üç göbek at
Yatağıma yat (KK.45).

Ooo
İğne iplik makara
Hanım çıktı yukarı
Hanımın kapısı kilitli
Ömer'in başı bitli (KK.45).

Ooo
Leylek leylek havada
Yumurtası tavada
Kızlar kahve kavurur
Şıngıraklı tavada (KK.45).

Ooo
O değirmeni
İndirmeli bindirmeli

Çark koyup döndürmeli
İndiremezsen bindiremezsen
Çark koyup döndüremezsen
Ver ötekine
İndirsin bindirsin
Çark koysun döndürsün (KK.87).

Ooo
Kasabın hatırı var
Yanında yatırı var
Ben seni alır kaçarım
Ablanın hatırı var (KK.87).

Ooo
İğne miğne
Ucu düğme
Pel pelçe
Kuş tilçe
Yarıl yırtıl
Çek de kurtul
Kulu kulu kubbe
Ensesi züppe
Gel bizim dama
Çullarını yama (KK.45).

Ooo
El elen epelen
Elden çıkan topalan
Sarı kızın sarısı
Yere düştü yarısı

Ooo
Yedi devenin sürüsü
Çam içinde çardacık
Gümüşlüce bardacık
Palçık pulcuk

Sen bu oyundan çık (KK.45).

Ooo
Çam dibinde tilki
Ben anamın ilki
Anam beni aldırmaz
Soğuk suya daldırmaz
Kepçeciğim yağ ister
Gökten bereket ister
Ver Allah'ım ver
Sicim gibi yağmur ver (KK.32).

1.8. Atasözleri ve Deyimler

Tüm milletlerin dillerinde, geçmiş zamanlardaki uzun deneyimleri sonucunda oluşturdukları ve çeşitli durumlarla ilgili ders verici, nasihatvâri sözleri bulunmaktadır. Çobanoğlu'nun da belirttiği üzere (2004: 1), Türkiye Türkçesi'nde atasözleri olarak adlandırılan bu sözler, toplumsal yaşantı içindeki bireyin uyması beklenilen ya bir genel kural veya bir düstur niteliğindedir. Bu nedenle de, atasözleri, milletlerin karakterlerini, hayat karşısında tavır ve zihniyetlerini ifade eden özlü sözlerdir. Günlük konuşma dili içerisinde anlatımı zenginleştirme, ders verme, mesajı etkin bir şekilde iletme gibi işlevleriyle atasözleri, Bayramiç yöresinde de etkinlikle kullanılmakta, özellikle hayatta karşılaşılan çeşitli durumlarla ilgili etkili ifadeler şeklinde varlıklarını korumaktadırlar. Aşağıda Bayramiç yöresinde derlenen atasözleri şunlardır:

Aç köpek fırını deler (KK.8).
Ağaca çıkan keçinin dala bakan oğlağı olur (KK.25).
Akan su geri dönmez (KK.45).
Akılsız köpeği yol kocatır (KK.34).
Ambardaki sıçan aç kalmaz (KK.45).
Anasına bak kızını al tarağına bak bezini al (KK.34).
At beslenirken kız istenirken verilir (KK.8).
At sahibine göre eşinir (KK.95).
Avcı hiç boş atmaz (KK.8).
Avcının evi kilit istemez (KK.111).
Avcının yalanı bol olur (KK.111).
Avcının yalanı torbasında/çantasında olur (KK.8).
Bahçene erik kapına Yörük getirme (KK.111).

Bal tutan parmağını yalar (KK.120).
Bektaşi'nin ne yapacağı belli olmaz (KK.111).
Bir misafir on nasibiyle gelir dokuzunu evde bırakır (KK.8).
Bokla yapılan sidikle yıkılır (KK.45).
Çalma kapıyı çalarlar kapını (KK.3).
Çama çıkan keçinin ağaca bakan oğlağı olur (KK.25).
Çobanla avcının yalanı çantasında durur (KK.8).
Çok gezeni pislik basar (KK.45).
Dadadan al haberi (KK.8).
Dadaya iş inan ardından kendin git (KK.45).
Dağ dağa kavuşmaz insan insana kavuşur (KK.120).
Dağ deyip dangadak atma (KK.45).
Dağ deyip dangırdama (KK.45).
Dala çıkan keçinin çama çıkan oğlağı olur (KK.101).
Deli öğüt tutmaz kıl düğüm tutmaz (KK.95).
Delilsiz hacca gidilmez (KK.101).
Delinin işi olmaz akıllının işi bitmez (KK.34).
Dere kıyısından tarla alma sel alır genç kadın alma el alır (KK.101).
Dertlinin söylediğini deli söylemez (KK.34).
Dibini görmediğin kuyuya taş atma (KK.120).
Diken battığı yerden çıkar (KK.3).
Dolu başağın boynu eğik olur (KK.42).
Domuz derisinde post olmaz (KK.8).
Elaleme don olan bana şalvar olur (KK.34).
El yatar Ellez (İlyas) oturur (KK. 40).
Ele karışma dile karışırsın (KK.120).
Ele mana bulan un aşını banarsın (KK.34).
Elin gülü ele kokmaz (KK.95).
Emanet ata binen tez iner (KK.95).
Eşeği süren osuruğuna katlanır (KK.45).
Ev alma komşu al (KK.120).
Garip kuşun yuvasını Allah yapar (KK.34).
Gecenin işine gündüz güler (KK.3).
Gelişe göre gidiş olur (KK.95).
Gülmedik başa gül koymuşlar yine de gülmemiş (KK.120).
Gün gelir koruklar helva olur (KK.8).

Hasır deliğinden mısırı seyretmek (KK.8).

Hastanın hırlamaktansa ölmesi yeğdir (KK.120).

Hazıra hazine dayanmaz (KK.34).

Hıdrellezden sonra ekilen darıdan kocasından sonra kalkan karıdan karı olmaz (KK.101).

İmam evinden aş ölü gözünden yaş çıkmaz (KK.34).

İnine sığamayan sıçan kıçına kabak takarmış (KK.45).

İşin yok ise şahit ol paran çok ise kefil ol (KK.45).

İyilik unutulur kötü söz unutulmaz (KK.3).

Kart dal eğilmez (KK.120).

Keçinin uyuzlusu suyu çeşmenin oluğundan içer (KK.8).

Keçiyi yemediği ot beğirgen (bağırgan) eder (KK.45).

Kırk gün taban eti bir gün av eti (KK.8).

Kız istiyorsanız karşınızda çeyiz istiyorsanız çarşınızda (KK.34).

Köpek göle düşmeden yüzmek bilmez (KK.45).

Köpek zorlamakla koyuna gitmez (KK.40).

Köpekçe köpek bile yedi sülalesine çeker (KK.25).

Kuru yere kazık kakılmaz (KK.120).

Lafı hoş torbası boş (KK.3).

Oduna gidenin alkalacı suya gidenin susağı olma (KK.45).

Oduna gidenin ocağı suya gidenin susağı olma (KK.45).

Odundan maşa Yörük'ten paşa olmaz (KK.45).

Oğlan oyunda çoban koyunda (KK.25).

Oğlanın var mı oğlağın var kızın var mı kuzun var (KK.34).

Öksüz kızın saltanatı olmaz (KK.34).

Övgülü götte çakıldak bulunur (KK.95).

Sakınılan göze çöp batar (KK.34).

Sakla samanı gelir zamanı (KK.3).

Sen havanı kış tut yaz çıkarsa bahtına (KK.8).

Sevdik gitmeyince sevdik gelmez (KK.34).

Söyleme dostuna o da söyler dostuna (KK.34).

Tarhana çorbası tarlaya kadar bulgur çorbası öğleye kadar (KK.8).

Tarlada izin olsun harmanda yüzün olsun (KK.34).

Tembele iş buyur sana akıl öğretsin (KK.45).

Türkmen Türkmen'le Yörük Yörük'le (KK.95).

Ulu sözü dinlemeyen ulur (KK.34).

Ummadığın taş topuk deler (KK.34).

Yaptığın işi sümen ipiyle bağlama (KK.45).

Yavaş atın tekmesi kuvvetli olur (KK.111).

Yazın abasız kışın torbasız gezme (KK.101).

Yazın gölge hoş kışın kese boş (KK.40).

Yorgan simit Edremit (KK.3).

Yörüğü evine incir ağacını bağına sokma (KK.45).

Yürümeye üşenen koşmaya doyamaz (KK. 95).

Zahmet çekmeden rahmet olmaz (KK.120).

Zorla davara giden köpek yüz yümez (KK.45).

Günlük konuşma dilinde anlatımı zenginleştirmek veya çekici kılarak muhatabı etkilemek amacıyla özellikle yoğun metaforlar kullanılarak çeşitli durum ya da olguları mevcut halinden daha farklı bir şekilde dile getirmeye yarayan kalıplaşmış söz grupları deyim olarak adlandırılmaktadır. Genellikle mastar eki olan “-mak/-mek” ile biten deyimleri oluşturan kelimelerin gerçek anlamlarından oldukça uzaklaştıkları, yoğun bir mecazla kuruldukları bilinmektedir. İnsanlar, hayvanlar, bitkiler, cansız varlıklar veya soyut kavramların hemen hepsiyle ilgili deyimlere rastlamak mümkündür. Deyimler bu yönleriyle aynı zamanda kullanılan dilin, yaratım gücünü, ifade becerisinin kuvvetini de gözler önüne sermektedir. Bayramiç sahası konuşma dilinde de yoğunlukla kullanıldığı tespit edilen deyimlerden bazı söyleyiş ve ifade özelliklerine göre daha yerel olanları şunlardır:

Ağlaya ağlaya gözü çıkmak (KK.95).

Ahenge gitmek (KK.34).

Aklına domuzluk gelmek (KK.111).

Cebi yufka olmak (KK.42).

Dalını budağını kırmak (KK.40).

Domuzun yattığı yeri bilmek (KK.8).

Dübek gibi oturmak (KK.45).

Gedük güdük olmak (KK.95).

Gırgıra sarmak (KK.120).

Gırla gitmek (KK.76).

Güle güle kaymak (KK.3).

Gülüş günbeş olmak (KK.76).

Hasır deliğinden mısırı seyretmek (KK.8).

Kafası tukaş olmak (KK.95).

Kulağının üstüne yatmak (KK.42).

Mazı gibi olmak (KK.45).
Oturmak yapmak (KK.76).
Peygamber buzağısı gibi çıkmak (KK.120).
Pösteki saymak (KK.95).
Santur suntur yürümek (KK.45).
Siyarlı camisi gibi aykırı durmak (KK.22).
Til kesmek (KK.45).
Türkmen katırı gibi yorulmak (KK.111).
Vadası bulunmak (KK.101).

1.9. Alkışlar ve Kargışlar

Atasözü ve deyimler gibi çok yaygın bir kullanıma sahip olan diğer kalıp sözler ise temelinde dua veya beddua anlayışının yattığı alkış ve kargışlardır. Alkış-kargış yahut dua ve beddua bireyin gördüğü iyiliğin yahut fenalığın yansıması sonucunda oluşan bir iyi niyet veya ceza temennisidir. Her iki durumda da kalıp sözü söyleyen, ödülün de cezanın da Tanrıdan geldiğini düşünerek, durumu ona havale etmektedir. Bu bakımdan alkışların veya kargışların çoğu Allah sözcüğünü içermektedir. Bayramiç sahasında da genellikle Allah ifadesi ile oluşturulan alkışlar geçiş dönemleri, uğur bereket, sağlıklı olma veya yeme içmeyle ilgili olabileceği gibi kargışlar ise muhatabın başına en hafifinden en ağırına kadar türlü kötülüklerin gelmesi temennisiyle oluşturulmaktadır.

Alkış Örnekleri:

Allah acılarını göstermesin (KK.76).
Allah acil şifalar versin (KK.8).
Allah afet vermesin (KK.76).
Allah bağışlasın (KK.25).
Allah başımızdan eksik etmesin (KK.120).
Allah bereketiyle versin (KK.8).
Allah birini bin etsin (KK.76).
Allah bolluk versin (KK.95).
Allah çok verip azdırmasın (KK.95).
Allah damatlığını da göstersin (KK.120).
Allah düz bastırsın (KK.68).
Allah gecinden versin (KK.120).
Allah geçim versin (KK.40).
Allah Halil İbrahim bereketi versin (KK.68).
Allah hayırlı ömürler versin (KK.95).

Allah içinde oturmayı nasip etsin (KK.120).
Allah işini rast getirsin (KK.8).
Allah kabul etsin (KK.8).
Allah kavuştursun (KK.101).
Allah kazasız belasız gidip dönmeyi nasip etsin (KK.8).
Allah kolaylık versin (KK.45).
Allah mesut bahtiyar etsin (KK.76).
Allah muhafaza (KK.95).
Allah muhtaç etmesin (KK.8).
Allah mutluluk versin (KK.40).
Allah ne muradın varsa versin (KK.120).
Allah sahibine bağışlasın (KK.95).
Allah sevdiklerine kavuştursun (KK.76).
Allah tamamına erdirsin (KK.95).
Allah tuttuğunu altın etsin (KK.8).
Allah yazdıysa bozsun (KK.3).
Allah zeval vermesin (KK.76).
Allah zihin açıklığı versin (KK.120).
Allah'tan olsun (KK.8).
Analı babalı büyüsün (KK.45).
Avın bereketli olsun (KK.111).
Avın kanlı olsun (KK.101).
Ayağına taş dokunmasın (KK.3).
Başın dert görmesin (KK.34).
Bereketli olsun (KK.25).
Bir yastıkta kocayın (KK.34).
Cana geleceğine mala gelsin (KK.8).
Cennet mekânı olsun (KK.8).
Darısı başınıza (KK.120).
Eli ayağı düzgün olsun (KK.120).
Kabri geniş olsun (KK.24).
Kabri nur olsun (KK.24).
Ölmüşlerinizin canına değsin (KK.95).
Ruhu şen olsun (KK.39).
Su gibi aziz olun (KK.34).
Su verenlerin çok olsun (KK.68).

Tuttuğu altın olsun (KK.120).

Tuttuğun sarı altın olsun (KK.76).

Ürünün bol olsun (KK.95).

Üzerinde paralansın (KK.111).

Kargış Örnekleri:

Acemi şeytandan bul belanı (KK.39).

Adı batasıca (KK.120).

Allah beter yapsın (KK.3).

Allah bin türlü belanı versin (KK.34).

Allah canına kazma kürek yanına (KK.76).

Allah gün yüzü göstermesin (KK.120).

Allah lanet versin (KK.24).

Allah sana eziyet etsin (KK.45).

Allah seni de üzsün (KK.3).

Allah tependen vursun (KK.120).

Ayağın taşa değsin (KK.76).

Ayağına topal şeytanlar dolansın (KK.24).

Başına taş düşsün (KK.45).

Benden afet ol (KK.120).

Benden ırak cehenneme direk ol (KK.76)

Benden uzak, Allah'a yakın ol (KK.24).

Boynu altında kalsın (KK.76).

Boyu devrilesice (KK.34).

Canı çıksın (KK.8).

Cebine kör para dolsun (KK.76).

Cehennemin dibine kadar yolun var (KK.111).

Dilini eşek arıları soksun (KK.34).

Düşman başına (KK.3).

Ekmek dizine dursun (KK.34).

Eli kırılsın (KK.68).

Gebere kalsın (KK.39).

Gideceğin olsun döneceğin olmasın (KK.76).

Gidişin olsun da dönüşün olmasın (KK.34).

Gittiğin yoldan gelme (KK.34).

Gözün kör olsun (KK.3).

Gözüne dizine dursun (KK.95).
Gözünü toprak doyursun (KK.95).
Haram olsun (KK.25).
Kafana taş düşsün (KK.111).
Kafasına taş yağsın (KK.68).
Karın ölsün (KK.101).
Kıçı teneşire gelesice (KK.76).
Kız karın olsun (KK.76).
Köye muhtar olsun (KK.8).
Ne hali varsa görsün (KK.120).
Ocağı batasıca (KK.120).
Ölmüş kargalar gözünü oysun (KK.39).
Sabaha çıkamasın (KK.101).
Seni kör olasıca seni (KK.34).
Şeytan çarpsın (KK.120).
Şeytan önüne yan yepeleş gelesin (KK.76).
Teneşirlere gelesin (KK.120).
Tepenin üstüne var git (KK.68).
Topal şeytandan bul belanı (KK.39).
Yağlı kurşunun önüne gel (KK.76).
Yıkılmış duvarlar altında kalasın (KK.68).
Zehir zıkkım olsun (KK.95).
Zıkkımın kökünü ye (KK.45).

1.10. Türküler

Anonim halk şiirinin yaygın türlerinden biri olarak temelde ezgi ile söylenen halk şiirlerini kapsayan türküler, Kaya'nın (1999:132) ifadeleriyle "halkın ruh halini, derdini, neşesini, zevkini, dünya görüşünü, inancını, karşılaştığı hadiseleri yansıtan; hece ölçüsüyle ve bir veya dört mısralı bentlere çoğu defa bağlantıların getirilmesiyle söylenen; manzum ve ezgili anonim ürünler" olarak tanımlanmaktadır. Sözlü kültür ürünlerinin yaratma süreciyle paralel biçimde çok zengin bir konu çeşitliliğine sahip olan türküler, Güzel ve Torun'a (2005: 366-367) göre, deprem, kıtlık, kahramanlık, sevgi, ayrılık gibi olaylar karşısındaki ferdi ve sosyal tepkilerin yansımalarıdır.

Ezgi ile söylenmesi bakımından icra süreci için "türkü yakmak" tabirinin kullanıldığı türküler özellikle nişan, kına gecesi, düğün, asker eğlenceleri, kadın veya erkek toplantıları gibi eğlence ortamlarında icra edilmekte, bu yönüyle halkın müzikal ihtiyacına

cevap vermektedir. Yörede önceki kuşaklarda çok daha yaygın bir türkü icrasının mevcut olduğu kaynak kişilerce dile getirilmekteyken, özellikle düğün veya eğlence anlayışındaki değişimin, kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla yerel ürünlerin unutulmasının etkisiyle günümüzde yöresel türkülerin toplumsal hafızadaki yerinin iyice azaldığı dile getirilebilir. Bu bağlamda, kaynak kişilerden edinilen veya TRT Türk Halk Müziği Repertuarı'na giren Bayramiç yöresi türküleri aşağıda şu şekilde sunulmuştur:

Hadi Gine Bindallı

Hadi gine hadi gine bindallı
O da senin şansına delikanlı

Al geydim alsın deye
Mor geydim sarsın deye
İsteyene varmadım
Sevdiğim alsın deye

Hadi gine hadi gine bindallı
O da senin şansına delikanlı

Umurbey'in dağları
Üzüm yapmaz bağları
Üzüm yapsa bağları
Evlenir oğlanları

Hadi gine hadi gine bindallı
O da senin şansına delikanlı[7].

İndim Kuyu Dibine

İndim kuyu dibine
Baktım suyun rengine
Yüz bin liralık kız idim
Düşemedim dengime

A yârim neredesin
Gözlerime perdesin

[7] Derleyen, notaya alan: Muzaffer Sarısözen, K.K.: Yaşko Gökkaya, Bayramiç. TRT Rep No: 1104.

Çok aradım çok sordum
Varmadığım yerdesin

El edersem cama gel
Göz edersem dama gel
Hiçbir şeyler bilmezsen
Desti al da suya gel[8].

Alakeçim Çift Doğurdu
Alakeçim çift doğurdu
Bol ettik sütü yoğurdu
Ana beni eversene
Ah ana beni eversene

Bakır kaplar kalaylansın
Şu odada bir mum yansın
Uyuyan bahtım uyansın
Ana beni eversene
Ah ana beni eversene (KK.76).

Amanın Hâlim
Amanın hâlim
Şoför benim yârim
Şoför beni almazsa
Ne olur beni hâlim

Dere geliyor dere
Kumunu sere sere
Al götür beni dere
Yârimin olduğu yere

Elmayı atan bilir
Şeftaliyi satan bilir

[8] Derleyen: Muzaffer Sarısözen, notaya alan: Ateş Köyoğlu, K.K.: Yaşko Gökkaya, Bayramiç. TRT Rep No: 2023.

Genç kızların hâlini
Yalnız yatanlar bilir

Mendilim yele yele
Ben düştüm gurbet ele
Çok mendiller eskittim
Gözyaşı sile sile

Amanın hâlim
Şoför benim yârim
Şoför beni almazsa
Ne olur beni hâlim (KK.44, KK.89, KK.90).

Duvar Üstünde Durdum

Duvar üstünde durdum
Turalı para buldum
Hemen aldım mavzeri
Kendi kendimi vurdum

Dur efendim dur dur da
Gel efendim gel gel gel

Duvar üstünde kilim
Yârimin adı Selim
Selim beni alırsa
Olurum telli gelin

Dur efendim dur dur da
Gel efendim gel gel gel

Duvar üstünde kemer
Yârimin adı Ömer
Ömer benim olursa
Pervane gibi döner

Dur efendim dur dur da

Gel efendim gel gel gel (KK.44, KK.89, KK.90).

Sana Bana Ne Oldu

Oh aman aman
Koyun meralarına
Biri bay birisi bayan
Girmem aralarına

Oh aman aman da sana bana ne oldu
Dün gece pusulayı pencereye kim koydu

Bahçenin kapısını
Açamıyorum yârim
Seni burada bırakıp da
Kaçamıyorum yârim

Oh aman aman da sana bana ne oldu
Dün gece pusulayı pencereye kim koydu

Bahçenin kapısını
Bir vuruşta açarım
İste yârim bir kere
Vermezler ise kaçarım

Oh aman aman da sana bana ne oldu
Dün gece pusulayı pencereye kim koydu (KK.44, KK.89, KK.90).

Cenk Kızı

Dağları kırmalı da
Sen benim olmalı da
Ben seni almalı da
Ih seni de, ıh seni, ıh seni

La la la la la lay
Dağları delmeli de
Sen bana gelmeli de

Ben senin olmalı da
Cenk kızı Cenk kızı da
Cenk kızı Cenk kızı
La lay la lay la lay la lay (KK.45).

Kasabım Türküsü[9]
Kasabımın koyunları
Çoktur bana oyunları

Kasap etin çok yağlıdır
Gönlüm sana sevdalıdır

Yumurtanın sarısı
Yere düştü yarısı

Hüseyin Bey'in karısı
Kaçtı gece yarısı

Cam kıramasın kasap
Eve gelemesin kasap
Kör olasın eh kasap
Adam olamasın kasap (Başaran, 2002: 81).

1.11. Ninniler

Annelerin, süt emen çocuklarını uyutmak için ezgi ile söyledikleri manzum veya mensur sözler (Elçin, 1993: 271) olarak tanımlanan ninniler farklı isimlerle de olsa yeryüzündeki tüm milletlerin edebi ürünleri arasında varlığını korumaktadır. Türk boyları içerisinde de, "layla", "laylay" (Azeri Türkleri), "besik jırı" (Kazak Türkleri), "sangildak yırı" (Başkurt Türkleri), "nenne" (Çuvaşlar) gibi isimlerle anılan ninniler, aynı zamanda anne çocuk arasındaki bağı ve iletişimi de sağlamlaştıran bir unsurdur.

Çocuğun uykuya kolayca geçmesi düşüncesiyle belli bir ezgi eşliğinde söylenen ninnilerde, ayrıca çocuğun ileriki yaşamı için belirleyici olan bazı alt metinlerin de verilmesi

[9] Olay Evciler Köyü'nde geçer. Hüseyin Bey adlı bir zenginin karısı Sağır'ın İbrahim adında fakir-garip bir kasaba kaçar. Olaya çok üzülen Hüseyin Bey ve iki yetişkin kızı, kahırlarından verem olup ölürler. Kasabım Türküsü, köylüler tarafından bu olay sonrasında dile getirilmiştir (Başaran, 2002: 81).

gündemdedir. Bu yönüyle ninni aynı zamanda eğitici, öğretici bir nitelik taşımaktadır. Anneler pek çok kez ninniler aracılığıyla evlatlarının saygılı, ahlaklı, vatana millete faydalı bireyler olmalarına yönelik mesajlarını iletmektedirler. Ninniler ayrıca anadili öğretimi açısından önemli edebi ürünlerdir.

Yörede, kaynak kişilerin ifadeleriyle eski canlılığını yitirdiği, yeni kuşak annelerin gittikçe uzaklaştıkları düşünülse de şu ninniler tespit edilmiştir:

Bir elinde yapa iği
Bir elinde sancak ipi
Ninni de yavrum ninni
Uyusun da büyüsün ninni (KK.90).

Ninni yavrum ninni
Uyu da büyü kuzum ninni
Babası da asker ninni
Deden seni göremedi amma
Ninen gördü yavrum ninni (KK.107).

Seni büyütüyorum yavrum ninni
Ninni de kuzum ninni
Uyusun da büyüsün ninni
Seni askere yollayacağım ninni
Polis yapacağım yavrum ninni
Ninni de yavrum ninni (KK.107).

Asmadan kurdum salıncak
Eline de verdim oyuncak
Uyumadı gitti kara yumurcak
Eee yavrum eee eee (KK.127).

Dandini dandini dastana
Danalar girmiş bostana
Ho de kov danacı danayı
Yemesin bizim lahanayı
Eee eee eee (KK.76).

Ninni ninni ninnisi var
Benim de kızımın uykusu var
Eee eee eee (KK.90).

Eline de verdim şişe tıpası
Uyumadı gitti eşek sıpası
Eee eee eee (KK.89).

Dandini dandini danalı bebek
Elleri kolları kınalı bebek
Eee eee eee eee
Huu huu huu huu (KK.44).

Dandini dandini dana yurdu
Oğlumu kimler doğurdu
Oğlumu doğuran analar
Bal ile mi yoğurdu
Eee eee eee eee (KK.90).
Uyusun da büyüsün ninni
Tıpış tıpış yürüsün ninni
Eee eee eee eee (KK.44).

1.12. Maniler

Mani Türk halk şiirinin en eski biçimlerinden biri olup aaxa kafiye düzenine sahip genellikle aşk, gurbet, ayrılık, sevda gibi konuları ele alan bir şiir türüdür. Yolcu'nun ifadeleriyle mani (2011: 22), dört dizeli, genellikle yedi heceli, birinci, ikinci ve dördüncü dizeleri birbiriyle uyaklı, üçüncü dizesi serbest olan, İslamlık'tan önceki Türk sözlü kültür geleneğinden gelen, tekke- tasavvuf ve âşık edebiyatlarında kullanılan mani şekilli şiirlerin dışında, anonim halk şiiri çeşididir.

Yörede mani söyleme geleneği zayıflamış olup, genelde kaynak kişilerin hafızalarında kalan birtakım manilerin hatırlanmasıyla tespit edilebilmiştir. Eskiden maniler, düğünlerde, tarla işlerinde, kadınların bir araya geldiği misafirliklerde, Hıdrellez bayramlarında söylenirken günümüzde bu durum ortadan kalkmıştır. Yörede tespit ettiğimiz maniler alfabetik olarak aşağıda sunulmuştur:

A mis çiçeğim mis çiçeğim
Çok da geldi göreceğim
Seni görmez olalı
Merakımdan öleceğim (KK.45).

Ağaçtaki kuşa bak
Gözümdeki yaşa bak
Düğünümü sorarsan
Yeni sene kışa bak (KK.34).

Ah Ezine Ezine
Diken battı dizime
Ben sevdiğimi alamazsam
Tükürtürüm yüzüme (KK.24).

Ak gülüm taze misin
Soframda meze misin
Eller ne derse desin
Hep kalbimdeki sensin (KK.40).

Ak gülüm uyanmıyor
Yüreğim dayanmıyor
Eller ne derse desin
Hiç kalbim inanmıyor (KK.40).

Ak koyun meler gelir
Dağları deler gelir
Yalnız yatan kızların
Aklına neler gelir (KK.87).

Alakeçi köyümüz
Zemzem gibi suyumuz
Biz dışarı gitmeyiz
Budur bizim huyumuz (KK.76).

Ali’min odası var
Omzunda abası var
Ali’m de ne kostak amma
Çirkin babası var (KK.45).

Altınım var takınamam
Sağıma soluma bakınamam
Dedem oğlu ben de geliyorum
Hiç kimseden sakınamam (KK.29).

Altınlarım çok benim
Hiç rahatım yok benim
Senin gibi erkekler
Sol cebimde çok benim (KK.128).

Armudun irisine
Ben yandım birisine
Beni doktor yapsınlar
Kızların sürüsüne (KK.114).

Armut dalda bir iki
Saydım saydım on iki
On ikinin içinde
En güzeli benimki (KK.114).

Armudu taşladım
Dibinde kışladım
Dedem oğlu hü
On iki erkânlara başladım (KK.29).

Asmadan üzüm aldım
Sapını da uzun aldım
Kalk gidelim sevgilim
Annenden izin aldım (KK.8).

Ata binen ağadır
Atın yönü dağadır
Çevir yârim atını
Bu maniler sanadır (KK.34).

Ateşim var külüm yok
Bülbül olsam dilim yok
Ben bu aşka düşeli
Ağlamadık günüm yok (KK.116).

Atlarım bağdan bağa
Elim değdi yaprağa
Kız ben seni almazsam
Girmem kara toprağa (KK.24).

Atma beni taş ile
Gözüm doldu yaş ile
Ben nereye gideyim
Bu sevdalı baş ile (KK.90).

Avludan atladım
Ispanağı topladım
Dedem oğlu hü
On iki erkânlara başladım (KK.29).

Ay gelir aydan beri
Çay gelir çaydan beri
Ben yârimi görmedim
Bir buçuk aydan beri (KK.81).

Ayna astım köşeye
Su doldurdum şişeye
Gel sarılıp yatalım
İkimiz bir döşeğe (KK.87).

Ay doğar arasından
Bulutun arasından
Yârim bana bakmıyor
Pencerenin arasından (KK.34).

Ay doğar amber gibi
Ortası çember gibi
Allah'ım bizi kavuştursun
Arzuyla Kamber gibi (KK.34).

Ayva gelir nar gelir
Dar sokaktan yâr gelir
Kör olası gelinlik
Sevdiğime dar gelir (KK.24).

Ayva sarı nar sarı
Bal yapmaz bizim arı
Genç kızların içinde
Ne arar koca karı (KK.80).

Ayvalar sarı sarı
Ayvaya konar arı
Kızını bana vermiyor
Kirli gömlekli karı (KK.102).

Bademi soyamadım
Tavaya koyamadım
Erken gittin askere
Ben sana doyamadım (KK.116).

Bağa girdim nar için
Gül kopardım yâr için
Anneler kız besliyor
Delikanlılar için (KK.87).

Bağa girdim üzüme
Çubuk battı gözüme
Çubuk seni keserim
Yâr göründü gözüme (KK.87).

Bahçede gülün var mı
Dibinde yolun var mı
Evine varacağım
Karyolada yerin var mı (KK.81).

Bahçelerde bal kabak
Açılır tabak tabak
Sen şeker ol ben kaymak
Yiyelim parmak parmak (KK.44).

Bahçelerde börülce
Oynar gelin görümce
Oynasınlar bakalım
Bir araya gelince (KK.90).

Bahçelerde gezerim
Yeşil çınar ezerim
O yâr güzel ben güzel
Niçin bekâr gezerim (KK.45).

Bahçelerde kereviz
Biz kereviz yemeyiz
Bize Bayramiçli derler
Biz güzelleri severiz (KK.29).

Bahçelerde maydanoz
Maydanozu yoldunuz
Gece burada kalacağım
Var mı bekâr oğlunuz (KK.90).

Bahçelerde pırasa
Yaprağına kar yağsa
Kızlar kocasız kalsa
Oğlanlara yalvarsa (KK.29).

Bahçemizde bir kuzu
Boynuzları kırmızı
Sen koyun ol ben kuzu
Aldatalım şu kızı (KK.40).

Bayramiç'tir pazarım
Kendim okur-yazarım
Benden başka yâr seversen
Ateş olsun mezarın (KK.89).

Bıçağım var gümüşten
Yeni geldim dövüşten
Anne beni evlendir
Sevdiğim var Bayramiç'ten (KK.29).

Bu kaynanayı ne yapmalı
Dama direk yapmalı
Dama direk olmazsa
Helaya kürek yapmalı (KK.81).

Caminin müezzini yok
İçinin düzeni yok
Çok memleket gezdim amma
Bayramiç'ten güzeli yok (KK.87).

Çarşıdan aldım lahana
Güldüm baktım sahana
Hiç ömrümde görmedim
Böyle cesur kaynana (KK.81).

Çayıra ektim yonca
Kayığa taktım kanca
Ben seni neden sevdim
Bütün ömrüm boyunca (KK.34).

Çini tabakta bal var
Oğlan anneme yalvar
Eğer annem vermezse
El aç Allah'a yalvar (KK.87).

Dağdan haydıdım kurdu
Atım terledi durdu
Karşıdan gelen güzel
Beni canımdan vurdu (KK.90).

Dağlar geçilmez oldu
Güzel seçilmez oldu
Kevsere dönen sular
Sensiz içilmez oldu (KK.45).

Dam üstüne dam yaptım
Çıktım üstüne baktım
Yârim geliyor diye
Çifte lambalar yaktım (KK.45).

Deniz dibine eser
Üstü maviye benzer
Bütün dünyayı gezdim
Yoktur sevdiğime benzer (KK.40).

Denize dalmayınca
Bir balık almayınca
Mevlâm ayrılık vermesin
Sarılıp yatmayınca (KK.29).

Derede vurdum kurdu
Çıktı tepede durdu
Sevdiğim kız beni
Kalbimden vurdu (KK.24).

Dut ağacı değilim
Dut verici değilim
Soyun da gir koynuma
Can alıcı değilim (KK.116).

Elifin hecesi var
Gündüzün gecesi var
Seversen bir güzel sev
Gelinin kocası var (KK.87).

Elma attım denize
Geliyor yüze yüze
Selam söylen kaynanaya
Börek getirsin bize (KK.80).

Elma yolla nar yolla
Kızıma dünür yolla
Dünürü yollamazsan
Kapıya taksi yolla (KK.90).

Elmalar direk ister
Söylenmeye yürek ister
Benim karnım tok amma
Arkadaşlar börek ister (KK.80).

Entarisi ak yârim
Çevir çevir bak yârim
Sen orada ben burada
Bize ölüm hak yârim (KK.34)

Entarisi ak yârim
Döne döne bak yârim
İki sevda çekilmez
Birini bırak yârim (KK.34).

Eşekte paldın
Sen beni aldın
Beğenmedin emme
Benimle kaldın (KK.45).

Evlerin önü katran kuyusu
Bendedir derdin koyusu
Beni bir yâre verdiler
O da dağların kıllı ayısı (KK.90).

Ey kavaklar kavaklar
Dökülüyor yapraklar
Yârimin yanaklarını
İncitmesin duvaklar (KK.44).

Fırın üstünde fırın
Durun yengeler durun
Akşam börek gelmezse
Burada oturup durun (KK.80).

Fırın üstünde fırın
Durun yengeler durun
İşte biz gidiyoruz
Oğlunuza kız bulun (KK.116).

Geceler ayaz olur
Gül yüzün beyaz olur
İnsan sevdiğini görünce
Dünyalar onun olur (KK.34).

Geceleri ayaz olur
Yıldızları parlak olur
İnsan birini sevince
Çirkinse de güzel olur (KK.34).

Gemi gelir yanaşır
İçi dolu çamaşır
Bayramiç'in kızları
Koca diye ağlaşır (KK.29).

Giden oğlan sen misin
Sen beni sever misin
Kolundaki saati
Hediye eder misin (KK.26).

Gökte yıldız ellidir
Ellisi de bellidir
Sevdaya düşen gençler
Gözlerinden bellidir (KK.34).

Gökte yıldız sayılmaz
Çiğ yumurta soyulmaz
Sevdiğine kavuşunca
Mutluluğa doyulmaz (KK.34).

Gözlerimde yaş kalmadı
Yüreğimde yağ kalmadı
Daha yazacaktım idim
Mektubumda yer kalmadı (KK.89).

Gül açar yaz olur
Yaz geçince kış olur
İnsan yârine varmazsa
Hayat ona zehir olur (KK.34).

Hıçkırık tuttu beni
Tuttu kuruttu beni
Bir vefasız yâr sevdim
O da gitti unuttu beni (KK.26).

İnce giyerim ince
Pembe yakışır gence
İnsan bir hoş olur
Sevdiğini görünce (KK.29).

İndim çeşme başına
Yazı yazdım taşına
Gelen geçen okusun
Neler gelmiş başıma (KK.45).

İp attım ulaş diye
Etrafı dolaş diye
Ben seni neden sevdim
Derdime ilaç diye (KK.34).

Kale kaleye karşı
Kalenin ardı çarşı
Üç tomruk gül olsam da
Açılsam yâre karşı (KK.34).

Kaleden iniş mi olur
Demir gümüş mü olur
Akşamdan söz verip de
Sabaha dönüş mü olur (KK.29).

Kara kara kazanlar
Kara yazı yazanlar
Cennet yüzü görmesin
Aramızı bozanlar (KK.29, KK.40).

Kara koyun derisi
Edremit'ten berisi
Bayramiç'in kızları
Kostak oğlan delisi (KK.128).

Kara koyun etli olur
Kavurması tatlı olur
Yâri güzel olanlar
Ölmese de dertli olur (KK.128).

Kara taş boyanır mı
Öpsem yâr uyanır mı
Yâr orada ben burada
Buna can dayanır mı (KK.24).

Karakolda ayna var
Kız kolunda damga var
Gözlerinden bellidir
Sende kara sevda var (KK.81).

Karatavuk inadı
Kumruların kanadı
Gel girelim içeri
Yengeler bizi kınadı (KK.80).

Karadut boyunca
Dut yemedim doyunca
Ayrılığı bileydim
Sarılırdım doyunca (KK.116).

Karadut parmak gibi
Al yanak kaymak gibi
Benim yâri sorarsan
Şişede konyak gibi (KK.116).

Karanfil eker misin
Bal mısın şeker misin
Dünyada yaktın beni
Ahirette çeker misin (KK.40).

Karanfilim duvarda
Bir yâr sevdim hovarda
Olsun varsın hovarda
Sevgisi ciğerde (KK.34).

Karanfilim oylum oylum
Geliyor selvi boylum
Selvi boylum gelince
Şen olur benim gönlüm (KK.34).

Karanfilin katmeri
Al yanına yat beni
Benden güzel bulursan
Karyoladan at beni (KK.26).

Karanfilin moruna
Ölüyorum uğruna
Yedi yıl sevda dedim
Şu Cem'in yoluna (KK.34).

Karınca karasınca
Yârdan ayrı kalınca
Ben yârimi çok özledim
Şapkasına varınca (KK.44).

Karşıda kara çocuk
Saçını tara çocuk
Beni sana vermezler
Avcunu yala çocuk (KK.76).

Karşıdan gelenlere
Kaz koydum fenerlere
Annem beni verecek
Askerden gelenlere (KK.34).

Karpuz kestim kan gibi
Uzadı urgan gibi
Benim bir sevdiğim var
Kınalı kurban gibi (KK.24).

Karpuz kestim kan gibi
Yayıldı yorgan gibi
Benim sevdiğim kız
İncecik fidan gibi (KK.2).

Karpuz kestim kırmızı
Şu gelen kimin kızı
Yanağında beni var
Salkım saçak yıldızı (KK.87).

Karpuzu bıçakladım
İçine su sakladım
Annesinin yanında
Kızını kucakladım (KK.8).

Kavak senden uzun yok
Dallarında üzüm yok
Kara gözlü sevdiğim
Başkasında gözüm yok (KK.34).

Kaynanayı ne yapmalı
Merdivenden atmalı
Oh yandım dedikçe
Altına çıra atmalı (KK.76).

Kaz Dağı'nda kar var
Etrafında buz var
Evciler'in içinde
Gün görmedik güzeller var (KK.34).

Kazanlar kalaylandı
Güzeller alaylandı
Feridun Bey'e söyleyin
Zeytini kolaylandı (KK.128).

Kestaneyi kestiler
Filiz sürmesin diye
Abimi kaçırdılar
Beni görmesin diye (KK.128).

Kiraz gibi nar gibi
Yaprakları zar gibi
Daha tatlısı var mı
Gönüldeki yâr gibi (KK.34).

Kiremitin incesi
Gönlümün eğlencesi
Sarıldıkça tat verir
Kızların ince bellisi (KK.116).

Kiremitte su durdu
Koca karılar kudurdu
Kudurmayın koca karılar
Size koca bulundu (KK.116).

Koca kapı açıldı
İncilerim saçıldı
Oğlan kıza bakarkene
Öküzleri kaçırdı (KK.89).

Köprü altında tavuklar
Beyaz beyaz yumurtlar
Arkamızdan gelen kızlar
Ayakta uyuklar (KK.4).

Limon ektim taşa
Bitmedi kaldı kışa
Kız ben seni alırım
Askerlik geldi başa (KK.25).

Makinenin diktiği
Sökülmez ipliği
Benim bir sevdiğim var
Koşuburnu'nun kekliği (KK.24).

Mani benim ezberim
Kan ağlıyor gözlerim
Nazlı yârin yolunu
Sabah akşam gözlerim (KK.34).

Manici başı mısın
Cevahir taşı mısın
Bir mani söylesem
Cebinde taşır mısın (KK.44).

Masa üstünde bıçak
Yârim dükkân açacak
Evlenmeyin bekârlar
Naylon kızlar çıkacak (KK.87).

Mavi taksi geliyor
Ablam gelin oluyor
Varsın gitsin kocaya
Sıra bana geliyor (KK.87).

Mavili mavili mor çiçek
Mavilim buradan geçecek
Ben bir çeşme yaptırdım
Sevdalılar içecek (KK.34).

Mektubum acele
Al da bunu hecele
Mektup benim vekilim
Al da koynuna gecele (KK.34).

Minarede ezan var
Arkamızda gezen var
Üç güzelin içinde
Yüreğimi ezen var (KK.40).

Mor giyme üşürsün
Yâr kimi düşünürsün
Allah'a dua et de
Seni bana düşürsün (KK.24).

Ocakbaşı yarıldı
Kaynana bana darıldı
Darılırsa darılsın
Kızı bana sarılsın (KK.87).

Ocakbaşında maşa
Gel yârim beni okşa
Okşayacaksan tez okşa
Ben gidiyorum sarhoşa (KK.87).

Odun at ocağına
Yatalım sıcağına
Geceler ayaz olmuş
Al beni kucağına (KK.81).

Oğlan gider oduna
Kıymık batmış koluna
Yenge oğluna söyle
Varsın gitsin yoluna (KK.34).

Oğlanın adı Lütfü
Şapkası yedi türlü
Gel yârim kaçalım
Bu dünya türlü türlü (KK.26).

Parmağımda yüzüğüm
Altın değil parlamaz
Ver anne sevdiğime
Kendi düşen ağlamaz (KK.90).

Penceresi tül perde
Perdenin ucu yerde
Yürek oynar can titrer
Yârimi gördüğüm yerde (KK.34).

Peslikan deptim ağından
Bir yâr sevdim yakından
Sözlerimi tutmadı
Mahpus gelsin hakkından (KK.45).

Sandık üstünde sandık
Artık laftan usandık
Şu p.zevengin oğlunu
Doğru adam sandık (KK.90).

Sarı saçın sallansın
Sallandıkça dallansın
Seni alacak oğlan
Baksın baksın eğlensin (KK.89).

Söğüdün yaprağı yeşil
Dibinde kahve pişir
Düğün sahibi düğüne geldim
Aklını başına devşir (KK.80).

Su olup taşabilsem
Dağları aşabilsem
Ne kadar sevinirim
Sana yaklaşabilsem (KK.45).

Su gelir ekmek ile
Taşları kakmak ile
İnsan yâre dayanır mı
Karşıdan bakmak ile (KK.89).

Şu derenin söğüdünü
Kesersem kuruturum
Sevdiğim kız ben seni
Ölürsem unuturum (KK.24).

Tahta biçilir tahta
Bak şu kadersiz bahta
Yârimden mektup geldi
Ayrılık var bu hafta (KK.45).

Tohum saçılı kaldı
Saban dikili kaldı
Bizim düğün sahibi
Böreği unuttu kaldı (KK.34).

Yaş nane kuru nane
Bir sevdiğim var anne
Sevdiğime vermezsen
Cehennemde yan anne (KK.90).

Yazı yazdım karadan
Dağlar kalksın aradan
Kavuşmadan yâr olmaz
Kavuştursun yaradan (KK.40).

Yazı yazdım yaz idi
Kalemim kiraz idi
Daha çok yazacaktım
Mürekkebim az idi (KK.40).

Yengeler yengeler
Çalgı da çalar çengiler
Yârimin topuklarını
İncitmesin üzengiler (KK.44).

Zehir kattım aşıma
Bahtsız yazdım başıma
Benim gibi bahtsızı
Daha gelmez dünyaya (KK.34).

Zeytin kara ben kara
Zeytine vermem para
Gel yârim konuşalım
On ikiye çeyrek kala (KK.128).

1.13. Ağıtlar

Ölüm sürecinin doğurduğu üzüntüyü, çaresizliği, feryadı veya kaybedilenleri anma içerikli düzenli manzum formeller veya düzensiz yakarışlar şeklinde icra edilen söz veya ezgilere temel olarak ağıt denmektedir.

Ağıtlar, tıpkı beddua, dilek ve öğütler gibi insanların bir arada yaşamaya başladığı ilk devirlerden itibaren var olan sözlü ürünlerdir ve insanlığın ortak özelliklerden biridir. Çünkü insanlar, hangi inanç, hangi ırk ve hangi dilden olurlarsa olsunlar ilk çağlardan beri ağıt söylemiş, böylelikle ıstırabını teskin etme yoluna gitmiştir. Bazen de şahsi duyguların dile getirilmesinin yanında fanilik, toplumun dertleri, birtakım istenmeyen olaylar, düşmanlıklar ve bunların gereksizliği vs. gibi konulara da yer verildiği olmuştur (Kaya, 1999: 244).

Yörede eski dönemlerde özellikle genç ölüm, kaza, intihar vs. gibi ölüm durumları etrafında ağıt söylemeler gündemdeyken, günümüzde özellikle Diyanet kurumunun engellemelerinin de etkisiyle ağıt icrası önemli ölçüde yok olmaya yüz tutmaktadır. Bu bağlamda yörede en az örnek tespit edilen halk şiiri türü ağıttır. Aşağıda kaynak kişimize kendisine aile büyüklerinden aktarılan bir ağıt ve hikâyesi sunulmuştur:

1840'lı yıllarda Bayramiç'te yaşayan ve tomruk tüccarlığı yapan zengin bir kişi, iki ya da üç katlı ahşaptan büyük bir konak yaptırır. Bu konağın üst katında oturulur, alt katındaki samanlık ve ahırda ise hayvanlar beslenirmiş. Ayrıca konağın dış kapısı demirden olup pencereleri ise demir parmaklıklıymış. Bir gün yaşadığı dönemde güzelliği dillere destan olan Hafize Hanım konağa gelin olarak gelir. Hafize Hanım'ın eşinin konakta olmadığı bir gün, konağın uşağı, sabaha karşı uyanır. Gün doğarken çifte götüreceği öküzlere saman vermek için elindeki çıra ile birlikte ahıra girer. Öküzlerini besledikten sonra elindeki çırayı söndürüp bir kenara atar. Tam olarak sönmemiş olan çıra ahırdaki samanları tutuşturur ve kısa bir süre sonra alevler aşağıdan yukarıya doğru konağı sarmaya başlar. Yangın esnasında çocuğu ile uykuda olan Hafize Hanım, konağın önüne toplanan insanların seslerine uyanıp dışarıya bakar. Yangın konağın her yerini sardığından dışarıya çıkamaz ancak çocuğunu uykusundan uyandırıp demir parmaklıklı pencereye doğru koşar. Çocuğunu demir parmaklıklardan geçirip konağın önünde açılan kilime atar. Bu büyük yangından çocuk kurtulsa da Hafize Hanım ve konaktaki diğer çalışanlar yanarak can verir. Kocakule olarak bilinen konak bu olaydan sonra Yanıkkule olarak anılır. Günümüzde ise konaktan geriye herhangi bir iz kalmasa da konağın bulunduğu sokağa Yanıkkule Sokağı adı verilmiştir. Bayramiç halkı, yaşanan bu acı olaydan çok etkilenip Hafize için ağıt yakmıştır (KK.42, KK.45, KK.79).

Hafize'ye Yakılan Ağıt

Koca kule ateş almış ko yansın
Hafize'm de uykusundan uyansın
Uyansın da gül yastığa dayansın
Ela gözlü şirin sözlü Hafize'm

Çeyizi sandıkta basılı kaldı
Gergefi duvarda asılı kaldı
Hafize'm de tatlı uykuya daldı
Ela gözlü şirin sözlü Hafize'm

Koca kule serin olur yatmaya
Sürüyle kızlar gelir bakmaya
Hafize'me kıyılmazdı bakmaya
Ela gözlü şirin sözlü Hafize'm

Hafize'min evlerinin önü emir
Hafize'm de demirleri kemirir
Yedi cana sebep oldu bir demir
Ela gözlü şirin sözlü Hafize'm

Açın kilimi yavrumu atayım
Arkasından yana yana bakayım
Atayım da zar zar ağlayım
Ela gözlü şirin sözlü Hafize'm (KK.42, KK.45).

İKİNCİ BÖLÜM

BAYRAMİÇ YÖRESİ HALK BİLGİSİ

Bayramiç yöresinde halk bilgisine dönük toplanan çeşitli ürünler, Örnek'in (2000) yapmış olduğu tasnif kullanılarak aşağıda ele alınacaktır. Yörede geçiş dönemleri başta olmak üzere, çeşitli başlıklar altında sunulan bulgular şöyledir:

2.1. Hayatın Geçiş Dönemleri

İnsan yaşamının "doğum", "evlenme" ve "ölüm" olmak üzere başlıca üç önemli geçiş dönemi vardır. Her birinin kendi bünyesi içerisinde birtakım alt bölümlere ve basamaklara ayrıldığı bu üç önemli aşamanın çevresinde birçok inanç, adet, töre, tören, ayin, dinsel ve büyüsel özlü işlem kümelenerek söz konusu geçişleri bağlı bulundukları kültürün beklentilerine ve kalıplarına uygun bir biçimde yönetmektedirler. Bunların hepsinin amacı da kişinin bu geçiş dönemindeki yeni durumunu belirlemek, kutsamak, kutlamak, aynı zamanda da kişiyi bu sırada yoğunlaştığına inanılan tehlikelerden ve zararlı etkilerden korumaktır. Çünkü yaygın olan inanca göre, insan bu tür dönemler sırasında güçsüz ve zararlı etkilere karşı açıktır. Böylece geçiş dönemlerinde kümelenen adetler, gelenekler, töreler ve törenlerle bunların içerisinde yer alan işlemler ve uygulamalar bir ülkenin ya da belirli bir yörenin geleneksel kültürünün ana bölümlerinden birini oluştururlar (Örnek, 2000: 131).

Geleneksel ve modern toplumlarda insan hayatının ritler, inanış ve uygulamalarla örülmüş çeşitli safhaları göze çarpmaktadır. Folklorda genelde "geçiş dönemleri" olarak adlandırılan bu safhalardaki inanış, uygulama ve törenler Bayramiç yöresinde de canlı bir şekilde karşımıza çıkmaktadır.

2.1.1. Doğum

Dünya üzerindeki her millet ve toplulukta, her ailede bir çocuğun dünyaya gelmesi, sevinç verici en güzel beklentilerden biri sayılmaktadır. Bilhassa Türk toplulukları için bu apayrı bir duygudur. Çünkü yeni doğan bebek, bir topluluğa, bir soya devamlılık kazandıracak ve ailenin ocağını tüttürecektir. Evlat sahibi olmak, bir insanın mutluluğu ve güvencesi demektir (Yeşil, 2014: 67).

Hayata atılan ilk adım olarak tanımlayabileceğimiz doğum, geçiş dönemini evresinin de başlangıcı kabul edilir. Doğum etrafında oluşan inanış ve uygulamalar; gerek bebeğin gerekse de annenin sağlığını, fiziksel görünüşünü, ruhsal durumlarını ve karakterini doğrudan etki altına alabilecek birtakım dinsel ve büyüsel uygulamalar

çerçevesinde teşekkül etmiştir. Bütün canlılarda olduğu gibi insanoğlu da soyunun devamını sürdürebilmek için üremeye ihtiyaç duyar. Bu ihtiyacın doğal bir sonucu olarak ortaya çıkan doğum üç temel aşamadan oluşur. Doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrası olan bu temel aşamalar bir takım inanış ve uygulamalar sayesinde doğum sürecini kolaylaştırmayı, anne ve bebeği her türlü olumsuz duruma karşı korumayı hedeflemektedir. Bayramiç yöresinde tespit edilen doğum ile ilgili inanış ve uygulamalar şöyledir:

Evlilik sürecinin resmen başlamasıyla birlikte yeni evlenen çiftler arasında çocuk sahibi olma fikri de önem kazanır. Çiftler arasında bu fikrin önem kazanmasında başta akrabalar olmak üzere yakın çevrelerinde bulunan insanların beklentisi son derece etkili olmaktadır. Örneğin; yeni evli erkeğe kahvehanedeki erkekler, yeni evli kadına ise tarla işi, gün toplantısı vb. ortamlarda diğer kadınlar çocuk konusunu sıkça hatırlatarak bu konudaki beklentilerini yineler. Zira yeni evlenmiş çiftler, evlilik sonrası bu beklentiyi karşılayamaz ise çocuk sahibi olmayan ailelere, aile büyükleri ve köydeki insanlar tarafından baskı uygulanır (KK.8, KK.69, KK.96, KK.112, KK.120). Uzun süre çocuk sahibi olamayan çiftler aileleri tarafından dışlanır (KK.112). Çocuk sahibi olmayan kadınlara kısır, erkeklere ise dölsüz denir (KK.8, KK.112).

Kısırlık, hem erkek hem de kadından kaynaklı birtakım biyolojik nedenlerden dolayı ortaya çıksa da özellikle geçmiş dönemlerde bu durumun nedeni bilinmediğinden veya ataerkil toplum düzeninden kaynaklı sebeplerden dolayı kadın kusurlu sayılır ve toplum tarafından ayıplanırdı. Günümüzde ise çocuk sahibi olamayan çiftler hastaneye giderek doktor kontrolü altında tedavi görmektedir. Bununla beraber Bayramiç yöresindeki kırsal yerleşmelerde kısırlığı gidermeye yönelik geleneksel uygulamaların kadınlar özelinde gerçekleştirildiği söylenebilir. Kadınlar çocuk sahibi olabilmek için çeşitli yollara başvurmaktadır: Kadının beli çektirilir (KK.52, KK.109, KK.112, KK.126). Kadının beline gümüş sarılır (KK.112). Kadının beline yumurta akı ve nişastadan oluşan karışım sürülerek beli hiç kullanılmamış temiz bir bez ile sarılır (KK.52). Şifalı ot ve sabun ile elde edilen karışım kadının beline sürüldükten sonra bez ile bağlanır (KK.107). Temiz bir bez içerisine kül koyulduktan sonra bezin ucuna zeytinyağı sürülerek yakılır. Yakılan bez "gübüç" adı verilen topraktan kap içerisinde kadının beline koyulur (KK.52).

Yörede bu konuda büyüsel ve dinsel uygulamalara da rastlanmıştır: Kilitbahir'de bulunan Cahide Sultan Türbesi'ne adak adanır (KK.52). Yiğitler Köyü'nde bulunan Ünzüle Ebe Türbesi'ne adak adanır (KK.52, KK.76, KK.84, KK.104, KK.120). Çocuk sahibi olmak isteyen aileler evinde Kuran okutur (KK.76, KK.84). Kadına, "Ümmü Sübyan" duasının yazılı olduğu muska takılır (KK.52). Mehmet ismi olan yedi haneden eski kumaş parçası

alınır (KK.76, KK.104). Hocaya gidilerek muska yazdırılır (KK.34, KK.84, KK.105, KK.112, KK.126).

Evli çiftler, çocuk sahibi olmak için geleneksel yöntemlerden faydalandığı gibi, gebe kalmamak için de benzer yöntemlere başvurmaktadır. Günümüzde gebe kalma durumuna karşı modern korunma yöntemleri tercih edilse de önlenemeyen gebeliklerde geleneksel uygulamalara da başvurulmaktadır. Gebeliği önlemenin nedenleri arasında evlilik dışı birliktelik, ailelerin ekonomik düzeyi, hedeflenen çocuk sayısına ulaşılması veya annenin sağlık durumu gibi çeşitli nedenler gösterilebilir. Gebeliği önleme, düşük yapma ve düşük önleme amaçlı inanış ve uygulamalar ise şunlardır: Uç uca bağlanan üç kibrit çöpü ilişki sonrasında kadının vajinasında yaklaşık 20 dakika bekletilir (KK.70). Önlenemeyen gebeliklerde ise gebe kadın yüksekçe bir yerden atlayarak karnındaki çocuğu düşürmeye çalışır (KK.70, KK.76, KK.106). Hamile kadın ağır kaldırır (KK.120).

Düşük yapmayı önlemek için büyüsel ve geleneksel yöntemlere bağlı olarak ise hamile kadın ebe kadının kontrolünde hareket ettirilir (KK.90). Hamile kadına fazla iş yaptırılmaz (KK.76, KK.84, KK.120, KK.127). 3-5 aylık hamile olan kadın beline “Ümmü Sübyan” duasının yazılan kuşağı dolar veya muskasını karnına koyar (KK.52).

Kadının adetten kesilmesi, vücut uzuvlarının şişmesi, midesinin bulanması gibi sebepler hamile kaldığına yorulur. Bu belirtiler neticesinde gebelik teşhisi tıbbî ve modern yöntemler kullanılarak koyulabildiği gibi bu yöntemlerin olmadığı kırsal yerleşmelerde ebe kadının kontrolü sonrası kadına gebe teşhisi koyulur. Gebe olduğu kesinlik kazanan kadın bu durumu öncelikle eşiyle paylaşır. Daha sonra müjdeli haber aile büyüklerine söylenir. Böylece hamilelik süreci de resmen başlamış olur. Hamilelik sürecinin başlamasıyla birlikte kadına “gebe”, “yüklü” ve “hamile” gibi sıfatlar yüklenir. Anne adayının sağlığına, yeme-içmesine ve moralinin yüksek tutulmasına son derece özen gösterilir. Hamilelik sürecindeki anne adayı ve bebekle ilgili inanış ve uygulamalar ise şöyledir: Hamile kadınının yediği veya içtiği şeylerin doğrudan karnındaki bebeğe etki edeceğine dair yaygın inanıştan dolayı bu süreçteki kadının yeme-içmesine dikkat edilir. Ayrıca anne adayının “aşerme” adı altında canının çektiği şey bulunmaya çalışılarak mutlaka yedirilmesi sağlanır. Aksi halde hamile kadının aşerdiği şey bulunamazsa çocuğun vücudunda leke çıkar (KK.8, KK.24, KK.42, KK.76, KK.84, KK.120, KK.127). Hamile kadının aşerdiği şey bulunamazsa çocuk sakat doğar (KK.76).

Doğacak çocuğun cinsiyetini tahmin etmeye dönük uygulamalar şunlardır: Doğumda kullanılan meryem otuna, erkek çocuk doğmuşsa ortası delik para, kız çocuğu doğmuşsa boncuk takılır (KK.68). Gelin, gerdek gecesinden sonra yakınına tarak ve bıçak saklanan Kocaçeşme’ye götürülür. Gelin önce tarağı bulursa ilk çocuğunun kız, bıçağı

bulursa da ilk çocuğunun oğlan olacağına inanılır (KK.76, KK.84, KK.105). Hamile kadının karnı öne doğru sivri olursa erkek, yana doğru genişlerse kızı olur (KK.30, KK.53, KK.65, KK.84, KK.90, KK.105, KK.120, KK.123). Hamile kadının yüzü çillenirse kızı, çillenmezse oğlu olur (KK.109). Hamile kadının yüzü güzelleşirse kızı, çirkinleşirse oğlu olur (KK.90, KK.104, KK.120, KK.127). Hamile kadının yüzü kararırsa oğlu, çirkinleşirse kızı olur (KK.76). Hamile kadının yüzü zayıflarsa erkek, yüzü güzelleşirse kızı olur (KK.106, KK.109).

Hamile kadın ve çocuğuyla ilgili diğer inanış, uygulama ve kaçınmalar şunlardır: Gebe kadın yediği eti başkasından sakınırsa çocuğunun yüzünde iz çıkar (KK.90). Hamile kadın ciğere ya da ete dokunursa çocuğun yüzünde iz çıkar (KK.89, KK.90). Hamile kadın ciğere ya da nara dokunduktan sonra vücudunun herhangi bir yerini ellerse çocuğun da orasında iz çıkar (KK.76, KK.104). Hamile kadın tavşan görürse çocuğu yarık dudaklı olur (KK.90, KK.107, KK.124, KK.127). Hamilelikte tavşan eti yenmez (KK.84).

Günümüz dünyasında sağlık kuruluşlarının sayısındaki artışa ve bu kuruluşlara ulaşabilme imkânının fazlalaşmasına bağlı olarak doğumlar genellikle hastanelerde doktor kontrolünde çeşitli yöntemlerle gerçekleştirilmektedir. Geçmişe nazaran pek yaygın olmamakla birlikte bazı doğumlar kırsal yerleşmelerde halk hekimliğine esasına bağlı olarak ebe kadın ve diğer tecrübeli kadınlar tarafından evlerde yaptırılmaktadır.

Doğumun yaklaştığı kadının sancılarının artmaya başlaması ile anlaşılır. Hamile kadın evdekilere durumunu anlatır ve ebe kadın, tecrübe sahibi diğer kadınlar ile birlikte doğumu yaptırmak üzere eve getirilir (KK.44, KK.90). Köy ebesi ve mahiyetindekiler doğum yaptıracakları eve geldikten sonra temiz havlu, tülbent ve sıcak su hazırlayarak hamile kadını teskin eder (KK.90). Ayrıca doğum sırasında yaşlı kadınlar dua okur (KK.76).

Doğumu kolaylaştırmak adına taklide bağlı inanmaların varlığı da söz konusudur: Yaşlı kadınlar tabak içerisine koydukları meryem otuna su dökerek otun açılmasını sağlar. Böylece meryem otu açıldıkça anne rahminin de kolay açılacağına inanılır (KK.76, KK.84). Doğum yapılacak olan yatağın üstüne gelecek şekilde ip asılır ve annenin doğum esnasında bu ipi tutarak kolay doğum yapması için ıkınması sağlanır (KK.55, KK.104, KK.120). Doğum esnasında anne ve bebeğin hayatını tehlikeye sokacak bir durum ortaya çıkarsa hemen hastaneye gidilir (KK.76, KK.90).

Çocuk anne karnından çıktıktan sonra annenin sonu düşürülür ve ayak basılmayacak bir yere gömülür (KK.90, KK.120). Doğumun başarılı bir şekilde gerçekleşmesinin ardından göbek bağı ip ile sarılarak temiz bir bıçak veya jilet yardımıyla

kesilerek bağlanır. Bu işlem tamamlandıktan sonra bebeğin vücudu önceden hazırlanan ılık su ile yıkanarak koltuk altı ve kasıkları gibi ter bölgelerinin kokmaması için tuzlanır. Ayrıca aşırı ağlamaması, ileride çok konuşmaması ve kokmaması için ağzı da tuzlanır. Çocuk tuzlandıktan sonra kundaklanır. İki-üç gün tuzlu kaldıktan sonra yıkanır ve kurutulduktan sonra yeniden kundaklanır (KK.76).

Bebeğin göbek bağı 7-10 gün içerisinde kuruyup düşer. Bebeğin anne karnındaki süreçte annesi ile tek bağlantı uzvu olan göbek bağı ile ilgili olarak bebeğin gelecekteki hayatına etki edebilecek inanışlar ve uygulamalar ise şu şekildedir: Çocuk erkek ise de hayvanları sevsin diye öküz damının altına gömülür (KK.68). Göbek bağı kesildikten sonra dinine bağlı olsun diye cami bahçesine, okusun diye okul bahçesine veya evine bağlı olsun diye ev içerisindeki yüklüğün altına gömülür (KK.90, KK.127). Göbek bağı ayak basılmayacak bir yere gömülür (KK.109). Göbek bağı çocuğun okuması için okul bahçesine gömülür (KK.8, KK.42, KK.52, KK.76, KK.120, KK.126). Çocuğun göbek bağı saklanır (KK.126).

Bebeğe genellikle aile büyüklerinin isimlerinin verilmesi geleneği dışında dinî ve tarihî şahsiyetlerin isimleri de verilebilir. Ayrıca bebeğe, dünyaya geldiği dönem içerisinde meydana gelen çeşitli doğa olayları ile ilişkili isimler de konulabilmektedir. Eskiden doğan çocuğun ismini aile büyükleri belirlerken günümüzde çocuğun ismini anne babası belirler (KK.8, KK.34, KK.42, KK.55, KK.68, KK.76, KK.89, KK.109, KK.120, KK.127). Kilitbahir'de bulunan Cahide Sultan Türbesi'ne adak adandıktan sonra doğan çocuğa erkek ise Cahit, kız ise Cahide ismi verilir (KK.52). Çocuğa verilecek isim belirlendikten sonra eve çağrılan hoca, çocuğun sağ kulağına ezan, sol kulağına ise kamet okuduktan sonra çocuğa verilen ismi üç kere her iki kulağına da "senin adın ... olsun" diyerek fısıldar (KK.8, KK.42, KK.55, KK.68, KK.90). Ad verme işleminin tamamlanmasının ardından çocuğun sağlıklı ve sıhhatli olması, hayırlı bir evlat olması gibi temennilerle dualar edilir (KK.8, KK.42, KK.55, KK.68, KK.76, KK.89, KK.120, KK.127).

Annenin, doğumu gerçekleştirdikten sonraki kırk günlük dönemi lohusa dönemi olarak adlandırılır. Hem bebek hem de anne sağlığı bakımından için oldukça önemli olan bu süreçte anne ve bebek olumsuzluk arz edebilecek her türlü duruma karşı savunmasız kabul edilir. Bu nedenle anne ve bebeğin bu süreci olabildiğince dikkatli, korunaklı ve kusursuz geçirmesine gerektiğine inanılır. Kırk gün süren lohusalık döneminin ilk yirmi günlük sürecine "yarı kırk" ve kalan yirmi günlük sürece ise "kırklama" adı verilir.

İki lohusa kadın dışarıda karşılaştıklarında kırkları karışmasın diye birbirleriyle iğne, boncuk veya kıyafetlerinden kopardıkları bez parçasını değiş tokuş yapar (KK.76). İnekler de insanlar gibi dokuz ayda doğum yaptığından lohusa kadın yeni doğum yapmış

bir inekle karşılaştığında kırkları karışmasın diye kıyafetinden bir bez kopartarak ineğin altından üç kez geçirir (KK.109). Lohusa kadın ağır kaldırmaz (KK.105). Lohusa kadın eşikten atlatılmaz (KK.76, KK.105). Lohusa kadın evde yalnız bırakılacağı zaman kapının arkasına süpürge koyulur (KK.109). Lohusa kadın evde yalnız bırakılmaz. Bırakıldığı durumlarda da yatağının altına bıçak ya da makas koyulur (KK.76, KK.84, KK.104). Lohusa kadına kırk gün su verilmez ve evden dışarıya çıkarılmaz (KK.44, KK.89). Lohusa kadına temizlik yaptırılmaz (KK.105). Lohusa kadının kopardığı da kurur (KK.90). Lohusa kadının mezarı kırk gün açık olur (KK.84, KK.90, KK.120, KK.127). Lohusa kadınlar kırk karışmaması için su kenarına sokulmaz (KK.42). Lohusa kadınlar kırk karışmasın diye karşılaştıkları zaman birbirleriyle taş değiş tokuşu yapar (KK.44, KK.89, KK.90).

Lohusalık döneminde insan dışı varlıklara karşı savunmasız ve korumasız olması nedeniyle kırk gün içerisinde meydana gelebilecek olan her türlü olumsuz durum “al” veya “kırk basması” olarak ifade edilir. Bu süreçte meydana gelebilecek olan tehlikelerden korunmak için; al basmasına karşı anneye kırmızı renkli elbiseler giydirilir (KK.24, KK.120, KK.127). Al karısından korunmak için muska yazdırılır (KK.44). Çocuğun başucuna Mushaf koyulur (KK.76, KK.90). Çocuk yalnız bırakılacağı zaman yanına ekmek parçası koyulur (KK.109, KK.124). Çocuk yalnız bırakılmaz (KK.19, KK.52, KK.76, KK.90).

Lohusalık döneminden çıkan anne ve bebeğin; bedensel ve ruhsal açıdan çeşitli yollar ile arınması anlamına gelen “kırklama” işlemi yörede farklılıklar gösterse de genel itibariyle hem anne hem de bebeğin lohusalık gibi zorlu süreci geride bırakmalarının ardından törensel bir mahiyette temizlenmeleri ve büyüsel-dinsel bir takım uygulamalar ile bu durumun kutlanması sağlanır.

Çocuk kırk günlük olduğunda undan “kırk helvası” yapılarak dağıtılır (KK.24, KK.126). Çocuk kırklandıktan sonra Düz Dede’ye adak adanır (KK.24, KK.126). Erkek çocukları 40 günlük iken kız çocukları 37 günlük iken kırklanır (KK.24). Kırk suyu içerisine cami bahçesinden seçilen kırk taş konduktan sonra içerisine yedi kez altın batırılıp çıkarılır. Hazırlanan kırk suyu ile önce anne sonra da bebek kırklanır. Kırk suyuna koyulan taşlar camiye götürülüp gömülür (KK.127). Kırk suyuna temiz yerden seçilen kırk taş ile çam dalları koyulur (KK.24, KK.123, KK.126). Kırklamanın yapıldığı gün dışarıdan gelen misafirlere “ülüş” denilen kırk helvası ikram edilir (KK.24). Önce anne sonra da çocuk kırklanır. Artan kırk suyu ile ev kırklanır (KK.123, KK.126). Temiz yerlerden çocukların seçtiği kırk taş yıkanıp beyaz tülbent içerisine çıkılandıktan sonra kova içerisine atılır. Hazırlanan kırk suyu ile önce çocuk sonra da annesi yıkanır. Kalan su evin içerisine serpilir ve temizlik yapılarak ev kırklanır (KK.76, KK.90). Çocuğun kırkı çıktıktan komşulara ziyarete gidilir. Misafirliğe gidilen evden kırk uçurmaya gelen çocuğa nasipli

olması için “tavuğu çok yumurtası bol olsun” denilerek para veya yumurta verilir (KK.44, KK.90). Kırkı çıkan anne ve çocuk akrabalarına, yakın tanıdıklarına veya komşularına gezmeye gider (KK.84).

Çocuğu sütten kesmeyle ilgili olarak yapılan uygulamalar şunlardır: Cumartesi günü kaynatılan yumurta çocuğa “nasibin bu” denilerek önüne doğru yuvarlanır. Ardından yumurta soyularak çocuğa yedirilir ve çocuğun sütten kesilmesi sağlanır (KK.44, KK.89). Çocuğu sütten kesmek için ağzına karbonat sürülür (KK.55, KK.89). Çocuğu sütten kesmek için annenin göğsünün uçlarına is ya da acı biber sürülür (KK.89, KK.104).

Yeni doğan bebeğin uzun ömürlü ve sağlıklı olması için “yaş uzatma” yapılır. Çocuğun babası, kahvehanede bulunanlara meşrubat ikram ederken kadınlar ise doğum yapan annenin evine elma, yumurta, patates vb. yiyecekler götürür. İkramları alanlar çocuğun yaşının uzun olması için dua eder (KK.24, KK.39, KK.126). Yeni doğan çocuk sarılık olmasın diye yüzüne sarı renkli bez örtülür (KK.42, KK.76).

Diş çıkarma ve ilk düşen dişle ilgili olarak tespit ettiğimiz inanış ve uygulamalar şöyledir: Çocuğun dişini ilk gören kişi çocuğa elbise vb. bir hediye alır (KK.89). Çocuğun düşen ilk dişi, çıkacak olan yeni dişlerinin kiremit gibi sağlam olması için evin çatısına atılır (KK.84, KK.105). Çocuğun ilk dişi çıktığı zaman diş bulguru kaynatılarak kaynatılan bulgur çocuğun kafasına asılır (KK.76). Çocuğun ilk dişi çıktığında hamurdan yapılan “diş lokumu” dağıtılır (KK.42). Hamurdan yapılan diş lokumlarından birinin içine altın koyulur. İçinde altın olan lokumu kim bulursa çocuğa hediye alır (KK.42).

Çocuk adım atmaya başladığı zaman “adım lokması” döktürülerek köy meydanında dağıtılır (KK.44, KK.89). Yürümesi geciken çocuklar için köyün yakınında bulunan değirmenden dönen kişilere köstek kestirilir (KK.76). Hızlı ve hareketli birisine cami etrafında üç kez tur attırıldıktan sonra köstek kestirilir (KK.42).

Zayıf ve çelimsiz çocuklar için dört yolun ortasına üç taş dizildikten sonra bu taşların ortasına bir kazan koyulur. Zayıf olan çocuk annesi tarafından boş kazana oturtulduktan sonra âdet olduğu üzere yoldan geçen insanlar anneye ne yaptığını sorar. Anne ise “aydaş aşı” pişirdiğini söyledikten sonra yoldan geçenler, içinde çocuğun olduğu kazanın altına bir çomak sokar. Bu şekilde zayıf olan çocuğun fiziksel yönden gelişmesi için “aydaş aşı” yapılır (KK.76, KK.84).

Nazarı önlemeye yönelik olarak da, çam ve zeytin gibi ağaçlarının budaklık yerlerin dış kısmında nazar boncuğundaki göze benzer bir parça bulunur. Bu parçalar dikkatli bir şekilde toplandıktan sonra yakılıp renkli boncuklar ile süslenerek nazara karşı çocukların boynuna asılır (KK.19, KK.24, KK.30, KK.123). Çocuğu ziyarete gelen kişiler nazar

değmesin diye “maşallah” der (KK.8, KK.42, KK.52, KK.55, KK.89, KK.120). Çocuğun yakasına mavi boncuk takılır (KK.8, KK.24, KK.39, KK.42, KK.52, KK.55, KK.76, KK.120, KK.127). Çocuklara nazar değmemesi için yılan veya kaplumbağa kemikleri boncuklarla süslenerek çocuğun yakasına takılır (KK.19, KK.24, KK.106, KK.124). Muma çörek otu ve mavi boncuk takılarak çocuğa “dürcük” yapılır (KK.24). Yeni doğan bebeği ziyarete gelen misafirler bebeğin nazardan çatlamaması için “maşallah” dedikten sonra kendi kıyafetlerinden ufak bir bez parçası koparıp bebeğin koynuna koyar (KK.42).

2.1.2. Sünnet

Ülkemizde erkek çocukları için geleneksel mahiyetteki geçiş dönemlerinden biri de sünnettir. Sünnet, erkekliğe geçişin en önemli aşaması olarak kabul edilir. Bu aşamada ise çocuğun sahip olduğu cinsiyet kimliği ailesi ve yakın çevresi tarafından “adam olma, erkek olma, buluğ çağına erme, büyüme” şeklindeki ifadelerle tanımlanır.

Dinsel ve töresel işlemler içerisinde en katısı ve en yaygın olanı sünnet geleneğidir. Hiçbir çocuk sahibi anne ve baba bu köklü geleneğin dışında kalmak istemez. Sünnet geleneğinin yaptırımı, bu konuda bir karşı koyuşa ve tartışmaya meydan vermeyecek kadar güçlüdür (Örnek, 2000: 170).

Sünnet işlemi, İslam ve Yahudi dinlerinin kuralları arasında yer almakla beraber, bu dinlerin dışında kalmış birçok toplumlarca da uygulanır. Kökeni sorunu üzerinde ayrı ayrı görüşler vardır. Kimi bilginler bunda, “cinsi birleşmeyi” ve dolayısıyla “döl türemesini” kolaylaştırdığı için, bir “bereket töresi” anlamını bulurlar. Sünnet törenleri sırasında, evlenme töreleriyle benzerlik gösteren, bereket sağlama amacıyla girişildiği kanısını veren birtakım işlemlerin bulunması bu görüşü destekleyecek niteliktedir. Müslüman-Türk geleneklerinde sünnet törelerinin en belirgin yönü, çocuğun bir törenle İslam topluluğuna katılmasını tanıtlamasıdır. Nitekim, kendi dinini bırakıp Müslüman olan kişinin sünnet edilmesini ilk şart, bir çeşit yasa sayma inancı da işlemin bu anlamını belirtir (Boratav, 1994: 159).

Çocuklar 4-5 yaşından başlayarak 14-15 yaşına kadar geçen süre içerisinde sünnet edilebilirler. Sünnet zamanı ve mevsimi olarak en çok ilkbahar, yaz, sonbahar mevsimleri seçilir. Çocukların okul durumları, yaranın iyileşme süresi, tarımla, çiftlikle ve bahçecilikle uğraşanların ürünü kaldırma işleri bu üç mevsimden birinin seçilmesinde rol oynamaktadır. Ama sünnet için en çok son yaz yeğlenmektedir (Örnek, 2000: 174).

Yukarıdaki verilen bilgiler ile Bayramiç ilçesinde de çocukların sünnet edilme yaşının 7-10 yaşları arasında olduğu söylenebilir. Ancak; çocuklar kutsal olduğuna inanıldığından 3-5-7-9 gibi tek rakamlı yaşlarda da sünnet edilebilir (KK.42). Sünnet

düğünü için genellikle okulların tatile girmesi hasat döneminin sona ermesi beklenir. Temmuz ile eylül ayları arasında katılımın da yüksek olması amacıyla cuma, cumartesi ve pazar günleri yapılır. İki bayram arasında ve kış mevsiminde sünnet düğünü yapılmaz (KK.42).

Aile büyükleri tarafından düğün tarihi belirlenir. Düğün tarihinden bir-bir buçuk ay öncesinde sünnet hazırlıkları başlar. Beğenilen davetiyeler matbaada bastırılarak davetlilere dağıtılır. Köy yerleşimlerinde ise davete "okuntu" adı verilerek köy tarafından tanınan bir kadın tarafından düğünlerine çağrılacak olan kişilere şeker ile "okuntu" dağıtılır. Aileye yakın olan bazı davetlilerin alınmaması amacıyla okuntular bizzat düğün sahipleri tarafından yanında çeşitli hediyelerle birlikte verilir. Düğüne özel olarak davet edilen davetli ise düğünde takacağı dürüsünü (takısını) bu şekilde belirler. Ayrıca sünnet sağdıçlarının okuntusu mendil içerisine sarılarak verilir. Köy kahvehanesi gibi insanların toplu olarak vakit geçirdikleri yerlere ise 3-5 şekerden oluşan okuntular asılır. Kahvehanelere asılan bu okuntular kahvehanedeki herkesin sünnet düğününe davet edildiği anlamına gelir (KK.8, KK.42).

Sünnet çocuğunun döşeği, sünnet çocuğunun annesi ve onun yakın arkadaşları tarafından renkli bezler ile özenle süslenerek hazırlanır. Bu hazırlık sırasında kadınlar kendi aralarında oyun oynayarak eğlenir (KK.42, KK.120).

Sünnet düğünlerinin 3 gün sürdüğü eski zamanlarda düğünün ilk günü olan cuma ikindi vakti sonrası köyde davullar çalınarak "sağdıç okuma"sı yapılır ve sünnet çocuğunun sağdıcı seçilen akranları bu vesileyle haberdar edilir (KK.8, KK.42, KK.85). Sünnet çocuğunun annesi ise elinde bulunan tatlı tepsisindeki tatlılardan sağdıç annelerine giderek ikram eder. Sağdıç anneleri ise bu ikramın karşılığı olarak sünnet çocuğu için önceden hazırlanan havlu, iç çamaşırı, çorap, çerez, yiyecek vb. ikramların bulunduğu bir bohça verir. Akşam ise düğün evinin bahçesinde genellikle kadınların iştirak ettiği eğlence düzenlenir (KK.120).

Düğünün ikinci günü ise sabahın erken saatlerinde yemek hazırlıkları başlar. Sünnet düğününün ihtiyaçları ve yemekleri imece usulüyle yapılır (KK.8). Keşkek kazanlarında keşkeklik buğday kaynatılır. Sünnet çocuğu ise davul zurna eşliğinde ata bindirilerek etrafındaki kalabalık ile birlikte köy meydanında gezdirilir. Sünnet çocuğu ve sağdıçlarına isteyen hane sahipleri tarafından içecek ikram edilir. Bu esnada kadınlar ise kendi aralarında eğlenir (KK.8, KK.42). Akşam vakti ise okul bahçesi, köy meydanı veya hayır yeri gibi açık ve geniş alanlarda düğün başlar. Sünnet çocuğunun sağdıçları ve köyün diğer gençleri misafirlere düğün süresi boyunca hizmet eder.

Sünnet çocuğu arkadaşları ile eğlendikten sonra eline yengeleri tarafından tepsi içerisinde getirilen kına yakılır. “Dürü dürme” olarak adlandırılan takı takma töreninde ise düğüne gelen misafirler sünnet çocuğuna altın veya para takar. Düğüne gelen kalabalığın dağılmasının ardından köydeki gençler olarak kız-erkek karışık bir halde toplanıp düğün sahibinin evine giderek oyun oynar. Düğün sahibi ise bu gençlere tavuk, yumurta, çerez, içecek vb. şeyler verir. Gençlerin yaptığı bu uygulamaya ise “çerez gezme” adı verilir (KK.44, KK.90, KK.120).

Düğünün üçüncü günü olan pazar günü ise evde veya camide mevlit okutulur. Mevlit okutulurken gelen misafirlere lokum ve gül suyu ikram edilir. Daha sonra hayır amacıyla hazırlanan pilav ve tatlılar bütün köye dağıtılır. Mevlit okunduktan sonra çocuk sünnet edilmek üzere arabaya bindirilir ve konvoy oluşturan araçların korna sesleri ile çocuk yaşça uygun ve tecrübeli bir kişinin yardımıyla sünnetçi tarafından sünnet edilir (KK.42).

Sünnetçi sünnet ettiği parçaları toplayarak toz hâline getirdikten sonra ilaç yapar (KK.8). Çocuk, sünnet olduktan sonra hazırlanmış olan sünnet döşeğe yatırılır ve yanına bir kutu koyulur. Sünnet çocuğunu ziyarete gelenler bu kutuya para veya altın koyar (KK.42). Köyün ileri gelen zenginleri kendi çocuklarını sünnet ettireceği zaman hayır amacıyla köydeki sünnet yaşı gelen diğer erkek çocuklarını toplu olarak sünnet ettirir (KK.8, KK.97).

2.1.3. Askerlik

Türk milletine mensup erkek bireyler için asker olup vatana hizmet etme bilinci son derece önem ve kutsiyet içeren bir aşamadır. Askerlik, Türk erkeğinin toplum tarafından kabul görmesi, iş bulması, hatta evlilik sürecini doğrudan etkilemektedir. Bu bağlamda Türk erkeğinin toplumsal kimliğini kazanması aşamasında büyük rol oynayan askerlik, ülkemizin hemen her yerinde olduğu gibi askerlik uygulamaları celp kâğıtlarının alınmasının ardından, asker olacak bireyi uğurlama ve karşılama ekseninde Bayramiç yöresinde de tüm canlılığı ve önemiyle varlığını korumaktadır.

Aynı dönemde askere gideceği belli olan gençler birbirlerine tertip diye seslenir (KK.8, KK.42, KK.85). Askere gidecek gence yakın akrabaları içerisinde iç çamaşırı, çorap, çerez vs. olan bohça verir (KK.8, KK.42, KK.85). Askere gitmeden önce “asker kuzusu” adıyla kurban kesilir (KK.24, KK.126). Askere gidecek olan delikanlının babası, oğlu ve arkadaşlarına moral yemeği vererek onları eğlendirir (KK.42). Keşkek ve pilavdan oluşan yemek hazırlanarak bütün köye dağıtılır (KK.68, KK.81). Bu eğlencelerde genellikle alkol verilmez (KK.8). Eğlencenin yapılacağı vakit kadınlar bir araya gelerek asker evinde

mevlit veya Kuran okutur (KK.8, KK.42). Köydeki tertipler kendi aralarında diğer gençler ile birlikte kendi aralarında müzikli ve içkili eğlence düzenler (KK.8, KK.42). Gencin askere gitmesine yakın eline kına yakılır (KK.42). Genç nişanlı ise askere gitmeden evvel nişanlısının arkadaşları nezaretinde nişanlısıyla görüştürülür (KK.42).

Askere gidecek olan gençler askere gideceği günün sabahı Yahşi Bey Türbesi'ni mutlaka ziyaret eder (KK.6, KK.7, KK.52, KK.74, KK.88). Asker uğurlamasından evvel iki metrelik büyük bir Türk bayrağı köyde gezdirilir (KK.8). Hocası askere gidecek gençlere asker duası okuyarak askerliklerini sağ salim yerine getirip gelmeleri için dua eder (KK.8, KK.68). Köy meydanında toplanan halk, askere gidecek olan gence hoca öncülüğünde yapılan asker duasına katılır (KK.68). Askere gidecek olan gençler büyüklerin elini öper. Büyükler ise askere gidecek olan gençlere asker harçlığı verir (KK.8, KK.42, KK.85). Bu harçlık gençlere kimsenin görmeyeceği bir şekilde verilir (KK.42).

Köylüler ve hoca askere gidecek olan gençleri köyün çıkışına kadar tekbirler okuyarak bayrak eşliğinde uğurlar (KK.85). Gençler, büyüklerinin elini öpüp helalleştikten sonra Türk bayrağını da öpüp alnına koyarak arabaya biner (KK.8, KK.85). Gençler görev yerlerine ilçe merkezindeki otogardan otobüsle hareket edecekleri zaman askerin bulunduğu aracın önüne Türk bayrağı asılarak diğer araçlarla birlikte konvoy halinde kornalar çalınarak otogara gidilir (KK.8, KK.42, KK.68, KK.85). Ardından gençler "en büyük asker bizim asker" nidalarıyla otobüse bindirilmeden evvel havaya atılarak el üstünde askere uğurlanır (KK.8, KK.42). Askere giden gençlerin arkasından "ölürseniz şehit olun ölmezseniz gazi olun" denir (KK.8). Vazifesini tamamlayıp köye dönen gence "asker kurbanı" adıyla kurban kesilir ve eti yoksul insanlara dağıtılır (KK.24, KK.126).

2.1.4. Evlenme

Evlenme, hayatın geçiş dönemleri arasında farklı cinsiyete mensup bireyleri duygusal veya içgüdüsel birtakım sebeplerden kaynaklanan birleştirici özelliği ile aile kurumunun oluşmasına zemin hazırlayan önemli bir süreçtir. Evlenme sürecinin başlamasıyla birlikte beraberinde hem kadına hem de erkeğe toplum tarafından belirli ölçütlerde kabul gören -erkeğin çalışıp para kazanması, kadının temizlik yapması, yemek hazırlaması, çamaşır yıkaması vb.- çeşitli sorumluluklar yüklenir.

Evlilik, karşıt cinslerden iki ya da daha fazla kişinin üremek ve dolayısıyla türünün devamını sağlamak, düzenli cinsel ilişkiler yaşamak ve ekonomik ve sosyal bir birlik kurmak amacıyla aile kurumunu oluşturmak için adım atmalarına dönük yapılan bir sözleşmedir. Evlilik, insan soyunu öteki canlılardan ayıran davranış biçimlerinden birinin

kurumlaşmış biçimidir ve belli bir topluma ait bir özellik olmayıp evrensel bir nitelik taşımaktadır (Yolcu, 2014: 181-182).

Evlilik Tipleri: Toplumların tarihsel boyutları, ekonomik yapıları, yerleşim düzenleri, üretim ilişkileri gelenekleri, kısaca kültürleri, evlenme biçimlerini de belirlemektedir (Örnek, 2000: 185). Evlilik türleri toplumdan topluma farklılıklar göstermekle birlikte; eş sayısı, sosyo-kültürel ve ekonomik şartlar, seçilen eşin mensup olduğu grup ve bulunduğu konuma göre tasnif edilmektedir. Bayramiç yöresinde en yaygın şekliyle tespit edilen evlilik türü tek eşli evlilik olup bunun dışında yörede örneğine az da olsa rastlanan ve temelinde çocuk sahibi olmaya yönelik tutum yatan kuma getirmeye dayalı çok eşli (birden fazla kadın alma) evlilik türüne de rastlanmıştır. Yöredeki tek eşliliğe dayalı evlilik türleri arasında akraba evliliği, değişme (değiş) evlilik, görücü usulü evlenme, kaçarak evlenme ve levirat türlerine rastlanmıştır. Günümüzde en yaygın tek eşliliğe dayalı evlilik ise severek evlenmedir. Yörede evlilik tipleriyle ilgili kaynak kişilerin verdiği bilgiler şöyledir: Zengin aileler dışarıya mal varlığı bölünmesin diye akraba evliliği yapar (KK.8, KK.42, KK.43, KK.51, KK.101, KK.120). Eskiden ailelerin sözü ve görüşleri çocuklarının üzerinde etkili olduğundan görücü usulü evlilikler yapılırdı (KK.8, KK.43, KK.51, KK.101, KK.120). Görücü usulü evlilikler diğer evliliklere göre daha uzun ömürlü olduğu için tercih edilir (KK.90). Kadının kocası öldükten sonra maddi ve manevi açıdan zor durumda kalmaması için ölen eşinin kardeşiyle evlendirilir (KK.43, KK.51, KK.101). Ailelerin evliliğe çeşitli nedenlerden dolayı müsaade etmemesi durumunda ise kız kaçırılır ve evlenmek için uygun ortam oluştuktan sonra evlenilir (KK.8, KK.42, KK.68, KK.101, KK.112). Yakın olan iki erkek fazla masraf olmaması için birbirlerinin kız kardeşleri ile “değiş” olarak evlenir (KK.43, KK.51, KK.90, KK.101). Yörede değişme evlilik, “değiş olma”, “değiş-tokuş”, “takas” ve “değişik” gibi farklı adlandırmalara sahiptir.

Evlilik Yaşı: Kızın ergin yaşa girmesi; ev işlerine katılması, aile ve grup içerisinde genç kızlık çağının gerektirdiği role bürünmesi ve karşı cinsle ilgilenmesiyle evlenecek duruma geldiğini göstermektedir. Erkek çocuğunsa, aynı biçimde toplumsal rolüne bürünmesi, evin ekonomisine katkıda bulunması, askerliğini yapması ve iş sahibi olması, evlenmesi için gerekli ve geçerli sayılan ölçütlerdir (Örnek, 2000: 190). Bayramiç yöresinde evlilik yaşı, toplumsal yaşam şeklinin değişmesi ve okuma düzeyinin artması gibi çeşitli nedenlerden dolayı geçmişe göre farklılık göstermektedir. Buna göre evlenme yaşıyla ilgili görüş ve inanışlar şunlardır:

Eskiden kızlar 13-16 yaşları arasında evlendirilirken günümüzde 20 yaşından aşağı evlenen kız olmaz (KK.44, KK.90). Askerlik vazifesini yerine getiren bekâr erkekler evde kalmış sayılır (KK.76, KK.104). İşi olmayan erkeğe kız verilmez (KK.8, KK.55,

KK.76). Askerliğini yapmamış olan erkeğe kız verilmez (KK.8, KK.55, KK.68, KK.101, KK.112).

Sosyokültürel ve ekonomik şartlarının geçmişe nazaran farklılaşması günümüzde evlenme yaşını da değiştirmiştir. Zira geçmişte daha küçük yaşlarda evlendirilen kız çocukları günümüzde okuma, çalışma vb. nedenlerden dolayı daha geç yaşlarda evlendirilmektedir. Bu durumun etkisi günümüzde evlenilecek olan erkek bireylerde maddî getiriri yüksek iş bulma veya kurma, şehir merkezinde ikamet etme gibi nedenlerin aranmasına da yol açmıştır.

Eş Adayı Tercihi: Evliliğin sağlıklı ve sorunsuz geçmesi adına eş adayının seçimi son derece önemlidir. Bu sebeple evlenme aşamasına gelen bireyler öncelikle birbirlerini iyi tanımalı, birbirleriyle anlaşabilmeli ve benzer kültüre sahip olmalıdır. Eş seçimi hususunda Bayramiç yöresinde; farklı inanca veya mezhebe sahip gençler evlenemez (KK.8, KK.68, KK.90). Evlenecek olan gençlerin ailelerinin de birbiriyle anlaşması, uyum içinde olması beklenir (KK.8, KK.42, KK.90). Ailelerin çocukları üzerinde etkisi olduğundan görücü usulü evlilikler yapılır (KK.8, KK.43, KK.51, KK.101, KK.120). Geçmişte mal varlığının bölünmemesi için aile içi (akraba) evliliği yapılırdı (KK.8, KK.42, KK.43, KK.51, KK.101, KK.120). Günümüzde ise toplumun bilinçlenmesi nedeniyle akraba evlilikleri eskisi kadar sık yapılmamaktadır (KK.51, KK.101, KK.120).

Eş adayının belirlenmesinde kadında ve erkekte aranan özellikler şunlardır: Evlenilecek kız, tutumlu, sadık, soyu (ailesi) düzgün, çalışkan, güzel, dini bütün, saygılı, hamarat ve kadınlık vazifelerini yerine getirebilecek biri olmalıdır (KK.8, KK.50, KK.68, KK.76, KK.78, KK.101, KK.112, KK.120). Evlenilecek erkek, askerlik vazifesini yerine getirmiş, iş sahibi, çalışkan, sadık, yakışıklı, anlayış sahibi, dinine bağlı, sevdiğine ve evine bağlı, dürüst ve soyu (ailesi) düzgün olmalıdır (KK.8, KK.50, KK.68, KK.76, KK.78, KK.101, KK.112, KK.120).

Evlenme İsteğinin Belli Edilmesi: Öncelikle birbirini düğün, köy hayrı, bayram veya köy meydanında gören gençler birbirlerine olan hislerini jest ve mimikler aracılığıyla belli eder. Birbirinden etkilenen gençler karşılıklı olarak birbirine göz kırpar (KK.8, KK.42, KK.76, KK.90, KK.120). Erkek, ilk görüşte etkilendiği kıza bir sonraki karşılaşmalarında duygularını ifade eden bir mektup vererek karşısındakinin duygu ve düşüncelerini belli etmesini ister (KK.4, KK.111).

Gençler duygularını karşılıklı olarak belli ettikten sonra evlenme isteklerini de ailelerine ya da yakın akrabalarına çeşitli yollarla ifade ederler. Evlenme isteğini aileye açma konusunda kızlar daha çekingen bir tavır sergilese de erkek çocukları için bu durum

kısmen geçerlidir. Eğer gencin bekâr abisi ya da ablası varsa onların evlenmesine kadar sırasını bekler (KK.8, KK.90). Erkek, ayıplanacağını düşündüğünden evlenme isteğini doğrudan babasına söylemek yerine bu durumu uygun bir dille önce annesi veya ablasıyla paylaşır (KK.8, KK.68, KK.85). Erkek, köydeki bekâr gençlerin başı konumunda ve aynı zamanda bekâr olan "efebaşı"na bu isteğini açıklar. Efebaşı ise gencin babasıyla durumu paylaşarak babanın görüşünü aldıktan sonra gence bilgi verir (KK.42). Günümüzde pek uygulanmasa da erkek evlenme isteğini babasının ayakkabılarına çivi çakmak suretiyle ifade eder (KK.101). Erkek, babasının kahvesine veya çayına toz atar (KK.101). Örneğine az rastlansa da kızlar, samimiyet ve yakınlığa göre annesine veya yakın bir kadın akrabasına "falancanın bende gönlü varmış" şeklinde durumu münasip bir dilde izah eder (KK.90).

Kız İsteme: Erkeğin evlenme arzusu aile tarafından öğrenildikten sonra her iki aileyi tanıyan ya da kız tarafı ile iyi ilişkilere sahip, konuşmasını bilen, sözü geçen ve saygın bir kişi çağrılarak konu açılır. Bu kişi ekseriyetle kadın olmakla birlikte adam veya karı-koca da olabilir. Aracı olarak seçilen kişi veya kişiler kız tarafına giderek "falancanın oğlanının sizin kızda gönlü varmış, sizin için de uygunsa istemeye geleceklermiş" gibi sözlerle vaziyeti ifade eder. Gerçekleştirilen ilk görüşme hemen neticeye kavuşmaz. Aracıların birkaç kez daha durumu yinelemesinin ardından, kızın ailesi uygun gördüğü takdirde erkek tarafı, kutsal olduğuna inanıldığından perşembeyi cumaya bağlayan akşam (cuma akşamı) ya da pazar günü akşamı davet edilir (KK.8, KK.68, KK.76, KK.78, KK.101, KK.120).

Kız istemeye gidileceği zaman erkek tarafı saygın bir aile büyüğünü de yanına alır. Hediye olarak çikolata, lokum, tatlı, çiçek vb. alınır. Erkek tarafını karşılama ve gündelik konuşmaların ardından damat adayının babası veya beraberlerinde gelen aile büyüğü asıl konuyu; "sebebi ziyaretimiz belli" sözüyle açıp "Allah'ın emri, Peygamber'in kavli ile kızınız …'yı oğlumuz …'ya istiyoruz" sözleriyle nihayete erdirir. Kız babası ise eğer evliliği münasip buluyorsa "hayırlısı olsun, kısmetse olur, biraz düşünelim" gibi cümlelerle evlilik sürecini bir sonraki ziyarete bırakır. Bundaki amaç ise kız evinin naz evi olması ve kız tarafının erkek tarafını etraflıca araştırmak istemesinden kaynaklanır (KK.42, KK.90). Şayet kız tarafı evliliği uygun bulmuyorsa kibar bir şekilde; "kızımızı şu anda evlendirmeyi düşünmüyoruz" ya da "nasibinizi başka yerde arayın" denilerek üstü kapalı bir anlatımla sürecin olumsuz sonuçlanacağını erkek tarafına bildirir (KK.8, KK.42, KK.65, KK.90). İkinci kez gerçekleştirilen ve nihayete ermesi neredeyse kesinlik kazanan kız istemesinde gelin adayı, âdet olduğu üzere damat adayına içirmek üzere içerisine tuz veya baharat koyarak hazırladığı Türk kahvesini ikram eder. Bu uygulama sayesinde damat adayının gelin

adayına katlanıp katlanamayacağı da ölçülmüş olur. Müstakbel damat kahveyi ne kadar çabuk ve söylenmeden içerse ileride gelin adayına da o kadar katlanır ve sabreder (KK.8, KK.42, KK.45, KK.76, KK.120, KK.127).

Nişan: Aileler tarafından nişan tarihi belirlendikten sonra kıyafet, yiyecek, davetiye vb. nişan hazırlıkları başlar. Kız tarafının sorumluluğunda düzenlenen nişan töreni, kız evinde veya kız tarafının belirlediği uygun bir alanda gerçekleştirilir. Erkek tarafı nişana geleceği zaman entari, iç çamaşır, çorap, kumaş, işlemeli mendil vb. içerikli "nişan bohçası"nı beraberinde getirerek kız tarafına verir (KK.8, KK.42, KK.90). Üç sini/tepsi içerisinde gelin adayı için alınmış olan iç çamaşırı, çorap, kumaş, entari, işlemeli mendil gibi çeşitli hediyeler kız tarafına teslim edilir (KK.101). Hediyelerin takdim edilmesinden sonra aile büyükleri arasından seçilen ve düzgün konuşan bir kişi tarafından gençlere, birbirine kırmızı kurdele ile bağlı nişan yüzüğü takılır. Bayramiç yöresinde, yüzüklerin takılması suretiyle gerçekleştirilen bu uygulamaya "söz kesen" adı da verilmektedir (KK.45). Bazı durumlarda kurdelenin makas ile kesileceği esnada "makas kesmiyor" veya "makas körelmiş" denilerek erkek tarafından bahşiş istendiği de olur (KK.8, KK.90).

Bayramiç yöresinde de hemen her yerde olduğu gibi nişanlı kalma süresi pek uzatılmaz. Nişanlılık genelde 3 ay ile 1 yıl arası sürmektedir. Günümüzde nişanlı gençler eskiye oranla daha rahat ve sık görüşürken, günümüzde örneğine pek rastlanmasa da geçmişte evlilik sürecinde kaçınma merkezli davranış olarak, nişanlı gençler nişanlılık süresi boyunca görüşmez ve karşılaştıkları zaman birbirlerinden kaçarlardı (KK.101). Eskiden nişanlı gençler arasında "kaç-göç" vardı (KK.45). Hem kız hem de erkek tarafının ortaklaşa aldıkları karar neticesinde yaz mevsimi veya hasat sonrası dönemde, katılımın da fazla olması için hafta sonuna denk gelecek şekilde düğün tarihi belirlenir ve hazırlıklar başlar.

Nişanlılık sürecine ek olarak, özellikle ekonomisi tarıma dayalı kırsal yerleşmelerde yeni nişanlanan gençlerinin ailelerinin birbiriyle kaynaşması ve birlikte vakit geçirmesi amacıyla "gelin kız orağı" denilen geleneksel bir uygulamanın varlığı da söz konusudur. Özellikle modern tarımsal aletlerin olmadığı dönemlerde gerçekleştirilen geleneğe göre, erkek tarafı, gelin adayının ailesi tarafından kız tarafına ait tarlaya davet edilir. Davet üzerine tarlaya gelen erkek tarafı yanlarında getirdikleri yiyecek, içecek, takı veya ağırlıklı olarak giyim içerikli hediyelerini kız tarafına sunar. Ardından her iki aile tarlada müzik eşliğinde çalışır. Tarla işi tamamlandıktan sonra hep birlikte oturulup yemek yenilir. Bu aşamadan sonra erkek tarafına mensup davetliler, gelin adayına getirdikleri takı, kıyafet vb. hediyelerini tarladaki ağaca asar. Bu vesileyle aileler arasında dayanışma ve kaynaşma adına güçlü bir bağ kurulur (KK.42). Nadiren de olsa bu geleneksel

uygulamanın bir benzeri de erkek tarafına ait olan bir tarlada “damat orağı” ismiyle gerçekleştirilir (KK.42).

Düğün Hazırlıkları ve Düğün Okuma: Düğün tarihinin kesinlik kazanmasının ardından ailelerin de bu sürece katılımıyla birlikte seçilen düğün davetiyeleri düğünden 1-2 hafta önce bastırılarak davetlilere verilir veya yollanır. Günümüzde kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasından dolayı, düğüne davet edilen yakın tanıdık veya akrabalar haricindeki kişilere elektronik ortamda hazırlanan davetiyeler sosyal medya aracılığıyla gönderilir (KK.23, KK.24, KK.118). Köy yerleşmelerinde ise tıpkı sünnet düğününde olduğu gibi önceden belirlenen bir kadın tarafından, düğün davetiyesi anlamına gelen ve şekerden oluşan “okuntu” dağıtılır. Okuntunun yanında davet edilen kişilerin ailelere olan yakınlığına göre havlu, kumaş, bez vb. çeşitli hediyeler verilir.

Düğün sahibi tarafından seçilen kadın, düğünden bir hafta, on gün önce külah vb. bir kabın içerisine koyduğu şekerler ile köydeki haneleri tek tek gezerek “düğün okuma”sı yapar ve insanlara düğünü duyurarak ve davet eder (KK.8, KK.42, KK.45).

Evlenecek olan çift aileden ayrı bir yerde yaşayacak ise evin belirlenmesinin ardından aileler kendi arasında masrafları bölüşerek hem çiftin hem de yaşayacakları evin eşyalarını ve diğer ihtiyaçlarını temin etmeye başlar.

Çeyiz Götürme ve Çeyiz Serme: Düğünden yaklaşık on gün önce erkek tarafı, kız tarafına gider. Gelin adayına ait elbise, havlu, kumaş, iç çamaşırı, örtü vb. eşyalar ile kız tarafının temin ettiği mobilya, mutfak araç-gereçleri vb. ev eşyaları erkek tarafından gelen kişilerce at arabası, traktör veya kamyon gibi araçlara yüklenerek çiftin yaşayacağı eve götürülür. Kız tarafından alınan eşyalar yeni eve yerleştirildikten sonra hoca eşliğinde hayır duaları yapılır. Çeyiz sermek için ayrılan bir odaya ipler asılır, iplerin üstüne geline verilen eşyalar sergilenir. Gelinin eşyalarının yanı sıra damadın eşyaları da çeyiz bakmaya gelen misafirlere gösterilir. Pazar günü çeyizler toplanır, öküz arabasıyla davullar eşliğinde gelinin hayatını sürdüreceği yeni evine götürülür. Yeni evdekiler de gelen çeyizi asar komşulara gösterir. Çeyiz, gelinin yaptığı işlerde ne kadar marifetli olduğunu da gösterir. Gelinin ne kadar çok çeyizi varsa gelin o kadar marifetli sayılır (KK.34).

Nikâh: Evlilik sürecinin hem yasal hem de dinsel açıdan teminat altına alındığı bu uygulama, düğünden birkaç gün önce iki aşamalı olarak gerçekleştirilmektedir. Düğün tarihinin yaklaşmasından sonra çiftler ilk olarak resmî nikâh için kendilerinden istenilen evrakları hazırlayıp belediyeye başvurarak nikâh için gün alır. Düğünler hafta sonuna denk gelecek şekilde tertip edildiğinden resmî nikâh genellikle düğünden önceki perşembe veya

cuma günü nikâh memuru tarafından şahitlerin onayı ve yakın akrabaların katılımıyla kıyılır. Ayrıca resmî nikâhın bu günlerde yapılmasının bir diğer nedeni ise perşembe ve cuma günlerinin kutsal olduğuna dair yaygın inanıştır (KK.23, KK.24, KK.118). Nikâh sürecinin ikinci aşaması ise dinî nikâhtır. Gerdek gecesinden evvel köydeki imam tarafından her iki tarafın şahitlikleri alınarak kıyılır. Dinî nikâhın kıyılmasının ardından katılımcılara kolonya, gülsuyu ve lokum ikram edilirken imama ise havlu, mendil, tespih vb. hediyeler verilir (KK.8, KK.42, KK.45).

Eskiden erkek çocuk sahibi olmak için başka bir kadınla cinsel münasebet öncesinde nikâh süreci ile ilişkili tespit edilen bir inanışa göre, mevcut eşiyle resmî nikâhı olan koca, erkek çocuk sahibi olmak için başka bir kadınla birlikte olmadan önce o kadınla mutlaka dinî nikâh kıyar (KK.101).

Düğün Yemekleri: Düğün öncesi en önemli hazırlıklardan birisi de yemeklerinin hazırlanmasıdır. Bayramiç yöresinde düğün yemekleri genellikle keşkek, et yemeği, kuru fasulye, pilav, çorba, börek, tatlı ve mevsimlik meyve-salatadan oluşmaktadır. Düğün yemekleri günümüzde düğün sahibi tarafından ilçe merkezinden getirilen aşçılar veya çeşitli yemek şirketleri tarafından hazırlansa da kırsal yerleşim yerlerinde düğün yemeklerinin neredeyse bütün ihtiyaçları imece usulü ile yapılmaktadır. Bu hazırlığın ilk aşaması ise yemeklerin pişirilmesi için gerekli olan odun ihtiyacının karşılanmasıdır. Bu nedenle köy halkından işi olmayanlar cuma günü sabahı bir araya gelerek odun toplamak için ormana gider. Odun toplama işinin sonuna yakın köylüler düğün evine “ille de davul isterim” diyerek haber salar. Düğün sahibi tarafından tutulan davulcular odun toplayan köylülerin yanına giderek onları eğlendirir. Köylüler topladıkları odunlarla birlikte davul eşliğinde düğün evine gelir (KK.34). Hafta sonu düğünlerinde yemek hazırlıkları cuma günü sabahı başlar ve düğün bitimine kadar devam eder. Köydeki erkekler dibekte keşkeklik buğday döverken kadınlar ise kazanlarda çorba, kuru fasulye ve et yemekleri pişirir. Ayrıca köydeki bazı kadınlar sacda börek, nohut ekmeği vb. hamur işi yapar (KK.76, KK.90, KK.120).

Düğün: Yöredeki düğün merasimi, birinci gün kına gecesi, ikinci gün düğün eğlencesi ve üçüncü gün gelin alımı olmak üzere üç gün sürer. Düğünler, genellikle katılımın da fazla olması amacıyla cuma, cumartesi ve pazar günlerini kapsayacak şekilde yapılır. Ancak köyde bir haftada iki düğün olacağı vakit diğer düğün çarşamba günü kına, perşembe günü eğlence ve cuma günü gelin alımı olarak organize edilir. Kına gecesi, düğünün ilk günü akşamında kadınlar özelinde genellikle kız evi veya bahçesinde düzenlenir. Buna mukabil isteğe ve davetlilerin sayısına göre köy meydanı veya düğün salonunda da yapılabilir. Kız evinde düzenlenen kına gecesinde kadınlar kendi aralarında

oyunlar oynayarak eğlenir. Erkekler ise kız evine yakın bir yerde davul eşliğinde eğlenir (KK.44, KK.76, KK.90). Erkek tarafının tepsi içerisinde hazırladığı kına kız evine getirildikten sonra gelinin sağdıçları kına tepsisini alarak,

İsteriz isteriz rakı şarap isteriz
Rakı şarap gelmezse
Biz de buradan gitmeyiz

diyerek kına tepsisini getiren erkek tarafından baklava, şarap, rakı, tavuk vb. isteklerde bulunur. Gelinin sağdıçları bu isteklerini temin ettikten sonra satıp parasını kendi aralarında paylaşırlar (KK.76, KK.105).

Gelinin sağdıçları kına tepsisini aldıktan sonra türküler söyleyerek mumlarla süsledikleri kına tepsisi ile kız evine girer. Ev içerisinde de türküler söylenip oyunlar oynandıktan sonra "bindallı" veya "kına şalvarı" giyen gelin sandalyeye veya odanın ortasındaki yere oturtulur ve başına kırmızı renkli yazma örtülür. Kadınlar kına tepsisi ile birlikte gelinin etrafında kına türküleri söyleyerek döner. Oyun oynayan kadınların koluna gelinin sağdıçları tarafından beyaz mendil bağlanır (KK.42). Ardından evdeki kadınlar gelinin etrafını sararak duygusal içerikli birtakım şiirsel sözler söyler. Buna "gelin ağlatma" adı verilir. Bu sözlerin söylenmesindeki sebep ise ağlamayan gelinin ayıplanmasından kaynaklanır. Sahada tespit edilen "gelin ağlatma" örneklerinden bazıları şunlardır:

Kavak dibi karıncalı
Varacağın yer çifte görümceli
Ağla gelinim ağla
Kınan kutlu olsun

Kınayı kardılar
Hamuru ettiler
Ağla gelinim ağla
Kınan kutlu olsun

Tuz kabağı tuzsuz kaldı
Kızlı evler kızsız kaldı
Ağla gelinim ağla
Kınan kutlu olsun (KK.76).

Bu sözler ile hem gelin hem de çevresindeki kadınlar karşılıklı olarak ağlaşır. Daha sonra kına yakma aşamasına geçilir. Bekâr olan gelin sağdıçları, "yüksek yüksek tepelere"

türküsü söylenirken gelinin önce sağ ve sol eline, sonrasında da ayaklarına ayak bileğine kadar kına yakar (KK.76, KK.105). Bazı kına gecelerinde ise geline kınayı gelin veya damadın yengeleri yakar. Bu esnada gelin, kaynanası avcuna altın koysun diye elini hemen açmaz (KK.34, KK.44, KK.120). Kınanın yakılmasının ardından gelin, elleri ve ayakları sarılı şekilde evdeki kadınlarla birlikte eğlenmeye devam ettikten sonra kına gecesi bu şekilde noktalanır. Yörük köyü olan Alakeçi Köyü'nde gelinin saçına annesi tarafından "anne kınası" yakılır (KK.76).

Düğünün ikici günü ise asıl eğlencenin düzenlendiği gündür. Erkek tarafının sorumluluğunda gerçekleştirilen bu günde, ilk olarak öğle vaktinden evvel yeni evli çiftin evliliğinin hayırlara vesile olması amacıyla evde veya camide mevlit okutulur. Mevlidin ardından katılanlara pilav ve yoğurt verilir. Özellikle bu günde dışarıdan gelen misafirlerin de düğüne iştirak etmesi nedeniyle yemek hazırlıkları daha yoğun bir şekilde devam eder.

Akşamüstü köy meydanı veya düğün evinin bahçesine kurulan masalarda yemekler yenir. Havanın iyice kararmasıyla birlikte kadınlar kendi aralarında harmandalı, zeybek vb. oyunlar oynar. Erkekler ise bulundukları yerde düğün eğlencesini takip eder. Gelin ve damadın üzerinde bulunan kurdeleye takı takma töreninin ardından düğünün ikinci günü tamamlanır. Günümüzde eskisi kadar yaygın olmasa da düğüne katılanlar, düğün sahibine düğün masraflarını hafifletmesi maksadıyla, evlenen çiftlere ise hem tebrik hem de ekonomik yardım amacıyla "dürü" verir. Kişinin ekonomik durumuna göre "dürü" içeriği de değişmektedir. Eskiden altın, takı, para, hayvan, bakliyat vb. şeyler verilirken günümüzde daha çok "dürü" para verilerek gerçekleştirilir (KK.8, KK.42, KK.68, KK.76, KK.127).

Düğünün üçüncü günü olan pazar gününde ise "gelin alımı" yapılır. Sabahleyin gelin sağdıçları veya yengeleri ile birlikte ilçe merkezinde kuaföre gider. Gelini süsleme işleminin ardından yeniden kız evine dönülür. Damat ise sağdıçları ile birlikte gelini alacakları arabayı süsler. Erkek tarafı kız evine yola çıkmadan önce oğlan evinde damada sağdıçları tarafından çeşitli eziyetler uygulanır. Öyle ki; damada kadın urbaları giydirildikten sonra oyun oynatılır. Ardından yüzüne is sürülerek taklide dayalı eziyetler yapılır (KK.76). Sağdıçların damada eziyetleri bitince sağdıçlardan biri damada kendi evinde "damat tıraşı" yapar (KK.76, KK.84). Hazırlıkların bitmesiyle birlikte öğleden sonraki herhangi bir vakitte erkek tarafı, önde gelin arabası olacak şekilde diğer araçların da katılımıyla çalınan kornaların eşliğinde kız evine doğru yola koyulur. Damadın sağdıçları gelin alımına giderken sağdıçlar arasından seçilen "bayraktar" kız evine bayrak götürür. Bayraktar, gelin alınana dek bayrağa sahip çıkar ve kız evinden veya kızın

köyünden birisinin almasına izin vermez. Aksi durumda bayrağı kaptıran sağdıca büyük para cezaları verilir ve ayıplanır (KK.8, KK.68, KK.76, KK.101).

Erkek tarafı kız evine vardığı zaman damadın üç yengesi başına beyaz mağarama bağlayarak "çeki" yaptıktan sonra "gelin ağacı" olur. Ardından kız evine bir parça et, yağ, yufka, bulgur ve tarhana verilir. Kız evi ise bu yengelerin verdiklerine karşılık olarak gelinin hamarat olması için maşa, tatlı dilli olması için şeker, oturaklı olması için çivi ve ayrıca mahsulleri bol olsun diye ısırgan, bereketleri eksik olmasın diye de ekmek verir (KK.76, KK.104, KK.105). Yengeler bu hediyeleri aldıktan sonra oğlan evine ya da evli çiftin oturacağı eve giderek kendilerine hediyeleri yerleştirir. Çivi ise ev içerisinde bir yere yengeler tarafından çakılır (KK.76). Sonra gelinin sağdıçları kapıyı kapatıp damadın sağdıçlarından para ister. Pazarlık yapılarak orta yol bulunduktan sonra kapı açılır. Gelinin erkek kardeşi veya erkek akrabalarından birisi tarafından kırmızı kuşak beline üç kez dolandıktan sonra dua okunup bağlanır. Damadın babası gelinin beline kuşak bağlayan kişiye para verir (KK.76). Gelin büyüklerinin elini öptükten sonra köy hocasının dua okumasıyla gelin arabasına bindirilir. Gelin arabaya bindikten sonra arabanın üstüne para, şeker veya buğday saçılır (KK.8, KK.76, KK.84, KK.105, KK.127). Bu şekeri alan kişinin dişi sızlamaz. Atılan parayı alıp cüzdanına koyanların cüzdanından parası eksik olmaz. Buğdayı alıp hanesinde saklayanların hanesinden erzak eksik olmaz (KK.76, KK.104, KK.105).

Gelin arabayla oğlan evine geldiğinde kuzu, keçi veya oğlak kurban edilir. Gelin arabası kurban kanının üzerinden geçer (KK.76). Gelin arabadan hemen inmez. Bunun üzerine gelinin kaynatası geline ne istediğini sorar. Gelinin istediğine bağlı olarak tarla, hayvan, kazan vb. bir şey verildikten sonra gelin arabadan iner. Gelin arabadan indiği zaman erkek çocuk doğurması isteyenler erkek çocuk, kız çocuk doğurmasını isteyenler kız çocuğunu gelinin kucağına verir (KK.104). Gelin eve girerken tatlı dilli olması ve geçimli olması sebebiyle daha önceden suda eritilen şekerin üstüne yağ eklenen karışım dualar eşliğinde gelinin serçe parmaklarına sürülerek evin kapısına aşağıdan yukarıya doğru üç kez sürdürülür (KK.76, KK.104). Gelin eve girdikten sonra kaynanası tarafından "gelinlik etme" adıyla gelinin yüzü bez ile sarılır. Gelin konuşturulmaya çalışılır ancak gelin bu aşamada hiç konuşmaz. Gelinin konuşmasıyla biten bu uygulamanın ardından gelinin yüzü açılır (KK.76). Gelinin oturacağı sandalyenin altına karnı çuval gibi geniş olsun diye boş bir çuval veya koyun gibi uysal olsun diye koyun postu koyulur. Ayrıca gelin oturduktan sonra kısa sürede çocuk sahibi olması için kucağına çocuk oturtulur (KK.76, KK.84, KK.104).

Tahtacı Türkmenlerinde ise yöredeki diğer yerleşim yerlerinden farklı olarak kına ve gelin alımı şu şekilde cereyan etmektedir:

Düğün öncesinde kız tarafında gelinin saçına yakılacak olan kına, “Peygambere salavat / Seyyidina Muhammed / Kutlu olsun diyenin / Akıbeti hayır olsun” denilerek üç kez salavatlanır ve gelinin saçına yakılır. Sağdıç anası, gelinin avuçlarına salavat ile kına yaktıktan sonra gelinin iki sağdıcı ise el ve ayaklarına kına yakar. Kına yakılmasının ardından gelinin sol bileğine “kına bileziği” takılır ve kadınlar kendi arasında eğlenir (KK.19, KK.24, KK.39, KK.123).

Gelin alımında ise oğlan evi tarafından hazırlanan “kepez” adlı başlık; gelinin saçı salavatlanıp annesinin ağıtları eşliğinde iki belik halinde örüldükten sonra giydirilir ve başı bağlanır. Geline yüzü örtülmeyecek şekilde giydirilir. Ardından gelinin erkek kardeşi gelinin beline kuşak bağlar. Gelin, evinden çıkarken eşikten üç kez niyaz aldıktan sonra arabaya bindirilir (KK.19, KK.24, KK.39, KK.123).

Yeni evine girecek olan çift, bayrağın altından sağdıç babası ile birlikte geçer ve yeni evinin eşiğinde de üç kez niyaz alıp eve girer. Gelin, başı bağlanmış bir halde durarak kaynanası ve kayınbabasının elini öper. Daha sonra gelin dinlenmesi için evde bırakılır. Bayraktar, bayrağı kahya ile birlikte düğün evinden alıp kendi evinin önüne asar. Kepez ise düğünün ertesi günü gelinin başında iken bozulur (KK.19, KK.24, KK.39, KK.123).

Gerdek: Gerdek öncesinde gelin tecrübe sahibi yengeleri tarafından, damat ise tecrübe sahibi erkekler tarafından süreç hakkında bilgilendirilir. Gerdek günü ise yatsı namazı vakti damat beraberindekilerle camiye giderek namaz kılar. Damat namaz çıkışında köy imamı ve erkek tanıdıklarıyla birlikte dualar okunarak evin önüne kadar getirilir. İmam tarafından evin, evliliğin hayırlı olması için dua okunup güzel dileklerde bulunulduktan sonra damadın sırtına yumruk vurularak gerdeğe sokulur (KK.8, KK.42, KK.68, KK.101).

Duvak sabahı gelinden izin istendikten sonra dualar eşliğinde besmele ile zülfü kesilir. Kesilen zülüf beyaz bir tülbent içerisine sarıldıktan sonra gelin öldüğü zaman kabrin veya kefenin içine koyulması suretiyle geline ait sandığın içine saklanır (KK.76, KK.104, KK.105). Gelin ve damat duvak günü sabahı köydeki haneleri gezerek hane sahiplerinin elini öper. Hane sahibi ise bu ziyaretin karşılığı olarak çifte çember, havlu vb. hediyeler verir (KK.34, KK.120).

Evlilik Sonrası: Çift evlendikten sonraki gün ilk olarak damadın aile büyüklerini ziyaret eder. Bu ziyaret esnasında aile büyüklerinin eli öpülür. Bu ziyaretten bir hafta

sonra ise kız ailesine ziyarete gidilir ve aile büyüklerinin eli öpülür. Çiftin bu ziyaretleri sırasında köy delikanlıları havaya tüfekle ateş açarak çiftin köye gelişlerini kutlar (KK.8, KK.34, KK.76, KK.127).

2.1.5. Ölüm

Hayatın geçiş dönemi aşamalarının son evresinde yer alan ölüm, dünyadaki yaşamsal sürecin nihayete ermesi olarak ifade edilebilir. Yüzyıllar boyunca bütün toplumlar ölüm etrafında oluşan inanış ve uygulamalara dinî-törensel bir kimlik atfederek son derece önem vermişlerdir. Birçok toplumda görüldüğü gibi Türklerde de ölüm eksenli inanç ve uygulamalar; özellikle ölüm sonrasındaki süreçte ruhun bedenden ayrılarak yaşamını sürdürmesi inancından kaynaklı birçok inanış ve uygulamayı da beraberinde getirmiştir.

Ölüm çevresinde birçok inanma, adet, töre, tören, ayin, kalıp davranış işlem kümelenmektedir. Ölüm çevresinde kümelenen ve ölüyle toplum üyelerini kuşatan ve inanmalar, âdetler, işlemler, törenler ve kalıp davranışlar başlıca üç grupta toplanmaktadır. Bunlardan bir grubu ölenin "öte dünyaya gidişini" kolaylaştırmak; onun gerek geride bıraktıklarının gözünde, gerekse "öte dünyada" saygın ve mutlu bir kişi olmasını sağlama amacına yönelik olanlardır. Bir başka grupsa; ölenin geri dönüşünü önlemek, yakınlarına ve geride bıraktıklarına zarar vermesini engellemek amacıyla yerine getirilenlerdir. Üçüncü grupta toplananlarsa; ölenin yakınlarının bozulan ruhsal durumlarını sağaltmak; sarsılan toplumsal ilişkilerini düzeltmek ve yeniden topluma katılmalarını sağlamak için uygulananlardır (Örnek: 2000: 207). Örnek'in açıklamasından hareketle Bayramiç yöresinde ölüm ekseninde elde edilen inanış ve uygulamalar şunlardır:

Ölüm öncesi süreçte; ilerleyen yaşa ve giderek kötüleşen sağlık durumuna bağlı olarak bu tanıma uyan kişilerin ölüme daha yakın oldukları düşünülmektedir. Ani gelişen ölümler haricinde yaşlı olan kişilerin fiziksel yetilerini kaybetmeye başlaması veya fenalaşması, hastaların ise sağlık durumlarının ağırlaşması; yaklaşmakta olan ölümün habercisi anlamına gelmektedir.

Ölüm korkusunun bilinçaltındaki baskısıyla tedirgin olan halk düşüncesi, geleceği bilmek isteğinin de etkisiyle, alışılagelmişin dışındaki bir takım davranışları; araç-gereçlerin şu ya da bu biçimdeki kullanılışlarını; meteorolojik olayları; hayvanların hareket ve seslerini; düşlerdeki görüntülerle hastadaki psikolojik ve fizyolojik değişiklikleri çoğu zaman ölümün bir işareti, bir önbelirtisi saymaktadır (Örnek, 1971: 15).

Örnek'in yukarıdaki açıklamaları doğrultusunda; kişinin içine tarifi olmayan sıkıntı çökmesi, hastanın istem dışı hâl ve hareketler sergilemesi, hastanın bir yere uzun bir süre

odaklanarak bakması, yıldız kaymasının görülmesi, havanın kişiler üzerinde bunaltıcı etki göstermesi, rüyada ölen birisinin görülmesi, rüyada ölen kişiyle fiziksel temas kurulması, herhangi bir vakitte tavşan ile karşılaşılması, tilkinin köy civarındaki tepede vakitsiz uluması, köpeklerin vakitsizce acı acı uluması, baykuşun hane çatısına/bacasına tünemesi veya görülmesi, kargaların topluca bir yere konup ötmesi, yılan ile karşılaşılması, okunan ezan sırasında köpeğin uluması gibi durumlar Bayramiç yöresinde ölümün yaklaşması veya habercisi olarak görülmekte ve ölümle doğrudan ilişkilendirilmektedir (KK.19, KK.24, KK.42, KK.68, KK.73, KK.76, KK.90, KK.107, KK.120, KK.127).

Yukarıda zikredildiği üzere özellikle hasta yatağındaki kişilerin vücut fonksiyonlarını kaybetmeye başlaması (ani felç, solunum zorluğu, kısmî duyu eksikliği, kramp, ağrı, soğuma vs.) veya alışılagelmişin dışında hâl ve hareketler (bir yere odaklanarak bakma, bilinçsizce kendi kendine konuşma, solunum zorluğu vb.) sergilemesi ölümün kaçınılmaz olduğunun göstergesi sayılır. Bu belirtilerin görülmesi üzerine durumu ağır olan kişinin çevresinde bulunanlar ölüm döşeğindeki yakınlarının ahirete gitmeden evvel son nefesini huzurla vermesi şu inanış ve uygulamaları sergiler: Hastanın alnı, dudakları ve boyun kısmı ıslak bir bez veya pamuk ile ıslatılır (KK.42, KK.68, KK.90). Dua okumasını bilenler Yasin ve Tebareke surelerini okur (KK.68, KK.90, KK.120). Hastanın ağzına zemzem suyu damlatılır (KK.127). Kişiyi teskin edici sözler söylenir (KK.8, KK.42). Son nefesini vermeden önce Kelime-i Şehadet getirmesi sağlanır (KK.8, KK.90, KK.120). Hastanın eli öpülür ve helallik istenir (KK.8, KK.24, KK.76, KK.127).

İlkeller genellikle ölümden sonra hayatın sürdüğüne inanmaktadırlar. Onların inançlarına göre, ölümden sonraki hayatı sürdüren cevher ruhtur. Başlıca iki çeşit ruh tasavvuru vardır: Beden ruhu ve bedene bağlı olmayan serbest ruh (Örnek, 1995: 25). Örnek'in ilkel toplumlardaki ruh tasavvurundan hareketle birçok toplumda görüldüğü gibi Türklerde de ölüm eksenli inanç ve uygulamalar; ölümün gerçekleşmesinin ardından ruhun bedeni tek etmesi, ruhun rahatlatılması ve cansız bedene saygı duyulması ekseninde birçok inanış ve uygulamayı da beraberinde getirmiştir. Bayramiç yöresinde özellikle Tahtacı Türkmen toplulukları arasında Orta Asya Türk inanç sistemi dairesinde Şamanizm merkezli gelişen uygulamalar günümüzde de varlığını korumakta ve yaşatılmaktadır (Meriç, 2018: 70).

Ölümün gerçekleşmesinin ardından cenazenin gözleri açıksa kapatılarak çenesi ve ayak başparmakları hizalandıktan sonra bağlanır. Bu işlemlerin ardından mevtanın üstüne beyaz ve temiz bir çarşafla örtülerek şişmemesi için üstüne bıçak koyulur. Ardından, hazırlanan yatağın üstüne baş kısmı kıble tarafına döndürülecek şekilde yatırılır. Ölümün

gerçekleştiği odada ışıklar açık tutulur ve ölüm yaz akşamında gerçekleşmişse cenazenin sıcaktan zarar görmemesi için oda mutlaka havalandırılır. Akşam vakti gerçekleşen ölümlerde cenazenin yanında gün ışıyana dek birisi bekler (KK.8, KK.42, KK.45, KK.68, KK.90).

Bayramiç yöresinde Tahtacı Türkmen Alevi köylerinde ise süreçle ilgili farklı uygulamalar yer almaktadır. Buna göre; eğer ölüm dışarıda gerçekleşmişse ölen kişinin son nefesini verdiği yer çevrilerek delil uyandırılır (KK.24, KK.73, KK.124). Cenaze evinin dışında "meydan ateşi" yakılarak ölünün evden çıkarılması beklenir (KK.24, KK.39, KK.61). Kadınlar ölünün başında toplanarak "ağıt ağlatır" (KK.19, KK.109, KK.123). Akşam vakti ölen bir kişinin başında sabaha en az üç ölüm nefesi okunarak saz çalınır (KK.24, KK.39, KK.73, KK.124). Tahtacı Türkmen cenaze törenlerinde yukarıda sözü edilen ve Kul Himmet'e ait olarak söylenen üç "ölüm nefesi" nin örnekleri ise şu şekildedir:

1.
Aşağıdan gelir Acem kokusu
Çırpına çırpına ağlar bacısı
Ölüm ölüm dediğin iç acısı
Var git ölüm var git neyin kaldı bizde.

Ölüm geldi de içimizde gezerdi
Ananın babanın bağrını ezerdi
Gelinlik kızın al benzini çözerdi
Var git ölüm var git neyin kaldı bizde.

Yaz gelince çayır çimen bitmez mi
Güz gelince bülbüller ötmez mi
Anamı babamı aldın yetmez mi
Var git ölüm var git neyin kaldı bizde.

Kul Himmet'im der gayrı gülemem
Tebdilim şaştı erenler bilemem
İşte giderim gayrı geri gelemem
Var git ölüm var git neyin kaldı bizde (KK.73).

2.
Bu dünyada üç nesne büktü belimi

Bir yoksulluk bir ölüm bir ayrılık
Yaktı bağrımı dal eyledi belimi
Bir yoksulluk bir ölüm bir ayrılık

Felek bir ok attı büktü belimi
Akar gözlerimin kan ile nemi
Bal yerine bana içirdi zehri
Bir yoksulluk bir ölüm bir ayrılık

Felek ağı kattı benim aşıma
Görün komşular neler geldi başıma
Toprak attılar kirpiğime kaşıma
Bir yoksulluk bir ölüm bir ayrılık

Bu dünya fanidir murad alınmaz
Hep gelenler gider burada kalınmaz
Bildim ölümlere çare bulunmaz
Bir yoksulluk bir ölüm bir ayrılık

Kul Himmet'im dertli dertli söyledi
Görün dostlar ölüm bizi n'eyledi
Yıktı evin direğin viran eyledi
Bir yoksulluk bir ölüm bir ayrılık (KK.73).

3.
Ben de bu dünyaya geldim geleli
Yoğimiş bizlere dünyada halalı
Elleri kınalı başı duvaklı
Nice gelinimiz var kara toprakta

Üç gün oldu aranızdan göçeli
Ak koyunu kara koyundan seçeli
Elleri kınalı yüzü perçemli
Nice kızımız var kara toprakta

Şu dünyaya geldim de neler gördüm

On iki imam dergâhında dolu içtim
Ana kucağından yavru uçurdum
Nice yavrumuz var kara toprakta

Kul Himmet der gözümün yaşı aktı
Emsiz dertler ciğerimizi yaktı
Anasının sütü burnunda koktu
Nice oğlumuz var kara toprakta (KK.73).

Bu uygulamaların ardından günümüzde kitle iletişim araçlarının teknolojiye bağlı olarak gelişmesinden ve yaygınlaşmasından dolayı kişinin ölüm haberi kısa sürede duyurulur. Bu duyuru, camide sala okutularak ve insanların birbirine söylemesi şeklinde gerçekleştirilir. Sabahın erken saatlerinde cenaze sahipleri ölen kişinin kimlik bilgilerini ve akrabalarının isimlerini imama ulaştırır (KK.8, KK.68, KK.90).

Cenazenin salası okunduktan sonra mezar kazma işlemi gerçekleştirilir. Mezar seçimi, ölen kişinin vasiyet ettiği veya akrabalarının seçtiği aile mezarlığı vb. bir yere kazılır. Kazılan topraktan taş, ağaç kökü vb. şeyler çıkıyorsa ölünün günahkâr olduğuna, yalnızca salt toprak çıkıyorsa günahının az olduğuna inanılır (KK.8, KK.68, KK.76).

Sala okunup mezar yeri kazıldıktan sonra cenazeyi yıkama işlemi başlar. Cenaze yıkaması hastanede vuku bulan ölümlerde hastane morgunda yapılırken köylerde camiye yakın bir konumda bulunan gasilhanelerde yapılır. Kadın cenazesini kadın yıkayıcılar, erkek cenazesini ise erkek yıkayıcılar yıkar. Yıkayıcıların yanında ölünün cinsiyetine uygun olarak mutlaka çocuğu veya tanıdığı yardım etme amacıyla bulunur. Cenaze su ile iyice yıkanarak gusül abdesti aldırılır (KK.8, KK.42, KK.90).

Tahtacı Türkmenlerinde ise cenaze yıkanmadan önce cenazeyi yıkayacak olan kişi “yıkama duası” okuduktan sonra yıkama işlemini gerçekleştirir (KK.56). Yıkama işleminin gerçekleştirildiği yerde üç gün boyunca delil uyandırılır (KK.24, KK.39, KK.123). Yıkama işlemi bittikten sonra kurutulan cenaze cinsiyetine ve fiziksel yapısına uygun ölçülerde kefenlenir. Bayramiç’teki Tahtacı Türkmenlerinde ise cenaze yıkandıktan sonra düğünde veya cemde giydiği kıyafet giydirilir. Cenaze kadına ait ise ahirete güzel gitmesi amacıyla gözüne sürme çekilerek yüzü çiçekler ile süslenir. Erkek cenazesinin başına ise mutlaka sarığı sarılır. Cenaze giydirildikten sonra kıyafetin üstü kefenlenir (KK.19, KK.24, KK.39, KK.73, KK.126).

Defin aşamasına yalnızca erkekler katılmaktadır. Cenaze tabuttan çıkarılarak kazılmış olan mezar içerisine defne katılan insanların yardımıyla koyulur. Cenazenin yüzü

kıble yönüne çevrilerek sağ omzu üzerine yatırılır. Ardından cenazenin kefen bağları çözülür. Mezarın genişliğine uygun olarak hazırlanan “mertek” tahtaları mezarın çökmesini engellemek amacıyla çapraz olarak boşluk kalmayacak şekilde dizilir. Mertekler koyulduktan sonra kürek yardımıyla toprak atma işlemi başlar. Toprak atılırken kürek elden ele verilmez. Toprak atma işi tamamlandıktan sonra mezarın üstüne yabanî hayvanların cesede zarar vermemesi için kırk gün sonra toplanması amacıyla çalı çırpı vb. şeyler atılır.

Defin yapıldıktan sonra imam ve mahiyetindeki kişiler önce Yasin suresini okurlar. Daha sonra İhlas, Felak, Nas gibi okuması kısa süren sureler okunur. İmamın yaptığı duanın ardından defin işi gerçekleşmiş olur. Cenaze törenine katılanlar, cenaze sahibine “ölüm Allah’ın emri, başınız sağ olsun, Allah sabır versin, mekânı cennet olsun” gibi alkış mahiyetindeki sözler ile başsağlığı dileklerini iletir. Ayrıca cenaze sahipleri tarafından hazırlatılan pilav ve yoğurt cenaze törenine katılan kişilere ikram edilir (KK.8, KK.42, KK.68).

Tahtacı Türkmenlerinde ise bu uygulamanın biçimi biraz daha farklı olarak aşağıdaki şekilde gerçekleştirilmektedir. Cenazenin kırk gün boyunca kötü ruhlar tarafından rahatsız edilmemesi için toprağın üstüne çam dalları atılarak mezarın çevresi beyaz bir ip ile çevrilir (KK.24, KK.39, KK.73, KK.109). Cenaze mezara yerleştirildikten sonra mezarlığa gelen kişilerin getirdiği havlu, peşkir vb. eşyalar mezarın içerisine sığacak şekilde yerleştirilir ve ardından “ölümlük tahtaları” mezarın üst kısmına dizilir (KK.24, KK.39, KK.126). Mezarı kazmak için toprağa çapayı ilk vuran kişi kürek yardımıyla ölünün üstüne ilk toprağı atar (KK.24, KK.39).

Cenazenin defnedildiği günün akşamından itibaren cenaze evinde altı gün boyunca kadınlar tarafından Tebareke okuması yapılır. Yedinci günün akşamında ise “yedi mevlidi” adı altında mevlit okutulur. Yedi mevlidinin yapıldığı gün pilav, pişi, helva, lokum ve lokma gibi ikramlar törene katılanlara ikram edilir. Ölümün üzerinden kırk gün geçtikten sonra dua okumaları gerçekleştirilmektedir. Ölünün bedeninin toprak ile birleşmesi sonrası geçen elli iki günlük sürede ölünün etli kısımların kemiklerden ayrılmasına dair tespit edilen inanıştan kaynaklı olarak elli ikinci günde mevlit okuması da düzenlenmektedir.

Yöredeki Tahtacı Türkmenlerinde ise kırkıncı gün “yas alma” adı verilen kadın merkezli bir tören yapılır. Yas almaya gelen kadınlar beraberlerinde kına ve yiyecek getirir. Kınalar bir kaba döküldükten sonra dul bir kadın tarafından karılır ve yas almaya katılan kadınların eline bir parça olmak suretiyle verilir (KK.10, KK.19, KK.123, KK.124). Ölen kişinin giysileri de bu tören özelinde saklandığı yerden çıkartılır ve “yas alma” törenine

katılan kadınlar tarafından bu kıyafetlere ölen kişi için ağıtlar yakar (KK.10, KK.19, KK.123, KK.124).

2.2. Köy Seyirlik Oyunları

Köy seyirlik oyunları, köylülerin uzun kış aylarında ve özellikle düğünlerde, bayramlarda eğlenmek ve vakit geçirmek için düzenleyip oynadıkları dram karakterli temsillerdir. Bu temsiller, tarihi kaynakların verdiği bilgilerden anlaşıldığına göre çok eski bir sözlü geleneğe dayanmaktadır (Elçin, 1991: IX). Bayramiç yöresinde aşağıda örneklerini sunduğumuz oyunlar günümüzde büyük oranda ortadan kalkmıştır:

Arap Oyunu: Köydeki delikanlılar arasından seçilen kişinin yüzü ve elleri is ile siyaha boyandıktan sonra kadın kılığına sokulur ve eline bir sopa verilir. Arap kızı elindeki sopayla kendisine talip olan gençlerle taklide dayalı görüşmeler yapar. Kendisine talip olan gençlerle görüşen Arap kızı daha sonra elindeki sopayla kendisine talip olan gençlerden birisine vurur. Arap kızının vurduğu kişi de Arap kızı kılığına girer ve gençler bu şekilde izleyenleri eğlendirir (KK.28, KK.47).

Arı Oyunu: Genellikle dini bayram akşamları köy odalarında üç kişinin oynadığı bir oyundur. Yan yana dizilen oyunculardan biri kafasına şapka giydikten sonra arı seçilerek diğer iki oyuncunun ortasına geçer. Arı olan kişi her iki elini parmak uçları birbirine değecek şekilde ağzına götürerek vız sesi çıkartır ve yanındakilerin boyun veya yanak hizasına koyduğu ellerine vurmaya çalışır. Arının vurduğu kişi kendine vurulacağı anda serbest olan diğer eli ile arının kafasında bulunan şapkayı yere düşürmeye çalışır. Şapkayı yere düşürmeyi başaran kişi diğer oyunda arı olur (KK.71).

Ayı Oyunu: Bayram ve düğün akşamlarında köy meydanında sergilenen bir oyundur. Köyün yaşlılarından seçilen erkeğe ayı postu veya keten çuval giydirildikten sonra kafasına önceden hazırlanan ayı başlığı geçirilir. Yine yaşça büyük olan birisi de ayının sahibi rolünü üstlenir. Ayı sahibi, elindeki tefi çalarak ayının boynuna bağladığı yular veya zincir ile ayıyı yönlendirir. Köy meydanında icra edilen bu oyunda ayı sahibi ayısına çeşitli taklitler yaptırıp müzik eşliğinde oynatarak izleyicileri eğlendirirler (KK.13, KK.42, KK.99).

Dede-Nene Oyunu: Dört kişiyle oynanan bir oyundur. Köyün delikanlıları arasından seçilen bir gence ceket, kumaş pantolon ve şapka giydirildikten sonra eline baston verilerek dede kılığına sokulur. Diğer delikanlı ise yaşlı kadın elbiseleri giyerek nene olur. Dede ve nene dışında iki gençten biri kız birisi de oğlan kılığına girdikten sonra oğlan, kızı dede ve nenenin huzurunda kaçırır. Bu olaydan sonra dede ve nene birbiriyle tartışır ve gençleri bulmak için bütün köyü dolaşırlar. İzleyicilerin de oyuna dâhil olup dede ve

neneye yardım etmesiyle birlikte kaçan gençler bulunur. Köy meydanında kurulan temsili mahkemede dede ve nene kaçan gençleri sorgular. Kaçan gençler dede ve neneyi ikna edip orta yolu bulduktan sonra evlendirilir (KK.68, KK.76).

Deve Oyunu: Yörede Gece Devesi veya Çullu Deve olarak da bilinen oyun düğün ve bayram akşamları oynanır. Köydeki delikanlılar tarafından oynanan oyunda, küçükbaş ya da büyükbaş hayvana ait olan kafatası demir veya tahtadan bir çubuğa geçirilip kafatası güzelce süslenir. Ardından 3-5 gencin üstü kapanacak şekilde üzerlerine çul atılır. En başta bulunan genç elinde demir çubuğu tutup kafatasını ip yardımıyla hareket ettirir ve ses çıkarır. Ortada bulunan gençlerden ikisi ise uzun boylu gençler arasından seçilir ve böylece devenin hörgücü vazifesini üstlenir. Deve kılığına giren gençler, davullar eşliğinde köy meydanında gezdikten sonra köyde gözlerine kestirdikleri kişileri korkutup kovalar (KK.13, KK.28, KK.42, KK.127).

Gandız Oyunu (Sürüsaban Oyunu): Bekâr delikanlılar ve yeni evli erkekler tarafından köy odasında oynanır. Oyunun amacı daha önceden herhangi bir etkinliğe katılmayan gençleri cezalandırmaktır. Köy odasında toplanan gençlerden biri “saban” olur ve kimsenin dışarıya çıkmaması için odanın kapısını kilitler. Işıkların kapatılmasıyla birlikte tüm oyuncular dönmeye başlar. Bu esnada ceza çekmesi gereken gençler, diğerleri tarafından sabanın önüne doğru dönerken yapılan darbeler ile getirilmeye çalışılır. Saban ise eline aldığı kemer ile karşısına çıkanlara vurur (KK.45).

Kız-Oğlan Oyunu: Düğünlerden sonra icra edilen bir oyundur. Gelinin yakın arkadaşı olan kızlar erkek kılığına, damadın yakın arkadaşı olan erkekler kız kılığına girer. Kılık değiştiren gençler bir arada müzik eşliğinde oyun oynadıktan sonra erkek kılığına giren kızlardan birisi damat yapılır ve elleri bağlanan gerçek gelin ile birlikte damat evine götürülür. Erkek kılığına giren kızların içinde yaşça büyük olan elindeki sepet ile damat evindekilere seslenerek isteklerini söyler. Bu istekler daha çok yiyecek, içecek, çerez vb. şeylerdir. Gençler istediklerini aldıktan sonra damat evden alınarak kız evine gidilir. Kız evinde de benzer oyunlar sergilendikten sonra damat, elleri bağlı olan gelinin ellerini çözer. Gecenin sonunda kılık değiştiren gençler hep birlikte sohbet edip eğlenirler (KK.8, KK.20, KK.28, KK.42, KK.93, KK.118).

Körük Oyunu: Dini bayramlarda sergilenen bir oyundur. Özellikle Kurban bayramının ikinci ve üçüncü günlerinde köy delikanlıları tarafından oynanır. Gençlerden birinin ağzı ve burnu beyaz bir bez yardımıyla kapatılır. Gencin yüzü siyaha boyandıktan sonra üstüne eski bir elbise giydirilir. Kollarını iki yana açan gencin kollarının arasına kol uzunluğu ile aynı uzunluğa sahip bir sopa koyulur. Bir başka genç ise kalaycı olur. Kalaycının eline bağlanan ipin diğer ucu yüzü siyaha boyanan gencin kollarının arasındaki

sopaya bağlanır. Kalaycı kalay yapıp hareket ettikçe kolları arasında sopa bulunan genç de hareket eder. Bu ikili arasında geçen diyaloglar izleyicileri eğlendirir (KK.42, KK.63).

Öküz Oyunu: "Çift Sürme Oyunu" olarak da adlandırılan Öküz Oyunu, gençler arasında oynansa da ekseriyetle köye dışarıdan yeni gelen damat ile kayınpederi arasında icra edilir. Kayınpeder, damadını alarak tarlaya götürür. Ardından öküzlere ait çift takımları damada giydirilir. İzleyicilerin de etkisiyle elinde çivili çomak bulunan kayınpeder, damadına bu çomak ile vurarak tarlasını sürdürür ve damada eziyet eder (KK.13, KK.49, KK.76, KK.99).

2.3. Geleneksel Çocuk Oyunları

Teknolojik gelişmelerin köy yaşamına etki etmediği dönemlerde sosyalleşme ihtiyacına bağlı olarak gelişen çocuk oyunları, kültürel anlamda içerdiği ögeler bakımından son derece önemlidir. Harekete ve belirli bir amaca varmayı hedefleyen bu oyunlar, temelinde eşitlik ilkesine dayanarak çocukların fiziksel, zihinsel ve karakteristik gelişimlerine katkıda bulunduğu gibi çevresindeki diğer çocuklarla olan iletişimini de güçlendirir. Bayramiç yöresinde oynandığı tespit edilen geleneksel çocuk oyunları ise şunlardır:

Aç Kapıyı Bezirgân Başı: Kız ve erkek çocuklarının birlikte oynadıkları bir oyundur. İki çocuk karşılıklı bir şekilde el ele tutuşarak kapı oluşturur. Diğer çocuklar ise eşit sayıda gruplara ayrılarak kervan olur. Kapı vazifesini üstlenen çocuklar kendilerine diğer grup üyelerinin duymayacağı birer parola belirler. Ardından kervanını oluşturan gruplar sırayla kapıdan geçer. Bu esnada kapıdakiler gözüne kestirdiği bir kervan üyesini aralarına alarak geçmesine izin vermez. Aralarına aldığı çocuğa iki parola sorulur ve çocuk verdiği cevaba göre kapının arkasına geçer. Kervanda son kişi kalana kadar bu işlem uygulanır. Kervanın son üyesi hangi kapıya geçeceğini seçtikten sonra kapıda bulunan gençler el ele tutuşup birbirlerini çeker. Yıkılan kapı oyunu kaybeder (KK.76).

Baluka Oyunu: Erkekler tarafından gece vakti oynanan bir oyundur. Ebe seçilen kişi etrafa dağılan arkadaşlarından birisine temas ederek onu da ebe yapar. El ele tutuşan iki ebe diğerlerini koşturarak oyunda bir kişi kalana kadar temas ettiği kişilerle birlikte el ele tutuşur. Ardından el ele tutuşup zincir oluşturan ebe grubu tek kalan kişiyi araya alır. Oyunda tek kalan kişi ebelerden oluşan halkayı aşıp kurtulursa oyunu kazanır. Tek kalan kişi ebelerin halkasından kurtulamazsa yeni oyunun ebesi o olur (KK.87).

Çelik Çomak (Met Oyunu): Eşit sayıda oluşturulan iki takım ile oynanır. Her iki ucu da çentilmiş olan ve "çelik" denilen çubuğun orta kısmı önceden kazılan toprağın boşluğuna gelecek şekilde paralel olarak koyulur. Çeliğin koyulduğu çukurdan geriye

doğru gidilerek çizgi çizilir. Çizilen bu çizginin arkasına “çomak” denilen çubuk koyulur. Oyuna hangi grubun başlayacağını belirlemek için her iki gruptan seçilen grup üyeleri çeliği çomağa değdirmeye çalışır. Çeliği çomağa değdiren grup oyuna başlar. Oyuna başlayan grubun üyesi çomağın ucuyla çomağa göre daha kısa olan çeliği bulunduğu çukurdan havaya kaldırarak vurur. Olabildiğince uzağa atılması hedeflenen çeliği diğer grubun üyeleri havada iken tutmaya çalışır. Çelik havadayken yakalanamaz ise diğer grup oyunu kaybetmiş olur (KK.8, KK.42, KK.90).

Dedek Oyunu: Beşer kişiden iki gruba ayrılan oyuncular karşılıklı olarak dizilir. Oyuncular dizildikten sonra iki grubun önüne uzun ve yassı biçimde beş taş dikilir. Her grup üyesi karşısındaki rakibinin önünde bulunan taşa sırayla iki kez taş atmak şartıyla yıkmaya çalışır. Rakibinin önündeki taşların tümünü deviren grup oyunu kazanır (KK.45).

Dombi Oyunu: Kız ve erkek çocuklarından üç veya beş kişilik iki grup oluşturulur. Üst üste koyulan on kiremit, paçavradan yapılan bir topa grup üyeleri tarafından sırayla ayakla vurularak yıkılmaya çalışılır. Top yardımıyla kiremitlerin tamamını deviren grup oyunu kazanır (KK.85).

Dombiliç Oyunu: Dörder kişiden oluşan iki grup hâlinde oynanır. İki gruptan birisi ebe seçildikten sonra yassı taş veya kırık testi parçalarının üst üste konulmasıyla hedef belirlenir. Ebe olan grup diğer grubu ve hedefi patlak top ile vurmaya çalışırken diğer grup ise topla vurulmadan hedefi eski hâline getirmeye çalışır. Eğer ebe olmayan gruptan hiç kimse vurulmaz ve hedefi eski hâline getirmeyi başarırsa grubun üyeleri dombiliç diye bağırır ve oyunu kazan taraf olur. Eğer ebe olan grup diğer gruptan birini vurur ya da hedefin tamamını devirirse diğer grup ebe olur (KK.24).

Güvercin Takla Oyunu: Erkek çocuklarının oynadığı oyundur. Her grup üç kişiden oluşur. Grup üyeleri sırt sırta verdikten sonra kollarını arkadan birleştirir. Bu şekilde pistte yan yana dizilen gruplar işaret verildikten sonra pozisyonlarını bozmadan aynı anda takla atarak hedefe varmaya çalışır. Yarış esnasında pozisyonunu bozan veya pist dışına çıkan grup üyeleri yarışmadan ihraç edilir. Kurallar dâhilinde hedefe ilk ulaşan grup yarışmayı kazanır (KK.42).

Hamamgöçtü Oyunu: Erkekler tarafından oynanan, uzun eşeğe benzeyen bir oyundur. Eşit sayıda iki gruba ayrılan oyunculardan bir grup üst üste veya yan yana durarak kendilerini sağlamlaştırdıktan sonra diğer grup üyeleri sırayla üstlerine atlayıp rakiplerini yıkmaya çalışır. Hamamı göçüren grup oyunu kazanır (KK.97).

Kaçak Jandarma Oyunu: Akşam vakitleri ıssız ve alacakaranlık yerlerde erkekler tarafından beşer kişilik gruplar hâlinde oynanan bir oyundur. Beşer kişilik grupların

haricinde bir kişi bekçi olarak seçilir. Bekçi oyuncular tarafından belirlenen süre içerisinde saklanan kaçakları bulmak zorundadır. Bekçinin yakaladığı kişiler bekçiye diğerlerinin yakalanması için yardım eder. Bekçi, kaçakları belirlenen sürede yakalayamaz ise bu sefer kaçaklar bir araya gelip bekçiyi yakalamaya çalışır (KK.85).

Kale Oyunu: Kız ve erkek çocukları tarafından en az iki kişiyle oynanır. İlk olarak taş veya kazık yardımıyla toprağa daire oluşturacak şekilde yuvarlak şekiller çizilir. Daha sonra her iki oyuncu sırasıyla önündeki taşlara ayakları ile vurarak taşları, çizdikleri dairenin merkezine doğru sokmaya çalışır. Attığı taşları dairenin içerisine en fazla sokan kişi oyunu kazanır. Atılan taş daireyi oluşturan çizgi üzerinde kalırsa rakibin isabetli atışına bakılmaksızın o kişi oyunu kaybeder (KK.97).

Kasnak Yarışı: Önceden hazırlanan yarış pistinde iki kişinin tuttuğu kasnağın iki yanına çuval serilir. Yarışmacılar sırayla kasnağın yanındaki çuvalların üstünde birer takla attıktan sonra kasnağın içinden geçerek bitiş noktasına doğru koşar. Bitiş noktasına ilk varan kişi kasnak yarışını kazanır. Oyunun bir diğer oynanış biçiminde ise yarışmacılar kasnaktan geçtikten sonra yerdeki çuvalın içine girerek hedefe varmaya çalışır (KK.24).

Kazık Oyunu: Daha önceden ucu sivriltilen kazık çamurlu bir bölgeye dikilir. Oyuncular ise sırayla ellerindeki bir başka kazık ile çamura saplanmış olan kazığı devirmeye çalışır. Kazığı deviren kişi devirdiği kazığın sahibi olur ve en fazla kazık toplayan oyuncu oyunun galibi olur (KK.42).

Mendil Kapmaca Oyunu: Eşit sayıda iki takım belirlendikten sonra takım dışından tarafsız bir kişiye mendil verilir. İki takım üyeleri elinde mendil bulunan kişiye doğru koşarak etrafında tur atar. Mendili el çabukluğu ile kapan takım üyesi kaçarken diğer takım üyeleri de mendili kapan kişiyi bulmak için harekete geçer. Bu esnada mendili kapan kişinin takım arkadaşları da diğer takım üyelerine engel olmaya çalışır. Diğer takım, mendili alan kişiyi yakalar veya ona temas ederse mendil el değiştirir (KK.42).

Öğbelek Oyunu: Saklambaç oyununa benzeyen bu oyunda ebe olarak seçilen kişi gözlerini kapatarak yüzünü ağaca dönerek diğer çocukların saklanması için belirli bir süre bekler. Ebe, süre bittikten sonra saklanan çocukları bulmak için ağacı terk edip saklanan çocukları bulmaya çalışır. Saklanan çocuklardan biri ebeye görünmeden ebenin gözlerini kapatıp ebeden önce ağaca değerse oyundaki ebe değişmez. Ebenin gördüğü veya dokunduğu kişi ise ebe olur (KK.24).

Samut Oyunu: Uzun kış gecelerinde erkekler arasında oynanan taklide dayalı bir oyundur. Oyuncular arasında en çok sözü geçen erkek samut başı seçilir. Samut başı seçilen genç oyun süresince kimseyle konuşmaz. Oyunun esas kuralı samut başının

yaptıklarını yapmaktır. Samut başı soyunduğu takdirde diğer gençler de soyunur. Dereye atlarsa diğerleri de atlar. Evin camına taş atarsa diğerleri de atar. Samut başının yaptıklarını tekrarlamayan birisi olduğu zaman diğer oyuncular tarafından falaka cezasına çarptırılır (KK.42).

Siğil Oyunu: En az iki kişi ile oynanır. İlk olarak çamurlu bir zemine çomak saplanır. Daha sonra oyuncular belirlenen uzaklıktan sırayla çamura saplanan çomağı ellerindeki çomaklar ile vurup yıkmaya çalışır. Çamura saplanan çomağı ıska geçen çomaklar rakip tarafından toplanırken isabet edip yıkamayan çomaklara dokunulmaz. Çamura saplanan çomağı deviren yarışmacı oyunu kazanır. Eğer her iki yarışmacı da çomağı deviremezse o zaman ellerindeki çomak sayısına bakılır. Rakibinden en çok çomak toplayan yarışmacı oyunun galibi olur (KK.85).

Şişe Dikme Oyunu: Kız ve erkeklerin karışık olarak iki gruba ayrılarak oynadıkları bir oyundur. Her iki grubun üyeleri yan yana dizildikten sonra yerde yatay vaziyette bulunan pet şişeleri her gruptan birer temsilci ayak ile sektirerek belirtilen bölgeye getirir. Şişeyi belirtilen bölgeye kim önce getirirse sırasını bir sonraki arkadaşına devreder. Hangi grup şişe sektirmeyi daha önce tamamlarsa oyunu kazanır (KK.24).

Tik Tok Oyunu: Ebe aldım-verdim yapılarak belirlenir. Yine saklambaca benzeyen bu oyunda saklanan kişilerin ebeye görünmemesi gerekir. Ebe, saklanan çocukları bulmak için ağaçtan ayrılınca gördüğü kişinin adını bağırarak ağaca vurup “tik tok” der. Böylece yeni ebe o olur. Saklanan çocuklar arasında ebeye görünmeden ağaca gidip ebenin adını söyledikten sonra ağaca vurup “tik tok” derse oyundaki ebe değişmemiş olur (KK.24).

Topal Köpek Oyunu: Oyundaki kişi sayısı katılımcılara göre belirlenir. Önceden hazırlanmış yarış pistinde boynuna haşlanmış yumurtalar dizilen yarışmacılar iki elinden destek alarak ayakları havaya gelecek şekilde ellerinin üstünde seke seke boyunlarındaki yumurtalara zarar vermeden yarışı tamamlamaya çalışır (KK.24).

2.4. Halk Hekimliği

Halk hekimliği Boratav tarafından “halkın, olanakları bulunmadığı için, ya da başka sebeplerle doktora gidemeyince veya gitmek istemeyince, hastalıklarını tanılama ve sağaltma amacı ile başvurduğu yöntem ve işlemlerin tümü” (Boratav, 1994: 122) şeklinde tanımlanmıştır.

Teknolojin ve tıbbın gelişmediği dönemlerde kaynağı tespit edilemeyen bazı hastalıklar, toplumlar tarafından kendi kültür daireleri içerisinde tanımlanmış ve buna bağlı olarak hastalığın tedavi edilme süreci de geleneksel bilgi ve tecrübe ekseninde

şekillenmiştir. Bayramiç yöresinde halk hekimliği alanında tespit edilen hastalıklar çeşitli ocaklara bağlı olarak “el almak” suretiyle ocak mensubu olan kişiler tarafından geleneksel yöntemler ile tedavi edilmektedir. Yörede tespit edilen tedavi şekilleri ise şunlardır:

Köstebek Okuma: İnsan vücudunun belirli yerlerinde çıkan koyu renkli çıbanlara karşı tedavi etme şeklini bilen birisinden el alarak öğrenen kişi, köstebeğin yedi farklı yerde biriktirdiği toprak ayrı ayrı alınarak muhafaza edilir. Bu işlemin ardından daha öncesinde ölmüş olan bir köstebekten kesilen el ve toprak parçaları ile hastalıklı bölgenin etrafı dua okunarak çizilir. Okuma seansının ardından kullanılan toprak parçaları dua okunarak tülbende çıkılanır ve sonrasında su değmeyen bir yere çivi ile asılır. Tülbent içerisinde asılan toprak kurudukça hastanın vücudunda çıkan çıbanlar da kurur (KK.104).

Yılancık Okuma: Yılancık yeli olarak da adlandırılır. Hastalığı tedavi etmesini bilen birisi tarafından el alan kişi, doğada beyaz ve yassı renkte olan yılancık taşlarını topladıktan sonra taşları üremesi için içerisinde un olan bir kap içerisine koyar. Bel ve bacak gibi eklem yerlerindeki ağrılara karşı özel duası okunarak kap içerisindeki yılancık taşlarından birisi ağrıyan bölgeye temas ettirilir. Eğer taş hastalıklı bölgeye yapışırsa “yılancık yeli” teşhisi konur. Ardından ağrıyan bölgeye dua okunarak el ile ovulur (KK.76).

Siğil Okuma: Parmak kalınlığında kesilen yedi yemiş dalı, okunan dualar eşliğinde siğil çıkan bölgeye temas ettirilerek tedavi edilir (KK.84). Duasını bilen bir kişi tarafından temiz bir beze dua okunduktan sonra bez hasta olan kişiye verilir. Hasta bez parçasını alarak herhangi bir yere gömer. Hasta bezi unuttuğu zaman vücudundaki siğil de kaybolur (KK.85).

Bakır Basma: Vücutta kırmızı renkte yaralar çıktığı zaman hastalıklı bölgeye dua okunarak kırmızı renkte bir bez ile etrafı çevrilir. Okuma işlemi tamamlandıktan sonra hastalıklı bölgeye ısıtılan bakır parça basılarak yakılır. Bu işlemin ardından okunup yakılan bölgenin üstüne barut tozu koyulur ve temiz bir bez yardımıyla sarılır (KK.84).

Temre Okuma: Vücudun herhangi bir yerinde çıkan kırmızı renkteki lekelere karşı lekelerin cumartesi gününe denk gelecek şekilde yedi arpa tanesi ile dua okunarak çizilir. Bu işlemin ardından tedavide kullanılmış olan arpa taneleri ayak basılmayacak bir yere gömülür ve böylece tedavi süreci tamamlanır (KK.68).

Diğer Halk Hekimliği Uygulamaları: Vücutta meydana gelen herhangi bir açık yaralanma sonrası keçi derisi yaralı bölgeye uygun şekilde kesilip koyulduktan sonra sarılır. Bu şekilde yara daha çabuk iyileşir (KK.60).

Çocuklarda “burun kurusu” olarak adlandırılan solunum yolu rahatsızlığına karşı nefesi kuvvetli bir kadın tarafından çocuk yere sırt üstü gelecek şekilde yatırılır. Ardından

dua okuyarak sırasıyla çocuğun boyun ve bacak kısımları zeytinyağı ile iyice ovulur. Daha sonra çocuğun alnında dua okunup yengeç gezdirilerek hastalık tedavi edilir (KK.81).

Sıtma hastalığına yakalanan kişiler Yahşi Bey Türbesi'nden aldıkları toprağı bez içerisine yaydıktan sonra her iki bileğine de sarar. Hastalığın geçmesinin ardından alınan topraklar türbeye geri bırakılır (KK.52).

Hastalığa karşı vücut direnci zayıf olan kişiler evlerindeki pirinç veya şekerleri bir kap içerisinde Yahşi Bey Türbesi'ne bir haftalık süre ile bırakır. Bir hafta sonra türbeye bırakılan şeker ve pirinçlerden yemek veya tatlı yapılarak yakalanılan hastalığa şifa olması amacıyla tüketilir (KK.52).

Çocukların vücudunda herhangi bir yer ağrıdığında ulu neneler üç kere "dağlar taşlar ulu ulu kaba ağaçlar gelsin de çocuğumun ağrılarını alsın da gitsin" diyerek ağrıyan bölgeyi ovalar (KK.122).

Eklem ağrılarına karşı ağrılı bölgeye kupa tutulur (KK.45).

Çam reçinesi merhem haline getirildikten sonra vücutta oluşan çatlaklara sürülür (KK.24).

Mide rahatsızlıklarına karşı zeytin reçinesi eritilerek yenilir (KK.24).

Kurutulup toz haline getirilen göbek mantarı vücuttaki yaraları kısa sürede kapattığından yaralı bölgeye yedirilir (KK.60).

Keçi derisi yaralı bölgeye sarılırsa yara daha kısa sürede kapanır (KK.60).

Tavşanların sırt kısmında bulunan yağ bezesi, insan vücuduna batmış olan kıymık vb. yabancı madde üzerine iyice sürülerek sarılır. Ertesi gün sarılan yer açılır ve vücuda batan yabancı madde el ile çıkarılır (KK.8).

Diz ağrılarına karşı ayrık bitkisinin suyu çıkarılarak içilir (KK.24).

Diş ağrılarının azalması için tavşan derisi yüzülerek diş ağrısı olan kişinin başına koyulur (KK.8).

Ayının yağı kaynatılıp içildiğinde guatr hastalığını iyileştirir (KK.18).

İshale karşı bir yemek kaşığı yoğurt ve yarım çay kaşığı soda karıştırıldıktan sonra köpürtülerek içilir (KK.8).

Basura karşı iyi geldiğinden tilki eti yenir (KK.18). Basur rahatsızlığına karşı, öldürülen bir yaban domuzu sırt üstü yatırıldıktan sonra karın bölgesi iç organlarına zarar verilmeden keskin bir bıçak yardımıyla açılır. Basuru olan erkek, cinsel organını bir bez ile

sararak çıplak vaziyette basur olan yerini domuzun iç organlarına değdirerek şekilde oturur. Yaklaşık yarım saatlik sürede domuzun vücut ısısı soğuyana dek bu şekilde bekler. Ertesi gün ise basur ortadan kaybolur. Bu tedavi sayesinde hasta bir daha basura yakalanmaz (KK.101).

Yaban domuzun yağı yanık vb. yaralara sürüldüğü takdirde yaranın daha çabuk iyileşmesini ve yara izlerinin ciddi oranda azalmasını sağlar (KK.101).

Bel fıtığı ve eklem ağrılarını gidermek amacıyla avlanan kırmızı benekli alabalık, zeytinyağı olan bir şişede eritilir. Balık yağda eridikten sonra karışımdan merhem elde edilir. Elde edilen merhem ağrıyan bölgeye sürülerek ağrıları önemli ölçüde azaltır Veya tamamen ortadan kaldırır (KK.25).

2.5. Halk Baytarlığı

Halkın veteriner olmadığı zamanlarda veya veterinere ulaşamadığı ya da çoğunlukla ekonomik sebeplerle veterinere gitmek istemedikleri zamanlarda hayvanlarını hastalıklardan korumak veya hayvanlarını tedavi etmek için başvurdukları uygulama ve pratiklerin tümü halk veterinerliği adı altında değerlendirilmiş ve bu geleneksel bilgi türü halk bilgisinin araştırma kadrolarından biri hâlini almıştır (Açа, 2016: 579-580). Boratav, hayvan hastalıklarının tedavisi ile ilgili olarak; tümüyle akılcı yöntemler, tümüyle büyülük işlemler, büyülük ve akılcı katışık işlemler olarak üç farklı tedavi yönteminden bahseder (Boratav, 1994: 129).

Bayramiç yöresinde tarımsal faaliyetlerin sürdürüldüğü alanlar dışında kalan çayır ve meradan oluşan araziler ile şahsî mülklerde özellikle küçükbaş hayvancılık yoğun olarak yapılmaktadır. Buna bağlı olarak hayvanların sağaltılması, bakımı ve dış etkenlerden koruması ile ilgili olarak bazı geleneksel yöntemlerin varlığı tespit edilmiştir. Bunun dışında yörede kümes hayvanları ve avcılık gibi çeşitli faaliyetlerde kullanılan halk veterinerliği uygulamalarına örnek teşkil edebilecek tespit edilen geleneksel uygulamalar şunlardır:

Soğuk geçen kış mevsimlerinde ve ortaya çıkan salgın hastalıklarda kümes hayvanlarının direncini arttırmak için söğüt kabuğu ince ince kıyıldıktan sonra toz hâline getirilip hayvanların içtiği suya karıştırılır (KK.70).

Kümes hayvanlarının bitlenmesine karşı kümesin etrafını saracak şekilde ayıt çiçeği koyulur (KK.70).

Tavukların kızgınlığını arttırmak için acı biber verilir (KK.8).

Dış kanaması olan kümes hayvanının kanayan bölgesine un sürülerek kanaması durdurulur (KK.8).

Büyük ve küçükbaş hayvanların vücut direncini arttırmak için içtikleri suya su miktarına uygun olacak şekilde göz taşı koyulur (KK.8, KK.70).

Kuru börülce iyice kavrulduktan sonra çekilerek kızgın hâldeki zeytinyağı ile karıştırılır. Elde edilen karışım hayvanın zarar gören itinayla bölgesine sürülür. Bu karışıma kurt veya sinek yaklaşamadığından deri kendini hızla onarır ve hayvanın yarası kapanarak yeniden tüy çıkarması sağlanır (KK.70).

Büyük ve küçükbaş hayvanların yaşadığı ahırın çevresine yılan, akrep vb. haşerelerin girmesini önlemek için kükürt ve sarımsaktan oluşan karışım dökülür (KK.70).

Ahırı temizlemek ve soğuk günlerde ahırdaki hayvanların üşümesini engellemek için ahırda bulunan samanların altına kireç serpilir (KK.70).

Soğukta kalan ahır hayvanlarının üşüdüğü kulaklarından belli olur. Hayvanın vücut ısısını yeniden düzene sokmak ve kan akışını sağlamak için kulağına bir çomak ile vurulur ya da keskin bir bıçak ile kulağının küçük bir kısmı çizilerek kanı akıtılır (KK.32).

Kışın doğum yapan küçükbaş hayvanın soğuğa bağlı olarak sonunu düşüremediği zamanlarda hayvanın üstüne çuval örtülüp altına yaş ardıç ağacı parçaları koyulduktan sonra yakılır. Bu işleme “ardıç tütsüsü” adı verilir. Hayvanın karın altı, meme uçları ve ayakları bu tütsüleme sayede ısıtılır. Vücudu ısınan hayvan damarları açıldıktan sonra ise sonunu düşürür (KK.8).

Küçükbaş hayvanları kızıştırmak için arpa verilir (KK.8).

Küçükbaş hayvanları sıcak yaz aylarında serin tutmak için bol miktarda yulaf yedirilir (KK.8).

Kuzular aniden felç geçirerek yere yıkılır. Bu durumda alnında bulunan tüyler çekilerek tüylerin altındaki deri hareket ettirilir ve felç geçiren kuzu yeniden canlanır (KK.32).

Vücudunda gaz bulunan hayvana kömürlü su süzüldükten sonra içirilir (KK.32).

İştahı kesilen büyükbaş hayvana ya pekmez yedirilir ya da şarap içirilir (KK.32).

Ayağı sakatlanan küçükbaş hayvanların sakat ayağı her iki yandan tahtalar yardımıyla sabitlenerek tedavi edilir (KK.68).

Hayvan zehirlendiği zaman çamurlu su içirilerek vücudundaki zehir atılır (KK.32).

Büyükbaş hayvanlarda vücudunda çıkan siğillere nefesi kuvvetli biri tarafından dua okunur. Dua okuma esnasında bir yandan da tahtaya çivi çakılarak hayvan tedavi edilir (KK.68).

Hayvanlara nazar değmemesi için bulundukları yere içi temizlenmiş kuru kafa, at nalı veya ortası delik para atılır (KK.8).

Yeni doğum yapmış olan büyükbaş hayvanlara nazar değmemesi için kuşak sarılır ya da kuyruğunun ucuna bez parçası takılır (KK.8).

Büyükbaş hayvanlarda "domuz başı" denilen çıban çıkar. Bu çıbanın etrafı yaban domuzunun erkeğinde bulunan dişler yardımıyla çevrilip nefesi kuvvetli birisi tarafından dua okunarak tedavi edilir (KK.82).

Av köpeklerin burnuna, koku hassasiyetini arttırmak için zeytinyağı sürülür (KK.47).

Köpeklerin patilerinde aşınmaya bağlı olarak yara vb. bir şey çıkması durumunda köpeğin patilerine kına yakılarak zeytinyağı ile ovulur (KK.47).

Köpeklerin yemesi için kepek ve sıcak su karıştırılarak "yal" yapılır. Aşırı şekilde yal tüketen köpek "dilcik" olur ve dillerinin alt kısmında büyük şişkinlik oluşur. Bu şişkinlikten dolayı iştahı kesilen köpek halsizleşir. Bu durumu önlemek amacıyla köpeğin başı yukarıya kaldırılarak ağzı açılır ve dilinin altında oluşan şişkin bölge bıçak yardımıyla çizilerek iltihap akıtılır (KK.8).

Zehirlenen köpeğinin kuyruğundan 1 cm. kesildikten sonra kulakları çizilir. Bu sayede zehir vücuttan atılır (KK.47).

2.6. Halk İnanışları

Halk inanışı; tabiatüstü, insanüstü bir gücün, varlığın, varlıkların mevcudiyetine, bunlarla ilgili görev ve kaçınmaların bulunduğuna, bunlara riayet edildiğinde yarar sağlanabileceğine, ihlal veya ihmal edildiğinde zarar görüleceği ne inanmadır. Böyle bir gücün veya varlıkların gerçekten var olup olmaması, mantıklı veya ispatlanabilir olması önemsenmez. Önemli olan, kişinin kültürünün bir öğesi olan böyle şeylere olan bağlılığı, bunun kişiye ve topluma verdiği mutluluktur. Halk inanışları; bir bölgede yaşayan halkın, eskiden beri getirdiği inanış ve uygulamalardır. Bu inanış ve uygulamalar genellikle şifahi olarak aktarılan ve görme, duymayla yaygınlaşan inanışlardır (Eroğlu, 2017: 21-22). Bayramiç yöresinde yukarıdaki açıklamadan hareketle elde edilen inanış ve uygulamalar, şunlardır:

Zaman ve Gökyüzüyle İlgili Halk İnanışları: 36 senede bir devran döner (KK.24). Cumartesi günü işe başlanmaz (KK.115). Perşembe gecesi, cuma akşamı sayıldığından kahvehanede oyun oynanmaz (KK.113). Perşembe ve pazar günü kutsal sayıldığından işe bu günlerde başlanır (KK.70, KK.82, KK.115). Perşembeyi cumaya bağlayan gece, tekbirli bayram ve kandillerde ava gidilmez (KK.101, KK.112). Nisan ayı bereket ayıdır (KK.115). Salı günü dünür gidilmez (KK.113). Salı sallanır ve salı günü başlanan iş bitmez denildiğinden salı günü işe başlanmaz (KK.42, KK.70, KK.82, KK.85, KK.115). Köpekler toplu hâlde aniden ulumaya başlarsa deprem olacağı anlamına gelir (KK.14). Küçükbaş hayvanlar gözle görülür şekilde tedirgin olursa deprem olur (KK.14). Kümes hayvanlarının alışılmadık hareketlerde bulunup vakitsizce ötmesi depremin habercisidir (KK.42). Düğün vb. kutlamalar esnasında yağmur yağmaya başlarsa yağmurun dinmesi için eşeğe ayna gösterilir (KK.1, KK.74). Kurak geçen zamanlarda yağmurun yağması için yağmur duasına çıkılır (KK.4, KK.11, KK.22, KK.42, KK.53, KK.85, KK.96, KK.125). Gökyüzünde yıldız kayması birisinin ölümüne yorulur (KK.8, KK.13, KK.49). Yağışlı veya kapalı havanın düzelmesi için hanede annesinin ilki olan çocuğa üç kez İhlas Suresi okunduktan sonra ters çevrilen üç ayaklı sac çocuğa verilerek evden dışarıya attırılır (KK.76, KK.84).

Hayvanlarla İlgili Halk İnanışları: Baykuşun konduğu haneden ölü çıkar (KK.9, KK.25, KK.39, KK.75, KK.85, KK.102, KK.109). Baykuşun yuva yaptığı hane çöker (KK.4, KK.111). Ezan okunurken köpeğin uluması uğursuz kabul edilir (KK.8, KK.23, KK.58, KK.68, KK.111). Kara kedinin görülmesi uğursuzluk getirir (KK.112). Karacayı vurmak günah olsa da etinin yenmesi sevap sayılır (KK.101, KK.111, KK.112). Kırlangıç yuvaları bozulmaz. Bozulduğu takdirde bozan kişi zarar görür. (KK.115). Köpeğin vakitsiz uluması hayra yorulmaz (KK.4, KK.42, KK.51, KK.66, KK.74). Kumru ve güvercin kutsal sayıldığı için avlanmaz (KK.47). Leylekler kutsal kabul edildiğinden rahatsız etmek ve yuvalarını bozmak günahtır (KK.60, KK.112). Tavşan gören kişi üzerindeki uğursuzluğu kaldırmak için geriye doğru 3, 5 veya 10 adım atar (KK.24). Örümcek peygamberimizi ağ örüp koruduğundan yuvaları bozulmaz ve öldürmek günah sayılır (KK.8, KK.25, KK.54, KK.83, KK.110, KK.127). Tavşan görmek uğursuzluk getirir (KK.24, KK.106, KK.121, KK.123). Tilkinin tepeye çıkıp uluması birisinin öleceğine işarettir (KK.39, KK.126). Yol üstünde yılan görülmesi hayra yorulmaz (KK.18, KK.33, KK.49, KK.72). Zamansız öten karga hayra yorulmaz ölümün habercisi sayılır (KK.24, KK.39, KK.42).

Eşyalar, Aletler ve Besinlerle İlgili Halk İnanışları: Hastalıklardan veya kötülüklerden korunmak için duvara ya da tahtaya üç kez vurulur (KK.42, KK.84, KK.100). Hayır amacıyla kesilen hayvanın eti içki ile tüketmek büyük günahtır (KK.92). İçinde ölü yağı bulunduğundan mezarlık içerisinde yetişen meyve ve sebze gibi yiyecekler tüketilmez

(KK.101). Sakız çiğneyenlerin ölmüşlerinin başını çiğnediğine inanılır. Bu yüzden sakız çiğnemek günahtır (KK.24, KK.126).

Bereket, Uğur ve Uğursuzlukla İlgili Halk İnanışları: Avcılar, uğursuzluk getireceğine inandığından erzak çantalarında soğan, sarımsak, acı biber vb. şeyler bulundurmaz (KK.8, KK.23, KK.101). Avcıya nereye gittiği sorulmaz (KK.8, KK.98). Avın bereketi kaçmasın diye av eti çiğ olarak dağıtılmaz (KK.57, KK.101). Avın bereketli geçmesi için avcı, dadalı bir kadına arkasından süpürge attırır (KK.8, KK.111). Avın bereketli geçmesi için tüfeğin etrafı yemlenerek üzerinden tavuk atlatılır (KK.101). Avın bereketli geçmesi için tüfeğin üzerinden çocuk atlatılır (KK.111). Bıçak elden ele verilmez (KK.24). Biber, soğan, sarımsak vb. acı olan şeyler elden ele verilmez (KK.24). Cünüp gezilmez (KK.8, KK.50, KK.59). Dükkânlar besmele ile açılıp dükkândan içeriye sağ ayakla girilir (KK.8, KK.41, KK.102, KK.108, KK.112). Evden besmele çekilerek sağ ayakla çıkılır (KK.13, KK.60, KK.69, KK.75). Gece ıslık çalınmaz (KK.115). Gece vakti tırnak kesilmez (KK.33, KK.43, KK.70, KK.76, KK.100, KK.105, KK.120). Kapı eşiğine oturulmaz (KK.115). Tarım ürünü yetiştirilen yerlerde mahsulün bereketli olması için tarla kenarına ihtiyaç sahipleri için içerisinde üzüm, elma vb. yiyecek olan bir sepet bırakılır (KK.12, KK.32, KK.42, KK.49). Tondurdak/Dongurdak cinsi iri çekirdekli üzümlerin çöpü ve çekirdeği bereket getirmesi amacıyla kurt ve kuşların yemesi için toprağa atılır (KK.42).

Dini Günler, Bayramlar ve Törenlerle İlgili Halk İnanışları: Hıdrellez günü bereket getirmesi için bahçelerde veya çay kenarında gezilir (KK.34, KK.71, KK.85). Hıdrellez günü iğne tutulmaz, yama yamanmaz, turşu kurulmaz (KK.76, KK.104). Hıdrellez günü iş yapılmaz (KK.11, KK.15, KK.44, KK.65, KK.70, KK.81, KK.90, KK.99, KK.129). Hıdrellez sabahı erkenden kalkıp çay veya eder kenarlarına gidilerek dilekler çizilir (KK.44, KK.89, KK.90). Hıdrellez sabahı kaldırılan taşın altından iri karınca çıkarsa ineğin, ufak karınca çıkarsa küçükbaş hayvanın çok olacağına inanılır. (KK.68). Hıdrellez sabahı mayasız yoğurt yapılır. Hızır Dede'nin gelerek mayaladığına inanılan yoğurt ocaklığın kenarında ağzı kapalı olarak bırakılır. Yoğurt maya tuttuğu zaman Hızır Dede'nin eve uğradığına inanılır (KK.76, KK.104). Hıdrellez zamanı üç gün boyunca çöp dahi ellenmez (KK.70). Hıdrellez zamanı ardıç ağacı yakılarak üstünden atlanır. Ayrıca iki gün boyunca yeşil koparılmaz, canlı hiçbir şeye zarar verilmez (KK.82). Hıdrellez zamanı ekilen ürünler çok olur (KK.62, KK.81). Hıdrellez zamanı evde durulmaz (KK.90). Hıdrellez zamanı insanlar üstlerindeki sıkıntıyı atmak için üç kez "ağrılarımız acılarımız koca gavura gitsin" dedikten sonra yakılan Hıdrellez ateşinin üstünden üç kez atlar (KK.73, KK.124). Hıdrellez zamanı kötü ruhları kovmak için hanelerde kor hâlindeki ateş gezdirilir (KK.67). Hıdrellez zamanı ölen ataların ruhları ile zaman geçirmek için mezarlık ziyaretine gidilir (KK.24, KK.37,

KK.61, KK.121, KK.123). Hıdrellez zamanı temizlik yapılmaz (KK.81, KK.90). Hıdrellez zamanı Uzun Dede'ye gidilerek yatırın başucuna para veya çerez koyulur. (KK.124). Hıdrellezde Hızır Dede'nin geleceğine inanıldığından 3 gün işe gidilmez ve iş yapılmaz (KK.81). Hıdrellezde yapılan işten hayır gelmez mutlaka zararı dokunur (KK.115). Hıdrellezden bir gün evvel Hızır Dede'nin bereket getirmesi için ambarların kapıları açık bırakılır (KK.81). Hıdrellezden bir gün önce bekâr kızlar koca bulmak için çeyizlik sandıklarının ağzını açık bırakır (KK.81). Hızır eve uğrasın diye akşamdan camlar açık bırakılır (KK.44, KK.90). Kurban bayramı arifesinden bayram bitimine kadar iş yapılmaz (KK.115). Muharrem ayında yaş koparılmaz (KK.24).

Nazar ve Nazardan Korunmayla İlgili Halk İnanışları: Haneyi nazardan korumak için anne ve çocuğun tırnak parçaları çörek otuna takılarak ev içerisinde yüksekçe bir yere asılır (KK.90). İğde ağacının dalı ev içerisinde gözle görülmeyen bir yere saklandığı zaman haneyi nazara karşı korur (KK.24). Nazara karşı dua okunur (KK.89). Nazara karşı evlere çörek otu asılır (KK.127). Nazara karşı muska yazdırılır (KK.127). Nazara karşı tuza okunur (KK.55, KK.127). Nazardan korunmak için gök boncuk takılır (KK.10, KK.106). Nazardan korunmak için nazar boncuğu takılır (KK.11, KK.27, KK.43, KK.103). Renkli ve özellikle mavi gözlü insanların nazarı çabuk değer (KK.76, KK.105, KK.120). Sarımsak, kırmızı kurdele, çörek otu haneyi nazardan korur (KK.24). Siyah renge nazar değmediğinden siyah renkte elbiseler giyilir (KK.24). Tarla sahipleri mahsullerine nazar değmemesi için tarla içerisinde gözle görülecek bir şekilde dikilen kazığa siyah renkte bez bağlar (KK.24).

Büyü ve Sihirle İlgili Halk İnanışları: Çocuk sahibi olmak için muska yazdırılır (KK.52, KK.112, KK.126). Kötülüklerden korunmak için muska taşınır (KK.26, KK.55, KK.84, KK.126). Üzerinde kırgınlık olan biri kuvvetli olan kişi tarafından okunur (KK.26, KK.34, KK.76).

Su ve Ateşle İlgili Halk İnanışları: Ateşe tükürülmez (KK.24, KK.98, KK.127). Ateşin söndürüldüğü yer pisletilmez (KK.24, KK.98, KK.127). Su kirletilmez (KK.24, KK.98, KK.127). Suya küçük abdest yapılmaz (KK.24, KK.98, KK.127). Suya tükürülmez (KK.24, KK.98, KK.127). Yola gidenin ardından su gibi akıp gitsin diye kovayla su dökülür (KK.8, KK.65, KK.74, KK.120).

Kutsal Yerler ve Mekânlarla İlgili Halk İnanışları: Dedelere ziyarete gidildiğinde ayak veya başucunda bulunan mezar taşına üç kez dokunulduktan sonra sakala veya yüze sürülerek niyaz edilir (KK.24). Kutsal yerler ile dalga geçilmez (KK.19, KK.24, KK.73, KK.106, KK.107, KK.122). Mezarlıkta kötü söz söylenmez, müzik açılmaz ve ıslık çalınmaz (KK.68, KK.85, KK.90, KK.92, KK.110). Ulu ağaçlara zarar verilmez,

pürçeklerine dokunulmaz ve yakınındaki ağaçlar kesilmez (KK.24, KK.73, KK.123, KK.124). Yatırın yakınında bulunan ağaçlar kesilmez (KK.9, KK.10, KK.24, KK.30, KK.37, KK.73, KK.109, KK.121, KK.124). Yatırlara yakınındaki hayvanlara dokunulmaz ve avlanılmaz (KK.8, KK.24, KK.39, KK.101, KK.111). Yatırların yakınında ıslık çalınmaz, yüksek sesle konuşulmaz ve şarkı söylenmez (KK.39, KK.126). Ziyaret yerlerine zarar verilmez (KK.19, KK.24, KK.73, KK.126).

Cin, Şeytan ve Meleklerle İlgili Halk İnanışları: Akşam vakti ıssız ve harabe yerlerde dolaşılmaz cinler musallat olur (KK.55). Cinler, kendilerine "cin" diye hitap eden kişiye musallat olurlar (KK.55). Geviş getiren hayvanların yanına şeytan gelmez. Keçi geviş getirmediğinden ona şeytan musallat olur. (KK.115). Islık çalan kişi şeytan çağırmış sayılır (KK.76). İncir ağacının altında çok durana cinler musallat olur (KK.49, KK.72, KK.129). Kedi olan evde şeytan eksik olmaz (KK.120). Köpek yaşayan eve melekler girmez (KK.89). Tuvalette çok duran kişilere cin veya cinler bulaşır (KK.55). Uzun süre aynaya bakılırsa kötü huylu cinler musallat olur (KK.55).

İnsan Vücudu ve İnsan Davranışlarıyla İlgili Halk İnanışları: Bir kişi başına gelmemesini istediği bir duruma karşı ya dilini ısırır ya da kulağını çeker (KK.42). Ceviz ağacı altınca uyuyan kişi mutlaka hasta olur (KK.49, KK.72). İnsanın sağ avucu kaşınırsa para geleceğine, sol avucu kaşınırsa para çıkacağına inanılır (KK.24, KK.68, KK.85). İnsanın sağ gözü seğirirse iyiye, sol gözü seğirirse kötüye yorulur (KK.8, KK.35, KK.61). Kulağı çınlayan kişi hangi kulağının çınladığını yakınındaki birisine sorar. Sorduğu kişi hangi kulağın çınladığını doğru tahmin ederse hayra, yanlış tahmin ederse kötüye yorulur (KK.24). Sağ göz seğirmesi hayra yorulduğundan sağlar, sol göz seğirmesi ise şerre yorulduğundan ağlar (KK.68). Sağ kulak çınlaması, kulağı çınlayan kişi hakkında iyi şeyler söylendiğine, sol kulak çınlaması ise kulağı çınlayan kişi hakkında kötü şeyler söylendiği anlamına gelir (KK.76, KK.118, KK.120, KK.128).

2.7. Halk Takvimi ve Meteorolojisi

Bayramiç yöresinde özellikle tarımsal faaliyetlerin yaygın olarak yapılmasından kaynaklı özellikle teknolojinin gelişmediği eski dönemlerden itibaren günün vakitlerinin ayrılması, zamanın bölümlenmesi ve meteorolojik olaylara bağlı olarak elde edilen çeşitli belirtiler ve inanışlar aşağıdaki gibidir:

21 Aralık'ta "zemheri" başlar ve 29 Ocak tarihine kadar 40 gün devam eder. 1 Şubat'tan itibaren başlayan "meşe" ise 21 Mart'a değin 50 gün sürer. Meşe süresince sırasıyla havaya, suya ve toprağa cemre düştükten sonra kış biter (KK.8). 6 Kasım'da kış, 6 Mayıs'ta ise yaz başlar (KK.14). Perşembe gecesine cuma akşamı denir (KK.82).

Zaman güneşin konumuna göre tahmin edilir (KK.14). Kişi yüzünü güneşe dönüp elini iki gözünün arasına burun hizasına gelecek şekilde koyduktan sonra güneşe bakar. Sol göz kapatıldıktan sonra güneş, açık olan sağ gözün tam karşısına hizalanıyorsa vakit öğlen vaktidir. Güneş, sağ gözün sağına doğru duruyorsa bu da vaktin öğleden sonra olduğu anlamına gelir (KK.14). İkindi vaktinde bir ağacın gölgesi ağaca bakan kişiye doğru 3-4 metre doğru uzar (KK.14).

Bakacak Tepesi'ne bulut çökerse ertesi gün havanın değişir (KK.82). Baykuşlar akşam ezanından sonra çok öterse hava değişir (KK.14, KK.69). Beyaz ve parlak renkli dolunayın etrafında kırmızı renkli bir çember varsa bu havanın yağacağı anlamına gelir. Ayın çevresindeki kırmızı çember aya ne kadar yakınsa hava da o kadar sürede yağış yapar (KK.14). Hava yağacağı zaman kurbağalar sulak alanlardan ayrılarak etrafta gezinir (KK.14, KK.33). Hava yağış yapacağı zaman solucanlar toprağın üstüne çıkar (KK.14, KK.33, KK.69). Havaya aniden sis çökerse yağmur yağar (KK.68). Haziran ve Temmuz ayları yakarca sıcak olursa kışın Ocak ve Şubat ayları da çok soğuk olur (KK.14). Hıdrellez gelmeyince yaz gelmez (KK.68).

Horoz akşam saat 11-12 civarında ötmesi gerekenden daha erken saatte öterse havanın değişeceği anlamına gelir. Hava güneşliyse bulutlu, bulutlu ise güneşli olur (KK.14). Horozun zamansız ötmesi havanın değişeceğine işarettir (KK.33, KK.69). Kayalı Dağ denilen yere sis çökerse hava aniden soğuyarak kar yapar (KK.82). Kış vaktinde köye aniden bulut çökerse kar yağar (KK.68).

Koyun ya da keçi gibi küçükbaş hayvan sürüleri bayırdan köye dönerken huzursuzlanıp yemek için etraftaki pınar ağaçlarına sararsa bu durum havanın aniden soğuyup kar yağacağı anlamına gelir (KK.14). Köyün üç yamacına sis çökerse yağmur yağar (KK.76, KK.84). Kuşlar yerde çok gezinir ve uzun süre uçmazlar ise hava soğur (KK.42). Kuşların çok ötmesi yağmurun habercisidir (KK.24). Meşe ve pınar ağaçları fazla pelit yaparsa kış mevsimi çok sert geçer (KK.14). Saros Körfezi yönünden şiddetli gök gürültülüsü sesi duyulursa hava kısa sürede yağmur yapar (KK.42). Yağışlı veya kapalı havalarda kuşlar toplu olarak köyün yakınına gelip öterse bu durum havanın düzeleceği anlamına gelir (KK.69). Yol kenarındaki taşların altında rutubet olursa hava 1-2 güne yağmur yağar (KK.14).

2.8. Halk Mutfağı

İnsanoğlunun ihtiyaç hiyerarşisinin en alt basamağında olan beslenme gereksinimi, ilkel dönemlerde avcılık ve toplayıcılık faaliyetleriyle yapılmaya başlanmış, üretim mekanizmasının geliştirilmesiyle de yaşanılan coğrafya ve üretilen tarımsal ürünlere göre

çeşitlenme olanağı bulmuştur. Çanakkale yöresinde bu en temel ihtiyacın karşılanması, tarım ve hayvancılık üretimi ve deniz ürünlerinin elverdiği ölçülerde şekillenmiştir. Çanakkale halk mutfağıyla ilgili saha derlemelerinde yörenin bir geçiş merkezi olmasını doğrulayacak biçimde çok çeşitli bir yemek kültürü oluştuğu söylenebilir. Çanakkale mutfağı incelendiğinde, Ege, Marmara ve Rumeli mutfağının izlerinin görülüyor olması bu düşünceyi desteklemektedir (Yolcu ve Dinç, 2018: 203). Byaramiç yöresinde de Batı Anadolu'nun diğer yerlerinde olduğu gibi sebze ve hamur ağırlıklı bir halk mutfağı olduğu söylenebilir. Derlemelerden elde ettiğimiz bulgular şöyledir:

Tarhana Çorbası: Önceden hazırlanan hamur içerisine biber, domates, süt veya ekşi yoğurt katıldıktan sonra el ile iyice karıştırılarak topak hale getirilip güneş görecek bir yere serilir. Bu şekilde iki üç gün bekletildikten sonra kurumuş olan tarhana elek yardımıyla elenir ve toz haline getirilerek kavanoz içerisine koyulur. Tencere içerisine zeytinyağı, domates salçası ve isteğe göre baharat koyulduktan sonra su eklenir. Birkaç dakika boyunca karıştırıldıktan sonra iki veya üç yemek kaşığı tarhana ilave edilerek kıvama gelene dek iyice karıştırılır ve hazır hale geldikten sonra sıcak olarak tüketilir (KK.85, KK.120).

Hamur Çorbası: Önceden karılan hamur el ile yuvarlak şekilde hazırlandıktan sonra içerisine su ilave edilir. Suda bekleyen hamurların üzerine ayrı bir yerde kavrulan salça eklendikten sonra kısık ateşte iyice karıştırılır. Üzerine nane eklendikten sonra servise hazır hale getirilir (KK.108).

Oğmaç (Öğmeleç) Çorbası: Taze domatesler rendelendikten sonra zeytinyağı bulunan tencerede kavrulur. Kavurma işleminin ardından su ve tuz eklenerek karıştırılır. Son olarak içerisine mayasız ve katı haldeki hamur ufalanarak hamurların pişmesi beklenir. Hazır hale geldikten sonra üzerine baharat eklenerek sıcak olarak servis edilir (KK.24, KK.45).

Sütlü Un Çorbası: Su kaynatıldıktan sonra bir miktar alınıp kap içerisinde un ile karıştırılır. Un topak haline geldiği zaman kaynayan su içerisine atılır. Karıştırıldıktan sonra içerisine süt eklenerek hazırlanır (KK.45).

Sütlü Bulgur Çorbası: Su içerisinde kaynamaya bırakılan bulgurun üzerine un eklenir. Belirli bir süre karıştırıldıktan sonra içerisine bir litre süt ilave edilir. Kıvama gelinceye kadar yeniden karıştırılır ve hazır hale geldikten sonra üzerine eritilmiş tereyağı veya kırmızı toz biber eklerek servis edilir (KK.45).

Kartıla: Süt ve yağ ile iyice karılan hamur ince şekilde oklava yardımıyla açılır. Hazırlanan yufkalar eşit ölçülerde kesildikten sonra yağlı tepsinin içine üst üste gelecek

şekilde koyulur. Yufkaların arasına isteğe göre peynir, soğan veya sebze eklenip yağ sürülerek taze olarak tüketildiği gibi, hazırlanan sade yufkalar kışlık olarak saklanıp su ile yumuşatıldıktan yağ, tuzlanmış koyun sütü, peynir veya yoğurt sürülerek de tüketilebilir (KK.90).

Kaçamak: Mısır ununda yapılan köy ekmeğidir. Yağ içerisinde kaynayan suya mısır unu atıldıktan sonra hamur kıvamına gelene kadar karıştırılır. Mısır unu hamur haline geldikten sonra yuvarlak şekilde fırına atılır (KK.44).

Akıtma (Cızdırma): Un, süt ve yumurta kıvama gelene kadar iyice çırpılır. Bu karşımdan elde edilen sıvı haldeki hamur, içerisinde yağ koyulan tavada kızartılarak hazırlanır (KK.45).

Nohut Ekmeği: Tencerede haşlanan nohutlar soyulduktan sonra içerisine toz şeker eklenerek havanda dövülür. Un haline gelen nohutlar su içerisindeki bir kaba koyulup mayalandıktan sonra hamurla karıştırılarak fırında pişirilir. Genellikle sıcak aylarda tüketilir (KK.44).

Pişi: Mayalanmış hamur kabarması için bekletilir. Hamur kabardıktan sonra el ile parçalara ayrılarak dinlenmesi için temiz bir yere bırakılır. Mayalı ve kabarmış olan hamur dinlendirildikten sonra yağ içerisine atılarak kızartılır. Evlerde günlük olarak sade veya kahvaltılık ürünlerin yanında tüketildiği gibi hayır amacıyla düzenlenen etkinliklerde de dağıtılır (KK.44, KK.85).

Yağlı Pide: Hazırlanan hamur tepsiye koyulduktan sonra hamurun ortasına gelecek şekilde isteğe bağlı ısırgan, ıspanak, peynir, kıyma, patates vb. malzemeler eklenir. İçerisine malzeme koyulan hamur kenarlarından malzemeler içte kalacak şekilde kapatılarak fırında pişmeye bırakılır. Hamur piştikten sonra yağ sürülerek günlük olarak tüketilir (KK.45).

Bulgur Mantısı: Mantı hamuru hazırlandıktan sonra kare şeklinde kesilerek içerisine önceden hazırlanmış bulgur koyulur. Bulgur, mantı hamurunun içinde kalacak şekilde hamur kenarlarından kapatılarak yağlanan tepsi içerisine dizilir. Fırında pişirildikten sonra üzerine sarımsaklı yoğurt ve baharat dökülerek yenilir (KK.15).

Peynir Helvası: Çiğ haldeki koyun sütü mayalandıktan sonra peynir elde edilir. Koyun peyniri kesilip parçalara ayrıldıktan sonra sulanır. Peynir suda biraz bekletildikten sonra peynirdeki su süzgü yardımıyla süzülür. Suyu süzülen peynir el ile parçalanarak yumurtanın sarısı ile tencereye atılır. Elde edilen karışım yaklaşık yarım saat boyunca kısık ateşte karıştırıldıktan sonra kaynama aşamasında bir kilogram peynire 150-200 gram un veya irmik eklenerek yeniden karıştırılır. Son olarak yarım kilo toz şeker ilave

edilerek karışım kıvamını alıncaya dek karıştırılır. Bu aşamadan sonra isteğe bağlı olarak fırınlanmış ya da fırınlanmamış olarak tüketilir (KK.108).

Tahin Helvası: Şeker çırpma kazanına atıldıktan sonra altı yakılır. Şeker ısının etkisiyle eridiğinden kazan sürekli karıştırılır. Şekere beyaz rengi vermesi için karışıma bir damla çam çöveni damlatılır. Öncesinde ise karışıma eklenecek susam tuz yardımıyla kavrulur ve kabuklarından ayrılarak beyaz renkli susam elde edilir. Beyaz renkli susam değirmende ezildikten sonra tahin halini alır. Tahin, sıcak haldeki şerbetin içerisine atıldıktan sonra kürek yardımıyla karıştırılır. Pişmaniye gibi tel şeklini alan karışımın sıcaklığı azalınca el yardımıyla kıvama gelinceye dek karılır. Kıvamını aldıktan sonra kesilerek hazır hale getirilir. Yüksek besin değerinden dolayı tüm öğünlerde tüketilir (KK.108).

Fistanlı: Hamur ve yumurtanın sarısı karıştırıldıktan sonra kare şeklinde kesilerek yağda kızartılır. Papyon şeklini alan kızarmış hamurların üzerine şerbet dökülerek servise hazır edilir (KK.108).

Saraylı: Hamurdan elde edilen yufkalar ince ince kesilerek tepsiye dizilerek fırına atılır. Kesilen yufkalar fırında pişirildikten sonra üstüne şerbet dökülür. İsteğe göre şerbetin üstüne üzüm pekmezi de eklenerek hazırlanır (KK.108).

Dolama (Siyarlı): İnce yufkalar uzun olarak koparıldıktan sonra içerisine ceviz veya fıstık parçaları koyulur. Tepsinin altı yağlandıktan sonra kıvrımlı olarak ortadan başlayarak tepsiye yerleştirilir ve dizilir. Üzerine zeytinyağı serpilip fırında kızartılır son olarak ılık şerbet veya üzüm pekmezi dökülerek servise hazır hale getirilir (KK.45).

Armut Hoşafı: Armutlar yıkanıp kabukları soyulduktan sonra çekirdekleri ve sapı ayrılarak dilimlenir. Daha sonra tencere içerisindeki kaynar suya atılır. Armutlar kaynar su içinde yumuşadıktan sonra süzülür ve içerisine şeker eklenir. Soğutulduktan sonra tüketilir (KK.44).

Elma Hoşafı: Elmalar toplandıktan sonra kabuğu soyularak küp veya yassı biçimde dilimlenir. Kaynayan su içerisine atıldıktan sonra elmalar yumuşayana kadar beklenir. Süzme işleminin ardından şeker ve limon suyu eklenir. Soğuk olarak tüketilir (KK.44).

2.9. Halk Botaniği

Biyoloji disiplininde “etnobotanik” terimiyle karşılanan ancak folklorda “halk botaniği” olarak adlandırılan kavram yerel halkın çevresindeki bitki türlerinden yararlanma bilgisi ve biçimlerinin incelenmesini içermektedir (Yolcu, 2018: 66). Bayramiç yöresinde zengin bitki örtüsü sebebiyle yöre genelinde birçok bitki, ağaç ve mantar türü yetişmekte

ve buna bağlı olarak halk mutfağı, halk hekimliği, halk baytarlığı ve geleneksel araç-gereç yapımı gibi çeşitli alanlarda bunlar kullanılmaktadır.

Bayramiç ilçesinde ağaç türünde ahlat, alıç, armut, böğürtlen, çam, çınar, çitlembik, davulgu, elma, hayıt, hünnap, iğde, Kaz Dağı göknarı, kızılcık, kuşburnu, meşe, muşmula, pınar, selvi, söğüt, yaban mersini ve zeytin ağaçları kendiliğinden yetişmekte veya hususî olarak yetiştirilmektedir. Ahlat ve alıç ağaçlarının meyveleri halk hekimliği uygulamaları kapsamında sirke hâline getirildikten sonra kalp ve damar rahatsızlıklarını önlemek amacıyla tüketilir. Armut ve böğürtlen meyveleri ise pazar yerlerinde köylüler tarafından satılıp doğrudan tüketilebildiği gibi hoşaf ve reçel yapımında da kullanılır. Çınar ağacı uzun ömürlü ve dayanıklı olduğundan eşya yapımında kullanılır. Çitlembik ağacının tohumları kaynatılarak içildiğinde mide rahatsızlığına, yaprakları ise kaynatıldıktan sonra bal ile karıştırılarak astım rahatsızlığını önlemek için tüketilir. Yörede "koca yemiş" olarak da bilinen davulgu ağacının meyveleri hayvan yemi olarak kullanılır. Bayramiç ilçesinin tarıma elverişli alanlarında en fazla yetiştirilen meyve elmadır. Elmalar toplandıktan sonra doğrudan tüketildiği gibi reçel, hoşaf ve sirke yapımında kullanılır. Ayrıca hayıt ağacının dalları esnek bir yapıya sahip olduğundan örme sepet vb. eşyaların üretiminde kullanılır.

Yörede "hamamcı iğdesi" olarak bilinen hünnap ağacının meyvesinden halk hekimliği alanında faydalanılır. İğde ağacının meyvesi unlu bir yapıya sahip olduğundan çiğnendiği takdirde ishali keser. Yine iğde ağacının dalları bağlama yapımında kullanılır. Kaz Dağı göknarı endemik bir tür olarak Kaz Dağı'nda yetişmektedir. Kaz Dağı göknarının kozalakları ve tohumları halk hekimliği alanında kullanılır. Kızılcık ağacının dalları esnek olduğundan öküz arabası yapımında kullanılır. Kuşburnu çalılık bir yapıya sahiptir. Meyveleri demlenerek çayı içilir. Meşe ağacı sağlam özelliği nedeniyle son derece değerlidir; mertek ve beşik yapımında kullanılır. Yörede "beşbıyık" olarak adlandırılan muşmula ağacının meyvesi doğrudan tüketilir. Pınar ağacının dalları süpürge yapımında kullanıldığı gibi ekmek pişirmek için fırınlarda yakacak olarak da kullanılır. Selvi ağacı uzun bir yapıya sahip olup halk inancı kapsamında hususî olarak mezarlık çevresine dikilir. Selvi ağacının kozalağı halk hekimliği uygulamalarında kullanılır. Söğüt ağacının yaprakları ağrı kesici özelliğinden dolayı kaynatılarak çayı içilir. Yaban mersininin meyvesi doğrudan tüketildiği gibi kurutulduktan sonra çay olarak da tüketilir. Zeytin ağacı ise yörede ılıman iklime sahip bölgelerde yetişir. Meyvesinin yağı halk hekimliği ve halk baytarlığı uygulamalarında kullanılır.

Bayramiç ilçesinde ot türünde acıyavşan, ada çayı, arslanpençesi, biberiye, civanperçemi, çakşır, çörek otu, deli bostan, devedikeni, ebegümeci, ekşikulak, erkeçsakalı, filiz otu, gelincik, hindiba, ısırgan, kantaron, karabaş otu, kazayağı, Kaz Dağı

çayı, kekik, kırk kilit otu, papatya, pazı, semizotu, sinirli ot, sütlen otu, şevketibostan, tatula, üzerlik ve yılan kamçısı yetişmektedir. Yörede yetişen otların büyük bir bölümü halk mutfağı ve halk hekimliği alanlarında kullanılmaktadır. Üzerlik ve çörek otu halk inanışları kapsamında evlere nazarlık olarak asılır veya tütsülenir. Arslanpençesi, civanperçemi ve kırk kilit otu kadın hastalıklarına karşı kullanılır. Sütlen otu ezilerek balık yemi haline getirilerek avcılık alanında kullanılır. Çakşır otu ise hem insanlarda hem de hayvanlarda cinsel gücü arttırıcı etkisinden dolayı ihtiyaç halinde tüketilir. Kaz Dağı çayı ise endemik bir tür olarak yalnızca Kaz Dağı'nda yetişir ve kaynatılıp çayı içilmek suretiyle halk hekimliği alanında kullanılır. Tatula bitkisinin tohumu ise büyüsel işlemlerde kullanılır.

Bayramiç ilçesinde mantar türünde ayı mantarı, biberce mantarı, çimen mantarı, dede mantarı, et mantarı, göbek (kuzugöbeği) mantarı, karasırt mantarı, melki ve yumurta (padişah) mantarı yetişmektedir. Mevsimsel yağış, rakım ve doğal ortamın şartlarına göre kendiliğinden yetişen mantarlar yüksek besin değerine sahip olduğundan yörede sıklıkla tüketilir. Ayı mantarı soyulup temizlendikten sonra kuşbaşı olarak doğranır. Soğan ve yumurta ile kavrularak veya sade şekilde kızartılarak yenir. Ayrıca ayı mantarı tıbbî ilaç yapımında da kullanılır. Biberce mantarı temizlendikten sonra tuzlanıp unlanarak kızartılır ve yenir. Çimen mantarı harman yerlerinde toplanarak kavurması yapılır. Büyük bir şekle sahip ve son derece lezzetli olan dede mantarı ateşte közlenerek tüketilir. Et mantarı diğer mantarlara göre daha sert bir yapıya sahip olduğundan soğan ve salça eklenerek yahnisi yapılır. Göbek (kuzugöbeği) mantarı yörede yetişen en değerli mantardır. Soğan ile birlikte kavrularak ya da sade şekilde kızartılarak tüketilir. Besin değeri yüksek olduğundan vücudun direncini arttırır. Ayrıca göbek mantarı kurutulup toz haline getirildikten sonra halk hekimliği uygulaması kapsamında vücuttaki açık yaralara sürülür. Karasırt mantarı tarlalarda toplanarak kavurması yapılır. Yöredeki bir diğer değerli mantar ise melkidir. Turuncumsu renge sahip olan melki çam pürçeklerinin altında çıkar. Kavurması veya kızartması yapılarak tüketilir. Yumurta (padişah) mantarı ise daha çok meşelik arazilerde ağaç diplerinde çıkar. Üst kısmı yumurtaya benzediğinden bu ismi almıştır. Kavrularak ya da kızartılarak tüketilir (KK.1, KK.8, KK.12, KK.16, KK.41, KK.64, KK.129).

2.10. Halk Mimarisi

Tarih boyunca insanlığın hayatını sağlıklı bir şekilde sürdürebilmesi adına en temel ihtiyaçlarından birisi de barınma ihtiyacı olmuştur. İlk çağlardan bu yana yırtıcı hayvanlar, olumsuz iklim ve hava koşulları, afet vb. yaşamsal süreci tehdit edecek veya tehlikeye sokabilecek durumlara karşı savunmasız olan insanoğlu, barınma ihtiyacını da bu olumsuzlukları göz önünde bulundurup yaşadığı bölgeye uygun olacak biçimde şekillendirmiştir.

Geleneksel mimari, yerel gereksinimleri karşılayan, kuşaktan kuşağa aktarılan, sürekli yenilenen, yayılan, süreklilik gösteren, birikimi yansıtan ve estetik olan yapı yapma sanatıdır. Mimari, yapıldığı yerin iklim özellikleri ve topoğrafyası, kültürel özellikleri, ekonomik yapısı, inanç sistemi ve yerel değerler toplamının binada biçimlenişidir (Özen, 2016: 327). Dünyada bilinen en eski yapı malzemeleri taş, toprak (kerpiç, tuğla) ve ahşaptır. İlkel toplumlardan günümüze kadar bu üç temel yapı malzemesi kesintisiz ve geliştirilerek kullanılmıştır. Malzeme kullanımları, toplumların gelişmişlik düzeyi, olanakları, malzemeyi işleme bilgi ve beceri düzeyine göre belirlenmiştir (Özen, 2016: 329).

Bayramiç yöresinde halk mimarisine yönelik bulgulardan hareketle geleneksel yapıda inşa edilmiş olan evlerin kısımları şu şekilde adlandırılmaktadır:

Abdestlik: Genellikle evlerin giriş kapısının hemen yakınında bulunan ve lavabo şeklinde tasarlanan yapıdır. Bulaşık yıkamak için kullanılır

Ağıl: Küçükbaş hayvanları muhafaza etmek ve bakımlarını sağlıklı bir şekilde gerçekleştirmek amacıyla tahtadan yapılan alçak tavanlı barınaktır. İç kısmında hayvanların su ve yiyecek ihtiyacını karşılaması için yalak ve yemlikler bulunur.

Azmak: Sıcak yaz aylarında insanların su ihtiyacını karşılayabilmesi adına köy yollarının kenarlarına yapılır. Suyun soğukluğunu muhafaza edecek şekilde güneş görmeyen bir yere iç kısmı temizlenmiş tahta veya beton içerisine su koyulur. Yanına ise tas bırakılır.

Dam: Hem büyükbaş hayvanlar için barınak hem de saman vb. tarımsal mahsullerin koyulduğu yapıdır. Genellikle evlerin yakınına veya bitişiğine yapılır. İç kısmı serin ve karanlık bölmelerden oluşur.

Ev üstü: Yörede “damüstü” veya “östü” olarak da adlandırılır. Kerpiç veya taştan yapılan evlerin çatı kısmı olan ev üstü, zemini düz olacak şekilde sıvandıktan sonra direkler yardımıyla sabitlenir. Üstü açık bir yapıya sahip olduğu için serinlemek için yahut sıcaklarda

Hamamlık: Geleneksel köy evlerinde yatak odasına yakın bir köşeye duş veya abdest almak amacıyla yapılan alana denir.

Hanay: Yörede geleneksel köy evlerinin iki katlı olanlarına “hanay” ismi verilmektedir. Bu tip evlerin alt kısmı hayvan damı olarak kullanılırken, üst kısmı ise hane sahiplerinin oturacağı şekilde tasarlanmıştır.

Hayat: Köy evlerinin giriş kısmının her iki yanına genellikle tahtadan yapılan ve dinlenmek için tasarlanan yüksekçe yapılara denir.

Hela: Yörede “ayakyolu”, “memişhane”, “kenef” gibi adlandırmalara sahiptir. Genellikle köy evlerinin 10-15 metre yakınında tahtadan yapılan tuvalettir.

Kümbet: Yörede “tömbek” veya “tömbeke” olarak da adlandırılır. Evin orta kısmına toprak veya tuğladan yapılan sobadır. Isınmak için kullanıldığı gibi yemek de pişirilir.

Ocaklık: Geleneksel evlerin içerisinde hem yemek yapmaya hem de ısınmaya yarayan yerdir.

Sergen: Geleneksel köy evlerinin içerisinde ocaklığa yakın yerlerin duvar kısmına mutfak araç-gereçlerini koymak için tahtadan yapılan raflara verilen addır.

Testilik: Evin iç kısmında ocaklığa yakın bir yerde su testilerinin koyulması için tahtadan yapılan raftır.

Yüklük: Evin iç kısmında bulunan uzun ve yüksekçe tasarlanmış olan kapısız dolaptır. İçerisine yorgan, yastık, battaniye veya mevsimlik giysiler koyulur (KK.8, KK.42, KK.68, KK.81).

2.11. Ziyaret Yerleri

Ayşe Hoca Yatırı: Bayramiç ilçe merkezinde “Orta Mescit” olarak adlandırılan yerde bulunan bir yatırdır. Anlatılana göre, zamanında mescitteki kız çocuklarına eğitim veren Ayşe Hoca öldüğünde vasiyeti üzerine mescidin bahçesine gömülür. Günümüzde mescidin kalıntılarına rastlanmasa da yatırın yakınında oturan kişiler kutsal gün ve gecelerde yatıra giderek dua etmektedir (KK.79).

Çamlık Dedesi: Bayramiç ilçe merkezine bağlı Tepecik mevkiinde eski panayır yerinin yakınında bulunan bir yatırdır. Çamlık bir alan içerisinde yer alan yatır ismini de buradan almıştır. Ayrıca yatır içerisinde de tarihi çam ağaçları bulunmaktadır. Yöre halkı Hıdırellez ve kutsal sayılan diğer günlerde yatıra dilek dileyip dua eder ve mum yakar (KK.8, KK.26, KK.29).

Dede Çeşmesi: Bayramiç ilçe merkezinde Yanıkkule Sokak üzerinde bulunan ve ilçenin kurucusu Ahi Hızır Bey’in medfun olduğuna inanılan ziyaret yeridir. Yöre halkı tarafından özellikle perşembe ve cuma günleri burada dua edilerek mum yakılır. Yatırın yanında ise bitişik halde yapılan tarihî çeşme bulunmaktadır (KK.8, KK.64).

Dede Çınarı: Örenli Köyü’nde çınar ağaçlarının yakınında bulunan ziyaret yeridir. Anlatılana göre köy hayrının yapılmayacağı sene, hayrın yapılması için köyde dürüst ve güvenilir kişiliğe sahip olan çobana çınarların olduğu yerde iki kez görünmüş ve hayrın yapılması için uyarılarda bulunmuş. Köy halkı hayır yapmayınca baş gösteren felaketler

üzerine dedenin dediği şekilde hayır yapılmış ve ardından dedenin görüldüğü yere türbesi yapılmıştır. Dede Çınarı olarak adlandırılan yatırda kutsal gün ve gecelerde ziyaretler gerçekleştirilerek mum yakılır ve dilekler dilenir. Ayrıca köy hayrı ve hayır hazırlıkları da yatırın yakınında yapılmaktadır (KK.14, KK.40, KK.62, KK.78).

Düz Dede: Tahtacı Türkmen köylerinden olan Koşuburnu Köyü'nün dağlık kısmında bulunan ziyaret yeridir. Rivayete göre Düz Dede'nin, çok eskiden bahsi geçen dağlık bölgede yaşadığı ve öldükten sonra da mezarının aynı yere yapıldığı anlatılmaktadır. Koşuburnu Tahtacı Türkmenleri, Hıdırellez kutlamalarının son gününde Düz Dede'ye çıkıp taşına üç kere niyaz ettikten sonra kendilerine ait ocak yerlerinde kurban kesmektedir. Ayrıca dileklerin gerçekleşmesi için yatırın baş kısmındaki ağaca çaput bağlanmakta ve alt kısımda bulunan taşa da mum yakılmaktadır (KK.24, KK.39, KK.61, KK.126).

Ünzüle Ebe: Ünzüle Ebe'nin sembolik mezarı Yiğitler Köyü'nde bulunan caminin bitişiğinde bulunmaktadır. Efsaneler başlığı altında aktarılan bilgilerin dışında özellikle beş yılda bir yapılan köy hayrı zamanında Ünzüle Ebe'nin kabri ziyaretçi akınına uğramaktadır. Çocuk sahibi olmak isteyenler çocuk dilemekte ve şifa bulmak isteyenler ise kendilerine ait eşyaları kabre sürerek şifa aramaktadır. Hasta olan çocuklar ise kabrin üzerinde gezdirilir. Yine şifalı olduğuna inanıldığından kabrin yakınındaki toprak ziyaretçiler tarafından alınıp pekmez yapımı için kullanılır. Ayrıca kabri ziyarete gelenler hayır amacıyla yatırdaki kutuya para bırakır (KK.35, KK.42, KK.63).

Yahşi Bey: Karesi Beyi'nin komutanların olup aynı zamanda Yahşieli Köyü'nün kurucusu olan Yahşi Bey'in medfun olduğu ziyaret yeridir. Memoratlar başlığı altında aktarılan bilgiler dışında özellikle doğum, evlenme ve askerlik gibi hayatın geçiş dönemlerinde dinsel-büyüsel uygulamaların ön plana çıktığı türbede; çocuk sahibi olmak isteyen kadınlar kırmızı renkli kuşağı türbeye boydan boya üç kere uzattıktan sonra dua edip beline bağlar. Gelin köyde gezmeye çıkarıldığında mutlaka türbeye uğrayarak dua eder. Yahşi Bey'in askere gidecek olan köy delikanlılarını koruyacağına dair yaygın inanıştan dolayı gençler askere gideceği günün sabahı mutlaka türbeyi ziyaret eder. Halk hekimliği ile ilişkili olarak sıtma hastalığına karşı türbeden toprak alınıp bez içerisine koyulduktan sonra her iki el bileğine dualar eşliğinde sarılır. Hastalık geçtikten sonra ise alınan toprak türbeye geri koyulur. Hastalığa yakalanan kişilerin sağlıklarına kavuşması için kap içerisine koyulan pirinç veya şeker bir hafta süreyle türbeye bırakılır. Bir hafta sonra türbeden alınan pirinçten pilav, şekerden tatlı yapılarak şifa olması için hasta olan kişiye yedirilir (KK.7, KK.52, KK.74).

2.12. Şölenler, Kutlamalar, Bayramlar, Dini Günler

Hatim Cemiyeti: Yörede okulların yaz tatili olmasıyla birlikte aileler kız ve erkek çocuklarını Kuran okuması ve dinî bilgiler öğrenmesi amacıyla mahalle veya köylerde bulunan camilere Kuran kursuna gönderir. Bu kurs okulların kapanmasıyla başlar ve okulların açılmasına kadar devam eder. Çocuklar bu süre zarfında cami hocasından Kuran elifbasını, sureleri ve dinî bilgileri öğrenir. Kuran kursuna birkaç yaz dönemi boyunca devam eden gençler Kuran'ı baştan sona okuyarak hatim eder. Kuran'ı hatmeden çocuklara ise yazın sonuna doğru okullar açılmadan evvel kararlaştırılan bir günde "hatim cemiyeti" adıyla camide tören yapılır (Yolcu ve Dinç, 2018: 159). Kuran'ı hatim edecek çocuklar, aileleri, davetliler ve köy hocası camide toplandıktan sonra hoca mevlit okuması yapar. Ardından hatim edecek olan çocuklar birbirlerine kurs boyunca öğrendikleri dinî konular hakkında soru sorar. Çocuklar camide bulunanlara sure ve ilahiler okuduktan sonra toplu halde dua edilerek vakit namazı kılınır. Hatmin tamamlanmasının ardından hatim cemiyetinde yer alan gençlerin aileleri hayır amacıyla yemek hazırlayıp cami bahçesinde ya da köy meydanında köy halkına dağıtır. Hatim yapan çocuklara ise aileleri ve yakınları tarafından para veya altın takılır. Cami hocasına eskiden bir kat urba ve bir adet altın verilirken günümüzde 100 TL ve bir kat urba verilir. Ayrıca erkek çocuklarının ailesi para ve urba dışında bir tepsi helva, kız çocuklarının aileleri ise bir tepsi baklava verir (KK.8, KK.42, KK.44, KK.76).

Av Şenlikleri, Avcı Hayırları: Yasal olarak av sezonunun başlamasıyla birlikte birbirine yakın olan üç köyün avcıları bir araya gelerek sırayla belirledikleri üç köyün av meralarına domuz veya tavşan avlamaya çıkar. Bazen ava çıkılmadan evvel bazen de av sürecinin tamamlanmasının ardından avcılar tarafından mevlit okutulur ve tavşan pilavı hazırlanarak hayır amacıyla köylülere dağıtılır. Av şenlikleri veya av hayırları özellikle av sürecine dâhil olan köyler arasındaki dayanışmayı sağlayan, bireyler arasındaki kardeşlik duygusunu pekiştiren ve doğanın dengesini koruyan bir uygulamadır (KK.8, KK.25, KK.42, KK.101).

Köy-Çiftçi Hayırları: Bayramiç ilçesi ve köylerinde bahar mevsiminin gelmesiyle birlikte her yıl düzenli olarak gerçekleştirilen en önemli geleneksel törenlerden birisi de köy veya çiftçi hayırlarıdır. Tarım ürünlerinin ve hayvanların bereketli olmasını sağlamak, köyü kötülüklerden ve felaketlerden korumak, köyler ve köylüler arasındaki birlik ve beraberliği temin etmek gibi çeşitli amaçlar doğrultusunda bu hayırlar düzenlenir. Yöredeki köy hayırları köy meydanı, mesire yeri, yatır-türbe yakını, ormanlık veya düzlük arazilerde gerçekleştirilir. Köy hayırlarının tarihleri köy muhtarları tarafından yakın köylerin hayırları aynı gün olmayacak ve nisan-temmuz ayları arasında cumartesi veya hafta sonuna denk

gelecek şekilde belirlenir. Köylerin hayır tarihleri belirlendikten sonra hayrın yaklaşmasıyla birlikte diğer köy sakinleri hayır hakkında bilgilendirilerek hayra davet edilir. Bayramiç yöresinde köy hayırları genellikle Koşuburnu Köyü hayrı ile başlar. Kurşunlu Köyü hayrı ise yılda iki kez gerçekleştirilir. "Ünzüle Ebe hayrı" olarak da adlandırılan Yiğitler Köyü hayrı ise beş yılda bir yapılır. Köy hayırlarının ihtiyaçları her haneden toplanılan paralardan karşılanır. Ekonomik durumu iyi olan haneler ise diğerlerine nispeten daha fazla para veya ek olarak hayvan yardımı da yapar ve böylece hayrın ihtiyaçları da temin edilir. Hayır yemekleri genellikle nohutlu veya etli pilav, yoğurt ve tatlıdan oluşsa da bunlardan farklı veya bunlara ek olarak keşkek, salata, pişi, börek, ayran, hoşaf vb. yiyecek-içeceklerden de oluşmaktadır. Hayır günü sabahı hayvanlar kesildikten sonra kazanlar kurularak keşkek ve pilavlar hazırlanır. Öğleden evvel hayır yerinde hoca ve mahiyetindekiler tarafından mevlit, dua ve ilahiler okunur. Davetlilerin ve köy halkının hayır yerine gelmesiyle birlikte hayır duası yapılıp yemeklerin yenmesiyle hayır da tamamlanmış olur. Bayramiç ilçesine bağlı olan tüm köyler, köy-çiftçi hayırlarına büyük önem vermektedir (KK.8, KK.17, KK.22, KK.33, KK.47, KK.65, KK.118, KK.125).

Alan araştırması esnasında Örenli Köyü'ndeki kaynak kişiler tarafından köy hayırları ile ilgili önemli bir anlatı saptanmıştır: "Örenli Köyü hayrı eskiden Hıdırellez ile aynı güne denk gelecek şekilde yapılırdı. Köy tarafından alınan karar neticesinde o sene köy hayrı yapılmayacaktı. Bunun üzerine köyde dürüst kişiliğiyle tanınan ve kimseye yalan söylemeyen bir çoban akşam ezanı okunduktan sonra hayvanları ile birlikte köye dönerken çınar ağaçlarının bulunduğu mevkide ak sakallı bir dede ile karşılaşmış. Dede, çobana bu seneki hayrı mutlaka yapmaları gerektiğini aksi takdirde köydeki çocukların hastalanacağını, köyde kıtlık başlayacağını ve köydeki hane sayısının artmayacağını söylemiş. Çoban hayvanları ile köye varır varmaz köydekileri bir araya toplayarak dedenin söylediklerini anlatmış. Köylüler çobanın sözlerine inanmamış ve o sene hayır yapılmamış. Aradan kısa bir zaman geçtikten sonra köydeki çocukların vücutlarında kırmızı renkli yaraya benzer lekeler çıkmaya başlamış. Çoban bir akşamüstü hayvanları ile köye dönerken aynı yerde yine ak sakallı dede ile karşılaşmış. Dede, 'ay boynuzlu iki yaşında bir dana kesin ve etinden hayır yapın' demiş. Çoban köylülere durumu anlatınca dedenin tarifine uygun iki yaşında ay boynuzlu bir dana kesilerek hayır yapılmış ve ardından çocuklarda çıkan lekeler kaybolmuş, kıtlık da sona ermiş. Bu olaydan sonra köy hayrı hiçbir zaman aksatılmadı. Köylüler tarafından dedenin görüldüğü çınarlık yere 'Dede Çınarı' adıyla türbe yapıldı. Günümüzde köy halkı ve yakın köyler buraya gelerek dua eder, dilek diler ve mum diker" (KK.14, KK.40, KK.62, KK.78).

Panayırlar: Panayırlar, geçmişte ulaşım imkânlarının kısıtlı olmasından kaynaklı insanların eşya, hayvan, gıda vb. ihtiyaçlarını toplu olarak karşılaması ve çocukların eğlenmesi amacıyla kurulmuştur. Bayramiç ilçe merkezinde de bu ihtiyaçlara benzer olarak her sene 17-20 Mayıs (bahar panayırı) ve 27-30 Ağustos (güz panayırı) tarihleri arasında yılda iki kez üçer günlük süreyle geleneksel olarak panayırlar düzenlenmektedir. İlçedeki panayır yerine kurulan panayırlar hem halkın sosyalleşmesi hem de ticarî hayatın canlanması adına son derece önemlidir. İlçede gerçekleştirilen panayır yerine çevre il veya ilçelerden gelen esnaflar tarafından gıda, giyim-kuşam, el sanatı ürünleri alışveriş stantları ve lunapark, dönme dolap vb. oyun yerleri kurularak hem ticaret hem de eğlenceler yapılır. 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı ile 30 Ağustos Zafer Bayramı panayır sürecine dâhil edildiğinden millî bayramlar halk tarafından panayır yerinde büyük bir coşkuyla kutlanır. Ayrıca zaman zaman belediye tarafından ilçeye davet edilen sanatçılar panayır yerinde halka konser verir (KK.12, KK.29, KK.45).

Deve Güreşleri: Çanakkale ili ve ilçelerinde geleneksel anlamıyla uzun süredir uygulanagelen deve güreşleri Bayramiç ilçesinde de geleneksel boyutuyla her yıl Ocak ayının ikinci Pazar günü çevrede bulunan devecilerin katılımıyla birlikte, aynı zamanda panayır yeri olan deve güreşi sahasında gerçekleştirilmektedir. Yörede güreşen develer ağırlıklı olarak Asya devesidir. Erkek develer dişi develere göre daha iri ve kuvvetli olduğundan erkek develer güreştirilir. Güreşecek olan deveye 7-8 yaşına geldiğinde havut vurulur. Ekim ayının sonunda Bayramiç cemiyeti tarafından organize edilen havut töreni güreş sahasında yapılır. Ayrıca gösteri amacıyla iki-üç gün süreyle havut vurulan develere güreş yaptırılır. Cemiyetin yaptığı havut töreni dışında deve yetiştiricilerinin isteğine bağlı olarak güreş zamanı develerin başına kaza, sakatlık vb. olumsuz bir şey gelmemesi için dua veya mevlit okutulur. Deve güreşleri çeşitli klasmanlarda yapılır ve güreşlerde en az bir en fazla üç hakem görev yapar. Üç hakemden biri stajyer hakemdir. Ayrıca masa hakemi bulunur. Develeri ayırmak amacıyla 10, 12 veya 16 kişiden oluşan ve eşit sayıda ikiye ayrılıp karşılıklı olarak konumlanan urgancılar bulunur. Urgancı grupları en tecrübeli olan urgancı başına bağlıdır. Urgancı başları ise orta hakem tarafından yönetilir. Develere orta hakemin kararıyla ilk urganı baş urgancı vurur. Dişi develer güreşten önce güreşecek olan develeri galeyana getirmek için güreş meydanına çıkarılarak gezdirilir. Böylece güreşin daha heyecanlı ve ateşli geçmesi sağlanır. Cazgırların mani söylemesi ile birlikte güreşecek olan develer sahipleri tarafından güreş sahasına getirilir ve hakemin işaretiyle güreş başlar. Develer boyunlarını veya ön ayaklarını kullanarak birbirini kilitleyip bağa girdiği zaman üç dakika beklenir. Bağ çözülmez ise orta hakemin komutuyla develer urgancılar tarafından ayrılır. Bu süre 10 dakikalık maç süresine dâhil edilmez. Rakibini 10

dakika içerisinde deviren deve güreşi kazanır. Develer birbirine 10 dakikalık süre içerisinde üstünlük kuramaz ise maç berabere biter. Yöre insanının kış eğlencesi olarak gördüğü deve güreşlerine katılımın yoğun olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca deve güreşlerinin yapıldığı alanın yakınında izleyici kitlesi için yiyecek, içecek, çeşitli eşya ve ürünlerin satışının yapıldığı yerler de bulunmaktadır (KK.31, KK.64).

Hıdırellez: Bayramiç ilçesinde Hıdırellez, Hızır ve İlyas peygamberlerin her sene bir araya geldiği gün olarak bilinen 5-6 Mayıs tarihinde kutlanan bir bahar bayramıdır. Hıdırellez kapsamında tespit edilen inanışlara halk inanışları bölümünde yer verildiğinden burada Hıdırellez süreci ve uygulamaları hakkında bilgi verilecektir: Hıdırellez kutlamasından önceki gün köyün gençleri bir araya gelerek kendilerine ait yüzük, küpe, toka vb. eşyaları topladıktan sonra bir kap içerisine koyar ve gül ağacının dibine gömer. Hava karardıktan sonra önceden kesilen ardıç ağacının dalları köy meydanında bir araya getirilerek meydan ateşi yakılır. Günahlarından arınmak isteyenler yakılan ateşin üstünden üç kez atlar. 6 Mayıs sabahı ise Hıdırellez kutlamasının yapıldığı gündür. Köydeki sürü sahipleri sabah kalkıp hayvanlarından elde ettikleri sütü, sürü sahibi olmayan veya sütü olmayan ailelere ikram eder. Öğle vakti köydeki kızlar köy meydanında bir araya gelerek bir gün evvel gül ağacının dibine gömülen kabı çıkararak içindeki eşyaları birbirlerine çeşitli oyunlar sergileyip maniler atarak verirler. Akşamüstü olduğu zaman köyün delikanlıları köy meydanında kendilerini izleyen kalabalığa karşı seyirlik oyunlar oynar (KK.11, KK.23, KK.42, KK.74). Hıdırellez günü kötü ruhları kovmak için ev ve cami içerisinde köylüler tarafından ateş koru gezdirilir (KK.67). Hıdırellez kutlaması ile köy hayrının aynı güne denk geldiği yerleşim yerlerinde ise yukarıda zikredilen uygulamalar dışında 6 Mayıs günü köy hocası tarafından mevlit okunur. Oğlaklar kesildikten sonra pilav yapılır. Yemekler yenir ve dualar edilir.

Bayramiç ilçesindeki Tahtacı Türkmen köylerinden olan Koşuburnu Köyü'nde ise Hıdırellez üç gün sürmektedir. 6 Mayıs olan Hıdırellez'in ilk gününde köydeki hiç kimse iş yapmaz ve genellikle evde ailesiyle birlikte zaman geçirir. 7 Mayıs tarihinde köydeki herkes geleneksel kıyafetlerini giyerek mezarlıktaki akrabalarını ziyaret etmek ve ölümü hatırlamak amacıyla ölen akrabalarına ait mezar başlarındaki ocağa gider. Kilimler serilip ocaklar yakıldıktan sonra ölmüşlerin ruhuna kurban kesilir. Kurban edilen oğlağın kanı mutlaka mezar içerisine akıtılarak sofralar hazırlanır. Sazandar ölüm nefesi söyledikten sonra "Evelallah diyelim evelallah / Kadimallah diyelim kadimallah / Gelen Ali sofrası şah versin biz yiyelim / Gerçeğin demine Hü diyelim" ve "Erenler hü / Yedirenler içirenler için / Bir sofra duası için / Allah Allah diyoruz / Seyyid-i Saadet Nur-ı Muhammed / Soframıza Hak ve bereket / Üçler, beşler, yediler, on iki imamlar / On dört masum-u paklar, on yedi

kemerbestler / Kırkların demine Hü mümine ya Ali" şeklinde olmak üzere iki "yemek duası" okunur ve mezarlıkta yemek yenir. Yemek yendikten sonra köyün gençleri ve yeni evli çiftler sazandarın söylediği nefesler eşliğinde atalarına geleneği devam ettirdiklerini göstermek ve semah dönmeyi öğrenmek amacıyla mezarlıkta semah döner. 8 Mayıs sabahı ise Düz Dede türbesine çıkılır. Herkes türbeye üç kez niyaz ettikten sonra ocağının bulunduğu yeri hazırlayarak oğlak keser. Erkekler kendi aralarında oluşturdukları mecliste köyün durumunu ve ihtiyaçlarını görüşür. Kadınlar ise kendi aralarında sohbet eder. Öğleden sonra yeme-içme bitince Düz Dede'nin etrafında bu sefer büyükler semah döner ve böylece Hıdırellez kutlamaları tamamlanmış olur (KK.24, KK.30, KK.39, KK.61, KK.107, KK.121, KK.123, KK.126).

Gezek, Nöbet: Köy ulaşımın kısıtlı olduğu zamanlarda köye gelen memur veya yabancı bir kişinin yemek ve konaklama ihtiyacının köylüler tarafından karşılanmasına yönelik önemli bir uygulamadır. Köye yolu düşen misafire nöbet sırası olan hane tarafından yemek ikram edilerek karnı doyurulur. Ardından gece konaklaması gerekiyorsa köyün merkezinde bulunan ve iç kısmı hazır hâle getirilen köy odasında köye gelen kişi misafir edilir. Gezek (nöbet) uygulaması günümüzde ulaşım imkânlarının artması nedeniyle geçmişteki etkinliğini kaybetse de yardımlaşma ve misafirperverliğin en önemli göstergesi olarak zaman zaman uygulanmaktadır (KK.42, KK.44, KK.64). Kutluoba Köyü'nde Ramazan ayı boyunca "ramazan nöbeti" adıyla her hanenin evinde iftar için hazırladığı çorba, pilav, yoğurt, makarna, sebze-et yemeği, tatlı ve içecekler köy meydanında kurulan iftar sofrasına getirilerek köy halkına ve misafirlere iftar verilir (KK.25, KK.129).

Cem: Bayramiç ilçesinde Karıncalık ve Koşuburnu köyleri olmak üzere iki Tahtacı Türkmen köyü bulunmaktadır. Bu köylerde gerçekleştirilen saha çalışması kapsamında Karıncalık Köyü'nde cem evi bulunurken Koşuburnu Köyü'nde cem evi bulunmamakta ve cem ibadetleri ev içerisinde gerçekleştirilmektedir. Yöredeki Tahtacı Türkmen köyleri Yanyatır Ocağı'na mensuptur. Cem ibadeti ise 12 hizmete bağlı olarak genellikle perşembeyi cumaya bağlayan akşam (cuma akşamı) cem evinde veya önceden belirlenen ev içerisinde yapılır. Cem ibadetlerinin neredeyse hepsinde kurban kesilir ve "dolu" dağıtılır. 12 hizmet 6 kadın 6 erkek olmak üzere toplam 12 kişi tarafından yerine getirilir:

Dede, cem ibadetini yöneten kişidir. Sazandar (Zakir), cem esnasında saz çalıp nefes söyleyen kişidir. Rehber, Dede'nin cemlere katılmadığı zamanlarda cem ibadetini yöneten kişidir. Delilci, cemde mum yakarak delili uyandıran kişidir. Cem ibadeti esnasında delil sönerse ceme katılan herkes düşkün ilân edilir. Gölcü (Seki, Sakka, Salman), ceme katılanlara su dağıtan kişidir. Oduncu, cemin yakacak odun ihtiyacını

karşılayan kişidir. Süpürgeci, cem yapılan yerin temizliğinden sorumlu kişidir. Şemsi, belirli bir düzende dededen başlayarak sırayla dolu (rakı) dağıtan kişidir. Kurbancı, cemde kurban edilecek olan hayvanın kesilip sunulmasından sorumlu olan kişidir. Kuyucu, kurbandan arta kalan organ, deri vb. parçaları toplayıp toprağa gömen kişidir. Gözcü, cemin genel düzeninden ve cemi dışarıdan gelenlere karşı korumaktan sorumlu kişidir. Pervane, cem ibadetinin yapılacağı yeri ve zamanı katılımcılara bildiren kişidir.

Bayramiç'teki Tahtacı Türkmen köylerinde "ikrar cemi", "yozara cemi", "musahiplik cemi" ve "öz cemi" olmak üzere uygulandığı tespit edilen dört cem ibadet türü vardır. İkrar Cemi'nde erkek çocuklar 2-3 yaşlarına geldiğinde aile büyükleri tarafından dedenin huzuruna çıkarılır. Kurbancı, diğer cemlerden farklı olarak Cebrail denilen horozu dedenin huzuruna getirdikten sonra keser. Dede, çocuğa eline, beline ve diline sahip olmasını, kaçınması gereken davranışları ve din hakkında bilmesi gerekenleri anlatır. Daha sonra şemsi ceme katılanlara çocuk da dâhil olmak üzere dolu verir. Kurban edilen Cebrail'in eti çocuğa yedirilir. Dede dua okuduktan sonra çocuk dedenin elini öper ve bu aşamadan sonra çocuğun ikrarı da alınmış olur. Kız çocukları için ikrar cemi yapılmamaktadır. Kızların ikrarı evlenecekleri zaman yine dede tarafından alınır. Yozara Cemi, köydeki bütün hanelerin sırayla kurban kesmesiyle gerçekleştirilen bir cem ibadetidir. Bu süreç köydeki hane sayısına göre bir-bir buçuk ay devam etse de günümüzde maddî imkânlardan dolayı pek yapılmamaktadır. Musahiplik Cemi, evli ve ikrarı alınmış olan iki çiftin, birbirleriyle anlaşmaları neticesinde kadınların da onayı alındıktan sonra "yol arkadaşlığı" adı altında kurulan bir nevi akrabalık ilişkisinin tasdik edildiği bir cemdir. Erkek, musahip olmak istediği erkeği seçtikten sonra durum eşlere söylenir ve eşlerin onayı alındıktan sonra 12 hizmete bağlı olarak dede huzurunda musahiplik cemi gerçekleştirilir. Musahip olan dört can bir can sayıldığından musahip olan ailelerin çocukları da birbiriyle kardeş sayılır ve birbirleriyle evlenemez. Musahiplik ölünceye kadar devam eder. Musahibi ölen kişi cem ibadetine katılamaz ve başkasıyla musahip olamaz. Ayrıca ölen musahibin çocuklarının eğitim vb. masraflarını da üstlenir. Öz Cemi, musahip olan kişilerin aralarındaki bağı güçlendirmek için musahip olunduktan 10-15 yıl sonra gerçekleştirilen cem ibadetidir (KK.9, KK.10, KK.24, KK.30, KK.61, KK.73, KK.121, KK.126).

Kandiller: Bayramiç ilçesinde Berat, Miraç, Regaib, Mevlit kandilleri ile Ramazan Ayının 27. Gecesinde Kadir gecesi kutsal gün ve gecelerden sayılmakta ve kutlanmaktadır. Özellikle kutsal sayılan bu günlerde edilen dualaların kabul olacağına dair yaygın inanıştan dolayı kandil akşamları "namaz akşamı" olarak adlandırılmakta ve gerek camide gerekse de evde namaz kılınarak dua edilmekte ve mevlit okutulmaktadır.

Kandiller, köy halkının birlikte zaman geçirmesi bakımından da önemlidir. Erkekler erkek çocukları ile birlikte köy meydanında kurulan sofralarda yemek yiyerek zaman geçirirken kadınlar ise yaşlı bir kadının etrafında toplanarak dua okur ve yemek yer. Kandil günlerinde çocuklar güzel ve temiz bir biçimde giyindikten sonra hane hane dolaşarak pişi veya "gödek" adı verilen kandil lokması toplar. Ayrıca evlerde hazırlanan pişi, helva, kandil simidi, börek vb. yiyecekler komşulara ve tanıdıklara dağıtılır. İsteyen aileler kandil günleri mezarlıktaki akrabalarını ziyarete de gidebilir (KK.8, KK.42, KK.45, KK.90).

Ramazan Ayı ve Ramazan Bayramı: Bayramiç halkı Ramazan ayının gelmesiyle birlikte kutsal olduğuna inanılan çeşitli uygulamalarla birlikte dinî ibadetlerini gerçekleştirmeye büyük bir önem vermektedir. Öncelikle yaşı ve bedensel durumu uygun olan herkes Ramazan ayı boyunca oruç tutmaya özen gösterir. Özellikle Ramazan ayının 27. Gecesi olan Kadir Gecesi'nde oruç tutmanın son derece sevap olduğuna inanılır. Oruç ibadeti, Ramazan ayının ilk günü gecesi sahura kalkılarak hazırlanan sahur sofrasında yenen yemekle başlar ve akşam ezanının okunmasıyla birlikte iftar yemeğinin yenmesiyle sona erer. Bu süreç Ramazan ayı boyunca devam eder. Sahur yapıldıktan sonra iftar vaktine kadar hiçbir şey yenmez ve içilmez. Oruç tutmayan kişiler dışarıya çıktığında oruç tutan kişilere saygı göstermek adına dışarıda yeme içmesine dikkat eder. Ramazan ayında kötü söz söylemek, kalp kırmak, içki içmek, kumar oynamak ve yakınlar ile küsmek günah olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle Ramazan ayı boyunca insanlar çevreleri ile olan ilişkilerine son derece dikkat eder. Bazı lokanta ve kahvehaneler oruç tutan insanlara saygı duyduğundan iftar vaktine kadar dükkânlarını kapatır. Özellikle kırsal yerleşim yerlerinde akraba veya komşular iftar yemeği için evlere davet edilir. Oruç tutan kişilere iftar yaptırmanın sevap olduğuna dair inanıştan dolayı hayır yapmak isteyen kişiler Ramazan ayında masraflarını üstlenmek suretiyle köy veya ilçe merkezinde çorba, pilav, et veya sebze yemeği, tatlı ve içecekten oluşan "iftar yemeği" verir. İnsanlar, her iftar sonra yatsı namazı vaktinde kılınan teravih namazına katılmaya dikkat eder. Ramazan ayında öne çıkan bir diğer uygulama da Ramazan davulcularıdır. Ramazan davulcuları, ilçe merkezinde belediyenin anlaştığı kişiler ve kırsal yerleşmelerde köy gençleri ya da gönüllülerden oluşur. Davulcular sahur vaktine yakın davul çalıp mani söyleyerek insanları sahura kaldırır. Sonrasında ise günün uygun bir vaktinde sokak sokak gezerek hane sahiplerinden harçlık toplar.

Bir ay boyunca gerçekleştirilen oruç ibadetinden sonra üç gün süreyle Ramazan bayramı kutlanmaktadır. Bayramdan bir gün öncesi olan "arife günü" evlerde bayram için gerekli hazırlıklar yapılır ve öğleden sonra mezarlık ziyaretine gidilerek mezarların üstü ve etrafı temizlenir, yakınındaki kaplara su koyulur ve ölen kişinin ruhuna dua edilir.

Bayramın ilk günü sabah erken kalkılır. Köye damat olarak gelen erkek bayram namazına kalkamadığında bayram namazı sonrası köy delikanlıları tarafından uyandırılarak kilim veya halıya sarılır ve köy yakınındaki dereye atılarak cezalandırılır. Erkekler temiz ve yeni giysilerini giydikten sonra bayram namazını kılmak üzere camiye gider. Bayram namazının kılınmasının ardından hoca ve cemaat tekbirler getirerek dua eder. Dua edildikten sonra cemaat cami önünde yaşça büyükten küçüğe doğru sıralanır ve küçükler büyüklerinin elini öperek herkesle bayramlaşılır. Bayramlaşma faslının tamamlanmasıyla insanlar evlerine dağılır. Erkekler eve geldikleri zaman aileleriyle bayramlaşır. Çocukları ve eşi erkeğin elini öptükten sonra evde bulunan tüm bireyler birbiriyle bayramlaşır. El öptüren büyükler çocuklara genellikle bayram harçlığı verir. Hane içerisindeki bireylerin bayramlaşmasının ardından öğleden sonra ve bayramın diğer günlerinde uygun bir zaman içerisinde ailece komşulara ve yakın akrabalara bayram ziyaretine gidilerek bayramlaşılır. Bayramlaşmak için gelen misafirlere tatlı, yiyecek ve içecek ikramlarında bulunulur. Akşam olduğunda ise köyün delikanlıları köy meydanında toplanarak kendilerini izleyen kalabalığa karşı çeşitli seyirlik oyunlar oynar ve herkes bir arada eğlenir (KK.8, KK.20, KK.34, KK.42, KK.60, KK.68, KK.105, KK.120).

Kurban Bayramı: Ramazan bayramından sonra dört günlük süreyle kutlanan kurban bayramı için hazırlıklar, bayramdan önce “kurbanlık” hayvanların pazara çıkarılmasıyla başlar. Kurban kesecek olan aileler ekonomik durumlarına bağlı olarak küçükbaş veya büyükbaş hayvanlar arasından “kurbanlık” alır. Alınan hayvanın düzgün olmasına, herhangi bir sakatlığının bulunmamasına, boynuzlarının kırık olmamasına vb. durumlara dikkat edilir. Kurbanlık alındıktan sonra bayram gününe kadar evin bahçesinde muhafaza edilir. Kurban bayramı “kanlı bayram” olarak adlandırıldığından bayram süresi boyunca avcılar ava çıkmaz ve tehlikeli olabilecek işlerden kaçınılır. Arife günü geldiğinde aileler Ramazan bayramında yaptıkları hazırlıkları kurban bayramında da yapar ve mezarlık ziyaretine gider. Erkekler bayramın ilk günü erkenden uyanarak bayram namazını kılmak üzere camiye gider. Namazın bitmesinden sonra herkes Ramazan bayramında olduğu gibi cami önüne yaşça büyükten küçüğe sıralanır ve büyüklerin elinin öpülmesi suretiyle bayramlaşılır. Erkekler evine giderek ailesiyle bayramlaştıktan sonra kurban kesme aşamasına geçilir. Kurban, hayvan kesmesini bilen kişilerce kesilir. Bilmeyenler ise kurbanını kesmeyi bilen bir başkasına kestirir. Kurban kesilirken besmele çekilir ve hayvanın canı acıtılmadan boynuna ilk bıçak darbesi vurularak kanı akıtılır. Hayvan öldükten sonra ise derisi yüzülüp vücudu parçalara ayrılır. Hayvanın sol yanına ait bir parça kurbanı kesen kişiye verilir. Diğer etler ise hayvanın büyüklüğüne ve et hacmine göre ayrılarak poşetlenir. Kurban etinin üçte birine denk gelecek kısmı hane halkı için

ayrılır. Diğer üçte biri ihtiyaç sahibi olan yoksul kişilere dağıtılır. Kalan üçte birlik kısmı ise bayram süresince haneye bayram ziyaretine gelen misafirlere yemek pişirilmesi amacıyla ikram edilir. Kurban etleri kavrularak, dondurularak veya üzerine çörek otu serpilerek dağıtılır ve muhafaza edilir. Kurban edilen hayvanların derileri ise toplanarak yardım maksadıyla çeşitli dernek veya kuruluşlara verilir. Bayramın diğer günlerinde ise kurban kesmeyen aileler kurban kesmeye devam ederken kurbanını bayramın ilk günü kesen aileler komşularına ve akrabalarına ziyarete gider. Ramazan bayramı akşamlarında olduğu gibi köyün delikanlıları köy meydanında toplanarak seyirlik oyunlar oynar (KK.8, KK.20, KK.45, KK.47, KK.54, KK.71, KK.100, KK.105, KK.120).

Muharrem Ayı ve Aşure Günü: Kurban bayramından 20 gün sonra başlayan Muharrem ayı, yörede yaşayan Tahtacı Türkmen Alevileri tarafından Hz. Hüseyin'in Kerbela'da şehit edildiğinden dolayı oldukça önemsenen ve kutsal sayılan bir aydır. Hz. Hüseyin'in Kerbela'da yaşadığı sıkıntıları anlamak ve şehit edilmelerinin yasını tutmak amacıyla 12 gün boyunca Muharrem orucu tutulur. Muharrem orucu akşamdan akşama yemek yenilerek tutulur. 12 gün boyunca su saf olarak tüketilmez, yumurta ve et gibi hayvansal gıdalar yenmez, soğan veya biber gibi tadı acı olan yiyecekler yenmez, yaş koparılmaz, hiçbir canlıya zarar verilmez, çapa ile toprak kazılmaz ve iş yapmaktan kaçınılır. Su ihtiyacı hoşaf veya önceden hazırlanan ayranın içilmesiyle karşılanır. Ayrıca "6'sı yaş, 7'si tıraş, 8'i saz, 9'u don, 10'u hazırla, 11'i pişir, 12'si içir" sözü gereğince Muharrem orucunun altıncı gününden itibaren yaş koparılır. Yedinci günde erkekler tıraş olur. Sekizinci günde sazandar saz çalarak nefesler söyler ve semah dönülür. Dokuzuncu günde kişisel temizlikler yapılarak çamaşırlar yıkanır. Onuncu günde her hane aşure pişirmeye başlar. On ikinci günde ise hazırlanan aşureler köyde dağıtılır (KK.19, KK.24, KK.39, KK.61, KK.123). Yöredeki Sünni yerleşim yerlerinde ise Muharrem ayında yalnızca aşure pişirilerek yakınlara ve komşulara ikram edilir (KK.8, KK.42, KK.120).

Yağmur Duası: Yağışsız ve buna bağlı olarak kurak geçen bahar aylarında yağmurun yağmasını sağlamak ve tarım ürünlerinin bereketini arttırmak amacıyla gerçekleştirilen büyüsel-törensel bir uygulamadır. Önceden belirlenen tarihte köy hocasının önderliğinde bir araya gelen erkekler öğle vaktinde köyün muayyen bir alanına, kutsal olduğuna inanılan dağlık bölgeye veya köy yakınındaki yüksekçe bir tepeye çıkar. Ardından hoca yağmurun yağması için dua okur. Hoca yağmur duası okurken cemaat ellerini, parmakları aşağıya gelecek şekilde yağmur bulutuna benzeterek tutar. Elin üstte kalan kısmı yağmur bulutuna, aşağıya gelen parmaklar ise yağmur damlalarına benzetilir. Ellerin bu şekilde tutulmasının sebebi yağmurun bir an evvel yağmasını sağlamaya yönelik inançtan kaynaklanmaktadır. Bazı köylerde ise yağmur duasına çıkılacağı vakit

köyde kalan kadınlar bir araya gelerek hayır amacıyla pilav, börek vb. yiyecekler yaparak dağıtır. Bazı durumlarda yağmur duasına erkek çocuklar da götürülür ve onlar yağmurun yağması için tekerlemeler söyler. Yaşça küçük olan erkek çocuklar ıslatılarak ağlatılır. Küçük çocukların ıslatılarak ağlatılmasının sebebi de yine yağmurun yağmasını sağlamaktır (KK.8, KK.25, KK.42, KK.45, KK.85).

SONUÇ

Folklor, halkın kuşaktan kuşağa sözlü ve yazılı kaynaklar sayesinde aktardığı koruduğu maddî-manevî kültür değerlerini kendi metotları özelinde inceleyen ve çeşitli araştırmalar ışığında bilimsel sonuçlar çıkarmayı hedefleyen bilim dalıdır.

Yüksek lisans tezi olarak hazırlanan "Bayramiç Folkloru" adlı çalışmada daha önce detaylı bir halk bilimsel araştırmaya konu edilmemiş olan Bayramiç ilçesinin folklor ve halk edebiyatı ürünleri saha derlemesi metoduyla toplanmış ve etnografik araştırma ve inceleme yöntemiyle de ele alınmıştır.

İki ana bölüm olarak hazırlanan çalışmanın giriş bölümünde çalışma ve çalışma alanı hakkında genel bir bilgiler verilmiştir. Buna göre, Bayramiç ilçesi tarihsel süreç boyunca gerek verimli toprakları gerek iklim özellikleri gerekse de coğrafî konumu münasebetiyle birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Yörede özellikle bazı antik Yunan şehirlerinin kalıntılarına rastlamak mümkündür. Batı Anadolu antik dönemlerinin önemli ticaret yerlerinden biri olan yörenin Türk kültürüyle tanışması ise 11. yüzyılla birlikte başlamaktadır. Sırasıyla Anadolu Selçuku Devleti, Karesioğulları Beyliği ve Osmanlı hakimiyetini yaşayan yörenin bu anlamda Anadolu Türk tarihinin tüm aşamalarına sahne olduğu görülmüştür. Cumhuriyet dönemindeki yasal yapılanmayla Çanakkale iline bağlı bir ilçe olan Bayramiç, bugün gerek tarım, gerekse hayvancılık açısından yörenin önemli merkezlerinden biri haline gelmiştir.

Çalışmanın odaklandığı iki ana boyuttan ilki halk edebiyatı ürünleridir. Halkın öncelikle sözlü kültür ortamında oluşturduğu halk edebiyatı ürünleri açısından bakıldığında türkü, mani, ninni gibi manzum türlerin günümüzde özellikle doğum ve evlilik gibi geçiş dönemleri içerisinde yaşatılmaya çalışıldığı gözlemlense de ağıt türünün yalnızca Tahtacı Alevi grupları arasında ağlamaya dayalı ölçüsüz ve düzensiz sözler ile icra edildiği gözlemlenmiştir. Ağıt icralarının günümüzde çok büyük ölçüde azalmış olması muhtemelen sünni din bilgisinin yönlendirmesi, hatta baskılaması nedeniyledir. Zira kaynak kişilerin geleneğimizin önemli türlerinden olan ağıda karşı bakışları "eskiden söylenmekte iken şimdilerde ayıp, günah karşılanmaktadır" şeklinde bir olumsuzlama ile ifade edilmekte, bu da büyük ölçüde dini kurumların etkisiyle gerçekleşmektedir.

Masal, efsane, fıkra ve memorat tarzındaki anlatmalar ise günümüzdeki teknolojik gelişmelerden kaynaklı kaynak kişilerce unutulmaya başlandığı dile getirilebilir. Yaş grupları bağlamında ele alındığında ise genç kuşağın çok büyük oranda anlatı geleneğinden koptukları, sözü edilen anlatmaların iki hatta üç kuşak öncelerinde kaldığı tespit edilmiştir.

Halk edebiyatı türleri içerisinde ele aldığımız pek çok örnekten de anlaşılacağı üzere halen yaşadığını tespit ettiğimiz unsurlar ise halkın gündelik dilinde kullanmaya devam ettikleri atasözü, deyim, alkış ve kargışlardır. Günlük konuşma dilinde sıklıkla tekrarlandıkları ve icraları için bir spesifik bir ortama ihtiyaç duymayan bu sözlü ifadeler bu anlamda yöredeki anlatı geleneğinin en canlı parçalarıdır.

Çalışmamızın ikinci odak noktası ise halk kitlelerinin doğumdan ölüme kadar geçirdikleri her safha ve her durumla bağlantılı olarak ürettiği halk bilgisi ürünleridir. Bu bakımdan sahada öncelikle doğum, sünnet, askerlik, evlilik ve ölüm etrafında oluşan pek çok bulgu elde edilmiştir. Sözü edilen geçiş dönemlerinin en önemlileri ise sanırız doğum ve evlilik süreçleri olarak görülmektedir, ki bu dönemler üzerinde diğerlerine nazaran daha çok uygulama gerçekleştirildiği yöreden tespit edilen bir husustur.

Geçiş döneminin ilk süreci olan doğum uygulamaları içerisinde çocuk sahibi olma ve gebelikten korunma yöntemlerinin kırsal kesimde dinsel-büyüsel birtakım uygulamalarla gerçekleştirildiği saptanmıştır. Hamilelik sürecinde ise hem annenin hem de bebeğin sağlığını sağaltma açısından birbirinden farklı inanç eksenli uygulamalar yer almaktadır. Günümüzde doğumlar hastane veya sağlık merkezlerinde yapıldığından evde gerçekleştirilen doğumların sayısı gitgide azalmış ve bunun doğal bir sonucu olarak doğum esnasında uygulanan geleneksel yöntemlerin varlığı da etkisini kaybetmiştir. Doğumdan sonraki süreçte ise özellikle lohusalık dönemi, bebeğe ad verme, tuzlama ve kırklama gibi aşamalarda çeşitli uygulamalar canlı bir şekilde sürmektedir.

Sünnet ise erkek çocuklarını kapsayan bir dönem olarak yörede dinsel ve törensel varlığını hâlâ korumaktadır. Ancak kaynak kişilerce ifade edildiği üzere geçmişte hayır vb. çeşitli sebeplerden dolayı toplu sünnet yapılsa da günümüzde çocukların toplu bir şekilde sünnet edildiğine dair herhangi bir bulguya rastlanmamıştır.

Evlenme döneminde ise günümüz yaşam şartlarının değişmesinden dolayı kızların evlenme yaşlarının geçmişe nazaran artmış olduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra yöredeki yerleşim yerlerinde düğün aşamasının birbirinden farklı süre ve şekillerde gerçekleştirildiği ifade edilebilir.

Askerlik dönemi uygulama ve inançları ise her erkek birey için önemini günümüzde de korumaktadır. Zira bir erkeğin askerlik vazifesini yerine getirmemesi durumunda bireyler kız isteme, iş bulma, hayata başlama vb. konularda birtakım sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar.

Hayatın son geçiş dönemi olan ölüm etrafında oluşan inanç ve uygulamalara günümüzde kırsal kesimde daha yaygın bir biçimde rastlanmaktadır. Özellikle cenazenin

korunması, temizlenmesi, defnedilmesi ve defnedilmesinden sonraki süre zarfında ruh-beden ilişkisinden kaynaklı inanmalar ve bunlara bağlı uygulamalar sahada kayıt altına alınmıştır. Bu bağlamda özellikle yörede yaşayan Tahtacı Türkmen Alevileri arasında ölümden sonraki inanç ve uygulamalar ön plana çıkmaktadır. Bu gruplarda ölünün son nefesini verdiği yerin çevrilmesi, akşam vakti ölen kişin başında sazandarların sabaha dek saz çalması, cenazenin toprağa defni aşamasında Şamanizm kökenli eşya ve kıyafetle defin gibi farklı uygulama günümüzde de yaşatılmaktadır.

Halk bilgisi şubeleri içerisinde geçiş dönemlerinin ardından ele alınan bir başka nokta, halkın önemli gün veya gecelerde hoşça vakit geçirmelerine yönelik sergiledikleri teatral temsiller olan seyirlik oyunlardır. Seyirlik oyunlar noktasında ise ilçe merkezinde olmasa da özellikle ulaşım olanakları bakımından nispeten şanssız sayılabilecek köylerde geleneğin devam ettiği görülmüştür. Yine, kırsal yerleşim yerlerinde halk hekimliği uygulamalarına, hayvancılığın yaygın olarak yapıldığı yerleşmelerde halk baytarlığı uygulamalarına ait bulgular fazladır. Ekonomisi tarıma dayalı yerleşmelerde ise halk takvimi ve meteorolojisi hakkında birçok veri elde edilmiştir. Hızla artan teknolojik gelişmelerle birlikte çocukların sokak oyunlarından, geleneksel oyunlardan gittikçe uzaklaştığı da yöredeki önemli tespitlerden biridir. Ayrıca yeni kuşak anne ve babaların da çocuklarına geleneksel oyunlarla ilgili herhangi bir eğitim veremedikleri de gözlemlenmiştir.

Halk bilgisinin önemli diğer kesimi olan halk hekimliği, halk baytarlığı, halk inanışları, halk takvim ve meteorolojisi, halk mutfağı ve halk mimarisi ile ilgili temsillerin ise özellikle ilçe merkezinde değil de köylerde ve diğer kırsal alanlarda nispeten canlı bir biçimde yaşatıldığı gözlemlenmiştir. Bu da bir anlamda kentleşme olgusunun geleneksel bilginin yaşatılması noktasındaki olumsuz etkisinin Bayramiç ilçesinde bile yansımalarını hissettirdiğini göstermektedir.

Sırasıyla izah etmeye çalıştığımız bu sonuç bulgularından hareketle, hazırladığımız bu çalışmanın Bayramiç ilçesinin folklorik varlığının ortaya çıkarılmasında ufak bir adım olarak addedilmesi; gerek özel manada Bayramiç ve Çanakkale sahasında, gerekse Türk folkloru alanında ardımızdan yapılacak çalışmalara kaynaklık etmesi hedeflenmiştir.

KAYNAKÇA

Açа, Mehmet; Ekici, Metin; Yılmaz, A. Müge (2014). Anonim Halk Edebiyatı. (Ed.: M. Öcal Oğuz). *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*, Ankara: Akçağ Yayınları.

Açа, Mehmet; Yolcu, Mehmet Ali (2016). Halk Bilgisinin İnanış Temelli Temsilleri. (Ed.: Mustafa Açа). *Halk Bilimi El Kitabı,* Konya: Kömen Yayınları.

Açа, Mustafa (2016). Halk Bilgisinin Takvim, Mevsim/İklim, Çevre, Sağaltma ve Hukuka Dönük Temsilleri. (Ed.: Mustafa Açа). *Halk Bilimi El Kitabı,* Konya: Kömen Yayınları.

Başaran, Cevat (2002). *Geçmişten Günümüze Bayramiç Tarihi-Coğrafyası ve Arkeolojisi*. Ankara: T.C Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi.

BİGTHM (2018). 2018 Brifing Dosyası. Çanakkale: Bayramiç İlçe Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü.

BİMEM (2018). 2018 Brifing Dosyası. Çanakkale: Bayramiç İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü.

BK. Bayramiç Kaymakamlığı, http://www.bayramic.gov.tr/tarihivecografiyapisi, (Erişim Tarihi: 01.05.2019).

BK. Bayramiç Kaymakamlığı, http://www.bayramic.gov.tr/turizm, (Erişim Tarihi: 01.05.2019).

Boratav, Pertev Naili (1969). *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.

Boratav, Pertev Naili (1994). *100 Soruda Türk Folkloru: İnanışlar, Töre ve Törenler*, *Oyunlar*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.

Çobanoğlu, Özkul (2003). *Türk Halk Kültüründe Memoratlar ve Halk İnançları*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Çobanoğlu, Özkul (2004). *Türk Dünyası Ortak Atasözleri Sözlüğü*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.

Elçin, Şükrü (1991). *Anadolu Köy Orta Oyunları*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.

Elçin, Şükrü (1993). *Halk Edebiyatına Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Eroğlu, Ahmet Hikmet (2017). Halk İnanışlarına Giriş. (Ed.: Durmuş Arık, Ahmet Hikmet Eroğlu). *Halk İnanışları El Kitabı*, Ankara: Grafiker Yayınları.

Güzel, Abdurrahman; Torun, Ali (2005). *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Kaya, Doğan (1999). *Anonim Halk Şiiri*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Meriç, Cem (2018). Bayramiç Yöresi Tahtacı Türkmenlerinde Ölüm Etrafında Oluşan İnanış ve Ritüeller. *Kültür Araştırmaları Dergisi,* 1(1), 70-80.

Örnek, S. Veyis (1971). *Anadolu Folklorunda Ölüm*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Örnek, S. Veyis (1995). *100 Soruda İlkellerde Din, Büyü, Sanat, Efsane*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.

Örnek, S. Veyis (2000), *Türk Halkbilimi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Özen, Hamiyet (2016). Halk Bilgisinin Mimariye Dönük Temsilleri. (Ed.: Mustafa Açа). *Halk Bilimi El Kitabı,* Konya: Kömen Yayınları.

Sakaoğlu, Saim (1980). *Anadolu-Türk Efsanelerinde Taş Keslime Motifi ve Bu Efsanelerin Tip Kataloğu*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Tezel, Naki (2004). *Türk Halk Bilmeceleri*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

TÜİK. Türkiye İstatistik Kurumu, www.tuik.gov.tr, (Erişim Tarihi: 01.05.2019).

Yılmaz, Yeşil (2014). *Türk Dünyasında Geçiş Dönemi Ritüelleri.* Ankara: Grafiker Yayınları.

Yolcu, Mehmet Ali (2011). *Balıkesir Yöresi Manileri*. Balıkesir: Balıkesir Belediyesi Kent Arşivi Yayınları.

Yolcu, Mehmet Ali (2014). *Türk Kültüründe Evliliğe Bağlı Tabu ve Kaçınmalar*. Konya: Kömen Yayınları.

Yolcu, Mehmet Ali (2018). Geleneksel Ekolojik Bilgi Bağlamında Çanakkale Halk Botaniği. *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*, 16(24), 63-67.

Yolcu, Mehmet Ali; Dinç, Mustafa (2018). *Çanakkale Yöresi Halk Kültürü.* Çanakkale: Paradigma Akademi Yayınları.

EKLER

Ek 1. Sözlü Kaynaklar

KK.1: Abdullah Emekoğlu, 1978, Lisans, Memur, Bayramiç/Ağaçköy Köyü.

KK.2: Adem Ertan, 1977, Lise, Aktar, Bayramiç/Külcüler Köyü.

KK.3: Ahmet Erden, 1960, İlkokul, Emekli, Bayramiç/Yiğitler Köyü.

KK.4: Ahmet Güneri, 1971, Ortaokul, İşçi, Bayramiç/Hacıdervişler Köyü.

KK.5: Ahmet Şimşek, 1931, İlkokul, Emekli, Bayramiç/Ahmetçeli Köyü.

KK.6: Ali Başaran, 1976, İlkokul, Çiftçi, Bayramiç/Yahşieli Köyü.

KK.7: Ali Bozkurt, 1965, Ortaokul, Çiftçi, Bayramiç/Yahşieli Köyü.

KK.8: Ali İhsan İşçen, 1961, İlkokul, Esnaf, Bayramiç/Çaldağ Köyü.

KK.9: Ali Kemal Alacaoğlu, 1968, Lise, Esnaf, Bayramiç/Merkez.

KK.10: Bağdat Ak, 1952, Eğitim Yok, Ev Hanımı, Bayramiç/Karıncalık Köyü.

KK.11: Bakiye Şimşek, 1939, İlkokul, Ev Hanımı, Bayramiç/Ahmetçeli Köyü.

KK.12: Barış Ercan, 1991, Lisans, Çiftçi, Bayramiç/Üzümlü Köyü.

KK.13: Cahit Eroğlu, 1956, İlkokul, Emekli, Bayramiç/Ağaçköy Köyü.

KK.14: Cahit Soylu, 1957, İlkokul, Çiftçi, Bayramiç/Örenli Köyü.

KK.15: Cahit Süzen, 1963, İlkokul, Çiftçi, Bayramiç/Pınarbaşı Köyü.

KK.16: Celalettin Kapucuoğlu, 1986, Lisans, Orman Mühendisi, Bayramiç/Bıyıklı Köyü.

KK.17: Cevdet Güven, 1961, İlkokul, Çiftçi, Bayramiç/Çavuşlu Köyü.

KK.18: Çetin Taşdelen, 1962, Lise, Çiftçi, Bayramiç/Saçaklı Köyü.

KK.19: Elif Esen, 1979, İlkokul, Ev Hanımı, Bayramiç/Koşuburnu Köyü.

KK.20: Emine Elibol, 1967, İlkokul, Ev Hanımı, Bayramiç/Mollahasanlar Köyü.

KK.21: Ercan İnan, 1967, Ortaokul, Emekli, Bayramiç/Evciler Köyü.

KK.22: Erdal Işık, 1967, Lise, Memur, Bayramiç/Kuşçayır Köyü.

KK.23: Eren Yavaş, 1999, Lise, Öğrenci, Bayramiç/Yiğitler Köyü.

KK.24: Erhan Esen, 1979, İlkokul, Çiftçi, Bayramiç/Koşuburnu Köyü.

KK.25: Fatih Yüksel, 1980, Lise, Esnaf, Bayramiç/Kutluoba Köyü.

KK.26: Fatma Tümer, 1940, Eğitim yok, Ev Hanımı, Bayramiç/Köseler Köyü.

KK.27: Fuat Günenç, 1975, İlkokul, Çiftçi, Bayramiç/Karaköy Köyü.

KK.28: Gönül Kurt, Lisans, 1978, Esnaf, Bayramiç/Merkez.

KK.29: Gülsüm Alacaoğlu, 1970, İlkokul, Ev Hanımı, Bayramiç/Merkez.

KK.30: Gülsüm Özpek, 1967, İlkokul, Ev Hanımı, Bayramiç/Koşuburnu Köyü.

KK.31: Habibe Yüksel, 1973, Lise, Muhasebeci, Bayramiç/Kutluoba Köyü.

KK.32: Hakan Özen, 1997, Lise, Çiftçi, Bayramiç/Pınarbaşı Köyü.

KK.33: Halil Önel, 1948, İlkokul, Emekli, Bayramiç/Dağahmetçe Köyü.

KK.34: Hanife Dörtbaş, 1946, İlkokul, Ev Hanımı, Bayramiç/Evciler Köyü.
KK.35: Hasan Tekin, 1955, İlkokul, Emekli, Bayramiç/Yiğitler Köyü.
KK.36: Hüseyin Alacaoğlu, 1933, Eğitim yok, Marangoz, Bayramiç/Merkez.
KK.37: Hüseyin Atmaca, 1946, İlkokul, Çiftçi, Bayramiç/Koşuburnu Köyü.
KK.38: Hüseyin Can Çakır, 2010, Öğrenci, Bayramiç/Yassıbağ Köyü.
KK.39: Hüseyin Gök, 1944, İlkokul, Emekli, Bayramiç/Koşuburnu Köyü.
KK.40: Hüseyin Güngör, 1939, İlkokul, Emekli, Bayramiç/Örenli Köyü.
KK.41: Hüseyin Kaptan, 1933, İlkokul, Emekli, Bayramiç/Daloba Köyü.
KK.42: Hüseyin Karabulut, 1961, Lisans, Emekli, Bayramiç/Yiğitler Köyü.
KK.43: Hüseyin Kılıç, 1941, İlkokul, Emekli, Bayramiç/Türkmenli Köyü.
KK.44: Hüsniye Göçmen, 1956, İlkokul, Ev Hanımı, Bayramiç/Çırpılar Köyü.
KK.45: İbrahim Saydam, 1948, Lisans, Emekli, Bayramiç/Gedik Köyü.
KK.46: İmad Atak, 1958, İlkokul, Emekli, Bayramiç/Yahşieli Köyü.
KK.47: İsmail Balaban, 1963, Lise, Emekli, Bayramiç/Evciler Köyü.
KK.48: İsmail Bilgin, 1952, İlkokul, Demirci Ustası, Bayramiç/Çavuşlu Köyü.
KK.49: İsmail Dörtbaş, 1996, Ön lisans, Esnaf, Bayramiç/Evciler Köyü.
KK.50: İsmail Tezcan, 1973, Lise, Çiftçi, Bayramiç/Çırpılar Köyü.
KK.51: İsmail Yavuz, 1950, İlkokul, Emekli, Bayramiç/Kutluoba Köyü.
KK.52: Kevser Atak, 1954, İlkokul, Ev Hanımı, Bayramiç/Yahşieli Köyü.
KK.53: Leman Atak, 1935, İlkokul, Ev Hanımı, Bayramiç/Yahşieli Köyü.
KK.54: Mahmut Yıldız, 1965, İlkokul, Esnaf, Bayramiç/Yahşieli Köyü.
KK.55: Medine Akyel, 1958, İlkokul, Ev Hanımı, Bayramiç/Çırpılar Köyü.
KK.56: Mehmet Ak, 1932, İlkokul, Emekli, Bayramiç/Karıncalık Köyü.
KK.57: Mehmet Arslan, 1947, İlkokul, Çiftçi, Bayramiç/Zeytinoba Köyü.
KK.58: Mehmet Atmaca, 1955, İlkokul, Emekli, Bayramiç/Daloba Köyü.
KK.59: Mehmet Ertan, 1988, Lise, Memur, Bayramiç/Daloba Köyü
KK.60: Mehmet Özen, 1961, İlkokul, Emekli, Bayramiç/Külcüler Köyü.
KK.61: Mehmet Özpek, 1987, Lise, Çiftçi, Bayramiç/Koşuburnu Köyü.
KK.62: Mehmet Sezai Yıldırım, 1943, İlkokul, Çiftçi, Bayramiç/Örenli Köyü.
KK.63: Mehmet Yönt, 1993, Ortaokul, Çiftçi, Bayramiç/Yiğitler Köyü.
KK.64: Mehmet Ziya Şen, 1961, Lise, Emekli, Bayramiç/Pınarbaşı Köyü.
KK.65: Melek Önel, 1943, İlkokul, Ev Hanımı, Bayramiç/Dağahmetçe Köyü.
KK.66: Mesut Gürel, 1945, İlkokul, Emekli, Bayramiç/Toluklar Köyü.
KK.67: Mesut Portakal, 1978, Lisans, Köy İmamı, Bayramiç/Kaykılar Köyü.
KK.68: Muammer Yılmaz, 1956, İlkokul, Emekli, Bayramiç/Alakeçi Köyü.
KK.69: Musa Beceren, 1947, İlkokul, Çiftçi, Bayramiç/Dağahmetçe Köyü.

KK.70: Mustafa Çakmak, 1955, İlkokul, Çiftçi, Bayramiç/Tülüler Köyü.
KK.71: Mustafa Göçmen, 1966, Lise, Emekli, Bayramiç/Çırpılar Köyü.
KK.72: Mustafa Kapucuoğlu, 1993, Lise, İşçi, Bayramiç/Bıyıklı Köyü.
KK.73: Mustafa Kurt, 1940, İlkokul, Sazandar, Bayramiç/Karıncalık Köyü.
KK.74: Mustafa Öztürk, 1952, Lise, Emekli, Bayramiç/Yahşieli Köyü.
KK.75: Mutlu Güner, 1983, İlkokul, Çoban, Bayramiç/Kurşunlu Köyü.
KK.76: Müzeyyen Curaoğlu, 1951, Eğitim Yok, Ev Hanımı, Bayramiç/Alakeçi Köyü.
KK.77: Naciye Gökçe, 1953, İlkokul, Ev Hanımı, Bayramiç/Çavuşlu Köyü.
KK.78: Naip Bulut, 1958, Ortaokul, Esnaf, Bayramiç/Örenli Köyü.
KK.79: Nezihe Türker Taşdöven, 1947, Yüksekokul, Emekli, Bayramiç/Saçaklı Köyü.
KK.80: Nezihe İnan, 1949, İlkokul, Ev Hanımı, Bayramiç/Evciler Köyü.
KK.81: Niyazi Darıcı, 1926, Eğitim Yok, Çiftçi, Bayramiç/Sarıdüz Köyü.
KK.82: Niyazi Sezgin, 1971, İlkokul, Çiftçi-Muhtar, Bayramiç/Kuşçayır Köyü.
KK.83: Niyazi Tosun, 1947, İlkokul, Emekli, Bayramiç/Türkmenli Köyü.
KK.84: Nuran Yılmaz, 1973, İlkokul, Ev Hanımı, Bayramiç/Alakeçi Köyü.
KK.85: Orhan Üzmez, 1952, İlkokul, Emekli, Bayramiç/Evciler Köyü.
KK.86: Osman Güler, 1949, İlkokul, Esnaf, Bayramiç/Hacıbekirler Köyü.
KK.87: Ömer Aydoğan, 1940, İlkokul, Emekli, Bayramiç/Kutluoba Köyü.
KK.88: Ömer Kahraman, 1963, İlkokul, Çoban, Bayramiç/Yahşieli Köyü.
KK.89: Pakize Göçmen, 1956, İlkokul, Ev Hanımı, Bayramiç/Çırpılar Köyü.
KK.90: Radiye Yıldıztekin, 1951, İlkokul, Ev Hanımı, Bayramiç/Çırpılar Köyü.
KK.91: Ramazan Curaoğlu, 1956, İlkokul, Emekli, Bayramiç/Alakeçi Köyü.
KK.92: Ramazan Çetinkaya, 1953, İlkokul, Emekli, Bayramiç/Alakeçi Köyü.
KK.93: Ramazan Elibol, 1964, İlkokul, Pazarcı-Esnaf, Bayramiç/Mollahasanlar Köyü.
KK.94: Ramazan Kutlu, 1955, İlkokul, Emekli, Bayramiç/Karaköy Köyü.
KK.95: Recep Arslan, 1953, İlkokul, Çiftçi, Bayramiç/Aşağışapçı Köyü.
KK.96: Sait Yılmaz, 1975, İlkokul, Çiftçi, Bayramiç/Sarıdüz Köyü.
KK.97: Salih Benli, 1954, Ortaokul, Emekli, Bayramiç/Çırpılar Köyü.
KK.98: Sanver Yıldırım, 1975, Lise, Serbest Meslek, Bayramiç/Karaköy Köyü.
KK.99: Sebahattin Kaya, 1959, İlkokul, Emekli, Bayramiç/Dağahmetçe Köyü.
KK.100: Sefaye Arslan, 1957, İlkokul, Ev Hanımı, Bayramiç/Bezirganlar Köyü.
KK.101: Selahattin Över, 1941, İlkokul, Emekli, Bayramiç/Örenli Köyü.
KK.102: Selim Çakır, 1973, İlkokul, Çiftçi, Bayramiç/Yassıbağ Köyü.
KK.103: Selma Şen, 1965, İlkokul, Ev Hanımı, Bayramiç/Dağahmetçe Köyü.
KK.104: Selma Yılmaz, 1962, İlkokul, Ev Hanımı, Bayramiç/Alakeçi Köyü.
KK.105: Selma Yılmaz, 1964, İlkokul, Ev Hanımı, Bayramiç/Alakeçi Köyü.

KK.106: Senem Ayaz, 1941, Eğitim Yok, Ev Hanımı, Bayramiç/Karıncalık Köyü.
KK.107: Senem Özpek, 1947, İlkokul, Ev Hanımı, Bayramiç/Koşuburnu Köyü.
KK.108: Serkan Uludağ, 1974, İlkokul, Esnaf, Bayramiç/Bıyıklı Köyü.
KK.109: Sultan Kurt, 1955, İlkokul, Ev Hanımı, Bayramiç/Karıncalık Köyü.
KK.110: Şakir Ünal, 1962, İlkokul, Çiftçi, Bayramiç/Yahşieli Köyü.
KK.111: Şemsettin Özcan, 1973, Ortaokul, İşçi, Bayramiç/Aşağışapçı Köyü.
KK.112: Şenol Eroğlu, 1978, Lise, Esnaf, Bayramiç/Zeytinoba Köyü.
KK.113: Şenol Kabak, 1978, Lise, İşçi, Bayramiç/Muratlar Köyü.
KK.114: Şerife Kuş, 1927, İlkokul, Ev Hanımı, Bayramiç/Çavuşlu Köyü.
KK.115: Şevki Arslan, 1950, İlkokul, Emekli, Bayramiç/Aşağışapçı Köyü.
KK.116: Şükriye Kocabaş, 1942, İlkokul, Ev Hanımı, Bayramiç/Çavuşlu Köyü.
KK.117: Tevfik Fikret Arslan, 1981, İlkokul, Çiftçi, Bayramiç/Yahşieli Köyü.
KK.118: Turgay Elibol, 1994, Lisans, Öğrenci/Pazarcı, Bayramiç/Mollahasanlar Köyü.
KK.119: Ülgen Vurucu, 1968, İlkokul, Çiftçi, Bayramiç/Yahşieli Köyü.
KK.120: Ünzüle İşçen, 1967, İlkokul, Ev Hanımı, Bayramiç/Çaldağ Köyü.
KK.121: Veli Kızgın, 1990, Lise, İşçi, Bayramiç/Koşuburnu Köyü.
KK.122: Veli Özpek, 1954, İlkokul, Emekli, Bayramiç/Karıncalı Köyü.
KK.123: Yazgülü Özpek, 1963, İlkokul, Ev Hanımı, Bayramiç/Koşuburnu Köyü.
KK.124: Yeter Kurt, 1942, İlkokul, Ev Hanımı, Bayramiç/Karıncalık Köyü.
KK.125: Yılmaz Öztürk, 1976, İlkokul, Çiftçi, Bayramiç/Pınarbaşı Köyü.
KK.126: Yusuf Örnek, 1983, Ortaokul, İşçi, Bayramiç/Koşuburnu Köyü.
KK.127: Zehra Çanlıoğlu, 1927, İlkokul, Ev Hanımı, Bayramiç/Kutluoba Köyü.
KK.128: Zeynep Yıldız, 1956, İlkokul, Ev Hanımı, Bayramiç/Köseler Köyü.
KK.129: Ziya Erten, 1987, Önlisans, Çiftçi, Bayramiç/Kutluoba Köyü.

Ek 2. Bayramiç Haritası

Ek 3. Fotoğraflar

Ünzüle Ebe Yatırı (Yiğitler Köyü)

Geleneksel Hamur İşi Yapımı (Bayramiç-Merkez)

Köylü Pazarı (Bayramiç-Merkez)

Düz Dede Ziyaret Yeri (Koşuburnu Köyü)

Geleneksel Keşkek Yapımı (Karıncalık Köyü)

Sazandar Dık Mustafa ve Eşi Yeter Ebe (Karıncalık Köyü)

Türkü İcrası (Çırpılar Köyü)

Geleneksel Taş Ev ve Odunluk (Alakeçi Köyü)

Tahtacı Düğünü (Bayramiç-Merkez)

Dede Çınarı Köy Hayrı Yeri (Örenli Köyü)

Sergen (Sarıdüz Köyü)

Yahşi Bey Türbesi (Yahşieli Köyü)

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı: Meriç, Cem
Uyruğu: T.C.
Doğum Tarihi ve Yeri: 11.07.1992, Marmaris/Muğla
Telefon : +90 553 278 68 59
Faks : -
E-mail: cem.meric4817@gmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Yüksek Lisans	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	2019
Lisans	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	2015
Lise	Nurettin Gençalioğlu Anadolu Lisesi	2011

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
-	-	-

Yabancı Dil

İngilizce

Yayınlar

Meriç, Cem (2018). Bayramiç Yöresinde Avcılık Etrafında Oluşan İnanış ve Uygulamalar. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*. 11 (23), 193-206.

Meriç, Cem (2018). Bayramiç Yöresi Tahtacı Türkmenlerinde Ölüm Etrafında Oluşan İnanış ve Ritüeller. *Kültür Araştırmaları Dergisi*. 1 (1), 70-80.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ